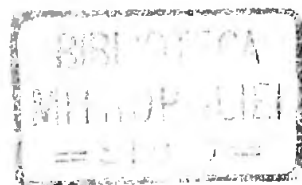

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL X, Nr. 9—10

SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1965

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Siblu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

Pag.

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDACȚIA: Explozia demografică și perspectivele ei optimiste . . . 643—646

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Conf. Dr. AL. MOISIU: Din preocupările biblice ale Fer. Augustin . . . 647—659

Teologie istorică

Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Sinodalitatea ortodoxă în veacurile XVII—XVIII . . . 660—677

Pr. Dr. TEODOR BODOGAE: Două scrisori ale lui Șaguna către Vuk Karagici . . . 678—682

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. CORNELIU SIRBU: Noutăți din Istoria Religiiilor . . . 683—700

Teologie practică

Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Întrebări și răspunsuri referitoare la uniformitatea cultului Bisericii Ortodoxe Române . . . 701—712

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Arhim. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Predică la Duminica XIX după Rusalii . . . 713—715

Prot. Dr. SIMION RADU: Despre urmarea lui Hristos și necesitatea ei . . . 715—719

Preot IOAN TURCU: „În Bethabara, de ceca parte de Iordan“ . . . 719—727

URME DIN TRECUT

Protos. ARSENIE OBANCEA: Spicuri din trecutul Bisericii Maramureșului . . . 728—735

Pr. Prof. SP. CÂNDEA: Preotul Laurențiu, luptător în revoluția țărănească de la 1514 . . . 735—737

— Preotul Crișănuț Ioan-Hagiul, vestitor al revoluției țărănești de la 1784 . . . 737—738

(Continuare în p. III a copertei)

VIAȚA BISERICESCĂ

GR. MARCU: Deschiderea noului an școlar 1965—1966 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	739—744
M. BASARAB: Deschiderea cursurilor anului școlar 1965—1966 la Școala de Cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj	744—745
Prot. IOAN VLAD: Conferințele preoțești de orientare din septembrie a. c. în Arhiepiscopia Sibiului	745—747
Preot NICOLAE MODOLU: Binecuvîntarea bisericii din Holbav	747—748
N. M.: Binecuvîntare de biserică la Săsciori (Făgăraș)	748—749
RED.: Relații bisericești ortodoxe române și anglicane	749—751
— Oaspeți ai Bisericii noastre	751—759
— Vizita la Sibiu a delegației Alianței Mondiale Luterane	759—762
M. ȘESAN: Pentru solidaritate și colaborare	762—766

INSEMNĂRI

M. ȘESAN, N. M., RED., GR. MARCU și GH. PAPUC: Congresul partizanilor păcii de la Helsinki. — Aniversare ecumenică. — Despre Conciliul II Vatican. — Comemorarea lui Ioan Hus la 550 de ani. — Amintirea lui Loisy. — Repertoriu ecumenist. — Drumul spre nemurire al lui Albert Schweitzer. — Dubla atracție a Moldovei de azi. — Repertoriu informativ. — Tudor Vianu: Anton Pann. — Personalitatea lui Gala Galaction. — Disensiuni interne. — Campamentele de la Agape. — Dialog prin citări bibliografice. — Răspunderea pancrăstină pentru pacea lumii. — Slujirea tinerețului pentru pace. — Cronică	767—792
---	---------

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai, nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimerile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cit și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimerilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

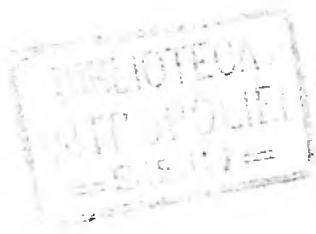
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL X, Nr. 9—10

SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE, 1965

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

EXPLOZIA DEMOGRAFICĂ ȘI PERSPECTIVELE EI OPTIMISTE

Organizat sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite și ale altor organizații internaționale specializate, al II-lea Congres Mondial al Populației — care a avut loc la Belgrad (R.S.F. Iugoslavia), spre sfârșitul verii — a reunit peste o mie de experți ai științelor sociale. În 23 ședințe, au fost prezentate peste cinci sute referate, iar la dezbateri au luat cuvântul mai mult de patru sute delegați. S-au confruntat acolo opinii diferite și, mai presus de toate, toți participanții s-au arătat pătrunși de dorința ca omenirea să asigure fiecărui membru al ei un nivel de trai material și cultural optim.

Congresul de la Belgrad a difuzat lumii întregi, întâi de toate, cele mai proaspete date și previziuni cu privire la ceea ce specialiștii numesc „explozia demografică”, creșterea în ritm fără precedent a populației planetei noastre.

În al doilea rând, congresul a încercat să ofere soluții menite a împiedica această explozie demografică să se transforme într-un factor de regres general al omenirii actuale, a cărei creștere vertiginoasă reclamă soluționarea unor deosebit de dificile probleme, de ordin economic mai ales. Aici s-au întâlnit și confruntat cele mai diferite opinii, al căror conținut interesează pe orice contemporan — și nu mai puțin pe credincioșii diferitelor culte creștine.

Datele prezentate în cadrele Congresului de la Belgrad arată că de vreo 15 ani încoace, populația mondială crește în ritmuri neînregistrate încă în istoria omenirii.

După calculele făcute până acum, populația lumii a crescut de la 553 milioane în anul 1640, la 726 milioane în 1750 și la un miliard 325 de mii în 1850.

La sfârșitul sec. XIX ea însuma un miliard 653 de milioane locuitori, pentru ca în anul 1920 numărul populației mondiale să ajungă la un miliard 810 milioane locuitori.

În pragul anului 1940 omenirea număra 2 miliarde 249 de milioane suflete, iar douăzeci de ani mai târziu — în 1960 — peste 3 miliarde locuitori.

Ritmul de creștere medie anuală înregistrat între 1950—1960 s-a ridicat la circa 2 la sută.

În anul 2.000, numărul populației mondiale poate să atingă 7 miliarde 400 de milioane de locuitori în ipoteza că se mențin tendințele actuale ale natalității — al cărei nivel a fost de aproximativ 36 la mie în 1960 — și ale mortalității generale în continuă scădere.

După alte ipoteze, în același an 2.000, populația mondială va însuma 6 miliarde, sau 6 miliarde 830 milioane de locuitori.

În prima ipoteză, populația țărilor dezvoltate (Europa inclusiv Uniunea Sovietică, America de Nord și Oceania) va crește de la 854 milioane în anul 1960, la un miliard 393 de milioane în anul 2.000, în vreme ce populația țărilor în curs de dezvoltare va spori, în același interval de timp, de la 2 miliarde 136 milioane, la 6 miliarde 117 milioane de locuitori, adică de aproape trei ori.

Aceasta este realitatea: serioasă, fără a fi însă îngrijorătoare. Problema care frământă societatea contemporană se prezintă astfel: fi-va în stare omenirea să stabilească — în viitorii 40 de ani — *un echilibru între „explozia” sau creșterea demografică și dezvoltarea economică* a diferitelor state?

Aici s-au diversificat opiniile.

O parte dintre specialiștii prezenți la Congresul de la Belgrad s-au arătat pesimiști, înscriindu-se față în rândurile adversarilor creșterii populației și pledând pentru limitarea voită a numărului de nașteri în țările aflate în curs de dezvoltare, unde explozia demografică atinge proporții cu adevărat explozive. Argumentul esențial de care fac uz aceștia este că natalitatea excesiv de urcată din țările recent eliberate de sub jugul colonialismului ar frâna dezvoltarea lor economică prin aceea că ar reduce fondul de acumulare, destinând o mare parte a venitului național consumului populației în continuă creștere. La congres, s-au citat ca exemple în acest sens țări aflate în curs de dezvoltare care duc de mai mulți ani o politică de limitare a numărului nașterilor (India, Pakistan, Egipt ș. a.) și s-a arătat că în anumite zone din America Latină sporul populației atinge 3,5 la sută pe an, în timp ce creșterea producției de bunuri alimentare nu ajunge decât la 2,5 la sută anual, față de 4 la sută cât ar fi necesar pentru eliminarea stării de foamete.

Față în față cu adepții utilizării mijloacelor anticoncepționale — a unora din ele — s-au situat demografii, sociologii și economiștii realiști încrezători în viitorul omenirii. Aceștia au arătat că omenirea dispune de

suficiente resurse naturale, care utilizate și valorificate cu ajutorul tehnicii înaintate a zilelor noastre și în cadrul unor relații sociale lipsite de exploatarea și dominația monopolurilor internaționale, pot asigura omenirii întregi condiții de viață demnă. Industrializarea, transformarea relațiilor agrare, dezvoltarea învățământului și a instituțiilor sanitare, sînt condiții indispensabile pentru stabilirea unui echilibru între creșterea populației și dezvoltarea economică.

La Belgrad, nu s-au putut stabili punți de legătură care să reducă divergențele concepționale între cele două tendințe contradictorii care s-au manifestat și confruntat în cadrele congresului. Totuși, numeroși congresisti au subliniat că fiind vorba de ființe umane care au legile lor de dezvoltare — economice, sociale, psihice, biologice și de conviețuire — cu sau împotriva adepților lui Malthus, creșterea vertiginoasă a populației rămîne o problemă teoretică și practică controversată și greu de rezolvat a lumii de azi.

Faptul cel mai îmbucurător este consensul unanim realizat la congres în legătură cu necesitatea dezvoltării continue a instituțiilor menite să coboare cît mai mult nivelul mortalității generale și infantile din toate țările lumii și să asigure accesul obștesc la asistență medicală.

Întîlnirea care a avut loc la Belgrad între reprezentanții diverselor științe sociale și confruntarea de opinii divergente a contribuit la o cunoaștere mai bună a problemelor tratate și la evitarea deformărilor și a erorilor de interpretare.

S-au făcut acolo previziuni cu privire la evoluția ulterioară a atitudinii specialiștilor în problema relației dintre creșterea demografică și dezvoltarea economică. S-a discutat dacă va fi necesar, sau nu, să se intervină în desfășurarea procesului de reproducere (înmulțire) a populației și s-a ajuns la concluzia — împărtășită de toți cercetătorii și specialiștii lucizi, realiști — că e greu să se ia o decizie în acest sens. Nu se poate prevedea dacă o intervenție de această natură ar fi eficientă, deoarece împotriva ei acționează factori de naturi diferite. Tot atît de dificil este să se prevadă dacă limitarea numărului de nașteri se va produce de la sine după ce populația diferitelor state va atinge un anumit stadiu de dezvoltare economică și socială. Previziunile pe termen lung pot fi dezmințite de fapte, cum s-a întîmplat uneori, cînd după o scădere a natalității, înregistrată într-un anumit stadiu al evoluției sociale, a urmat o creștere a nivelului ei chiar într-o perioadă de accentuată dezvoltare economică.

Ca perspectivă a rezolvării problemelor economice ale demografiei a fost relevat exemplul edificator al țărilor socialiste. Astfel, delegații țării noastre au prezentat exemple concrete asupra modului pozitiv în care con-

strucția socialistă acționează asupra evoluției fenomenului demografic, utilizării depline a forței de muncă ș. a. (Amănunte, în „Contemporanul“, nr. 38 a. c.).

*

În ce privește țara noastră, sporul natural al populației este masiv. După actualul indice de creștere, se poate aprecia că numărul locuitorilor Republicii Socialiste România va ajunge la circa 22—23 milioane în anul 1980 și circa 27—28 milioane în anul 2.000 — față de 18.877.000 locuitori, cîți înregistrau statisticile oficiale pe data de 1 ianuarie 1964.

„Cum este ușor de înțeles — scrie unul din specialiștii noștri — se impune ca în această perioadă producția agricolă să crească în mod corespunzător“. (Cf. „Contemporanul“, nr. 33 a. c., p. 8). Și va crește realmente, căci grija ocîrmuirii de stat pentru mecanizarea și chimizarea agriculturii — pentru modernizarea ei peste tot — este atentă și permanentă.

*

Din punct de vedere creștinesc, intervențiile în desfășurarea procesului de reproducere a populației sînt prohibite. Biserica noastră a combătut totdeauna malthusianismul și concepțiile neomalthusiene privitoare la așa-zisa dirijare a problemei demografice. Ea își manifestă încrederea în capacitatea de hrănire, de care dispune planeta noastră, a unei populații mult superioare celei de astăzi. Mijloacele de afirmare a acestei capacități le creează știința și munca oamenilor. Luminile celei dintîi și hărnicia celeilalte, sîntem siguri, vor face față cu succes problemelor gingașe pe care le ridică astăzi creșterea fără precedent de vertiginoasă a populației Pămîntului.

REDACȚIA

DIN PREOCUPĂRILE BIBLICE ALE FER. AUGUSTIN

Fer. Augustin a iubit și a cinstit Sfânta Scriptură în chip deosebit. A fost cartea lui cea mai aleasă. A citit-o și a studiat-o tot timpul vieții sale. A meditat-o cu o adâncă și rară înțelegere, a tâlcuit-o pentru folosul sufleteș al credincioșilor pe care i-a păstorit. Cei mai de seamă biografi ai vieții și operelor lui — și, mai ales, scrierile și comentariile sale asupra cărților Sf. Scripturi — arată deslușit în ce măsură covârșitoare studierea Bibliei a constituit o preocupare esențială pentru Fer. Augustin.

Încă înainte de convertirea sa, săvârșită la Milano, Fer. Augustin s-a ocupat intens de citirea epistolelor pauline. Sf. Apostol Pavel a fost omul cu adevărat mare care a luminat cu o lumină cerească și mântuitoare — prin epistolele sale — întreaga personalitate a Fer. Augustin. De fapt, Fer. Augustin a deschis mai întâi epistolele Sf. Pavel cu un sentiment de îndoială și de cutremurare, cugetând la rigorile morale pe care le reclamă ele. După ce le citi, îi dispărură toate dificultățile care pentru un timp oarecare l-au făcut să creadă că în unele locuri Apostolul s-ar contrazice cu el însuși și că unele texte ale lui nu s-ar armoniza pe deplin cu textele proorocilor și ale Legii. „Din contră — zice el — mi se păreau atunci că acele cuvinte prezintă o unică înfățișare și începui să tresar de bucurie și de cutremurare”.¹

La o citire mai adâncă a textelor văzu descoperindu-se ochilor săi iconomia răscumpărării prin cuvântul lui Dumnezeu, care s-a făcut om pentru noi și care a devenit Model și Învățător al nostru.

În Sf. Pavel Fer. Augustin a cîntat ca nimeni altul și a admirat armonia V. T. și N. T. Când a isprăvit de citit epistolele Sf. Pavel se simțea mai aproape de Dumnezeu, iar gustul pentru dumnezeieștile Scripturi i-a crescut.

¹ Confesiuni, cartea VII, cap. 21.

Chiar și întoarcerea lui la Dumnezeu s-a făcut tot prin citirea epistolelor Sf. Pavel. Acest lucru îl istorisește el în Confesiunile sale, cartea VIII, cap. 12.

Întors la Dumnezeu, Fer. Augustin s-a retras la Cassiciaco, unde a început o viață comună de rugăciune și mai ales de studiere intensă a Sf. Scripturi, împreună cu mama sa Monica, cu fiul Adeodatus, cu fratele Navigiu, cu rudeniile Lastidian, Rusticus și Severian, și cu prietenii Alipiu, Licențiu și Trigetiu.

La Cassiciaco, la Milano și la Tagaste, în singurătatea câmpiilor, Sf. Scriptură a format cea mai curată plăcere a inimii sale. A citit-o și a meditat-o cu folos atât pentru el cât și pentru apropiatii săi. Pe cei ce trăiau mai îndepărtați de el îi făcea părtași de roadele acestor meditații și citiri scriindu-le cărți și rostind chiar predici pentru ei.

În cei patru ani care au urmat de la preoțirea lui și pînă la hirotonirea întru episcop, a considerat că este de datoria lui să aprofundeze studiul Sf. Scripturi pentru a progresa în desăvîrșirea evanghelică și pentru a deveni din ce în ce mai folositor sufletelor pe care le avea de păstorit.

Hirotonit episcop la Hippona, nu s-a abătut de la hotărîrea de a citi și medita cărțile Sf. Scripturi. Întreaga lui lucrare, multiplă și variată, a fost rodul îndelungatei și neobositei citiri și meditări a Sf. Scripturi. La citirea ei se simțea pătruns de cinstire, de iubire și de un adînc sentiment de respect pentru înțeleșurile adînci care se cuprind acolo. Cu cîtă înflăcărare se ruga lui Dumnezeu cerîndu-i să-l ajute să înțeleagă Scripturile: „De multe ori — scrie el — ard de dorința ca să meditez legea Ta... Eu nu voiesc să întrebuițez pentru alte lucruri ceasurile mele libere pe care trebuie să le rezerv odihnei trupului, nici nu dedic facultățile mele intelectuale altor ocupațiuni decît muncii... O, Dumnezeule, învață-mă și fă-mă să înțeleg cuprinsul acelor pagini. Iată, cuvîntul Tău e plăcerea mea, care e mai presus de toate plăcerile”.² Fer. Augustin n-a fost împins la studiul stăruitor și adînc al Sf. Scripturi nici de dorința de a deveni mai învățat, nici de curiozitate deșartă sau din alt scop pămîntesc. Toată grija lui era să-l cunoască mai bine pe Dumnezeu pentru a-l putea iubi mai mult și pentru a-l face să fie iubit de credincioși. În cărțile Sf. Scripturi a aflat el ascunsă o mare bogăție de adevăruri, pe care le căuta cu aprinsă dragoste prin ci-

² Confesiuni, cartea IX, cap. 2.

tire și meditare: „O, Dumnezeu — zicea el — ai milă de mine, ascultă dorința mea, căci nu mi se pare a fi o dorință pămîntească: nu rîvnesc după aur, nici după argint, nici după pietre prețioase sau după îmbrăcăminte frumoasă, sau onoruri, sau demnități, sau plăceri ale trupului, nici nu țin la această viață a noastră de pelerini pe pămînt. Toate aceste lucruri se vor adăuga nouă dacă vom căuta împărăția Ta. Vezi, o, Dumnezeu, de unde izvorăște dorința mea. Vezi, o, Părinte, vezi ca să aflu har înaintea Ta, pentru ca dacă voi bate la ușă să-mi descoperi înțelesul cel mai adînc al cuvintelor Tale. Te rog pentru Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Tău, pe care l-ai trimis mijlocitor între Tine și noi, prin care ai venit în căutarea noastră a celor care nu te căutam și ne-ai căutat, pentru ca și noi să te căutăm. Te rog, prin Cuvîntul Tău, prin lucrarea căruia ai creiat toate lucrurile, ca să-mi descoperi bogăția înțelepciunii și a științei, pe care le caut în cărțile Tale“.³

Nu ne îndoim că aceste atît de fierbinți și simțite rugăciuni către Dumnezeu să nu fi fost auzite de milostivul Părinte din ceruri. Desigur că Dumnezeu i-a dat un belșug de har și de lumină cerească, cu care să poată înțelege adîncul cuprins al tainelor cerești exprimate în cuvintele Sf. Scripturi. Fără acest har de sus și fără aceste lumini cerești n-am putea să ne explicăm cum ar fi fost în stare Fer. Augustin să tâlcuiască Sf. Scriptură cu atîta pătrundere și înțelepciune. Adeseori — plin de zel apostolic — comenta Sf. Scriptură înaintea credincioșilor. Cuvintele lui deveneau atunci pătrunzătoare, pline de putere și înflăcărau pe ascultători.

Activitatea lui prodigioasă în studierea și tâlcuirea Sf. Scripturi ne-a rămas într-o serie de lucrări valoroase.⁴

³ Ibid.

⁴ Dintre acestea amintim: „De Genesi contra Manichaeos“, în două cărți, lucrare în care arată după istoria creației și a păcatului originar, originea lumii. Respinge obiecțiunile manicheilor împotriva istoriei creației. (P.L.t. 34, col. 173—220). El ne dă unele din primele încercări de comentariu la epistola Sf. Pavel către Romani (P.L.t. 35, col. 2088—2106), precum și la epistola către Galateni (P.L.t. 35, col. 2105—2148). Această din urmă lucrare este un adevărat comentariu al epistolei, în care încearcă să redea înțelesul literal al fiecărui cuvînt. Este importantă această lucrare pentru cine vrea să cunoască evoluția gândirii sale asupra păcatului originar.

În jurul anului 401 a scris lucrarea sa în patru cărți: „De consensu Evangelistarum“, lucrare în care încearcă să armonizeze nepotrivirile aparente dintre Evangeliști, mai ales în cartea a II-a și a III-a (P.L.t. 34, col. 1041—1230).

Lucrarea „De Genesi ad litteram liber imperfectus“ (L.P.t. 34, col. 219—346) este o încercare de exegeză literară, compusă în jurul anului 393, care poate fi considerată ca o refacere a cărții „De Genesi contra Manichaeos“.

Înalte de anul 416 a compus lucrarea: „Enarrationes in Psalmos” (P.L., t. 36—37), în formă de omilii sau cuvântări, care rezumă în chip deosebit activitatea lui exegetică. Lucrarea nu este prezentată în formă de exegeză literară ci în grai popular pătrunzător, dar simplu și foarte ușor de înțeles. Dintre cărțile V. T. Fer. Augustin s-a silit să înțeleagă și să tâlcuiască mai ales Psalmii. Explicarea lor a fost făcută aproape în întregime înaintea credincioșilor și e foarte importantă pentru principiile morale adânci pe care le cuprinde și pentru mulțimea și adîncimea învățăturilor pe care le dă. Citirea și meditarea Psalmilor a trezit în sufletul lui o sinceră căință pentru păcatele săvârșite. „Ah, zice el, cît de mult și cît de puternic răsunau atunci gemetele și plînsurile mele la aducerea aminte ale acelor zile trăite departe de Tine. Aș fi voit — zice el mai departe că ei — manihei — să fie acolo undeva aproape de mine, fără să știu, ca și ei să vadă fața mea și să înțeleagă silințele mele cînd citeam Psalmul al patrulea în izolarea mea de atunci, ca și ei să poată înțelege efectul acestui Psalm asupra mea. Eu citeam și ardeam”.⁵

Mult timp n-a voit să comenteze Psalmul 119 nu atît pentru lungimea lui, cît mai ales pentru adîncimea înțelesului său. Convins în cele din urmă de insistențele stăruitoare ale credincioșilor, s-a apucat de lucru. Iată ce zice el în prefața acestui comentariu: „Am amînat explicarea Psalmului 119 (după Vulgata 118) nu atît pentru lungimea lui, cît mai ales pentru adîncimea lui puțin cunoscută. De fiecare dată cînd încercam să mă apuc de lucru, simțeam că lucrarea întrece puterile mele. Pentru că pe cît pare de clar pe atît este de adînc. Mă apuc să-l explic cu toate că nu știu unde ar putea să ajungă puterile mele. Nădăjduiesc că Dumnezeu îmi va ajuta să reușesc ceva”. A reușit să-l comenteze cu atîta belșug de înțelepciune și cu atîta profunzime, încît a rămas neîntrecut pînă în zilele noastre, așa

Lucrarea „De Genesi ad litteram” (P.L.t. 34, col. 245—486), în 12 cărți, este un studiu prețios de exegeză literară. Cuprinde istoria facerii lumii și a omului pînă la alungarea lui Adam din rai. În cartea a XII-a vorbește despre paradis și despre al treilea cer la care a fost răpit Sf. Pavel. A fost compusă între anii 401—415.

În jurul anului 419 a scris lucrarea „Locutiones in Heptateuchum”; în care, în 7 cărți, cuprinde note critice de text și dificultăți de limbă, idiotisme ale limbii ebraice și ale limbii grecești mai puțin uzitate în limba latină și care fac greu de înțeles textul sacru al versiunilor latinești. În lucrarea „Quaestiones in Heptateuchum”; tot în 7 cărți, discută dificultățile provenite din faptele istorisite.

⁵ Confesiuni, cartea IX, cap. 4.

cum arată cele 32 cuvîntări pe care le-a ţesut în jurul acestui Psalm, dintr-un total de 205 cuvîntări asupra tuturor Psalmilor.

Adînc şi sublim este Fer. Augustin în cele 124 tratate la Evanghelia lui Ioan (P.L., t. 35, col. 1379—1976), precum şi în cele 10 tratate la Epistola I-a a lui Ioan (P.L., t. 35, col. 1977—2062), comentarii care împreună formează o expunere deosebită asupra teologiei Evangheliei a IV-a. Ambele comentarii au fost scrise în jurul anului 416.

Fer. Augustin a mai scris: „*Quaestiones Evangeliorum*” în două cărţi (P.L., t. 35, col. 1321—1364), precum şi lucrarea tot în două cărţi care poartă titlul: „*De sermone Domini in monte*” (P.L., t. 34, col. 1229—1308). Lucrarea aceasta din urmă a fost scrisă în jurul anilor 393-394. Plecînd de la Mt. 5, 7, Fer. Augustin încadrează şi grupează în jurul Fericirilor şi alte precepte morale ale Mîntuitorului într-o sinteză care constituie un fel de teologie morală. Avem apoi o culegere de răspunsuri date de Fer. Augustin la întrebările puse de fraţii din Hippona referitor la textele mai grele din Sf. Scriptură care poartă titlul: „*Expositio quarumdam (84) propositionum ex epistola ad Romanos*”. — Explicarea unor propoziţii din epistola către Romani — (P.L., t. 35, col. 2063—2088).

Multe probleme de introducere sau de exegeză sînt dezvoltate mai ales în unele scrisori care cuprind răspunsurile date prietenilor referitor la probleme privind Sf. Scriptură. Aşa de ex. epistola 140, 197, 194 (P.L., t. 33) şi cărţile: „*De quaestionibus diversis*” (P.L., t. 40, col. 11), „*Ad Simplicianum*” (Ibid., col. 101) precum şi în „*De octo Dulcitii quaestionibus*” (Ibid., col. 147).

Dintre lucrările de cuprins biblic, aceea care prezintă mai fidel caracterul Ermineuticei şi Omileticei din aceea epocă, este: „*De doctrina christiana*”, în patru cărţi (P.L., t. 34, col. 15—122), începută de Fer. Augustin în anul 397 şi terminată în jurul anului 426. Cu titlul acestei lucrări⁶ destul de neprecis, Fer. Augustin încearcă să traseze un program complet de studii pentru cel ce încearcă să înţeleagă dumnezeieştile Scripturi. În Prolog prezintă planul lucrării şi arată necesitatea de a urma regulile pe care le stabileşte. Totodată previne şi combate obiecţiunile care ar putea să fie ridicate împotriva utilităţii acestor reguli.

⁶ În cele ce urmează am urmat în cea mai mare parte ordinea şi concluziile prof. A. Vaccari de la Institutul Biblic din Roma. Vezi lucrarea: „*Lo studio della Sacra Scrittura*”, Roma, 1943.

Mult se ocupă Fer. Augustin în această lucrare cu aceia care considerându-se buni tâlcuitori ai Sf. Scripturi consideră regulile sale ca fiind de prisos, deoarece dificultățile de tâlcuire a Cărilor Sfinte — zic aceștia — pot fi înlăturate printr-un dar dumnezeiesc, printr-o lumină venită de sus. Acestora le răspunde cu o oarecare ironie arătând că dacă sînt de prisos regulile de interpretare din cauza unei iluminări cerești directe, n-ar mai fi necesar să mergem nici la biserică spre a asculta Sf. Evanghelie nici să citim textele inspirate ci ar trebui să așteptăm să fim răpiți pînă la al treilea cer și acolo să auzim cuvinte neînțelese, sau să vedem pe Iisus însuși și de la El să ascultăm Evanghelia.

Asemenea ispite le consideră Fer. Augustin ca provenind din mîndrie. Să cugetăm mai bine la Sf. Pavel — zice Fer. Augustin — care deși a fost izbit la pămînt de un glas de sus și instruit prin lumină cerească, totuși a fost trimis la un om ca să fie învățat și pregătit pentru primirea tainelor și pentru ca să poată deveni membru al Bisericii (F. Ap. 9, 3—7). Sutașul Corneliu, ale cărui rugăciuni au fost auzite și a cărui milostenie era pilduitoare, a fost totuși trimis ca să audă de la Sf. Petru ce trebuie crezut, ce trebuie nădăjduit, ce trebuie iubit (F. Ap. 10, 1—6).

În semn de prețuire pentru om, Dumnezeu a voit să comunice oamenilor cuvîntul învățăturii Sale tot prin oameni, nu numai prin îngeri. Chiar dragostea care strînge întreolaltă pe oameni n-ar fi avut putința revărsării și contopirii sufletelor unele cu altele dacă oamenii n-ar avea posibilitatea să învețe nimic prin oameni. Famenul împărătesei Candachia, care citea pe prorocul Isaia și care nu înțelegea nimic din ceea ce citea, n-a fost trimis la un înger, nici nu i-a fost descoperit adevărul fără lucrare omenească, ci din îndemnul lui Dumnezeu a fost trimis la el diaconul Filip, care i-a descoperit prin cuvinte omenești învățătura pe care el n-o cunoștea (F. Ap. 8, 27—38). Oare nu vorbise Moise cu Dumnezeu pe munte și totuși el a primit sfatul socrului său care era păgîn și de alt neam, despre felul în care trebuie condus și cîrmuit poporul (Ieșire 18, 14—26)?

Brodînd pe aceeași temă firul argumentării sale, Fer. Augustin le spune acelor care se laudă cu putința lor de înțelegere și de pătrundere a Scripturilor printr-un dar ceresc — fără a fi instruiți în aceasta de cineva — să țină seama că acea în-

țelegere nu este de la ei înșiși ci este de la Dumnezeu. De aceea ei trebuie să caute mărirea lui Dumnezeu nu lauda lor proprie. Și dacă acești oameni — zice mai departe Fer. Augustin — citesc și înțeleg fără a mai avea lipsă de ajutorul altui om, de ce ei înșiși urmăresc și caută cu stăruință să explice și să învețe pe alții și de ce nu trimit mai degrabă pe aceștia, pe care vor să-i învețe, ca să primească învățătura cea lăuntrică, nu prin oameni, adică prin ei, ci direct de la Dumnezeu?

Lucrarea „De doctrina christiana” — de care voim să ne ocupăm mai pe larg în acest studiu — constă din patru părți. Prima carte arată obiectul și scopul dumnezeieștilor scripturi, precum și dispoziția sufletească pe care trebuie s-o avem la citirea și studierea Sf. Scripturi spre a putea pătrunde adevărul ei sens. Aici ni se dezvăluie sufletul mare al Fer. Augustin, care nu separă nici când lumina minții de căldura inimii. Cu largi oculuri de analize în care se complace mintea preocupată de problemele metafizice, prin adânci cercetări arată în cartea înțîia adevărurile care trebuiesc crezute și care sînt necesare pentru înțelegerea Scripturilor: Dumnezeu, păcatul, întruparea și răscumpărarea, Biserica, moartea, învierea și judecata. Fer. Augustin conchide că scopul suprem al Scripturii este iubirea de Dumnezeu și de aproapele, iubirea sublimă care implică adevărata credință, nădejde și dragoste (I Tim. 1, 5). Numai cine se simte împodobit cu aceste trei virtuți alese poate călca hotărît și îndrăzneț în cîmpul atît de vast al științelor Scripturilor. Oricui i se pare însă că ar fi înțeles Scriptura întregă sau măcar o parte din ea și ar fi reușit să desprindă un înțeles care nu cimentează acea îndoită iubire față de Dumnezeu și față de aproapele, n-a înțeles sensul Scripturilor.

Noi, cei de azi, socotim ca o adevărată îndrăzneală ca cineva să scrie sau să vorbească despre Sf. Scriptură fără a avea pregătirea teologică temeinică. În primul rînd pentru un bun înțelcitor al Sf. Scripturi e necesară o bună pregătire în ramura Teologiei dogmatice speciale. E necesar apoi să avem idei clare și convingeri temeinice despre plinătatea adevărurilor revelate ale credinței noastre, care sînt cuprinse în definițiile Bisericii, în simboale, formulate în canoane și care ne arată aspectele diferite ale aceluiaș adevăr prezentate în diferitele locuri ale Sf. Scripturi. Pregătirea aceasta implică apoi cunoașterea originii divine a cărților sfinte: natura inspirației, efectele. Din cauza lipsei de idei clare în această privință adeseori se con-

fundă ideea de inspirație cu ideea de revelație. Aceste probleme nu se puneau pe timpul Fer. Augustin sau nu se puneau așa cum se pun astăzi.

Cu cartea a doua, Fer. Augustin intră în materia propriu-zisă. În Sf. Scriptură se exprimă gândul autorilor inspirați prin cuvinte care nu sînt decît semne convenționale. Ele arată obiectul pe care îl reprezintă nu prin natura lor intrinsecă ci printr-o convenție între oameni. Așa se întîmplă că același obiect poate fi exprimat în diferite limbi prin cuvinte diferite și același cuvînt poate însemna obiecte diferite. În scopul ilustrării acestui principiu, Fer. Augustin ne prezintă două cuvinte care aveau sunete identice atît în limba latină cît și în limba greacă, deși înțelesul lor e diferit: cuvîntul „beta“ care pentru greci reprezintă sunetul unei litere din alfabet, iar pentru latini reprezintă numele unei plante (sfecla). Tot așa, cuvînt cu sunet identic este cuvîntul „lege“, care pentru un grec înseamnă „vorbește“, iar pentru latin înseamnă „citește“.⁷ Din aceste exemple mai putem conchide că pe timpul Fer. Augustin, cel puțin pentru cele două litere din alfabetul grecesc, beta și eta, era pronunțarea care în școli se numește erasmiană, nu reuchiliană, care pronunță „vita“, ca și grecii moderni. Tot așa mai putem conchide că în limba latină litera „g“, chiar înaintea vocalelor „e“ și „i“, avea sunet aspru, pentru că acesta a fost sunetul literei grecești gamma, care s-a menținut.

Un principiu important pe care-l fixează Fer. Augustin încă de la început în legătură cu studiul Sf. Scripturi este cunoașterea limbii ebraice și a limbii grecești, care sînt limbile originare ale V. T. și ale N. T. Și cu toate că pentru un latin, atunci pe timpul Fer. Augustin, era un lucru foarte greu de îndeplinit a cunoaște mai ales limba ebraică, totuși Fer. Augustin îl consideră ca fiind un lucru absolut necesar, deoarece fără cunoașterea acestor limbi traducătorul sau tîlcuitorul se îndepartează de înțelesul pe care voinște să-l exprime autorul sacru.⁸ Fer. Augustin nu se mulțumește să ne arate numai partea teoretică a acestui principiu ci ne arată și latura lui practică, fiindcă pretinde de la aceia pe care i-a primit pentru a-i deprinde în învățătura Scripturilor, să cunoască aceste două limbi.⁹

⁷ De doctrina christiana, II, 37.

⁸ Ibid. nr. 19: „plerumque a sensu auctoris devius aberrat interpretes si non sit doctissimus“.

⁹ Ibid. nr. 11: „Et latine quidem homines, quos nunc instruendos suscepimus, duabus aliis ad Scripturarum divinarum cognitionem opus habent, hebraea scilicet et graeca“.

Fer. Augustin n-a cunoscut limba ebraică decît prin mijlocirea limbii punice care se vorbea încă pe timpul său în Africa și care se înrudea cu limba ebraică. Multele ocupații de păstor nu i-au permis o cunoaștere mai adîncă a limbii ebraice, dar tocmai din acest motiv, principiul Fer. Augustin se impune și el simțea lipsa unor traduceri ale Sf. Scripturi după originalul ebraic și grecesc și socotește că cel mai bun remediu este să apelăm la textele biblice originale, care înlătură orice greșală.¹⁰

Fer. Augustin mai pretinde cunoașterea limbilor ebraice și grecești și din cauza mulțimii traducătorilor, căci, zice el: „Pe aceia care au tradus Sf. Scriptură din limba ebraică îi putem număra, pe traducătorii latini însă nicidecum, deoarece oricui i-a căzut în mîină în acele prime veacuri ale credinței un codice grecesc și i se părea c-ar cunoaște ceva din ambele limbi, a încercat să traducă”.¹¹ Aceste cuvinte ale Fer. Augustin deși exprimă o tristă realitate, ating trei chestiuni în legătură cu versiunile vechi latinești ale Sf. Scripturi și anume: timpul scrierii lor, numărul și valoarea acestor versiuni.

Cuvintele Fer. Augustin: „*primis fidei temporibus*” (în primele veacuri ale credinței) nu precizează timpul la care se referă, dar totuși putem conchide că pe la sfîrșitul veacului II și la începutul celui de al III-lea, în Africa circulau multe cărți ale Sf. Scripturi traduse în latinește.

Ajuns aci, Fer. Augustin face amintire despre versiunea Itala pe care o recomandă să fie preferată celorlalte.¹² Este singura dată în toată antichitatea creștină cînd se face pomenire despre această versiune a Bibliei, deși atît Fer. Augustin cît și alți Sf. Părinți și scriitori bisericești mai vorbesc despre diferiți codici și traduceri latinești și ar mai fi avut ocazia să vorbească despre ea. Cu toate acestea nu se mai vorbește în alt loc.

O problemă foarte importantă în Ermineutica biblică — după Fer. Augustin — o constituie valoarea etimologică a numelor proprii, dintre care o categorie de seamă o constituie numele zise teoforice în care intră și un nume divin. Așa e numele „Iisus”, a cărui explicare ne-o dă chiar Evanghelia de la Mat. 1, 21: „și vei chema numele lui Iisus (îi zice îngerul lui Iosif) pentru că el va mîntui poporul său de păcatele sale”. De fapt, numele „Iisus”, despărțit în elementele care îl compun

¹⁰ De doctr. christiana, nr. 16.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid., n. 22.

vrea să exprime „Dumnezeu mîntuiește” sau „Dumnezeu mîntuirea”. La fel în V. T. (Facere 16, 11) i se spune lui Agar: „Iată, tu porți în sîn și vei naște un fiu și-i vei da numele Ismail, fiindcă auzit-a Domnul necazul tău”. Ismail însemnează: „Dumnezeu ascultă”.

Fer. Augustin pune și această problemă întrucît de foarte multe ori s-a greșit în explicarea numelor proprii căutîndu-se dincolo de sensul etimologic al cuvîntului și un înțeles religios și moral. Chiar de aceea el recomandă ca la explicarea numelor proprii să fim cu multă grijă și să căutăm totdeauna înțelesul etimologic al cuvîntului. Pe timpul Fer. Augustin a trebuit să existe un fel de lucrare care cuprindea explicarea și interpretarea numelor proprii, căci bănuim că se referă la ea cînd zice: „Avem interpretarea numelor proprii, căci n-au lipsit bărbați învățați care să ne traducă numele din evreiește în limba grecească și din aceasta în limba latină”.¹³

O altă problemă cu care se ocupă Fer. Augustin în partea a II-a a lucrării „De doctrina christiana” este aceea a idiotismelor limbii ebraice și a limbii grecești. Prin aceasta se înțeleg acele întrebuițări sintactice sau stilistice care cu cît sînt mai proprii unei limbi oarecare, cu atît ori nu există în altă limbă, ori exprimă un înțeles deosebit. Înțelesul idiotismelor nu poate fi redat în altă limbă decît prin circumscriere. Idiotismele se observă în traduceri mai ales acolo unde traducătorul se ține strîns legat de litera textului căutînd să redea traducerea cuvînt de cuvînt.

Fer. Augustin a avut o grijă deosebită să înlăture idiotismele din Sf. Scriptură, mai ales în lucrarea sa „Libri septem locutionum in Heptateuchum”. Lucrarea aceasta originală în felul ei, revizuieste verset cu verset versiunea latină a Bibliei și notează expresiile respinse de întrebuițarea limbii latine. Scopul urmărit de autor a fost desigur întîi de toate un scop exegetic, cuprins în dorința unei înțelegeri clare și corecte a textului sacru așa cum ne mărturisește chiar el în capitolul din „Retractationes”: „Multe cuvinte din dumnezeieștile Scripturi care par obscure, îndată ce se cunoaște felul de a vorbi al limbii ebraice devin clare”.¹⁴

Problema aceasta mai are pentru Fer. Augustin și un aspect negativ, întrucît în aceste locuțiuni adeseori se caută un

¹³ P.L.t. 36, col. 303, in Ps. 33, n. 4.

¹⁴ Retractiones, II, cap. 54.

înțeles ascuns, deși ele nu conțin altceva decât forma obișnuită de vorbire. Pentru a feri de orice înțelegere greșită a textului, Fer. Augustin de multe ori se mulțumește să spună: „locutio est“, adică este o expresie idiotismală.

O problemă tot atât de importantă pentru Fer. Augustin este și critica textului, deoarece el consideră ca un principiu de bază pentru cercetătorii Sf. Scripturi, grija de îndreptarea textelor. „Prima grijă a celui ce dorește să cunoască dumnezeieștile Scripturi trebuie să fie aceea de a îndrepta codicii, pentru ca codicii defectuoși să lase locul celor lipsiți de defecte“.¹⁵ Și ce este mai de admirat în această problemă e faptul că Fer. Augustin în enunțarea acestui principiu a adăugat și latura practică dînd în acest cîmp întins de critică textuală un exemplu admirabil prin colecționarea de manuscrise, prin eliminarea greșelilor, prin compararea traducerilor latinești cu textele grecești, îndreptînd devieri de sens și înlăturînd erorile care s-au strecurat din cauza primilor traducători latini ai Bibliei, cărora le dă numele de „nedestoinici și îndrăzneți nepricepuți“.¹⁶ Numai cînd ne dăm seama de osteneala unui bun critic care nu face nicidecum pe judecătorul textului sacru, ci se face judecător numai al greșelilor pe care le-au introdus în textul sacru nepricepuții traducători sau copişti, putem să apreciem contribuția pe care a adus-o Fer. Augustin și pe această linie în cercetarea și înțelegerea Scripturilor. De aceea avea dreptate D. De Bruyne, în articolul: „Saint Augustin reviseur de la Bible“, să concludă că întrucît Fer. Augustin a corectat după textul grecesc foarte multe — dacă nu toate cărțile Bibliei latine, mai ales Psalmii și epistolele Sf. Pavel — care au ajuns pînă la noi — pe drept cuvînt se poate spune despre el că a fost un model de critic al textului biblic.¹⁷

Dar dacă Fer. Augustin apare exigent în ce privește cunoașterea limbilor originale ale Sf. Scripturi, cu mult mai exigent apare atunci cînd vorbește despre știința (cunoașterea) lucrurilor (notitia rerum), pretinzînd de la un bun cercetător al Sf. Scripturi să cunoască toț ceea ce omenește se poate cunoaște. Trebuie să cunoască științele naturii, să cunoască animalele, pietrele, plantele, precum și alte lucruri amintite în Sf. Scriptură de cele mai multe ori din cauza unor asemănări. Așa —

¹⁵ De doctrina christiana, II, nr. 2.

¹⁶ Ibid., n. 16.

¹⁷ In Miscelanea Agostiniana, vol. II, Studii Agostiniani, Roma-Vaticano, 1931, pp. 521—606.

zice Fer. Augustin — nu este ușor de înțeles — dacă nu cunoaște asemănarea — de ce ramura de maslin pe care, reîntorcându-se, a adus-o în corabie porumbelul (Facere 8, 11), înseamnă pacea cea veșnică, dacă nu vom cunoaște calitățile vindecătoare ale untului de lemn care nu poate fi ușor corupt de nici un fel de lichid, precum și de faptul că măslinul înfrunzește veșnic.

Un bun cunoscător al Sf. Scripturi trebuie să cunoască pe lângă toate cele amintite și știința numerelor. Pe cei vechi îi interesau proprietățile numerelor și legătura dintre ele. În acestea aflau și o semnificație adâncă atât pentru viață cât și pentru așezările omenești. Această înclinare de a reda înțelesul ascuns al numerelor o întâlnim mai ales în omiliile Fer. Augustin, pe care credincioșii le ascultau cu multă plăcere atât pentru frumusețea lor cât și pentru înțelesurile adânci pe care le scotea din combinația numerelor.

Înrudită cu știința numerelor e muzica. Nici ea, după Fer. Augustin, nu trebuie trecută cu vederea, pentru că numai prin ea se pot asculta din plin ascunsele armonii ale Scripturii. Totodată recomandă cu căldură studiul istoriei, căci — zice el — aceea care ne face cunoscute evenimentele veacurilor trecute, adică istoria, ajută foarte mult la buna înțelegere a cărților sfinte.

Pe lângă toate aceste arme cu care trebuie să fie înarmat un bun cunoscător al Sf. Scripturi, Fer. Augustin mai pretinde și cunoașterea măcar în parte a artelor și meșteșugurilor: medicina, agricultura, arta conducerii familiei și chiar a statului. Toate acestea e bine să fie cunoscute pentru a ști judeca și a nu ignora ceea ce voiește să învețe Scriptura când vorbește despre ele. —

O valoare deosebită prezintă pentru Fer. Augustin, în explicarea și înțelegerea Scripturilor, elocința, pentru a ști expune cuviincios și frumos ceea ce s-a înțeles din textul sacru.

Prin ceea ce am spus, n-am avut intenția să epuizez activitatea Fer. Augustin în câmpul atât de vast al teologiei biblice. Deși studiile biblice au făcut progrese deosebite în vremea noastră atât în extensiune cât și în adâncime, totuși lui îi revine meritul deosebit că înainte cu mai bine de 15 veacuri a contribuit prin exemplul său personal la dezvoltarea rolului pe care trebuie să-l aibă Sf. Scriptură în viața Bisericii creștine din

partea apuseană a imperiului roman, în lucrarea sfântă și de sfințire a credincioșilor. Plecînd de la adevărul că Sf. Scriptură nu poate să cuprindă nici un fel de greșală, confirmă principiul că: „Duhul lui Dumnezeu este cel ce vorbește prin gura proorocilor și conduce pana apostolilor”.¹⁸ O mărturie veche ne-a rămas de la el în ce privește canonul complet al Sf. Scripturi, în care se cuprind și cărțile deuterocanonice.¹⁹

Dacă Fer. Augustin se distinge prin învățăturile lui dogmatice și e neîntrecut în omiliile sale brodate pe texte biblice, el nu e mai prejos nici ca cercetător și tâlcuitor al Scripturilor. Comentariile lui la Sf. Scriptură sînt deosebit de reușite. În toate strălucește o înțelepciune adîncă și o adevărată evlavie.

N-a putut întocmi comentariul întreg al Sf. Scripturi care i-a fost cerut de episcopii africani, dar ceea ce ne-a rămas de la el este de mare preț. Cultura greco-latină a fost pusă prin el în slujba cercetării și înțelegerii Scripturilor, făcînd să rodească cele mai de seamă valori ale creștinătății.

Întreaga activitate a Fer. Augustin de priceput cercetător al Scripturilor o rezumă el însuși în cîteva cuvinte în care împletește într-o admirabilă legătură dumnezeiasca virtute a iubirii cu suprema năzuință a omenirii de atunci ca și a celei de azi, de a căuta pacea, căci „acolo unde e dragoste, acolo e pace și unde e smerenie și pace, acolo e dragoste”.²⁰

Pr. Dr. ALEXANDRU MOISIU

Conferențiar la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

¹⁸ De doctrina christiana, II, 6; III, 27.

¹⁹ Ibid. 8; P.L.t. 34, col. 41.

²⁰ P.L.t. 35, col. 1364.

SINODALITATEA ORTODOXĂ ÎN VEACURILE XVII—XVIII

Sporirea sinodalității ortodoxe în veacurile XV—XVII (vezi la Șesan M., în „Mitropolia Ardealului“ 4—6/1965) a influențat și accentuarea sistemului episcopal-colegial-sinodal și pentru secolele care au urmat, când împrejurările externe și interne au necesitat apărarea Ortodoxiei (vezi Șesan M., Biserica Ortodoxă în veacurile XVII până zi, Mitropolia Ardealului 1—2/1964).

Se vor întruni deci sinoade pentru Ortodoxie și definirea textelor ortodoxe corecte, precum și sinoade pentru definirea organizației bisericești, după nevoile curente. Patriarhia ecumenică din Constantinopol și-a păstrat mai departe jurisdicția peste o parte din Asia Mică, peste Grecia, Tracia și Țările Române și din 1766 va cuprinde și teritoriile celor două Patriarhii din Ipec și Ohrida, sârbească și bulgară. Patriarhiile din Alexandria, Antiohia, Ierusalim și Georgia, ca și Arhiepiscopia Ciprului își continuă viața sub presiune mohamedană. Patriarhia Rusă își lărgeste apoi jurisdicția și peste Ucraina, care din 1667 se înglobează statului rus. Aceste împrejurări au influențat firește și întrunirile sinodale ortodoxe.

1651 — Athos

Soborul mănăstirilor atonite s-a ocupat cu o Carte de ritual slavonă, adusă de ierom. Damaschin de la Moscova, în care au fost observate unele „înnoiri“ ca: facerea sf. cruci cu 2 degete, cântarea Aliluia numai de 2 ori etc. Cercetîndu-se cazul s-a constatat că din cauza frământărilor mai vechi, unele uzuri locale (abateri), pomenite mai sus, s-au strecurat în copiile unor cărți de ritual și chiar în unele tipărituri ale patriarhului rus Iosif (1652), deși nu erau cuprinse în edițiile îngrijite de patriarhii Iov, Ermogen, Filaret și Ioasaf, dar au apărut într-o redacție anonimă a Stoglavului din 1551. De aceea Cartea de ritual a fost arsă, abaterile lovite cu anatema și lui Damaschin i s-a oprit propovăduirea. Hotărârile au fost apoi comunicate Patriarhiei ruse, în 1652 (Filaret, Geschichte der Kirche Russlands, vol. 2, p. 119).

1654 — Moscova și Constantinopol

Luînd la cunoștință hotărârile de la Athos și constatînd publicarea greșită a multor tipărituri bisericești, patriarhul rus Nikon (1666) a convocat un sinod la Kremlin-Moscova, la care au participat 11 chiriarhi, 11 arhimandriți și 13 protopopi. La întrebarea patriarhului: să urmărim cărțile publicate cu abateri, sau să urmărim textele vechi corecte grecești și slavone, s-a răspuns cu un glas: să fie corectate textele slavone noi după cele vechi. Dar cei neînțelegători credeau că corectarea va aduce cu sine înnoiri, abateri. Căutînd deci textele vechi bune, patr. Nikon a pus 25 de întrebări patriarhului ecumenic Paisie, care răspunde printr-un tomos sinodal, spre a fi respectate legile ortodoxe și înlăturate înnoirile. În acest scop sinodul de la Moscova a trimis la Athos, cu asentimentul Patriarhiei ecumenice, pe monahul Arsenie Suhanov, care a achiziționat 705 manuscrise, între care Evangheliare din sec. VII și X, și Liturghiere din sec. XI și XII (Filaret 2, p. 122 s; Gedeon M., Pinakes, p. 583).

1655 — Moscova

Cu Arsenie au venit la Moscova și patriarhii Macarie din Antiohia (1685) și Gavriil din Serbia, mitropolitul Grigorie de Nicăea și episc. Ghedeon din Moldova. De aceasta se folosește patr. Nikon ca să convoace un sinod, la care s-a recunoscut iar necesitatea revizuirii și corectării textelor bisericești, propusă înainte la sinoadele de la Moscova și Constantinopol, cu precizarea că: facerea sf. cruci cu 2 degete este o practică străină de obiceiul ortodox. Numai tipograful Habacuc, episcopul Paul din Kolomna și preotul Daniil din Kostroma erau contra, afirmînd că uzul ar fi provenit din tradiția veche a monahului Martin (de pe la 1157) și a fost fixat în Stoglavul din 1551. Dar au fost condamnați, fiind numiți „superstițioși și ignoranți“ (Filaret 2, p. 124 s).

1656 — Moscova

În sinod s-a pus problema latinilor (romano-catolicilor) și s-a precizat că botezul latin este valid și că în caz de venire la Ortodoxie, latinul va fi numai remiruit (Popovici, Ist. Bis. univ., vol. IV, p. 326).

1657 — Iași

Patriarhul Teofan II al Ierusalimului a ținut sinod la Iași, în care a arătat, și contra patr. ecumenic Atanasie Patelarie, că

Mărturisirea de la Geneva (calvinizantă) nu este a patr. Ciril Lucaris, așa că Ortodoxia se menține pe linia tradițională. (Șesan, în Mitropolia Ardealului 11/12, 1963, p. 869, nota 15.)

1659 — *Țirgoviște*

Voinnd să afirme Ortodoxia, patr. Macarie III al Antiohiei și Radu Mihnea al Munteniei, împreună cu mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei, s-au gândit la o reformare internă. În acest scop Radu și mitrop. Ștefan au convocat un sinod la Țirgoviște, în ianuarie 1659. Au fost analizate următoarele probleme: botezul laicilor, al eterodocșilor, ușurări în postire, căsătoria a 3-a și a 4-a, concubinajul, divorțul, sf. Mărturisire și sf. Împărtășanie, salariul clerului, disciplina monahală, dreptul patronal, controlul voievodal asupra mănăstirilor, simonia. Hotărârile au fost comunicate Patriarhiei ecumenice, dar patr. Partenie IV le-a refuzat, fiind supărat că nu a fost invitat. Totuși teologul George Koressios, care le-a examinat, a constatat că sînt corecte (Iorga, Byzance après Byzance, p. 180).

1659 — *Sîrbia*

Patriarhul sîrb Gavriilo Raici a discutat în sobor local necesitatea unor tratative cu papa, spre a primi ajutor împotriva turcilor. Ca delegat la Roma a fost ales mitrop. Paisie din Budim și Albania, dar a fost prins pe drum și omorît. După plecarea mitrop. Raici în Rusia, sinodul local al chiriarhilor sîrbi, ținut în mănăstirea Maraci, l-a delegat pe arhim. Maxim să trateze în Apus pentru înființarea unei școli teologice și a unei tipografii (Gruici R., Srpska pravosl. crkva, 1920, p. 250).

1660 — *Constantinopol*

Patriarhul Partenie IV (1662) a ținut sinod la 22 octombrie pentru a aproba comemorarea ca sfînt a împăratului bizantin Ioan Vatatzes Milostivul și a recunoaște autocefalia deplină a Patriarhiei Ruse, în sensul că patriarhul rus va fi ales și întronizat exclusiv de sinodul său, fără nici o încuviințare din partea vreunui patriarh răsăritean (Gedeon, Pinakes, p. 588).

1663 — *Constantinopol*

Sinodul interpatriarhal, condus de patr. ecum. Dionisie III (1665), în înțelegere cu patriarhii Paisie al Alexandriei (1667), Macarie al Antiohiei și Nectarie al Ierusalimului (1669), a emis un decret cu privire la 25 probleme de învățătură și disciplină

bisericească, prezentate de patr. Paisie în 1654 către ruși și de G. Koressios la hotărârile de la Tîrgoviște, din 1659 (Gedeon, *Diataxeis* I, p. 341—368).

1666 — Moscova

Patriarhul Nikon a stăruit pe linia Ortodoxiei prin corectarea cărților bisericești, fiind sprijinit și de țarul Alexie Romanov, conform hotărîrii sinodului din 1655. De aceea a fost dușmănit de „tradiționaliști” (superstițioși), care țineau la Stoglavul anonim (cu abateri), precum și de iezuiți, pentru că colaborase la unificarea Ucrainei cu Rusia. Și cnezii îi erau dușmani pentru că dorise remoralizarea vieții. Supărat, patr. Nikon a demisionat și sinodul din 1660 l-a și condamnat, la acuzele unor cneji și a mitropolitului grec fugar Paisie Ligaridis; a fost ales patriarh Pitirim. Spiritele fiind agitate, s-a deschis o anchetă, la cererea patriarhului ecumenic Partenie IV, cu care ocazie însă patr. Nikon a fost copleșit cu acuze nedrepte. Apărarea i-a luat-o numai patr. Nectarie al Ierusalimului.

În aceste împrejurări s-a deschis sinodul din ianuarie 1666, spre a delibera asupra corectării cărților. S-a constatat că tipăriturile patr. Nikon erau perfect ortodoxe și de aceea teologul Simeon Polotski a fost îndemnat să-i combată pe ignoranți (tradiționaliști). Aceștia au răspuns, zicînd că sinodul ar fi o „hui-duială din partea Satanei”, și atunci au fost combătuți și mai aspru, prin exilare.

În noiembrie 1666 sinodul a continuat, venind la Moscova patriarhii Paisie al Alexandriei și Macarie al Antiohiei, mitropolitul Gruziei, mitrop. Ghedeon al Moldovei și mitr. Sava Brancovici al Transilvaniei. Patr. Nikon a fost acuzat că prin demisia sa pripită a provocat 8 ani de frământări și acuzatorii: episc. Ilarion din Reazan, Pitim din Krutițe și Metodie din Mstislav ca și cneazul Dolgoruki i-au imputat 6 greșeli și anume: că a părăsit abuziv postul său; că retragerea sa a provocat multe neajunsuri; că l-a ofensat pe țar; că l-a numit pe mitr. Ligaridis un eretic; că fără avizul sinodului a depus pe unii episcopi și că a aplicat pedepse, după retragerea din scaun. Patriarhii și mitropoliții străini s-au retras atunci din ședință, pe motiv că nu cunosc problema și nici nu cade în competența lor, fiind o chestiune locală.

Fără a se putea apăra, patr. Nikon a fost depus și degradat (?) și exilat la Beloozero. Abia în 1675 a fost reabilitat ca nevinovat, la îndemnul patriarhilor răsăriteni.

Condamnarea pripită a patr. Nikon i-a întărit pe „tradiționaliști” ca să afirme și mai accentuat că Stoglavul (anonim) a biruit și că deci corectarea cărților, săvârșită de patr. Nikon, era o „înnoire”. Deci ei, conduși de preotul Niceta Pustosviat, au pus 8 puncte-cereri: 1. să fie restabilite cărțile dinainte de Nikon; 2. la simbol să fie adăugate cuvintele: Sf. Duh, Domnul adevărat și de viață aducător; 3. Aleluia să fie cântat de 2 ori; 4. la procesiuni să se meargă după soare; 5. facerea sf. cruci să se facă numai cu 2 degete; 6. sf. Cruce să aibă 8 capete; 7. scrierea numelui Mântuitorului să fie „Isus” și nu „Iiisus”; 8. să fie respectate vechile icoane, după Stoglav.

Pentru aceste motive, când „tradiționaliștii” deveneau de fapt „rascolnici”, sinodul din decembrie 1666 a continuat pînă în 13 mai 1667, fiind prezidat de patr. Ioasaf II (1672), în prezența patriarhilor Paisie și Macarie, a 27 de episcopi, 31 egumeni și 25 protopopi; s-a decis că: toate cărțile publicate de patr. Nikon sînt corecte; se confirmă condamnarea rascolnicilor ignoranți; cine se va opune va fi pedepsit cu anatema. În consecință pr. Habacuc și adepții săi ep. Pavel, Lazar, Niceta, Epifanie, Teodor și Nicefor au fost anatematizați și excluși din Biserică, și s-a scris contra lor cartea: Sceptrul puterii. Apoi sinodul a mai dispus reglementarea serviciilor divine cu privire la: mișcări unitare la slujbe, instrucție religioasă, proclamarea sfinților, predica de pe amvon, folosirea lumînărilor, stabilirea gesturilor de cult pentru vlădici, arhimandriți și preoți, unificarea portului clerical, săvîrșirea Tainelor și a Înzmormîntării, permișia ca un preot văduv să-și continue pastorația — în fine, sinodul a reconfirmat decizia din 1656 cu privire la primirea latinilor numai prin remiruire.

Rascolnicii nu s-au potolit, ci s-au încadrat în frămîntările sociale ale vremii (Filaret 2, p. 29—40, 128 ss; Șarov P., Balșoi sobor 1666 g, Kiev 1895).

1667 — Constantinopol

Pentru a zădărnici influența străină în pictura bisericească, sinodul patriarhal, prezidat de patr. Partenie IV, și cu știrea celorlalți patriarhi răsăriteni, a decis ca să fie respectate întocmai prevederile erminiilor bisericești și tradițiile picturii bizantine, atît cu privire la sf. icoane, cît și la frescă, așa precum era stabilit în Stoglavul autentic, la art. 27. Decizia a fost publicată în 1668 de patr. Metodie III (Milaș, Kirchenrecht, p. 499).

1668 — Cipru

Pentru că s-au ținut mai multe sinoade ortodoxe împotriva calvinismului și a mărturisirii pseudolucariene, arhiep. Nicefor al Ciprului a convocat un sobor de episcopi și clerici ciprioți, la Leucosia, ca să condamne de asemenea învățăturile calvine (Kyriakos-Rausch, *Geschichte der Orientalischen Kirche*, p. 70).

1668 — București

La soborul din 20 mai 1668, la care a participat și patriarhul Macarie al Antiohiei, a fost ales mitropolit Teodosie Veștemeanul, dar în 1672 a fost alungat de adepții lui Grigore Ghica. (Manual IBR 2, 1958, p. 61).

1672 — Constantinopol

Pentru a combate calvinismul anglican, patr. ecumenic Dionisie IV a convocat un sinod interpatriarhal, în ianuarie 1672, la care participă patriarhii Paisie al Alexandriei, Macarie al Antiohiei și Dositei al Ierusalimului și 40 de episcopi. Mai întâi s-a precizat că în Biserica ortodoxă nu există infailibilitate personală (patriarhală), dar nici aprobarea Mărturisirii pseudolucariene. Apoi s-a afirmat punctul de vedere ortodox în privința: Bisericii, Sf. Scripturi, Euharistiei, a ierarhiei bisericești, cinstitirea icoanelor și altele. Din sinod s-a emis „Răspuns sinodal elinofililor din Britania care au întrebat cum crede Biserica de Răsărit a ortodocșilor“, fiind vizați calvinii F. Claude, P. Nicole și A. Arnauld și iezuitul Olivier de Nointel; la argumentare a fost folosită Mărturisirea lui Petru Movilă, așa că sinodul s-a bucurat de laudele lui Ilie Miniatul.

Cu această ocazie sultanul Mohamed IV a dispus ca patriarhii celorlaltor regiuni să-și reglementeze treburile lor pe lângă Poartă prin Patriarhia din Constantinopol, așa că astfel patriarhul ecumenic putea coordona interesele Bisericii ortodoxe din Imperiul otoman și a accentua rolul sinodului patriarhal și endemic, fără a știrbi din autocefalia celorlalte patriarhii (Gedeon, *Pinakes*, p. 597; Karmiris N., *Orthodoxia kai protestantimos* 1, 1937, p. 317 s; idem, *Ta dogmatika kai symbolika mnemeia*, 1952, p. 820—859).

1672 — Ierusalim

Patr. Dositei (1707), care a dorit să scrie: *Istoria Patriarhiilor cu toate sinoadele ortodoxe și kakodoxe*, a stăruit pentru lămurirea Ortodoxiei împotriva obiecțiilor calvine și iezuite, fiind

la aceasta îndemnat de voievodul Vasile Lupu și de patr. ecumenic Partenie I. De aceea a convocat un mare sinod la Betleem-Ierusalim, care s-a încheiat apoi la 16 martie 1672, participând 7 arhieri și 62 arhimandriți, ieromonahi și presviteri. A fost aprobată Mărturisirea de credință a mitrop. Petru Movilă și prin 6 argumente a fost respinsă Mărturisirea Pseudolucariană, ca străină de Biserica ortodoxă și de patr. Lucaris și a fost aprobată: Mărturisirea de credință a patr. Dositei, care mai respinge predestinația calvină și accentuează dogma ortodoxă despre prefacerea euharistică (metusia). Pentru ca credincioșii să fie feriți de alunecări, s-a precizat că explicarea Sf. Scripturi cade exclusiv în sarcina clerului bisericesc. Deciziile sinodului au fost apoi aprobate de toți patriarhii răsăriteni și au fost cuprinse în „Scrisoarea patriarhilor orientali” (Papadopoulos Chr., Dositheos patr. Ierosolymon, 1907, p. 18; Stăniloae D., Viața și activitatea patr. Dosoftei, 1929; Karmiris, Ta dogmatica mnemeia, p. 694—733 ș. a.).

1673/5 — Transilvania

Mitropolitul Sava Brancovici a întrunit soboare locale cu privire la: slujba românească în biserici și predica românească, înlăturarea superstițiilor din viața religioasă, precizarea molitvelor, disciplina preoților și a mirenilor, și catehizarea după Catehismul lui Racoczi din 1640 și 1657. Cu toate acestea mitropolitul a fost condamnat la soborul din 2 iulie 1679 (Manual IBR 2, 1958, p. 88 s).

1676 — Constantinopol-Ohrida

Constatînd frămîntările din patriarhia Ohridei, determinate de alegerea patriarhilor Zosima și Panaret, patr. ecum. Dionisie IV a încercat să supună Arhiepiscopia Ohridei către scaunul patriarhal, depunînd sinodal pe arhiep. Teofan, pentru trei motive disciplinare. Decizia au semnat-o și patr. Neofit al Antiohiei, patr. Dositei al Ierusalimului și 6 chiriarhi din Arhiepiscopia Ohridei. Dar măsura nu a fost eficace, așa că sinodul ohridan și-a ales ca patriarh pe Meletie din Sofia, care părea latinofron, și apoi pe Grigorie (Gelzer, Das Patriarchat von Ochrida, p. 27, 114 ss, 119, 126, 137).

1679 — București

Șerban Cantacuzino adună un sobor, la 2 aprilie, pentru repunerea mitr. Teodosie Veștemeanul, în locul lui Varlaam, pe

baza tomului Patriarhiei ecumenice, adus de mitrop. Anania de Maronea și de logotetul patriarhal Ienachi Porfiritul. La sobor au mai venit episc. Metodie din Dristra, ep. Ștefan al Râmnicului și ep. Grigorie de Buzău, apoi egumeni și boieri (Iorga; Ist. Bis. Rom. 1, p. 385; Manual IBR 2, 1958, p. 62).

1680/2 — Bălgărad

După înlăturarea mitrop. Sava Brancovici, principele calvin Apaffi a reușit să fie ales la soborul din 22 iunie—2 iulie 1680 ca mitropolit Iosif Budai, urmînd să fie hirotonit la București. Dar murînd, patr. Dositei al Ierusalimului, aflîndu-se în Ungrovlahia, l-a trimis ca mitropolit pe grecul Ioasaî din Lacedemon. Acesta a dovedit nedreptatea depunerii mitrop. Sava, dar prin aceasta și-a atras o condamnare la un sobor de clerici, pe care l-a refuzat ca necanonic. Pînă la urmă a trebuit să se retragă, în iulie 1682 (Manual IBR 2, p. 91 s).

1681 — Moscova

Pentru a-i combate pe rascolnici, patr. Ioachim (1690) a întrunit în noiembrie un sinod la Moscova, în prezența țarului Teodor. S-a discutat despre pedepsirea ereticilor care se adună clandestin, despre condamnarea celor ce difuzează foi calomniatoare și despre aplicarea cărților nou tipărite, în fine schiturile să nu servească de adăpost rascolnicilor; ce privește pe credincioși, pentru cei săraci și bolnavi să se facă aziluri, iar cei sănătoși să fie duși la lucru folositor (Filaret 2, p. 146 s).

1682 — Moscova

Rascolnicii s-au asociat la răscoala Strelîților din mai 1682, care fiind conduși de contele Chovanski cereau „restabilirea vechi credințe”, adică a celei rascolnice, după cele 8 puncte ale lui Nicetas. Chovanski a cerut patriarhului Ioachim, la 3 iulie, să ducă discuție publică asupra acestei probleme. La discuție au participat regenta Sofia cu prinții Petru și Ioan, patriarhul, 14 arhierei, arhimandriți și protopopi, cneji și delegații strelîților și ai rascolnicilor. S-a născut o ciocnire vehementă, la capătul căreia Chovanski și Niceta au fost omorîți; prin aceasta s-a produs o aspră dușmănie. Patriarhul Ioachim a publicat o Declarație despre necesitatea corectării cărților, un Cuvînt de muițumire pentru condamnarea schismaticilor și un Apel către schismatici să revină la sfînta Biserică. Apoi arhiepiscopul Atanasie a publicat: Scutul credinței, și mitropolitul din Kazan: Însem-

narea cu sf. cruce. Atunci rascolnicii s-au atașat revoluționarului Stepan Razin. (Filaret 2, p. 141ss, 151ss).

1686 — Antiohia

Vechea animozitate dintre ortodocșii arabi și greci a izbucnit cu ocazia alegerii ca patriarh a tînărului Ciril III, în etate de abia 20 ani. Contrarii, constatînd violarea dispozițiilor canonice cu privire la vîrstă, au refuzat să-i dea ascultare și s-au constituit în Adunare bisericească, în care a fost ales ca patriarh monahul Neofit. Astfel s-a inaugurat o schismă locală care s-a continuat pînă în vremea patr. Atanasie (1700), încît s-a ușurat prozelitismul latin. (Kyriakos-Rausch, p. 59).

1686 — Iași

Deoarece regele Sobieski al Poloniei l-a luat cu sine pe mitrop. Dosoftei al Moldovei ca prizonier, pentru că acesta tratase mai înainte o alianță cu Rusia împotriva Poloniei, voievodul Cantemir al Moldovei, crezînd să mitrop. Dosoftei a trădat, a convocat un sinod, cu delegați din Patriarhia ecumenică, la care mitrop. Dosoftei a fost caterisit, ca și cînd ar fi plecat cu intenție și ar fi jefuit anume Mitropolia Moldovei de odore. (Man. I.B.R. 2, p. 82).

1690 — Muncaciu

Deoarece episcopul grec Iosif Kamelis de Muncaciu s-a apropiat de uniaticismul roman, adunînd în acest scop soboare cu 60 și chiar 350 de clerici, ortodocșii l-au ales episcop pe românul Iosif Stoica, care a fost sfințit vlădică de către Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, administrator și al Mitropoliei Bălgradului, pe cînd se afla în Polonia. Întors în Maramureș, ep. Iosif, și ca exarh al Patriarhiei ecumenice la Peri, a ținut sobor la 15 mai 1690, la Budești, urmat apoi de alte „patriaes săboare“ locale. (Manual I.B.R., p. 107).

1690 — Adrianopole

Patr. Dositei al Ierusalimului a organizat la Adrianopole, cu încuviințarea patriarhului ecumenic Calinic II, o Adunare a ortodocșilor care a compus un Cod-statut de organizare a Mitropoliei Adrianopolitane, ca să înlăture practici nesăbuite de lux și imoralitate. (Mitrop. Ghermanos, în rev. Ekklesia X. ed. Siegmund-Schultze, 1939, p. 49).

1690/1 — Moscova

Patr. Ioachim a convocat un sinod general local pentru că s-a ivit o controversă între teologii moscoviți și cei kieveni, acuzați de latinisme în învățătură și practică bisericească; la sinod ierarhii și teologii ucrainieni au fost obligați să accepte rînduiri curate ortodoxe. (Filaret 2, p. 160s).

1690 — Adunarea sîrbească

Sîrbii imigrați în Ungaria de sud, împreună cu patriarhul Arsenie III Cernoievici, au primit de la împ. Leopold I al Austriei o serie de privilegii, la 21 august, potrivit cărora și-au putut alege episcopii, ridica biserici și mănăstiri și întrebuiința vechiul calendar. În aceste adunări locale sîrbești o treime erau clerici și două treimi laici. (Gruici, p. 268).

1691 — Constantinopol

Teologul Korydaleu și elevul său Ioan Karyofil, care a preluat conducerea școlii patriarhale, propuneau și principii calvinizante, pe baza mărturisirii Pseudolucariene, fiind combătuți de Meletie Sirigul și de patr. Nectarie. De aceea Karyofil a plecat la București și apoi la Moscova, explicîndu-și tezele în „caiete”. Atunci patr. Dositei și patr. ecum. Calinic II au convocat un sinod în prima sîmbătă din postul Paștilor 1691, și l-au condamnat pe Karyofil ca eretic, lovind în „caietele” sale. În ziua următoare, de Duminica Ortodoxiei, patr. Dositei a condamnat „caietele” de pe amvon. Karyofil a răspuns și astfel s-a ivit nevoia unei ședințe sinodale, căci Karyofil mai afirma că și laicii ar putea săvîrși Sf. Taine. Cu moartea lui la București, în 1694, s-a încheiat curentul protestantisant printre unii teologi greci. Sinodul a aprobat apoi teza lui Sevastos Kimenites de răspuns către arhiep. Climent, care credea că există o deosebire reală între ființa și energia divină, cum credea că e în teza isihast-palămită. În fine în decembrie sinodul s-a ocupat cu problema Arhiepiscopiei din Sinai, pe care apoi a legat-o în privința hirotoniei de Patriarhia Ierusalimului. (Dositheos, Enchiridion kata Karyofille, Ekkles. Aletheia 1, 1880, p. 134; Stăniloae, p. 17ss, 41ss).

1691/5 — Ohrida

În Arhiepiscopia Ohridei sinodul local era un for hotărîtor în viața bisericească, căci la alegerea de arhiepiscop-patriarh se propunea un ternar de candidați (3). Astfel sinodul local de

la Ohrida din 1691, compus din 8 chiriarhi, l-a. depus pe patr. Gherman, ales în 1688, ca să aleagă în locul lui pe mitrop. Grigorie din Nea Patras. Apoi la sinodul din 1693 a fost ales cu 6 voturi mitrop. Ignatie din Belgrad, care a trecut la reorganizări, în cadrul cărora l-a depus sinodal, cu 10 voturi, pe mitrop., Grigore de Tîrnova pentru delictе morale. Pînă la/urmă sinodul din 1695 l-a ales patriarh pe Zosima. (Gelzer, p. 49, 54—67, 126, 138s, 193, 199).

cca 1697 — Constantinopol

Sinodul condus de patr. Calinic II (—1702) a dispus cu privire la numărul scaunelor patriarhale din Biserica ortodoxă, despre felul administrării autonome a bisericilor locale și despre adunările bisericești. Pornind mulți chiriarhi spre scaunele lor de la sediul Patriarhiei din Fanar, au fost numiți apoi „fanarioți”. (Gedeon, *Diataxeis* I, p. 61ss, 76ss).

1697—1700 — Bălgărad

Deși mitrop. Teofil a precizat la soborul din 10 iunie 1697 că „unirea” cu Roma depinde de asigurările și privilegiile oferite de împăratul habsburg, și mitrop. Atanasie a promis, în cadrul soborului din 22 ianuarie 1698, cu privire la cele 22 de puncte, că „deslegările de pricini cu îndoială le dă Mitropolitul muntean cu sinodul său, cu arhieriei streini, cu dascălii și înțelepții ce-l înconjură, apelul fiind rezervat numai către Patriarhul ecumenic din Constantinopol”, — totuși el a acceptat propoziții unioniste și le trece la soborul celor 33 de protopopi din 24 octombrie 1698, fără însă a le semna personal, și apoi la soborul din 4 sept. 1700, fiind confirmat mitropolit de soborul a 30 protopopi și 26 preoți din 6 ianuarie 1701; dar după aceasta Mitropolia ortodoxă a românilor ardeleni încetează să existe. (Iorga 2, p. 18ss; Manual I.B.R. 2, p. 143ss).

1699 — Ohrida

Patriarhul Zosima a săvîrșit multe acte de îndreptare, cu ajutorul sinodului și a sprijinului din Ungrovlahia, dar e totuși schimbat cu Rafail de Cherrones, în cadrul opoziției bulgarilor față de fanarioți. Criza ohridană se oglindește și în faptul că între 1650 și 1700 s-au schimbat de 19 ori proestoșii patriarhiei, care în această vreme poartă îndeosebi numirea de patriarhi. (Gelzer, p. 67ss, 147ss, 177ss).

1703 — Constantinopol

Patr. Gavriil III (—1707) completînd variate dispoziții canonice, a decis sinodal ca pe viitor nu numai comentarea Sf. Scripturi să fie săvîrșită de către clerul rînduit, ci și editarea și traducerea Sf. Scripturi să fie făcută numai cu aprobarea forului bisericesc superior competent. Apoi sinodul din iulie 1706 a aprobat Mărturisirea patr. Dositei și tomosurile sale istorico-dogmatice. (Gedeon, *Diataxeis* I, p. 106s, 125ss).

1705 — București

Patr. Dositei al Ierusalimului a prezidat sinodul de la București, din martie 1705, convocat pentru depunerea ep. Ilarie de Rîmnic, care era acuzat de a tolera prozelitismul rom. catolic. Participă mitrop. Teodosie Veștemeanul și arhierei din sudul Dunării: Teodosie de Tîrnova, Climent din Adrianopol, Maxim din Ierapole, Auxențiu al Sofiei; în locul lui Ilarie a fost ales Antim Ivireanul, din Gruzia, osîrduitor în ale cărții. (Stăniloae D., Patr. Dositei, p. 60).

1707 — Kruședol

Sîrbii imigrați în Ungaria de sud, în frunte cu patriarhul Arsenie III Cernoievici, în 1690, au primit de la împ. Leopold I Habsburgul o serie de privilegii, de a-și alege pe mitropolit într-o Adunare (Congres) național bisericească, de a se organiza eparhial etc. Prima Adunare s-a întrunit în 1707, cu ocazia alegerii ca mitropolit a lui Isaia Diacovici. În consecință și patr. Calinic de Ipek a recunoscut în 1710 autonomia Mitropoliei sîrbești din Ungaria de sud, care la soborul din 1713 a devenit Mitropolia de Karloviț. (Rugarac D., *Srpski narodni sabori*, Zemun, 1889).

1708/18 — Ohrida

Criza la conducerea patriarhiei continuă, atît cu privire la persoana cît și teritoriul jurisdicțional, care variază. La sinodul din mai 1708 a fost ales patr. Metodie, apoi urmează Dionisie și iar Zosima, urmat de Filotei și în fine de Ioasaf de Koritza (—1745), care era originar din Moschopole (regiunea aromână). Acesta, cu 12 episcopi, a luat măsuri severe canonice sinodale în 1718 ca să înlătore destrămarea patriarhiei. În vremea lui s-a fixat ca zi de prăznuire a apostolului slavon Sf. Naum 20 iunie; dar vrajba dintre bulgari și fanarioți sporea,

ducea zilele și jurisdicția. (Ep. Ilarion, Iz istorii srpskoi patriarșii, Karloviț 1931; Anuichi S., în Studii Teologice 9/10, 1961, p. 543s; Idem, în Ortodoxia 3, 1961, p. 419s).

1727 — Constantinopol

Patr. Paisie II, cu patr. Silvestru al Antiohiei și Hrisant al Ierusalimului, au revăzut sinodal Enciclica contra prozelitismului latin, cu 16 paragrafe, numită: „expunere scurtă a sf. definiții și dogme ale Bisericii răsăritene a lui Hristos” și apoi au emis un tomos sinodal cu privire la educație și promovarea muzicii bisericești bizantine. (Karmiris, p. 860s; Gedeon, Pinakes, p. 629).

1728 — Rusia

În combaterea rascolnicilor, Ivan Posoșkov a cerut aplicarea de măsuri radicale, paralel cu combaterea prin scris, realizată de mitrop, Pitirim din Nijni Novgorod, care arată că „ideologul” rascolnicilor, monahul Martin, a fost eretic și a fost condamnat încă la timpul său în 1157, precum și de Ștefan Iavorski, Dimitrie din Rostov și Teofan Procopovici. Cu ocazia discuției, în cadrul unui sinod, din 1728, s-a născut o ciocnire violentă între rascolnicul Denissov cel tânăr și ortodoxul Teofilact Lopatinski. (Bonwetsch, Gesch. der russ. Kirche, p. 64).

1734 — Constantinopol

Patr. Serafim I a rînduit, în urma votului sinodal, cinstirea mitropolitului Marcu Eugenicul, principalul contrar al pretensei „uniri” de la Florența, ca stimulent pentru credincioși contra prozelitismului iezuit. (Gedeon, Pinakes, p. 633).

1744 — Karloviț

Pentru organizarea bisericească a regiunilor ocupate și populate de sîrbi în sudul Ungariei, s-a ținut Adunarea națională din 1744 care a încercat să realizeze o reformă internă, pe lîngă cererea ca parohii să țină registre mitricale pentru botezați, cununați și decedați. Astfel s-a stabilit că pe lîngă mitropolit să funcționeze un Consistor mitropolitan și se vor întruni sinoade anuale. În urma Deputației ilirice din 1747, s-a întrunit Adunarea-congresul național în 1749, care era compus din 1/3 clerici, 1/3 militari și 1/3 civili și a purces la organizarea indicată a Mitropoliei sîrbe de Karloviț, compunînd și un proiect de regulament. (Hudal, Die serbisch orth. Kirche, p. 43s).

Această organizare a fost favorabilă și pentru românii ortodocși din Transilvania, rămași din 1700 fără vlădici, în urma uniției latine.

1753 — Iași

În epoca „fanarioților“, după 1711, mitropoliții Țărilor Române nu mai erau aleși în soboare locale ci mai mult erau numiți, fapt care a provocat nemulțumiri. De aceea mitrop. Iacob Putneanul al Moldovei (—1778) a întrunit la 1 ianuarie 1753 un sobor special, cu 3 episcopi și 24 egumeni, arătând că fiecare țară are obiceiurile ei locale care trebuie respectate. Așa în Moldova, de la întemeierea statului și de la Alexandru cel Bun s-au ales mitropoliți și episcopi numai dintre pămînteni, fapt confirmat de Dimitrie Cantemir, că încă din 1425 Biserica Moldovei era autocefală. De aceea se reclamă această independență bisericească pe baza afirmației că „soborul bisericesc și cel politic e dator să stea în ajutor dreptății și obiceiului țării și să nu primească pe un călcător de obiceiuri (episcop străin; Erbiceanu, *Istoria Mitrop. Moldovei*, 1888, p. 24ss; Manual I.B.R. 2, p. 88s; Stănculescu I., *Reforme și stări bisericești în epoca fanariotă*, B.O.R. 5/6, 1963, p. 522ss).

1756 — Gruzia

Secolul XVIII a însemnat pentru Gruzia (Georgia, Iberia, Iveria) epoca de renaștere, inițiată de pe timpul regelui Vah-tang VI (—1725), care a înlăturat ingerințele șahului Persiei, și a sprijinit cultura, prin mijlocirea lui Antim Ivireanul din Ungrovlahia. Regele Teimuras I (—1740) s-a apropiat apoi de Rusia și catolicosul Antonie I cel Mare (1744—1788), teolog de frunte, a putut desăvîrși tipărirea tuturor cărților de cult în limba gruzină. Astfel pe vremea regelui Heracliu II, catolicosul Iosif (1755—1763) din Gruzia orientală și Visarion din Gruzia occidentală (—1761) au întrunit un sinod, pe la 1756, la care regele a prezentat 11 reguli disciplinare. De-altfel, protoșii celor două regiuni țineau sinoade locale separate. (R. Janin, *Georgie, Dictionnaire de theol. cathol.* VI—1, col. 1259ss).

1756 — Constantinopol

Sinodul condus de patr. ecum. Ciril V (—1757) a dispus ca măsură generală că orice latin care vine la Biserica ortodoxă trebuie rebotezat; era o consecință a prozelitismului nestăvilit

Această organizare a fost favorabilă și pentru românii ortodocși din Transilvania, rămași din 1700 fără vlădici, în urma uniației latine.

1753 — Iași

În epoca „fanarioților“, după 1711, mitropoliții Țărilor Române nu mai erau aleși în soboare locale ci mai mult erau numiți, fapt care a provocat nemulțumiri. De aceea mitrop. Iacob Putneanul al Moldovei (—1778) a întrunit la 1 ianuarie 1753 un sobor special, cu 3 episcopi și 24 egumeni, arătînd că fiecare țară are obiceiurile ei locale care trebuie respectate. Așa în Moldova, de la întemeierea statului și de la Alexandru cel Bun s-au ales mitropoliți și episcopi numai dintre pămînteni, fapt confirmat de Dimitrie Cantemir, că încă din 1425 Biserica Moldovei era autocefală. De aceea se reclamă această independență bisericească pe baza afirmației că „soborul bisericesc și cel politic e dator să stea în ajutor dreptății și obiceiului țării și să nu primească pe un călcător de obiceiuri (episcop străin; Erbiceanu, *Istoria Mitrop. Moldovei*, 1888, p. 24ss; Manual I.B.R. 2, p. 88s; Stănculescu I., *Reforme și stări bisericești în epoca fanariotă*, B.O.R. 5/6, 1963, p. 522ss).

1756 — Gruzia

Secolul XVIII a însemnat pentru Gruzia (Georgia, Iberia, Iveria) epoca de renaștere, inițiată de pe timpul regelui Vah-tang VI (—1725), care a înlăturat ingerințele șahului Persiei, și a sprijinit cultura, prin mijlocirea lui Antim Ivireanul din Ungrovlahia. Regele Teimuras I (—1740) s-a apropiat apoi de Rusia și catolicosul Antonie I cel Mare (1744—1788), teolog de frunte, a putut desăvîrși tipărirea tuturor cărților de cult în limba gruzină. Astfel pe vremea regelui Heracliu II, catolicosul Iosif (1755—1763) din Gruzia orientală și Visarion din Gruzia occidentală (—1761) au întrunit un sinod, pe la 1756, la care regele a prezentat 11 reguli disciplinare. De-altfel, protoșii celor două regiuni țineau sinoade locale separate. (R. Janin, *Georgie, Dictionnaire de theol. cathol.* VI—1, col. 1259ss).

1756 — Constantinopol

Sinodul condus de patr. ecum. Ciril V (—1757) a dispus ca măsură generală că orice latin care vine la Biserica ortodoxă trebuie rebotezat; era o consecință a prozelitismului nestăvilit

latin în Orient și Balcani, cu motivarea că iconomia recunoașterii botezului neortodocșilor nu are reguli stabile, ci variază după împrejurări. (Rallys V, 614s; Mitrop. Gherman de Ainos, *Peri tu kyrus tu baptismatos*, Ortodoxia 27, 1955).

1757 — *Ierusalim*

Patr. Partenie (—1766), reușind să redobândească grija pentru Locurile Sfinte, luate în 1689 de latini, a hotărât la sinodul local reorganizarea Frăției Sf. Mormînt, care își reia sarcina de pază și îngrijire. (Arhiep. Ghermanos, în rev. Ekklesia X, ed. Siegmund-Schultze, 1939, p. 107).

1763 — *Constantinopol*

Patr. Samuil I (—1774) a adus o radicală schimbare în administrația patriarhiei ecumenice. Beneficiind de încuviințarea sultanului ca pe viitor alegerea de patriarh să fie liberă de influența vizirilor, fiind determinată de votul mitropoliților din Efes, Cizic, Heraclea, Nicomidia, Niceea și Chalcedon, a hotărât sinodal următoarele: în locul vechiului sinod episcopal al Patriarhiei a fost rînduit un sobor permanent de 8 membri (seniori-gheronți), constituit din 6 chiriarhi-mitropoliți din jurul capitalei și 2 mireni-arhonți, între care și Logotetul, care mijlocea legăturile dintre Biserică (patriarh) și Stat (sultan). Acest sobor (Gherusia) alegea pe patriarh și împreună cu el conducea toate treburile bisericesti și disciplinare ale credincioșilor; cînd se mai adăugau și 2 comercianți, soborul avea în grijă și supravegherea gestiunii școlare și economice. (Milaș, *Kirchenrecht*, p. 313, nota 2).

1766/7 *Constantinopol-Ohrida-Ipek*

Urmînd îndemnul sultanului Mustafa III, care era nemulțumit cu situația din Balcani, cu fuga sîrbilor împreună cu patriarhul de Ipek, schimbările în scaunul de la Ohrida, care în 20 de ani au provocat 9 succesiuni (vezi Gelzer, p. 139, 162s), cu prozelitismul latin, cu lipsa haraciului la timp, cu diversivunile etnice dintre bulgari, sîrbi și fanarioți — patriarhul ecumenic Samuil I a hotărât în sinodul local suprimarea autocefaliei celor două centre bisericesti și supunerea lor sub jurisdicția Patriarhiei ecumenice cu motivarea că într-o singură țară nu se cuvine să fie trei organizații ortodoxe locale autocefale. Astfel a fost suprimată autocefalia Arhiepiscopiei-Patri-

arhiei de Ipek, la 11 septembrie 1766 și a Arhiepiscopiei-Patriarhiei de Ohrida, la 16 ianuarie 1767, firește cu protestul sârbilor și bulgarilor că prin „filetismul“ grecesc ei au fost lipsiți de organizații bisericești naționale. (Gedeon, Pinakes, p. 660; Gelzer, p. 41, 122, 125, 129; Specevici A., Ukidanie Pecike patriarșie, Belgrad 1940; Anuichi, op. cit., Studii Teol. 9/10, 1961 și Ortodoxia 3, 1961).

*

Din cele expuse până acum rezultă că dacă în prima fază accentul sinodalității se punea pe întărirea Ortodoxiei, în faza a doua el trecea la problema întăririi disciplinei interne, pentru ca în faza a treia să se discute chestiuni de organizare locală și de caracter național.

Și chiar într-o vreme de frământări social-politice, acestea nicidecum nu au alterat unitatea de credință și de conștiință ortodoxă.

Pr. Dr. MILAN ȘESAN
Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DOUA SCRISORI ALE LUI ȘAGUNA CĂTRE VUK KARAGICI

Pe linia imperativelor vremii — de cunoaștere și de apropiere cît mai deplină între indivizi și popoare — dăm în cele de mai jos textul unor scrisori trimise de episcopul Andrei Șaguna marclui folclorist și filolog sîrb Vuk Ștefanovici Karagici, de la moartea căruia s-au împlinit în 1964 tocmai 100 de ani. Scrisorile aruncă lumină nouă și semnificativă asupra unor fapte de mare importanță din trecutul cultural și bisericesc al popoarelor din Balcani.

Se știe că creatorul limbii literare și al ortografiei sîrbești Vuk Karagici se trăgea dintr-o familie de țărani săraci din sudul Belgradului și că în vremile tulburi și bogate în răscoale de la începutul sec. XIX n-a putut avea bucuria să învețe carte în vreo școală regulată, ci a trebuit să se mulțumească doar cu cititul și scrisul deprins în tinda bisericii din sat, la care setea de lumină a acestui mare patriot a știut apoi să adauge, prin multele călătorii și peregrinări, un întreg arsenal de învățătură, pe care l-a revărsat în scurtă vreme asupra compatrioților săi, ajungînd astfel unul din cei mai luminați dascăli și îndrumători ai culturii sîrbești. Cîntecele bătrînești, baladele, proverbele, legendele și poveștile populare pe care acest neobosit îndrăgostit de cultura și de sufletul poporului le-a adunat și le-a publicat au dovedit lumii întregi că — în ciuda celor 500 de ani de asuprire turcească — sufletul unui popor a rămas neatins în credințele și tradițiile sale. Deși cu sănătatea subrezită (paralizat de mîna și piciorul drept), Vuk Karagici n-a lăsat regiune și provincie sîrbească necercetată din Istria și Dalmația pînă la Timoc, din Srem, Slovenia și Croația pînă în Bosnia, Muntenegru și Macedonia fără ca să nu fi cules de pretutindeni — personal sau prin colaboratori — comorile de vorbă și gîndire ale poporului sîrbesc. Ceea ce-l interesa îndeosebi era

Afară de „Volksmärchen“, nici una nu are dedicație, nici pe lista de pe coperta lor nu figurează Șaguna între prenumerații. Ei însă se cunoșteau. Își trimiteau cărți și publicații. Astfel încă în 18 aprilie 1851 îi scria Șaguna că-i trimite, „după cum i-a făgăduit, cărțile aci anexate“¹ (probabil tipărituri slavone vechi de la noi), dar nu-i ascunde amărăciunea că sînt unii „fii nenorociți ai Bisericii noastre, care pentru a-mi putea blama faptele mele de ridicare a ortodoxiei din Austria nu se dau înlături de a coborî cu ideile lor și pe piața imundă, numai să le vie bine“. Se poate să vizeze în aceste cuvinte pe mitropolitul Rajacici, care într-o polemică îngustă și pătimasă a combătut doleanțele exprimate de Șaguna pentru reînființarea mitropoliei române, publicînd o lucrare specială în acest sens în toamna anului 1851 și reeditată în anul următor la Novi Sad.

Patriarhul sîrb acuza pe Șaguna că ar dori reînființarea mitropoliei românești numai pentru a-și spori venitele și pentru a înainta și mai mult pe treptele ierarhiei, deși este și acum destul de fudul și deșert. Șaguna i-a răspuns înfruntîndu-l ca pe un „nevrednic de slujba pe care o ocupă“.²

Nu mai cunoaștem alte scrisori între cei doi bărbați pînă în 1858, cînd Șaguna îi trimite următoarea epistolă. Era în epoca în care Șaguna se angajase în tipărirea de cărți, îndeosebi a Bibliei. Pe de altă parte se vede că și Șaguna îi ceruse lui Vuk să-i procure o ediție a Pidalionului grecesc tipărit în 1800 la Lipsca, sau cea de la Atena (1841) — și o alta în slavonă, Kormciaja Kniga, probabil ediția tipărită în 1816 la Moscova, dar Vuk nu i-a putut face rost de nici una.

În același timp Șaguna îi răspunde că deocamdată nu s-au putut afla tipărituri vechi cum i-a cerut, în schimb îi trimite 3 predici „ca lectură duminicală“, probabil cele „traduse din românește“ în nemțește și tipărite sub titlul „Predigten zur jährlichen Gedächtnisfeier“, Hermannstadt 1856. Dar să-i dăm cuvîntul:

„Prea Stimate și prea învățate Domnule,³

Dacă n-aș fi pe deplin încredințat că sentimentele și strădanile noastre se apropie una de alta în ce privește cultura, progresul și mai

¹ Arhiva Academiei de Știință și Artă, Belgrad, Manuscrise, Nr. 8129/I. Mulțumim dș. V. Karanovici de la Biblioteca Academiei de Științe din Belgrad, care a binevoit a colaționa textul cu originalul ambelor scrisori.

² Vezi Memoriile Arhiepiscopului și Mitropolitului A. Șaguna, 1846—71, Sibiu, 1923, p. 56.

³ Arhiva Academiei de Științe, Belgrad, Manuscrise, Nr. 8129/II.

binele poporului, — credeți-mă că n-aș mai fi îndrăznit să răspund gentilei scrisori ce mi-ați trimis, temîndu-mă să nu mă condamnați din cauza lui „δ” sau „ι”. Totuși nu m-a supărat deloc faptul că n-am mai aflat în scrisoarea D-voastră pe acești doi „prieteni”, pentru că pe mine faptul c-am primit prețioasa Dv. scrisoare ca și inteligenta lucrare a distinsei Dv. fiice formează destulă mîngăiere. Eu nu-s literat, căci n-am cînd fi și nici cînd mă forma, ci sînt călugăr și în chemarea asta lucrez zi și noapte. Credeți-mă că nu-i chiar așa de simplă chemarea asta de călugăr. Și să știți că de călugări depinde mult de tot starea materială, intelectuală și religioasă a unui popor. Toate astea se văd din Molitvelnic.

Dacă scrisoarea mea nu Vă e pe plac pentru că nu scriu despre conținutul cărților ce mi-ați trimis, să știți că pentru asta nu sînt eu vinovat, ci multele mele obligații oficioase, care și în vis mă neliniștesc. În luna iunie voi merge la Viena și atunci vom vorbi de toate mai pe larg, dar pînă atunci mulțumesc și iarăși mulțumesc domnișoarei pentru cartea trimisă, despre care numai atîta spun deocamdată că să-î de-a Dumnezeu mult noroc și sănătate la mulți ani.

Mă mir că nu se pot găsi „Pidalionul” și „Kormciaja”. Se vede că păcatul ierarhiei grecești a trecut și la ierarhia din nord. Ierarhia grecească nu numai că a publicat cărțile ei bisericești într-o limbă moartă și neînțeleasă de popor, ci încă a și lucrat într-acolo ca aceste cărți să nu se răspîndească în popor. Ea a dus această politică nenorocită într-o vreme cînd încă nu se cunoștea meșteșugul tiparului și cred că astăzi lucrurile stau tot așa. Orice om cuminte vede că poporul grec a rămas în ignoranță crasă și că oamenii culți de azi nu se formează după școli și cultură grecească, ci după alta străină. Mare greșală face ierarhia din nord dacă urmează această tactică; vai de poporul care nu cunoaște legea și comorile sale spirituale și care trebuie să se lupte cu multe greutăți ca să ajungă să-și cunoască legea. El cărți n-are, dascăli n-are, e lipsit și mîngîierea adevărată pe care i-o oferă Biserica și de multe altele.

După cum știți, am început și eu să tipăresc Biblia în românește și în acest scop am redactat o prefață, în care afirm că scot această Biblie fiindcă acest lucru mi-l poruncește însăși datoria mea sfîntă de episcop spre a da posibilitatea creștinilor să aibă Scriptura, s-o poată citi mai des, să cunoască legea lui Dumnezeu, care e însăși lumina adevărului și care a răsărit pentru fiecare om de orice stare sau chemare ar fi. Am să vă trimit un exemplar, poate va da Dumnezeu să Vă „românizez”. Cum ați pățit-o cu Biblia Dv. știu, nu știu cum o voi scoate la cale cu a mea, totuși am nădejde, în orice caz, că mă vor apăra acei sfinți, a căror icoane le-am pus în Biblia românească, aproximativ 100 la număr. Cărți vechi nu

v-am putut afla, pentru că n-am fost deloc plecat din Sibiu. N-am șematisme, ci doar protocoale anuale despre viața eparhiei, cu alte cuvinte cîți preoți, cîte școli, cîți copii de școală avem, cîți născuți, cîți cununați și cîți morți. Despre aceste lucruri pot da să Vă facă un extras și să Vi-l trimit dacă doriți. Salutîndu-Vă pe Dv. și stimata Doamnă împreună cu Domnișoara, prin creștinescul „Hristos a înviat“, rămîn cu distinsă stimă, Sibiu la 7 aprilie 1858,

al Dvoastră sincer prieten

Andrei baron de Șaguna, episcop.

NB. Ca lectură duminicală Vă trimit 3 predici de ale mele traduse din românește. Tot odată Vă trimit și 2 broșuri privind vechimea Bisericii Ortodoxe din Transilvania“.

*

Intr-o vreme în care în toate țările din Balcani se ducea luptă aprigă pentru fixarea unei ortografii cît mai potrivite cu legile de dezvoltare istorice și culturale a popoarelor, idei ca acestea erau binevenite. Față de etimologismul îngust și greoi al școlii ardelenе (Pumnul, Cipariu, Maxim, Laurian etc.), folosirea realistă și vie a cuvintelor ca mijloc de înțelegere între omeni, îndrumătorul Bisericii ortodoxe ardelenе a adoptat calea cea mai potrivită, folosind limba vorbită de popor pentru ajungerea scopurilor sale: culturalizarea maselor și pentru întărirea Bisericii. În această privință chiar polemica pe care a purtat-o cu literatul Eliade Rădulescu s-a arătat justă și rodnică evitînd expresii de felul *terra* (în loc de pămînt), *abys* (în loc de adînc), *firmament* (tărie), *congregație* (adunare), să *germine* (să încolțească), *genere* (fel), *reptile de suflete viețuitoare* (în loc de vietăți cu suflet viu), *muliere* (în loc de femeie), *madona* (în loc de fecioara) etc.

Bine spunea în prefața „Bibliei“: „limba unui popor e ca un pom viu: ramurile bătrîne și fără suc se uscă și cad, dar alte mlădițe tinere ies și cresc (în loc); frunza vestejește și se scutură, dar alta nouă curînd îl împodobește; toate ale lui se fac și se prefac, numai trupina rămîne totdeauna aceeași“.

Pr. Dr. T. BODOGAE

NOUTĂȚI DIN ISTORIA RELIGIILOR

IN FAȚA UNEI SCRIERI GRUZINE DIN MILENIUL III î.H.?

Sub titlul „Morminte gruzine“, revista „Știință și tehnică“, ianuarie 1965, p. 39, prezintă — după revistă sovietică „Znanie sila“, nr. 9/1964 — câteva morminte din Gruzia. Este vorba despre faptul că arheologii sovietici au descoperit recent pe platoul Gamareisk din Gruzia, și anume sub o pătură de piatră formată de bolovani uriași, o sală funerară imensă. Ca dimensiuni (100×120 m), aceasta este cea mai mare movilă (tumul) descoperită în Gruzia.

În afară de numeroase fragmente de vase, de arme și de diferite lucruri din bronz și din piatră, cercetătorii au găsit aici numai câteva podoabe prețioase. Obiectele din bronz și din piatră constituie adevărate rarități, fiind lucrate cu o deosebită măiestrie pentru acele vremuri și dovedind multă originalitate.

În urma cercetărilor făcute în continuare, arheologii au descoperit un car de luptă, pe al cărui coș se mai păstrează încă unele urme ale împodobirii lui de altădată. După firmă, ele aduc aminte în chip vag de carele militare ale hettilor, un popor care a trăit în Asia în mileniul II î. H.

Ceea ce frapează de-a dreptul este faptul că în aceste morminte, care aparțineau în mod sigur conducătorilor sau chiar regilor, nu s-a găsit nici o urmă de oseminte omenești. Întrucât posibilitatea ca acestea să fi putrezit integral este exclusă, este posibil că constructorii acestor morminte ardeau morții. În schimb, au fost găsite oase ale animalelor sacrificate.

Pe pereții sălii funerare, care sînt pardosiți cu plăci de piatră, s-au descoperit foarte multe *desene*, care slujeau ca ornamente și sînt caracteristice pentru multe dintre popoarele caucaziene,

Dar atenția savanților a fost și mai mult reținută de *alte semne*, și anume: pe plăcile de piatră, apar tăiate pătrate cu fel

de fel de linii și zigzaguri enigmatice pe ele. Unele dintre aceste pătrate sînt goale, întocmai ca într-un careu de cuvinte încrucișate. În pătratele înzestrate cu linii și cu zigzaguri se observă o anumită regulă în așezarea acestor semne. Crestăturile asemănătoare — ca și literele de același fel dintr-o carte — se repetă în diferite pătrate.

Faptul acesta i-a făcut pe savanți să-și pună întrebarea: Reprezintă oare acestea scrierea practică în Gruzia în mileniul III î.H.? Ceea ce pare de necrezut, întrucît savanții au stabilit că cea mai veche scriere gruzină datează din secolele VI—VII d. H. Rămîne ca cercetările, care se vor face de aici înainte, să dea eventual răspuns la această întrebare...

CITEVA DATE DESPRE SECTA GNOSTICĂ A MANDEENILOR

Secta gnostică a mandeenilor ridică încă multe probleme în fața istoriei religiilor. Aderenții acestei mișcări, care se găsesc pe teritoriul Irakului de Sud și constituie un grup de aproape cinci mii, păstrează un mare număr de cărți „sfinte”. Acestea sînt scrise în armeana orientală, iar conținutul lor doctrinal este ținut secret cu multă gelozie de către adepții mișcării. Dintre aceștia din urmă, cei care posedă știința secretă se numesc nazoreeni.

Secta în discuție se distinge mai ales prin ceremoniile baptismale, care sînt de două categorii: unele celebrate pentru cei vii (masbātā), iar altele pentru morți (massiqtā).

Cu privire la această sectă esoterică, s-au preconizat mai multe ipoteze. Una dintre acestea opinează c-ar exista probabil anumite legături între Creștinism și mandeism. Despre acest fapt ar mărturisi — de pildă — rolul pe care-l deține Sf. Ioan Botezătorul în cadrul învățaturii acestei mișcări sectare. Mai mult decît atît: unii cercetători au văzut chiar în Creștinism o sectă a mandeismului. Printre aceștia se situează și E. S. Drower cu lucrarea sa: *The Secret Adam. A Study of Nasorean Gnosis* (Adam cel Secret. Un studiu despre Gnoza Nazoreeană). London, Oxford University Press, 1960, VII, 124 p. (vezi p. XI).

Dar scrierile gnostice, pe care se bazează lucrarea lui E. S. Drower, sînt mai de grabă tardive și comportă straturi diferite. Un oarecare număr dintre scrierile celor mai vechi colecții au putut fi în parte reconstituite.

Lucrarea lui E. S. Drower constituie o contribuție de seamă în materie: ea face un mare pas înainte în cercetarea acestei mișcări. Recunoscut ca specialist mai ales datorită editării din partea lui a numeroase texte ale acestei secte sincretiste, autorul lucrării în discuție posedă și alte texte ale mandeismului, al căror conținut nu-l cunoaște decît dînsul și de care se servește și în alcătuirea acestei lucrări.

Tema despre Adam cel Secret sau mitic este studiată de către E. S. Drower în zece capitole. În ele este vorba despre Adam-ul cosmic, care a precedat pe Adam-ul cel fizic. Pornind de la acest Adam care prefigurează cosmosul, autorul dezvoltă doctrina cosmogonică și antropologică a mișcării mandeenilor.

Mai menționăm și faptul că o bibliografie asupra problemei mandeene a fost publicată acum cîteva decenii de către S. Pallis: *Mandaean Bibliography*, Copenhaga și Londra 1933. Ea cuprinde lucrările apărute pînă în anul 1930 inclusiv. (După recenziile semnate de D.E.D. în revista „*Irénikon*“, no. 4/1964, p. 579).

DOUA CĂRȚI DESPRE RELIGIILE ORIENTALE

Prin bogăția lor de conținut, religiile orientale solicită încă intens atenția și interesul cercetătorilor de istoria religiilor. O dovadă destul de grăitoare în acest sens o constituie publicarea în prezent (la Paris) a unei colecții cu privire la aceste religii, și anume „*Sources Orientales*“, din care au apărut pînă acum 6 volume.

Dintre acestea, ultimele două sînt: V. *La Lune. Mythes et Rites*, 374 p., cu 9 reproduceri și 2 hărți. VI. *Les Danses Sacrées. Anthologie*, 495 p., cu 4 hărți. Paris: Editions du Seuil, 1962—1963.

Aceste două volume se aseamănă cu cele anterioare atît în ce privește construcția și concepția metodică, cît și în ce privește acrvia științifică a prezentării și natura tematicii lor: chestiuni de seamă din istoria religiilor.

Scopul prezentărilor singurate, adunate în volumul despre rolul mitologic și cultic al lunii în cele mai diverse ținuturi orientale, este acela de a înfățișa unele din răspunsurile care s-au dat la întrebările despre originea lunii și despre cauzele transformărilor sale ciclice, despre sensul cinstirii sale în cult, despre caracterul personificărilor sale și despre rolul său în credința în suflete și în renaștere, Prin abordarea unor astfel

de teme se practică și se păstrează metoda limitării stricte a specialistului în materie. Aceasta este metoda adoptată de către alcătuitoarii singuraticelor contribuții din acest volum. Ea exclude comparațiile și încercările de a face deducții, care erau practicate odată atît de frăcvent mai ales în domeniul mitologiei astrale.

Cum este și firesc, atenția cititorului este atrasă îndeosebi spre prezentările privind acele domenii religioase, asupra cărora lipseau pînă acum tratări monografice în legătură cu miturile și cultele despre lună. În acest context, este deosebit de interesant capitolul din domeniul egiptologiei, alcătuit de Philippe Derchain.

Alcătuitoarii celorlalte contribuții din paginile volumului sînt următorii: Maurice Lambert (sumerienii), Marcel Leibovici (Babilonia), Emmanuel Laroche (heliții și hurriții), Madeleine Petit (Canaanul și Israelul), Maxime Rodinson (arabii și islamul), Marijean Molé (vechiul Iran), Jean Varenne (India), Eveline Porée-Maspéro și Solange Thierry (Cambodgia), Marcel Soymîe (China), René Sieffert (Japonia) și Evelyne Lot-Falck (siberienii și eschimoșii).

La volumul privind dansurile sacrale au participat numai parțial aceiași autori; pentru domeniul egiptean semnează ca responsabil Henri Wild, pentru cel israelit André Caquot, pentru dansurile șamaniste Jean-Paul Roux, pentru cele indiene Albertine Gaur, pentru cele din insula Bali — Jeanne Cuisinier, iar pentru cele chineze Max Kaltenmark. Cu totul vrednică de atenție este introducerea alcătuită de către Jean Cazeneuve, care oferă Abriss-ul unei fenomenologii a dansului religios. Dînsul nu acceptă teza că ritul — împreună cu părțile sale componente de dans — ar servi numai reproducerii unei întîmplări mitologice; din contră, dînsul vede sensul dansului secret în general în strădania de a mobiliza puterile cosmice, care stătea atît la baza dansului imitativ cît și la baza celui extatic.

Remarcabile — prin calitatea lor de a fi esențiale — sînt expunerile privind caracterul colectiv al dansurilor, cît și tolerarea sau condamnarea lor, oficială. De asemenea, este extrem de însemnat — din punct de vedere fenomenologic — indiciul cu privire la ținerea fermă la dansul sacral, care persistă chiar și în cazul schimbării credinței religioase. (După prezentarea făcută de Günter Lanczkowski-Heidelberg în „Theologische Literaturzeitung“, 89. Jahrgang, Nummer 9, September 1964, p. 591).

CITEVA DATE PRIVIND CREȘTINISMUL PRIMORDIAL ȘI CONTEXTUL
SĂU DE ISTORIE A RELIGIILOR

Interesul unor teologi apuseni — cu deosebire protestanți — față de fundalul de istorie a religiilor în care a apărut și s-a dezvoltat Creștinismul din primele veacuri, se menține și se intensifică chiar. O dovedește aceasta și cartea lui Herbert Braun: „Gesammelte Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt (Studii adunate despre Testamentul Nou și lumea sa înconjurătoare)“. Tübingen, Mohr, 1962, VII, 341 p.

După cum se poate deduce din cele spuse mai sus, cartea prezintă un interes deosebit și pentru istoria religiilor. Faptul acesta se datorește vastului orizont de istoria religiilor, pe care autorul l-a imprimat cărții sale.

Încă primul expozeu din cuprinsul cărții, „Călătorul“ (p. 1—7), prezintă mai întâi fundalul de istoria religiilor, în cadrul căruia a apărut Noul Testament. Creștinismul primordial își are patria sa istorică atât în domeniul de tradiție israelito-iudaic cât și în lumea greco-elenistică. Relației Creștinismului străvechi cu Iudaismul îi sînt dedicate patru articole, care tratează structura de reprezentări teologice a psalmilor lui Solomon (p. 8—69), solicitarea la convertire în textele de la Qumran și la Iisus (p. 70—85), „Însemnătatea descoperirilor de la Qumran pentru înțelegerea lui Iisus din Nazaret“ (p. 86—99) și „Romani 7 și înțelegerea de sine a evlavioșilor de la Qumran“ (p. 100—119). Cele trei articole, care urmează în continuare, se rețin asupra unor aspecte ale relației Creștinismului străvechi cu lumea înconjurătoare elenistică, și anume: „Critica lui Plutarh față de superstiție“ (p. 120—135); „Moartea și devenirea în antichitate și în Noul Testament“ (p. 136—158); „Indiferența față de lume la Pavel și la Epiktet“ (p. 159—169).

Recenzentul cărții în discuție: Ulrich Wilckens, de la care am împrumutat datele pe care le prezentăm aici, relevă în mod deosebit orientarea consecventă de istorie a religiilor a lui Braun. În acest sens, numitul recenzent citează din prefață: „Articolele pornesc de la premisa că Noul Testament poate fi înțeles corect numai atunci dacă se cugetă simultan și lumea înconjurătoare religioasă a sa“. Cît privește procedeul practicat de autor, acesta se desprinde din următoarele observații ale recenzentului: „Desigur, aici este vorba că — cu toată rînduirea Creștinismului primordial în lumea iudeo-elenistică a antichității — particu-

laritate sale nu sînt acoperite. Însă pe de o parte valorează cu adevărat principal ceea ce autorul accentuează într-un loc (p. 94) în privința comparației dintre propovăduirea lui Iisus și tradiția Qumran: „Dovedirea elementelor disparate dintre cele două mișcări nu este călăuzită de un interes apologetic; aici nu poate fi vorba despre a afirma o particularitate a lui Iisus, despre care este în prealabil convins. Situația problemei de istoria religiilor poate fi ridicată numai într-o analiză atentă”. „Pe de altă parte — observă în continuare recenzentul — este a se recunoaște fără rezervă cît de mult și cît de departe așa-numita „substanță” a tradiției străvechi creștine își are originea în lumea înconjurătoare”. Ca exemplu în acest sens, recenzentul dă faptul că autorul cărții în discuție „poate să caracterizeze... (firește întunecînd aici particularitățile esențiale) diferitele concepte hristologice-soteriologice din Creștinismul străvechi „ca un mod de considerare parcticat după schemele uzuale în acel timp” (p. 304).

Continuînd ilustrarea cu exemple a poziției lui Braun, în ce privește raportul dintre Creștinismul primordial și contextul de istoria religiilor din epoca respectivă, recenzentul adaugă: „De exemplu, și reprezentarea centrală despre învierea morților se trage din lumea înconjurătoare vechiu-orientală (p. 140 sqq., unde — firește — trece prea mult pe planul din spate faptul că în Creștinismul străvechi structura reprezentărilor este determinată mai departe de tradiția specială iudaic-apocaliptică imprimată eshatologic pe de-a-ntregul de așteptarea învierii). În-suși Creștinismul străvechi și ca întreg este — incluzînd particularitățile sale — o apariție a lumii antice tîrzii”. Apoi recenzentul adaugă observația: „Această constatare, a cărei inevitabilitate este cu drept deplin premisa încontinuu călăuzitoare a diferitelor articole ale lui Braum, pune — teologic cugetînd — în fața unei grele probleme de gîndire și de interpretare, pe care autorul o ridică la (gradul de) temă expresă în articolele părții finale. Firește, el își propune din capul locului — ca sarcină — a smulge istoriei străvechi creștine ca atare esența Creștinismului, spre a o păstra pentru existarea de fiecare dată prezentă a singuraticului creștin” (p. 665). (Recenzia lui Ulrich Wilkens, din care am desprins informațiile cu privire la cartea discutată mai sus, a fost publicată în „Theologische Literaturzeitung”, 89. Jahrgang, Nummer 9, September 1964, p. 663—670).

MAGIA ÎN CADRUL ISLAMISMULUI

În „Theologische Literaturzeitung“, 89. Jahrgang 1964, Nummer 10, p. 739—740, J. W. Fück din Halle/Saale prezintă următoarea lucrare: Rudolf Kriss und Hubert Kriss-Henrich — „*Volskglaube im Bereich des Islam* (Credința populară în domeniul islamului)“, Bd. II: „Amulette, Zauberformeln und Beschwörungen (Amulete, formule magice și exorcisme). Wiesbaden: Harrassowitz 1962, XXVII, 245 p., cu 143 reproduceri și 104 tablete.

Pe cînd primul volum al acestei opere este dedicat pelerinajelor și cinstirii sfinților, prezentul volum tratează despre amulete, formule magice și exorcisme, deci este dedicat unor manifestări care se încadrează — în esență — în lotul practicilor magice.

Astfel, primul capitol (p. 1—57) oferă o supraprivire cuprinzătoare cu privire la diferitele feluri de amulete și la întrebuițarea acestora. El redă o seamă întregă de amulete, și anume o parte din ele după exemplarele din colecția autorului cărții, iar cealaltă parte după fotografiile făcute la fața locului pe 32 de planșe duble. Amuletele înfățișate: cești de vrăjit, amulete în formă de bilețele, scrisori, suluri de hîrtie sau cărți, unele cu recipiente, iar altele fără acestea, sînt tratate în cap. II, intitulat „Vrăji și binecuvîntări“ (p. 58—139). Alături de versuri din Coran, numele lui Allah ș. a., se cuprind aici și texte mai lungi, ca — de pildă — extinsele „șapte învoieli ale lui Solomon“, din care e dată o traducere germană. La acestea se adaugă cîteva exemple de mistică a literelor și a numerelor, literele de ochelari și foarte preferatele pătrate magice ș. a. În ansamblul lor, aceste două capitole reprezintă repertoriul amuletelor uzuale în Orientul Apropiat.

Dar cea mai importantă parte a cărții, pe care o discutăm aici, o constituie capitolul III tratînd despre *zār*. Cuvîntul designează, în primul rînd, spirite ale boalei bărbătești și femeiești, ca — de exemplu — gripa, precum și un singuratic spirit de acest fel. De asemenea, se aplică și la ceremonia organizată pentru alungarea sau calmarea acestor spirite, care își au originea certă în Africa de mijloc, fiind atestate pentru Abisinia spre sfîrșitul veacului XVIII și ajungînd — peste Sudan — în Egipt în cursul veacului trecut.

Conjurarea unor astfel de spirite este condusă aproape regulat de către o comandantă (seha sau kudya), care și-a câștigat reputația că stă în legătură cu lumea spiritelor. Aceasta este asistată de unele femei, despre care se crede că fiecare este stăpînită de un anumit spirit și contează în ochii credincioșilor islami ca fiind logodnica (arusa) acestui spirit. La aceste femei se pot adăuga și bărbați în calitate de cîntăreți și dansatori. Dacă se face un astfel de exorcism pentru o persoană — de cele mai multe ori o persoană isterică, suferindă de nervi sau ipo-hondră — care nu știe de care anume spirit este ea stăpînită, atunci ea ajunge să cunoască acest lucru din gura lui kudya, care ajunge — în momentul sfîrșitului dansului extatic (ce se potențează pînă la furie), în stare de transă și — ca încorporare a spiritului care o stăpînește — dă înștiințare prin clar-viziune. În ziua următoare se aduce o jertfă de animale, cu care este împreunată o masă a participanților. Încheierea o formează anumite dansuri, care pot fi — după preferință — întinse pe mai multe zile. De unde rezultă că zăr-ul este, totodată, un rit instituțional.

De multe ori o femeie, pentru care s-a organizat un astfel de zăr, are o dorință irezistibilă de a participa la aceste dansuri extatice. În consecință, multe dintre kudya organizează adeseori — pentru clienții lor — (dar nu în luna de post, Ramadan) ședințe ce se numesc hadra. Acestea sînt desemnate și ca zăr, cu toate că ele nu cuprind nici un fel de ritual de jertfă.

Nu numai că autorii cărții avură posibilitatea de a asista — în 1955, la Cairo — la un zăr, ci unul dintre ei, și anume R. Kriss, reuși în 1957 să organizeze un zăr pentru sine însuși și a admis să se facă chiar reproduceri fotografice.

Intrucît comunicările publicate pînă acum despre zăr-ul egiptean sînt fie prea insuficiente, ori se bazează pe exorcismele cîntate la zăr, pe așa-numitele cîntece de zăr, ca și pe date de la al treilea informator, referatul autorilor — bazat pe autopsie — are o înaltă valoare documentară. Acest referat, redat la p. 160—179, după jurnalul lui R. Kriss, descrie desfășurarea ceremoniei în toate detaliile ei. Pentru întuire se adaugă un număr de reproduceri după fotografii, care au fost făcute în timpul desfășurării zăr-ului respectiv. Unele dintre acestea înfățișează pe kudya, pe ambele lor asistente și pe alte femei, care participă la ceremonie; de asemenea, pe pacienți și pe dansatorul principal, precum și mesele încărcate cu daruri (kursi) și

victimă. La p. 113—127 se găsesc mai multe reproduceri, care redau ilustrări despre numeroasele amulete, inele, agrafe ș. a., ce sînt necesare la această ceremonie. Căci fiecare spirit — autorii enumeră, la p. 146—148, 50 de „sultani“ și cîteva „domnitoare“ — are pretenție la animale de jertfă speciale (porumbei, gîște, vaci și cămile), precum și să se poarte în cinstea lor anumite haine, amulete ș. a.

Capitolul acesta dedicat zăr-ului se încheie cu unele observații ale autorilor cu privire la manifestări înrudite cu zăr-ul.

Paginile 205—229 cuprind suplimente la diferite locuri din cadrul volumului I. Ele au un registru propriu — așezate în dosul registrelor la volumul II — care consemnează — în afară de nume, locuri și lucruri — și numele spiritelor de zăr (p. 232—234).

CÎTEVA LUCRĂRI DESPRE ARTA RELIGIOASĂ

Parte integrantă de însemnătate în manifestarea concretă a credințelor religioase, realizările artistice — de orice natură ar fi ele — din cadrul diferitelor religii constituie obiectul preocupării multora dintre specialiștii și cercetătorii în acest domeniu. Astfel, în ultimul timp au apărut o seamă întreagă de lucrări cu un astfel de conținut, dintre care vom prezenta cîteva în cele ce urmează.

Cunoscutul orientalist Werner Caskel publică în 1963 la Köln, Editura Vestgermană, lucrarea intitulată: „Der Felsendom und die Wallfahrt nach Jerusalem (Domul de pe stînci și pelerinajul la Ierusalim)“. Ea apare în colecția „Arbeitsgemeinschaft für Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen“, Geisteswissenschaften. — Heft 14, avînd 55 p. și 15 planșe.

Pe baza ultimelor cercetări, autorul arată că faimoasa moschee zisă „a lui Omar“, din Ierusalim, nu este de fapt a califului cu acest nume (mort în 644) ci a califului Abdalmalik. În adevăr, această moschee a fost terminată numai în 691. Ceea ce rezultă dintr-o inscripție din epoca respectivă.

Această construcție este cunoscută și sub numele — mai just — de „Domul stîncii“, întrucît este clădită pe o stîncă, care a fost probabil locul în care se găsea altarul sacrificiilor sau chiar „Sfînta Sfintelor“ a vechiului templu evreu din orașul sfînt. Aspectul de azi al domului — cel puțin în ce privește împodobirea sa — s-ar datora sultanului Soliman Magnificul (1520—1566).

După Mecca și Medina, acest loc este al treilea punct de pelerinaj al mohamedanilor. De-a lungul mai multor ani, musulmanii se întorceau spre acest loc în timpul rugăciunii. Orientalistul Werner Caskel arată că în Coran expresiile ca acestea: „locul sfânt al rugăciunii“ și „loc îndepărtat al rugăciunii“ însemnau Ierusalimul. Numai mai târziu Mecca cu Kaba deveni în mod definitiv centrul cel mai important al islamismului și adepții lui au început a se întoarce — la rugăciune — în această direcție. Drept aceea, autorul consideră că la Ierusalim ar trebui căutată originea legendei privind călătoria nocturnă a „profetului“ Mohamed, ca și aceea a „înălțării sale la cer“ pornind de pe (această) stîncă.

Spre sfîrșitul veacului XVII, această legendă este stabilită consistent peste tot și durează pînă astăzi. Înălțarea „profetului“ se sărbătorește, în toată lumea musulmană, ca vegherea din 27 ragab.

Textul lucrării în discuție cuprinde și o dare de seamă asupra discuțiilor ce s-au purtat în jurul acestei comunicări interesante. (După datele desprinse din prezentarea lui D.J.-B.v.d.H., în „Irénikon“, 4/1964, p. 602).

O atenție și apreciere deosebită merită cartea intitulată: „Beiträge zur Kunstgeschichte und Archäologie des Frühmittelalters (Contribuții la istoria artei și arheologiei evului mediu timpuriu)“. Ea cuprinde actele Congresului Internațional pentru cercetarea timpuriu medievală, din 21—28 septembrie 1958, apărută în Editura Böhlau din Fraz-Köln și avînd 352 p., 96 planșe și 4 planuri suplimentare.

După cum se poate desprinde din cele arătate mai sus, cartea aceasta cuprinde rezultatele celor mai recente cercetări și redarea discuțiilor care au urmat după unele comunicări. Foarte însemnate au fost comunicările lui Hermann Vetters despre catedralele medievale de la Salzburg (p. 208—215) și acelea despre săpăturile de la Klosterneuburg, executate între anii 1953—1954, conduse de Alfred Schneller (p. 291—324). Sînt reprezentări în acest volum și colaboratorii săi, ca Rudolf Egger: „Clădirea din nordvestul capelei Spoziosa“; Erich Polaschek: „Limba micilor descoperiri“ ș. a. Alte comunicări cuprinse în această carte prezintă un interes mai special. Este acesta cazul, între altele, cu comunicarea lui Gerhard Egger: „Observații despre arta copțică“. De notat este faptul că concluziile lui G. Egger concordă în mare parte cu acelea ale lui Klaus Wessel din frumoasa sa

carte: „Arta coptică, anticul târziu în Egipt“ (1963). Ca și acesta din urmă, G. Egger distinge arta elenistică de arta coptă a populației autohtone. Întrucât aici iconografia a rămas, încă un oarecare timp, mai degrabă greco-romană, se observă că conținutul ei a fost din ce în ce mai puțin înțeles. Dovadă în acest sens este faptul că în multe cazuri este vorba mai de grabă despre copii pur formale, care decăd uneori în contrasensuri (contrafaceri). Se revine, din ce în ce mai mult, la vechea artă egipteană, care — contrar cu ceea ce se întâmplă în cazul temelor creștine — nu era reluată pentru conținutul său ci pentru posibilitățile sale decorative. Fenomenul acesta este înțeles, dacă ne aducem aminte de faptul că Creștinismul a fost introdus în Egipt încă în veacul I, precum și că în veacul IV Egiptul de Sus era aproape în întregime creștin. Hermann Filitz oferă un rezumat bun al discuțiilor purtate în jurul Genezei de la Viena (p. 44—52), din care reiese că aproape asupra nici unui punct nu s-a ajuns la unanimitate de păreri. Ceea ce însemnează că o seamă de aspecte ale acestei probleme rămân încă deschise discuției în continuare. De un interes deosebit este relatarea lui Ludwig Hempel: „Tradiții iudaice în miniaturile timpurii“ (p. 53—65). Ea aruncă raze noi de lumină asupra unui oarecare număr de reprezentări, care se găsesc în mai multe manuscrise creștine ale evului mediu și care sînt de proveniență spaniolă. S-a ajuns la concluzia că trebuie să existe o legătură între frescele și temele din Dura-Europos și aceste manuscrise, și anume prin intermediul unor tradiții iudaice, care au trecut — peste Egipt și coastele Africii nordice — pînă în Europa. Începînd încă din antichitate, în toate aceste regiuni coloniile iudaice au fost numeroase și înfloritoare. În comunicarea cu titlul: „O biserică adriatică la Castelseprio“ (p. 74—87), Mirabella Roberté semnalează existența unei mici biserici cu baptisteriu — alături de absidă — în care se găsesc cristelnițe duble. Se observă un hîrdău rotund și un hîrdău octogonal unul lîngă altul, lucru care nu se întâmplă decît foarte rar, cum este cazul — de exemplu — la Amwas și Sbaita în Palestina. Ceea ce ridică în chip evident chestiunea utilizării acestor două cristelnițe așezate alături. Autorul este de părerea: 1) micul hîrdău rotund servia la botezarea prin turnare și celălalt — octogonal — la botezarea prin scufundare; 2) cel mai mic este destinat copiilor iar celălalt adulților; sau 3) micul bazin nu conținea decît apa care cădea în bazinul octogonal. Poziția baptisteriului însuși arată, de

asemenea, că alte exemple decât acesta din urmă nu se găseau totdeauna în axa bisericii și în fața intrării. Pe baza unui oarecare număr de biserici vechi din Veneția, Ferdinando Forlati arată — în comunicarea „Influența primei S. Marcu asupra bisericii din Veneția și din Terraferma“ (p. 134—138) — că S. Marcu I era deja biserică cu plan central. Lucrul acesta nu reiese numai din săpături ci și din faptul că acest edificiu a servit de model mai multor biserici vechi, ridicate fie la Veneția, fie pe pământ solid, care au toate un plan central. Menționăm și comunicarea lui Erik Cinthoi: „Hristos cel ce tronează cu stola“ (p. 285—288), în care autorul tratează despre un baso-relief care se găsește în drumul de la Lund și reprezintă un Hristos șezând, purtând un epitrahil de preot ca semn al demnității Sale de mare preot al Noului Legământ. Acest fapt — ca și prezența a numeroase reprezentări de serafimi și heruvimi — duce pe autor la concluzia următoare: este vorba despre o influență orientală, și anume bizantină, prin intermediul binecunoscutelor scrieri ale lui Pseudo-Dionisie Areopagitul și al „Ierarhei“ sale „Bisericești“. Această influență s-a făcut simțită pînă acolo prin întrebuițarea Sf. Liturghii, în parte galicană. (După recenzia lui D.J.-B.v.d.H. în „Irénikon“, 1964, p. 603—604).

Un interes și mai mare pentru noi prezintă cartea lui Wl. Sas-Zaloziecky: „Die Byzantinische Baukunst in den Balkanländern und ihre Differenzierung unter abendländischen und islamischen Einwirkungen (Arhitectura bizantină în țările balcanice și diferențierea ei sub influențe occidentale și islamice)“, apărută în Colecția: „Studien zur Kunstgeschichte der Balkanländer“, Südosteuropäische Arbeiten, 46, München, Ed. Oldenbourg, 1955, 143 p., cu 16 planșe și 10 planuri suplimentare.

Este o carte importantă, care urmărește să ne dea istoria arhitecturii din țările balcanice mai ales din punct de vedere al legăturilor stilistice dintre diferitele țări, precum și al pătrunderii reciproce a diferitelor elemente de construcție și al continuității acestei arhitecturi în cursul veacurilor. După o excelentă introducere (p. VII—XVI), în care autorul descrie principiile istorico-culturale care prezidau întreaga dezvoltare artistică a Balcanilor, urmează cinci capitole de dimensiune inegală, și anume: Tradiția paleocreștină și bizantină anterioară în istoria arhitecturii țărilor balcanice (p. 1—20); Cap. II: Diferențierea țărilor balcanice sub influența artei occidentale în Evul mediu (p. 20—41); Cap. III: Renașterea curenților bizantine în artă

și importanța predominantă a Greciei (p. 41—59); Cap. IV: Unirea unei tradiții autohtone cu curente romane, gotice și islamice ale Italiei de Sud, ale Siciliei și ale coastei adriatice înainte de cucerirea turcă (Școala de la Morava); Cap. V: Arhitectura în Valahia și Moldova și diferențele lor stilistice (p. 76—106); Cap. VI: Recapitulare și concluzii (p. 107—111).

Cartea are meritul de a pune în relief faptul frapant al variației și al multiplicității formelor de admirat ale minunatei arhitecturi balcanice. Începînd cu bazilica romană — fie de formă occidentală, fie de formă orientală — apar mai întîi aceleași bazine, care astăzi sînt coafate cu o cupolă care variază de la un loc la altul, apoi (în Bulgaria începînd deja cu veacul al XI-lea) biserica în formă de cruce greacă — denotînd o influență mai timpurie decît cea constantinopolitană — și care se întindea în Sîrbia de la începutul veacului XIV, pe cînd spre sfîrșitul aceleiași secol și începutul celui următor, se formează în jurul văii Morava — sub influența arhitecturii monastice a Athosului — un stil original de biserici cu trei conce ale urechii, Școala de la Morava, cum este numită în mod comun, care este ultima sinteză a formelor greco-romane și romano-gotice, cu toate că decorația policromă a fațadelor se datorează influenței islamice, care pătrunde pînă acolo trecînd prin Sudul Italiei și Sicilia. Valahia și Moldova — se arată în această lucrare — au un loc puțin aparte, prima fiind mai mult sub influența Serbiei, pe cînd ultima suferă iradierea Transilvaniei. Cu toate acestea, în veacul XVII se asistă la împreunarea a două stiluri în aceste două țări. Autorul trage concluzia că putem, deci, vorbi despre o *lume artistică comună tuturor țărilor balcanice*, despre o aceeași arhitectură bizantină, în care se face remarcabilă totuși — după diferitele situații locale și evoluția istorică — o diferențiere de forme mai diverse sub influență atît occidentală cît și islamică. (După recenzia semnată de D.J.-B.v.D.H., în „Irenikon“, 4/1964, p. 605—606).

Cartea este actuală și prin faptul că pune în lumină nu numai calitatea culturilor de a fi deschise una față de alta, ci și comunitatea de viață a popoarelor balcanice de-a lungul veacurilor.

ZAMOLXIS — INDICIU AL LIMBII GETO-DACE

Abordînd judicios și competent importanta problemă a limbii strămoșilor noștri geto-daci, dl. prof. I. I. Rusu — în consultația

universitară intitulată „Despre limba geto-dacilor“, în „Tribuna“, anul IX, nr. 5 din 4 februarie 1965, p. 7 — arată, între altele, că această limbă avea și o seamă de elemente specifice, ca: cuvinte uzuale și nume de oameni, triburi, zeițăți și locuri. În acest context se arată: „Zamolxis este zeul suprem geto-dacic, dar numele în această formă lipsește la tracii meridionali, unde se cunoaște zeița-fată de împărat *Semele*, mama lui Dionysos, împrumut din Tracia în mitologia grecilor, — iar în Frigia (Asia Mică) forma *Zemelen*.“ Ne întrebăm: caracterul specific al cuvîntului ce dă nume zeițății supreme a geto-dacilor nu este un indiciu și despre *caracterul specific al religiei acestui popor*?

Totodată, dl. prof. I. I. Rusu înșiră între cuvintele din limba geto-dacică, atestate direct sau deduse din numele proprii cu etimologie sigură sau probabilă, și cuvîntul ce dă nume zeițății supreme a acestui popor: „*Zamolxis*“, „zeul pămîntului“ din g'hemel — „pămînt“ (slav zemlja). Aici vedem un temei pentru tot mai consistenta teză în legătură cu originea și evoluția lui Zamolxis: — că el a fost — în prima sa fază de dezvoltare — o *zeitate chthoniană*.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

UN VESTIGIU ILUSTRÎND UN ASPECT AL RELAȚIILOR CREȘTINE INTER-
CONFESIONALE ÎN VEACUL XV

Sub titlul „Un fragment cu text croato-glagolitic din Transilvania“, dl P. P. Olteanu prezintă — în paginile „Revistei Arhivelor“, organ al Direcției generale a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, anul VII, nr. 2/1964, p. 163—207 — patru pagini care fac parte constitutivă din tratatul moralo-ascetic în extensiune de 63 de pagini despre „*Cele șapte păcate de moarte*“

Înainte de a trece la prezentarea propriu-zisă a fragmentului în discuție, dl P. P. Olteanu subliniază vechimea și importanța legăturilor culturale româno-jugoslave. Tradiția acestor legături datează de mai mult de o jumătate de mileniu. Ca dovadă despre vechimea și importanța legăturilor româno-jugoslave, stă cel mai vechi document slav din Țara Românească, și anume documentul referitor la întemeierea mînăstirii Vodița, care s-a păstrat de pe la 1372.

Reliefînd cauzele și conținutul acestor legături, dl P. P. Olteanu arată: „Interesele Ortodoxiei, ale răspîndirii sau comba-

terii Reformei, legăturile politice, care merg pînă la înrudiri dinastice, lupta comună contra turcilor, existența unei populații sîrbe pe teritoriul țării noastre etc. au înlesnit *un schimb intens de tipografi* ca Macarie și Dimitrie Liubavici, de *pisari și mai ales manuscrise și cărți cu conținut religios, folcloric, juridic, istoric și moralo-didactic*“ (p. 163).

După ce dă o seamă întregă de amănunte edificatoare în sensul celor afirmate imediat mai sus, autorul prezentării arată în continuare: „Legăturile noastre culturale cu teritoriul croato-glagolitic au fost *mai bogate decît se știe pînă în prezent*. Ele s-au realizat chiar direct atît prin pătrunderea manuscriselor slave de redacție valaho-bogdănească pînă în mînăstirile de pe insula Krk sau Veglia, cît și prin pătrunderea la noi a manuscriselor sîrbe și chiar a vechilor monumente de cultură croato-glagolitică“ (p. 163 sq).

Totodată, se dă informația: „Pînă nu de mult se știa că în Țările Românești și Transilvania nu s-au scris și nu au circulat texte slave în glagolitică. În ultimul timp, s-a constatat că scrierea glagolitică se cunoștea și se folosea și în Țările noastre. În inscripția de la Basarabi, de pe la finele secolului X, sînt folosite literele glagolitice. În diferite depozite manuscrise și cărți vechi din țară se găsesc și cîteva texte glagolitice, care au circulat la noi.

Astfel, în depozitul Direcției Generale a Arhivelor Statului București, au intrat în toamna anului 1961 o *serie de manuscrise din Transilvania de Nord*.

Unele au conținut moralo-catehetic și sînt scrise chirilic în slavona de redacție răsăriteană. Un document e în etiopiană în dialectul tuzluc și pe același pergament este traducerea lui în croată, scrisă cu caractere latine“ (p. 164).

Dintre aceste manuscrise face parte și fragmentul prezentat de către dl. P. P. Olteanu.

Iată cum descrie dînsul pe scurt acest fragment: „o filă dublă de pergament conținînd patru pagini scrise în glagolitică. Sînt pagini izolate și nenumerotate dintr-o carte... Conținutul primelor pagini nu este în continuare cu conținutul ultimelor două pagini. Fac însă parte din aceeași *carte cu conținut moral*“ (p. 164).

După o amplă, meticuloasă și complexă caracterizare a fragmentului, în care se pun în relief particularitățile paleografice și ortografice (p. 164—170), particularitățile de limbă

(p. 170—173), particularitățile morfologice (p. 174—184), particularitățile în sintaxă, logică și în stil (p. 184—195) ale lui, dl. P. P. Olteanu se reține asupra conținutului manuscrisului și asupra operei din care face parte textul în discuție. Cît privește conținutul, d-sa îl prezintă astfel: „În cele patru pagini de text glagolitic se dau sfaturi morale în legătură cu *lingușirile* și cu *jurămîntul*. Expunerea e extrem de simplă. Se citează abatele catolic Bernard le Clairvaux (1091—1103), care a fost canonizat după 1174. Aceasta înseamnă că opera din care face parte acest text glagolitic *are caracter moralo-ascetic și este de izvod latin sau italian*” (p. 195sq.).

Cu privire la datare, dl. P. P. Olteanu susține: „S-a scris cel mai de vreme la sfîrșitul secolului al XII-lea și cel mai tîrziu la începutul secolului al XV-lea, cum ne atestă particularitățile lingvistice” (p. 196).

Pe baza acestor criterii sumare de mai sus, precum și a unor cercetări amănunțite în domeniul vechii culturi croato-glagolitice, autorul prezentării a ajuns la următoarea constatare în ce privește determinarea în continuare a acestui fragment: „cele patru pagini fac parte din tratatul moralo-ascetic de 63 de pagini despre „Cele șapte păcate de moarte” („Rasprava o sedam semrtnych grieha”). A constatat, de asemenea, că „în literatura croato-glagolică se cunoaște o versiune mai tîrzie, din prima jumătate a secolului al XV-lea. Opera s-a găsit între materialele lui Kukulievici, a fost transcrisă în sbornicul lui Ivancic-Kolumicev și editată de M. Valjavec” (p. 196).

După o seamă de alte date cu privire la această versiune, dl. P. P. Olteanu arată: „Conținutul textului (acestei versiuni mai tîrzii) este *același* cu cel din Ms. analizat, care e mai arhaic prin limbă și paleografie” (p. 196 sq.).

Pentru a determina și mai îndeaproape fragmentul luat în studiu, dl. P. P. Olteanu se orientează după numeroasele latinisme și italianisme din cadrul lexicului și al sintaxei, precum și după scriitorii latini și italieni moraliști romano-catolici citați în Ms. și ajunge la următoarea concluzie: „această operă este *o traducere sau o prelucrare după o operă similară din latină sau mai degrabă din italiană*, unde este cunoscut Trattato din septi peccati capitali” (p. 197).

De notat este faptul că autorul prezentării n-a ajuns — în momentul publicării acestei prezentări — pînă la identificarea

completă a fragmentului în discuție, precum și că cercelările în această direcție continuă.

După constatările făcute pînă la publicare acestei prezentări, dl. P. P. Olteanu a mai putut face încă unele concluzii cu privire la acest fragment, din care reținem pe următoarele: „... autorul lui a urmat mai îndeaproape pe Grigorie cel Mare — citat în versiunea croato-glagolitică Grgur“. De asemenea: „surprindem nu numai identitatea de idei, dar chiar și fraze din... Toma de Aquino“. „Autorul tratatului croato-glagolitic considera desfrîul al VI-lea păcat, iar lăcomia al VII-lea, ceea ce părea mai îndreptățit, pentru că criteriul clasificării este de la păcate *spiritualia* cum sînt primele patru, la păcate *carnalia*, cum sînt ultimele trei. Inima și voința sînt socotite capul suflului“.

De reținut este și faptul că autorul tratatului ce s-a păstrat în versiunea croato-glagolitică *mărturisește că a scris cartea sa pentru oamenii mai proști* — nu pentru învățați care cunosc scripturile“ (p. 197). Ceea ce se confirmă și prin forma pe care a îmbrăcat-o tratatul: „expunerea sa este simplă — arată dl. P. P. Olteanu — de tot, fără speculații scolastice și fără erudiție. Pentru a fi cît mai accesibil maselor populare, autorul a exprimat diferite virtuți, vicii și alte noțiuni abstracte prin simboale concrete, plastice, prin comparații cu diferite animale și cu năravurile lor, dă pilde grăitoare din Scriptură, în deosebi din Vechiul Testament și din opera „Fiziologul“ sau „Cărțile despre năravul animalelor“ (p. 198).

După ce dă o mulțime de exemplificări în sensul dovedirii celor afirmate mai sus, dl. P. P. Olteanu adaugă în legătură cu procedeul ce stă la baza tratatului în discuție: „Multe pilde și învățături sînt preluate din înțeleptul Cato, din Scriptură, îndeosebi din Psalmii lui David, — și din Cărțile lui Solomon, din tratatul lui G. M. Perrault zis și din Ferancia: „Summa virtutum et vitiorum“ sau „Cartea păcatelor“ cum îi spune în „Floarea darurilor“ (p. 199).

În legătură cu modul și timpul ajungerii în Ardeal a fragmentului prezentat, dl. P. P. Olteanu opiniază: „Istorisirea aceasta despre „cele șapte păcate de moarte“ pornită din Italia, a intrat în cultura croato-glagolitică și în versiunea din secolul al XIV-lea sau din primele decenii ale secolului al XV-lea, s-a răspîndit și în Transilvania de vreun feudal, sau prin mînștirile catolice, ori prin călugării minoriți trimiși de Vatican în

secolul al XV-lea împotriva mișcării revoluționare husite, din Transilvania și Moldova" (p. 199).

Despre gândul din care a izvorât inițiativa sa de a publica acest studiu, autorul mărturisește: „Desprinderea acestor elemente și legături din negura vremurilor are ca scop printre altele să lumineze adevărul și să întărească prietenia noastră cu poporul italian și cu popoarele Republice Socialiste Jugoslavia" (p. 199).

Ultimele pagini ale prezentării (p. 201—207) cuprind transcrierea în litere latine a textului croato-glagolitic și traducerea lui în românește. Ca exemplificare a cuprinsului, redăm următoarea frază, care ni s-a părut cea mai demnă de reținut: „Că atunci cînd omul se jură pe Evanghelie, trebuie să înțeleagă că se jură pe Domnul său cel slăvit ale căruia sînt acele vorbe sfinte, care sînt scrise acolo" (p. 207).

Interesantă și valoroasă prin noutatea ei, comunicarea d-lui P. P. Olteanu, reprezintă o contribuție substanțială în materia respectivă. Totodată, este vrednic de subliniat că textul prezentat constituie o mărturie grăitoare despre contactele cultural-religioase creștine europene din veacul XV, despre relațiile interconfesionale din Ardeal și despre acțiunea Vaticanului în această parte a țării noastre.

Pr. Dr. CORNELIU SÎRBU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

INTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI REFERITOARE LA UNIFORMITATEA CULTULUI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

P. Cuv. Sa Arhimandritul S. Niculescu, preocupat de uniformitatea cultului Bisericii noastre, observînd amănunțit felul slujirii și diferitele abateri de la dispozițiile Bisericii și de la tradiția ortodoxă, cereră răspuns la întrebări concrete. Întrucît știm că P. Cuv. Sa este un bun cunoscător atît al tipicului cît și al tradițiilor noastre ortodoxe în materie de săvîrșire a cultului divin, socotim că pune aceste întrebări spre a primi învățătură și îndrumare slujitorii aceia care se abat de la canon și prin aceasta sparg unitatea și uniformitatea cultului creștin ortodox. Astfel stînd lucrurile găsim că întrebările puse sînt bine venite și au un rost liturgic și pedagogic și de aceea răspundem în cele ce urmează la întrebările puse:

1) *La Taina Cununiei, înaintea cînlării „Paharul mîntuirii”, ce binecuvîntează preotul, vin sau miere?*

Cărțile noastre de cult vorbesc despre „paharul de obște”, paharul comun, fără să precizeze ce anume conține acest pahar.

În majoritatea țărilor și a parohiilor ortodoxe acest pahar conține vin. Cartea „Învățătura de credință creștină ortodoxă” spune: „Urmează o ectenie, după care preotul binecuvîntează *paharul de obște* (comun), adică un pahar cu vin din care dă mirilor să guste pe rînd, în timp ce se cîntă: „Paharul mîntuirii voi lua și numele Domnului voi chema” (Psalm 115,4).¹

În măsură mai mică, adică în mai puține parohii este obiceiul ca în acest pahar să se pună miere în loc de vin. Această practică a fost și este în vigoare mai ales în parohiile situate în regiuni unde nu se cultivă vița de vie, unde credincioșii n-au avut și nu au totdeauna la îndemîină vin curat și bun. De aceea ei au înlocuit vinul cu miere.

¹ Învățătura de credință creștină ortodoxă. București, 1952, p. 303.

Din punct de vedere religios nu este nici un fel de greșală dacă paharul conține vin sau miere. Atît vinul cît și mierea sînt alimente prețioase, sînt produse naturale de cea mai pură calitate, ca și bucățelele de pîine care se introduc cu un capăt în pahar, sînt adică puse în contact cu vinul sau cu mierea și se dau apoi mirilor să guste fiecare de trei ori din aceste bucățele.

Paharul de obște, cu tot ceea ce conține el, simbolizează pe de-o parte bucuria și veseliea nunții, iar pe de altă parte unirea mirilor într-un cuget și în aceleași simțiri pentru o viață comună, pentru un viitor fericit, pentru întemeierea familiei, în cuprinsul căreia soții vor împărtăși împreună toate bucuriile și toate durerile și vor lupta împreună să biruiască toate piedicile care se pun în calea vieții.² Deci simbolismul, sensul religios al „paharului de obște” nu se schimbă în funcție de conținutul lui. El are același simbol, aceeași valoare și aceeași importanță, indiferent că conține vin sau miere.

2) *De ce preoții împărtășesc credincioșii fără a le mai pretinde să postească?*

Mărturisirea Ortodoxă ne învață că „postul este înfrînarea de toate mîncările, sau, la caz de boală numai de unele, de asemenea și de băuturi și de toate lucrurile lumești și de toate dorințele cele rele, pentru ca creștinul să poată face rugăciunea lui mai cu ușurință și să împace pe Dumnezeu, însă și ca să omoare poftele trupești...”³

Postul a fost recomandat atît de către Mîntuitorul (Matei IV, 2; Luca II, 2) cît și de către Sf. Părinți și Biserică.

„Postul este o faptă de virtute, un exercițiu de înfrînare a poftelor trupului și de întărire a voinței, o formă de pocăință, deci mijloc de mîntuire”,⁴ este o gimnastică a trupului și a sufletului pentru dobîndirea virtuții. Căci post adevărat nu însemnează numai reținere de la anumite mîncări și băuturi, ci însemnează stăvilă nebiruit pus gîndurilor rele, opreliște severă fanteziei ațîțitoare de simțuri, pază sau „ușă de îngrădire” gurii, strajă neadormită faptelor rele și moarte poftelor care ne tirăsc spre păcat. În acest sens postul este un mijloc de înălțare spirituală, de întărire morală, de desăvîrșire creștină. De aceea s-a pretins și trebuie să se pretindă necondiționat ca în pregătirea penitentului pentru Sfînta Împărtășire,

² Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, Despre cinstita nuntă, cap. 277.

³ Mărturisirea Ortodoxă. Partea III. Răspuns la întrebarea VII.

⁴ Învățătura de credință creștină ortodoxă, op. cit. p. 336.

pentru întâlnirea lui cu Hristos cel euharistic să intre neapărat și postul.

Preoții care nu respectă nici ei posturile religioase nu pot avea nici conștiința și nici autoritatea morală să pretindă credincioșilor lor respectarea posturilor.

Preoții duhovnici, care admit la Taina Împărtășirii pe credincioși fără să le mai ceară nici un fel de post, greșesc în fața lui Dumnezeu, calcă sfintele predanii și canoanele bisericești și prin aceasta rămân răspunzători în fața Dreptului Judecător de greșelile lor.

3) *De ce la Sf. Maslu nu se citesc în întregime toate rugăciunile, scurtându-le, sau chiar omițind unele din ele?*

Nu există nici o îndrumare oficială și deci nici o justificare întemeiată pentru săvârșirea unor astfel de prescurtări. Ele sînt și rămîn greșeli personale ale slujitorilor care le operează și deci ei vor răspunde de faptele lor.

Explicarea acestor prescurtări poate fi găsită numai în graba, în viteza, cu care și preoții vor să facă totul mai repede decît în trecut și această grabă afectează și unele slujbe religioase.

4) *Pot anumiți preoți să officieze în sobor Sf. Liturghie, fiind învesmîntați numai cu epitrahilul și felonul?*

Nu, categoric nu! Sfînta Liturghie este slujba cea mai înaltă, este culmea și piscul cel mai luminos al întregului cult creștin ortodox. În Sf. Liturghie slujitorii se întîlnesc direct cu Hristos cel euharistic. De aceea ei trebuie să întîmpine pe Mîntuitorul învesmîntați cu toate odăjdile rînduite de Biserică. Datorită acestui fapt Sf. Liturghie a fost totdeauna și este și în prezent slujba religioasă care a impus și a pretins în chip necondiționat liturghisitorilor îmbrăcarea tuturor odăjdiilor religioase. În mod special și în primul rînd aceste odăjdii au fost create, au fost rînduite pentru slujba Sf. Liturghii. Cum s-ar putea admite atunci ca anumiți preoți să nu fie îmbrăcați după rînduială? O asemenea neglijență și indiferență ar echivala cu un sacrilegiu. De aceea nici nu se poate concepe, necum să se practice o asemenea abatere.

5) *Dacă un preot care slujește în sobor Sf. Liturghie poate să nu se împărtășească cu Sf. Taine?*

Slujirea în sobor a ispitit uneori pe unii slujitori să creadă că în astfel de împrejurări numai proestosul face invocarea

Duhului Sfânt, pentru prefacerea cinstitelor daruri în Sfintele Daruri, numai înființătorul slujește cu adevărat Sf. Liturghie, în timp ce toți ceilalți împreună-slujitori au numai un rol secundar, sînt numai elemente de decor în cadrul slujbelor și în consecință aceștia nu sînt obligați să se împărtășească cu Sfintele Taine în cadrul Liturghiei. Interpretarea aceasta este cu totul greșită și adînc păgubitoare mîntuirii sufletelor.

Contextul Sfintei Liturghii ne arată clar că toți clericii care slujesc în sobor liturghisesc deopotrivă și nici unul dintre ei nu poate fi în afara acestei slujiri esențiale. Întrebuințarea pluralului (și nu a singularului), în cadrul acțiunilor și a operațiilor din Sf. Liturghie, arată clar că toți slujitorii liturghisesc și nu numai unul singur slujește și sfințește darurile. Cîteva exemple ne vor lămuri asupra acestui adevăr:

Înainte de rostirea rugăciunii speciale pentru prefacerea cinstitelor daruri în Trupul și Sîngele Mîntuitorului se spune cu glas tare ecfonisul: „*Ale Tale dintru ale Tale, Ție-Ți aducem de toate și pentru toate*“. Sau: „*Încă aducem, Ție această slujbă duhovnicească și fără de sînge, și Te chemăm, Te rugăm, și cu umilință la Tine cădem: Trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste aceste daruri, ce sînt puse înainte*“.

„*Ia aminte, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, din sfînt lăcașul Tău și de pe scaunul slavei împărăției Tale și vino ca să ne sfințești pe noi. Cea ce sus împreună cu Tatăl șezi și aici, în chip nevăzut, împreună cu noi ești. Și ne învrednicește, prin mîna Ta cea puternică, a ni se da nouă prea curatul Tău Trup și scumpul Tău Sînge și prin noi la tot poporul*“.

În cadrul Liturghiei darurilor mai înainte sfințite noi, liturghisitorii, ne rugăm și zicem: „Acum puterile cerești împreună cu noi nevăzut slujesc, că iată intră Împăratul mării“.

Exemplele acestea ar putea fi continuate, deoarece în toate rugăciunile și în toate ecteniile Sfintei Liturghii se întrebuințează pluralul și nu singularul, ceea ce vădește că toți liturghisitorii slujesc, liturghisesc, se roagă și operează împreună pentru venirea Duhului Sfînt și prefacerea darurilor în Trupul și Sîngele Mîntuitorului. În consecință, toți liturghisitorii sînt obligați să se împărtășească cu Sf. Taine. Excepții de la această obligație se pot admite numai atunci cînd există motive întemeiate pentru o asemenea abatere.

De altfel, canonul 8 al Sf. Apostoli precizează clar aceste lucruri când spune: „*Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, sau oricare din catalogul ieraticesc, săvîrşindu-se Sf. Liturghie, nu se va împărtăşi, să spună pricina şi, de va fi binecuvîntată, să aibă iertare; iar dacă nu o va spune, să se afurisească ca unul care s-a făcut vinovat de demoralizarea poporului şi a produs bănuiala asupra celui ce a săvîrşit-o ca şi cînd nu ar fi săvîrşit-o după rînduială*“.⁵

După cum se poate vedea canonul acesta „permite ca un preot să nu se împărtăşească la Sf. Liturghie, dacă spune pe faţă de ce nu poate sau de ce nu vrea să o facă şi dacă acest motiv este bazat, canonul demandă să se primească motivarea şi preotul acesta în atare caz nu este vinovat; însă dacă nu spune cauza, în acest caz canonul dispune ca să fie exclus din Biserică, deoarece prin fapta sa a produs pagubă poporului, care totdeauna trebuie să vadă pentru sine în preot un model şi fiindcă prin aceasta a produs bănuiala contra celui ce a oficiat Sf. Liturghie“.⁶

Mitropolitul A. Şaguna, interpretînd acest canon, spune: „Canonul acesta demandă ca toţi cei ce se apropie de altar, va să zică liturghisesc, datori sînt a se cumineca, sau a se justifica, cum că le-a curs sînge din nas sau din gură, că rău făcîndu-li-se au băut apă, sau au vărsat sau alte asemenea, şi atunci li se iartă că nu s-au cuminecat. Altcum cad sub pedeapsa segregării... Acest canon este cel principal, după care în Biserica noastră toţi cei ce liturghisesc, episcopi, presbiteri şi diaconi, datori sînt a se cumineca“.⁷

Potrivit acestui canon şi interpretărilor făcute, toţi clericii care liturghisesc sînt obligaţi să se şi împărtăşească.

Desigur şi mai grav şi mai tragic ar fi cazul cînd nici preotul care liturghiseşte singur nu s-ar împărtăşi cu Sf. Taine. „Povăţuirea către preoţi şi diaconi, cum să săvîrşească Sf. Liturghie“ spune următoarele: „Dacă vreun preot oficiînd Liturghia nu se va împărtăşi cu dumnezeieştile taine, afară de această întîmplare (boală grea, sau moarte în timpul liturghi-

⁵ Dr. Nicodim Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*. Trad. de Uroş Kovincici şi Dr. Nicolae Popovici. Vol. I, Partea I. Arad, 1930, p. 203.

⁶ Dr. Nicodim Milaş, *Comentar la can. 8 al Sf. Apostoli*, op. cit., p. 204.

⁷ Andrei Şaguna, *Enchiridion*, adică carte manuale de canoane ale unei sfinte soborniceşti şi apostoleşti Biserici, cu comentariu. Sibiu, 1871, p. 6—7.

sirii) foarte greu și de moarte va greși și sub canonul caterisirii va cădea”.⁸

Intrucât scopul suprem al vieții creștinilor și deci cu atât mai mult al preoților este întoarcerea lor la Dumnezeu, este viețuirea lor prin Hristos și cu Hristos, împărtășirea cu Sf. Taine trebuie să fie una din cele mai mari și mai arzătoare dorințe ale sufletului nostru. Împărtășirea cu Sf. Taine, întâlnirea noastră cu „Nemuritorul Împărat” trebuie să fie cea mai înaltă fericire a vieții noastre și prin urmare nici un cleric nu trebuie să evite împărtășirea cu Sf. Taine atunci când slujește Sf. Liturghie.

6. Când se sfințește pîinea pentru Sf. Paști, pîinea numită „Paștile”, în Joia Patimilor sau în Duminica Paștilor? Ce rugăciune se citește pentru această sfințire și unde se găsește ea?

Pîinea îmbibată în vin, care se împarte la biserică, credincioșilor, în ziua de Paști, numită de popor „Paști” sau „Paște”, este pîinea binecuvîntată. Deși credincioșii au un respect deosebit față de această pîine, pe care o iau numai înainte de mîncare și pe care în unele părți o consideră în mod greșit egală în sfințenie și putere cu Sf. Euharistie. Preoții sînt datori să predea credincioșilor învățătura creștină ortodoxă referitoare la această pîine, la „Paști”. Această pîine binecuvîntată nu trebuie confundată cu Sfintele Taine. Această pîine rămîne în permanență și pretutindeni numai pîine binecuvîntată și nimic altceva. Ea nu se preface în nici o împrejurare în Trupul Mîntuitorului și vinul nu se preface în Sângele Mîntuitorului. Ele rămîn simple materii binecuvîntate.

Practica distribuirii „Paștilor”, în biserici, credincioșilor, este răspîndită în Ardeal, în Muntenia, în Oltenia și în parte și în alte regiuni.

În ceea ce privește originea acestei practici există păreri deosebite și anume:

Petru Maior susține că această practică este de origine calvină. El afirmă că în secolul XVI și XVII calvinii, ca să combată Taina Sf. Împărtășiri în rîndurile românilor ortodocși din Transilvania, prin propagandă și presiuni ei au impus practica distribuirii pîinii și a vinului binecuvîntat la ziua Învierii lui Iisus Hristos. Ei au intenționat să producă confuzie între credincioșii ortodocși prin această practică. Ei au intenționat să

⁸ Liturghier, București, 1883, p. 269.

coboare valoarea Tainei Sf. Euharistii la nivelul pîinii și a vinului binecuvîntate, numite „Paști”.⁹

Teza aceasta a lui Petru Maior este combătută de către Alexandru Grama în felul următor:

a. Așa numitele „Paști” le primesc în Duminica Învierii, în Ardeal, nu numai persoanele mature, ci și pruncii, uneori chiar și cei sugători. Știm însă că dogma calvină nu permite nicidecum ca pruncii să fie împărtașiți. Principele Gheorghe Rákóczy impune mitropolitului Simeon Ștefan, prin condiția a patra, ca Sf. Cuminecătură să se dea în Biserica Ort. Rom. din Ardeal numai adulților și nu și copiilor. Cum se poate admite atunci ca „Paștile”, care se dau fără nici o deosebire atît adulților cît și pruncilor, să fie o influență calvină?

b. Calvinii nu se împărtășesc numai o singură dată pe an, numai în Duminica Învierii. Ei se împărtășesc în mod obișnuit de cel puțin șase ori pe an și anume la Crăciun, la Paști, la Rusalii, în Duminica quadragesima, în Duminica XI post Trinitatis și în Duminica primă din advent. Ne întrebăm, cum au putut atunci calvinii să influențeze și să pretindă românilor ortodocși să se împărtășească numai o singură dată pe an?

c. Petru Maior greșește cînd afirmă că datina de a lua în Duminica Învierii „Paști” există numai la românii din Ardeal. Această datină există și la românii din alte provincii, precum și în alte țări ortodoxe, ca de exemplu în Grecia. „Leo Allatius vorbește despre datina aceasta ca despre o datină tare lățită în Orient mai cu seamă în mînăstiri, și descrie pe larg modul cum se îndatinau mai cu seamă călugării în Răsărit a lua pîine și vin în ziua de Paști înainte de mîncare”.¹⁰

Dacă datina ardelenilor de a lua pîine și vin în ziua de Paști înainte de mîncare ar fi o datină calvinească, atunci în cărțile grecești de ritual nu ar fi nici cea mai mică amintire despre ea, căci grecii n-au stat nicicînd sub o atare influență calvină, încît să se fi putut vîrî în cărți așa ceva.

Cu toate acestea însă în Triodul grecesc în rubricile din Sîmbăta mare se zice apriat că, după ce s-a gătut Sf. Liturghie și preotul a împărțit anafora, se face binecuvîntarea pîinii și a vinului, care apoi se ia în ziua de Paști înainte de mîncare. Textul acesta grecesc este:

⁹ Petru Maior, *Istoria Bisericii Românilor*, p. 77—78.

¹⁰ Leo Allatius, la Goar în explicările opului lui Codin Curopalata, *Despre oficiile constantinopolitane*, c. 7.

„Μετὰ δὲ τὴν ἀπολύειν διδοται τὰ κατακλαστὸν ἀπὸ τοῦ ἱερέως, ἐκδ' αὐτῷ γίνεται ἡ εὐλογησις τοῦ ἄρτου Καὶ τοῦ οἴνου“.

Mult mai verosimil este că datina ardeleană de a lua pîine și vin în ziua de Paști înainte de mîncare de o parte este în legătură cu așa numita *παναγία* a grecilor,¹¹ iar de altă parte o datină paralelă cu săptămîna albă. Precum săptămîna albă este o pregătire spre post, ca credincioșii să nu intre deodată în postul cel greu, tot așa în ziua de Paști, ca să nu frîngă deodată postul, mai întîi iau pîine și vin“.¹²

Triodul românesc, care este o traducere fidelă a Triodului grecesc, uneori a celui slavonesc, cuprinde la sfîrșitul Slujbei Sfintelor Patimi din Sîmbăta cea mare următoarea mențiune: „Și după Apolis, preotul dă anaforă și *face binecuvîntarea pîinii și a vinului*“.¹³ Deci iată că într-adevăr Triodul face amintire despre binecuvîntarea pîinii și a vinului, binecuvîntare prevăzută să se facă în Sîmbăta cea mare, la sfîrșitul Slujbelor Sf. Patimi.

În Ardeal însă, în majoritatea parohiilor, această binecuvîntare se face în Joia cea mare, existînd următoarea practică:

În fiecare an o familie din rîndurile credincioșilor din parohie oferă, donează, dăruiește „Paștile“. Pentru credincioși este o mare cinste și în același timp un act de înaltă caritate creștină, de jertfă și binefacere specială, să fie acceptați de către preotul parohiei ca să dea „Sf. Paști“. Ei se oferă și se înscriu uneori cu ani înainte la oficiul parohial și așteaptă să le vină rîndul în ordinea vechimii de înscriere ca să poată da „Paștile“. Familia admisă să facă această jertfă procură din vreme făină de grîu de cea mai bună calitate și la fel și vinul necesar. La timp potrivit făina este dată „prescurariței“, adică femeii văduve și în vîrstă, anume aleasă ca să pregătească prescurile necesare slujbelor dumnezeiești. Această femeie face din făina primită prescuri obișnuite și un număr mai mic sau mai mare de pîini — după numărul credincioșilor din parohie — care în Joia Patimilor des de dimineață sînt duse la biserică spre a li sluji. Pe toate aceste pîini este aplicat sigiliul, chistornicul.

¹¹ Triodul grecesc tipărit la Roma, 1879. A se vedea despre „Panagia“ la N. Nilles, *Calendarium manuale utriusque ecclesiae*, t. II, p. 327.

¹² Dr. Alexandru Grama, *Instituțiunile calvinești în Biserica românească din Ardeal*. Blaj, 1895, p. 414—416.

¹³ Triodul. *Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române București*, 1946, p. 756.

cu inițialele: I.H.Ni.Ka. Odată cu pînile se duc la biserică și vasele cu vin, necesar „Sf. Paști”. În Joia cea mare, în cadrul Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare, care se oficiază atunci, are loc sfințirea „Paștilor”. În ce constă această slujbă?

Cărțile noastre de cult nu prevăd aproape nimic special pentru această slujbă. Deci se face în mod obișnuit Utrenia și apoi Sf. Liturghie. În cadrul Proskomidiei preotul să fie atent și să ia pîrticele de pîine, miride, din toate prescurile și din toate pîinile aduse pentru „Paști”. Se scoate, după cum se știe, un agneț pentru Liturghia zilei și un alt agneț pentru pregătirea cuminecturii necesară bolnavilor în întreg anul. Prefacerea agnețelor are loc în cadrul Sf. Liturghii, iar pregătirea amănunțită a cuminecturii pentru bolnavi se face marți, în ziua a treia de Paști, la sfîrșitul Liturghiei, așa precum spun „îndrumările” sau „povăuirile” din Penticostar etc.

Pentru binecuvîntarea pîinii și a vinului, necesar pentru „Paști” există și o rugăciune specială, cuprinsă în Molitvelnicul cel mare, sau în Evhologiul mare.¹⁴ Prin citirea acestei rugăciuni asupra pîinilor și a vinului are loc sfințirea „Paștilor”. E adevărat că această rugăciune ar fi necesar să fie cuprinsă și în Molitvelnicile mai mici, ca preoții să o aibă la îndemîină mai ușor.

Sfințirea „Paștilor”, adică binecuvîntarea pîinilor și a vinului se face în Ardeal în Joia cea mare, în cadrul Sf. Liturghii din ziua respectivă. Pîinile și vinul binecuvîntate, sfințite, se păstrează apoi la biserică pînă în ziua de Paști, cînd peste pîinea tăiată în bucățele, se toarnă vin, și apoi se împarte credincioșilor la sfîrșitul sfîntelor slujbe. Credincioșii cînd iau pe nemîncate „Paști” spun: Hristos a înviat!, iar preotul răspunde: Adevărat a înviat! Deci, „Paștile” se sfințesc în Joia cea mare, prin citirea rugăciunii speciale din Molitvelnicul cel mare și prin binecuvîntarea liturghisitorului.

7. Pot intra femei în sf. altar?

Altarul este locul cel mai sfînt din biserică, este „sfînta sfîntelor”. Aceasta pentru motivul că aici coboară în timpul Sf. Liturghii puterea darului Duhului Sfînt, aici, pe Sf. masă, are loc prefacerea darurilor, în timpul epiclezei, în Trupul și Sângele Mîntuitorului. Aici, pe Sf. masă, este prezent în permanență Iisus Hristos, prin Sf. Cuminecătură pentru bolnavi, păstrată în

¹⁴ A se vedea Molitvelnicul de București, 1937, p. 449.

chivotul special. Aici coboară în timpul dumnezeieștilor slujbe cetele îngerilor, care împreună cu preoții liturghisesc și laudă neîncetat bunătatea lui Dumnezeu. Aici se întâlnește mereu cerul cu pământul, credinciosul cu Dumnezeu, ierarhia cerească cu cea pămîntească și prin slujbele sf. altar se revărsă în lume toate darurile necesare mîntuirii. Date fiind aceste lucruri, aceste taine care depășesc adeseori puterea noastră de cuprindere, din cele mai vechi timpuri s-a socotit și s-au luat măsuri ca în sf. altar să nu intre nimeni în afară de clerici și persoanele lor ajutoare. Intrucît femeile au fost totdeauna și sînt și în prezent excluse cu totul de la orice slujbă la altar, s-a interzis cu desăvîrșire intrarea femeilor în sf. altar. În consecință, potrivit învățaturii și canoanelor bisericești femeile nu au voie să intre în altar.

8. Preotul poate să întrerupă slujba Sf. Liturghii spre a spovedi pe unii credincioși?

Nu, categoric nu! Sf. Liturghie odată începută nu mai poate fi întreruptă pentru nici un fel de motiv. Ea este o lucrare sfîntă, este continuarea, prelungirea în timp și în spațiu nelimitat a operei răscumpărătoare și izbăvitoare a Mîntuitorului Iisus Hristos. Sf. Liturghie fiind lucrarea lui Dumnezeu pentru mîntuirea omului, odată pornită, preotul, nu poate să o mai oprească. Ea trebuie dusă pînă la capăt.

Săvîrșirea Sf. Liturghii solicită atît de intens pe liturghisitor în rostirea rugăciunilor și îndeplinirea îndatoririlor liturgice încît el nu mai are nici o clipă liberă spre a gîndi sau a face altceva. El e dator să se concentreze cu toată ființa lui asupra slujbei, e dator să trăiască intens și sincer toate acțiunile și întreagă drama Sf. Liturghii. În consecință el nu mai are timp pentru spovedit sau pentru oricare alte lucrări. De aceea odată Liturghia începută preotul nu mai poate să mai facă nimic decît să continue această dumnezeiască slujbă.

9. Pot oficia preoții Sf. Liturghie și orice ierurgie fără anterior?

Anteriul este o haină lungă, orientală, încheiată cu nasturi de sus pînă jos, purtată de preoții ortodocși¹⁵. Pînă în a doua jumătate în sec. XIX această haină era purtată în Principatele române, mai ales în orașe, de toată lumea, de boieri, de lău-

¹⁵ Dicționarul limbii române literare contemporane. București, 1955, vol. I, p. 93.

tari",¹⁶ de vizitii, etc. Deci anteriul n-a fost o haină specială clericală, ci haina generală a majorității orientalilor. „Anteriul a fost purtat de toate clasele vechii noastre societăți, de la boieri pînă la țigani”.¹⁷ Ea a devenit haină specială clericală abia după ce laicii au abandonat-o ca demodată și incomodă. Clericii, datorită conservatismului lor, au păstrat-o, monopolizînd-o în felul acesta și dîndu-i în actualitate un caracter clerical.

Anteriul (reverenda) nu este un veșmînt obligatoriu pentru slujbele dumnezeiești. De aceea manualele de Liturgică nu fac nici un fel de pomenire de anteriu, atunci cînd vorbesc despre veșmintele liturgice, sau despre veșmintele necesare săvîrșirii slujbelor dumnezeiești.

Intrucît însă în zilele noastre anteriul (reverenda) a devenit un costum consacrat al clericilor, o haină distinctivă și specială a preoților, o haină oarecum obligatorie, mai ales la solemnități, la ceremonii și prezentări oficiale, se înțelege că este recomandabil, chiar necesar ca anteriul să fie îmbrăcat și la săvîrșirea Sf. Liturghii și a tuturor slujbelor dumnezeiești. În unele părți ale țării credincioșii s-au obișnuit atît de mult cu această haină preotească încît nu mai pot concepe să vadă pe preot fără anteriu, cu alît mai mult nu pot admite să slujească dumnezeieștile slujbe fără această haină. Deci, anteriul, fără să fie propriu zis haină liturgică, a devenit prin uz un costum preoțesc necesar săvîrșirii sfintelor slujbe.

10. *Ce culoare trebuie să aibă veșmintele cu care se oficiază Sf. Liturghie în Duminicile Postului Mare?*

Veșmintele liturgice, veșmintele speciale necesare săvîrșirii cultului divin creștin sînt tot atît de vechi ca și cultul însuși. Există motive suficiente care au determinat pe primii creștini să pretindă liturghisitorilor îmbrăcarea unor veșminte speciale în timpul săvîrșirii dumnezeieștilor slujbe.¹⁸

Culoarea acestor veșminte a fost pînă în sec. IX albă.¹⁹ Începînd din sec. IX s-au introdus în Biserică veșminte liturgice de diferite culori, avînd fiecare culoare simbolismul ei. Dacă

¹⁶ Idem, ibidem.

¹⁷ Lazar Săineanu, Dicționarul universal al limbii române. București, 1925, p. 26.

¹⁸ A se vedea pe larg Dr. Vasile Mitrofanovici și Dr. Teodor Tarnavski, Liturgica Bisericii dreptcredincioase răsăritene, 1909, p. 228—230 și Dr. Badea Cîrșeanu, Tezaurul liturgic... Vol. II, București, 1911, p. 414—418.

¹⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, Migne, P.G.T. 59, p. 520, Omilia 82 și 85 la Evanghelia lui Matei.

culoarea albă simbolizează curăţenia, nevinovăţia şi bucuria, culoarea roşie simbolizează sîngele Mîntuitorului şi al Sfinţilor vărsat pentru mîntuirea credincioşilor, culoarea verde exprimă nădejdea fericirii eterne, iar culoarea purpuri (mohorîţă) şi culoarea neagră sînt simbolul înfrînării, al pocăinţei, al durerii şi întristării.

E adevărat că în general timpul Postului Mare e socotit de Biserica timp special pentru pocăinţă, timp de întristare pentru patimile şi moartea Mîntuitorului, timp de ajunare, înfrînare şi mărturisire a păcatelor. Cu toate acestea Biserica a stabilit din cele mai vechi timpuri şi a rînduit ca în zilele de Duminică şi Sîmbătă din Postul Mare să se slujească liturghiile Sf. Vasile cel Mare şi Sf. Ioan Gură de Aur, liturghii de bucurie pentru învierea Mîntuitorului Hristos. În celelalte zile ale Postului Mare (cu excepţia zilelor de joi şi de sîmbătă din Săptămîna Mare) este cu totul interzisă săvîrşirea acestor liturghii. Pentru aceste zile s-a întocmit şi s-a aprobat o liturghie specială şi proprie stărilor sufleteşti de durere şi întristare şi anume Liturghia darurilor mai înainte sfinţite. Potrivit acestor realităţi liturghia săvîrşită în Duminicile Postului Mare nu este o liturghie de întristare, de doliu, de durere, ci o liturghie de bucurie. Datorită acestui fapt liturghisitorii nu trebuie să îmbrace veşminte de culoare neagră în aceste Duminici. Veşmintele de culoare neagră se îmbracă numai atunci cînd se săvîrşeşte Liturghia darurilor mai înainte sfinţite şi în timpul slujbei de la înmormîntări.

Liturghia darurilor mai înainte sfinţite se săvîrşeşte potrivit tradiţiei în zilele de Miercuri şi Vineri din Postul Mare, care sînt prin excelenţă zile de doliu şi durere pentru creştini. Se ştie că Miercurea a avut loc vînzarea Mîntuitorului Iisus Hristos, iar Vinerea a avut loc răstignirea Lui pe cruce şi moartea în chinuri amare. Există deci motive speciale ca în aceste zile liturghisitorii să apară îmbrăcaţi în veşminte negre, în veşminte de doliu şi întristare.

Pr. Dr. SPIRIDON CÂNDEA
Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

PREDICĂ LA DUMINICA XIX DUPĂ RUSALII

Deci fiți milostivi precum și
Tatăl vostru este milostiv.

Lc. 6, 36.

În Sf. Evangheliile de astăzi Mîntuitorul ne pune în față pilda supremă a iubirii lui Dumnezeu-Tatăl față de noi. Despre iubirea fără de margini a Tatălui Mîntuitorul a vorbit de mai multe ori, arătînd că El revărsă darurile Sale și peste cei buni și peste cei răi și se apleacă nu numai peste soarta oamenilor, ci și peste crinii cîmpului și păsările cerului. Dar în mod desăvîrșit ni s-a descoperit iubirea Tatălui prin faptul că a trimis pe singurul Său Fiu în lume și l-a dat, ca tot cel ce crede în El să aibă viață veșnică. Tatăl îmbrățișează acum, în iubirea Sa, nu numai pe Iisus Hristos, Fiul Său unul născut, ci și pe toți cei ce sînt în Hristos, în Biserică, în care pulsează Duhul lui Hristos, căci prin Iisus Hristos, am devenit fii după har și Biserica este trup al lui Hristos.

Sfînta Evangheliile de azi ne cheamă să avem și să arătăm și noi, ca fii ai lui Dumnezeu și mădulare ale Bisericii, aceeași iubire ce este în Tatăl și ni s-a descoperit în Iisus Hristos. Se cuvine, dar, să zăbovim puțin asupra iubirii noastre față de Biserică, fie că sîntem episcopi, preoți sau simpli credincioși.

Cel ce stă la cîrma Bisericii, Capul ei, este Iisus Hristos — Domnul, care ne-a asigurat: „Iată eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului” (Mt. 28, 20). El a trimis pe Sfinții Apostoli în lume ca să vestească Evanghelia, ca prin ei Duhul Sfînt să însuflețească și să adune la un loc într-o mare Biserică pe toți cei ce vor crede în Iisus Hristos. Iar Sfinții Apostoli au așezat în biserici episcopi, preoți și diaconi. Sf. Apostol Pavel, vorbind în Epistola II către Corinteni de ostenele sale întru slujirea lui Hristos, adaugă: „Ceea ce mă împresoară în toate zilele este grija de toate bisericile” (11, 28). E vorba nu de clădiri, ci de comunitățile creștine, de bisericile întemeiate de el, prin darul lui Dumnezeu, în diferite părți ale imperiului roman. Față de aceste biserici el are o iubire de adevărat părinte. Pentru că — zice el însuși — chiar dacă aceste biserici au mai mulți dascăli, el este singurul lor părinte, căci el le-a născut în Hristos (I Cor. 4, 15). Din această iubire de părinte izvorăște grija lui neadormită de „toate bisericile”. Zi de zi, clipă de clipă, inima lui de părinte tresărea la vestea unor neorînduiri dintr-o biserică sau alta: „Cine este slab și eu să nu fiu slab? Cine se smintește și eu să nu ard?” Zi de zi, clipă

de clipă, el se sbuciuma ce fel de hrană să împărtăşească şi cum să îndrumeze bisericile, ca să le prezinte lui Hristos ca pe nişte mirese neprihănite.

Pildă făcându-se astfel tuturor şi sfătuind şi îndrumând pe episcopi şi preoţi, Sf. Apostol Pavel le spune: „Luaţi aminte la voi şi la toată turma, în care Duhul Sfânt v-a pus episcopi, ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîştigat-o cu sîngele Său” (F. Ap. 20, 28). Episcopii sînt așezați de Duhul Sfânt ca să poarte grijă de Biserica lui Dumnezeu (I Tim. 3, 5), să îndrumeze pe preoţi şi credincioşii pe calea dreptei credinţe, a bunelor rînduieli şi a vieuirii în Hristos. Dînd grai răspunderii ce simţea că o avea, Andrei Şaguna, cînd a fost numit episcop al românilor ortodocşi din Transilvania (1847), s'a adresat către cler şi credincioşii cu aceste cuvinte: „Tată zic să fiu, tată, şi încă odată zic tată să fiu în înţelesul cel adevărat”, tată care se va osteni din toate puterile pentru binele tuturor. Acest simţămînt de părinte a fost şi este viu în inima ierarhilor Bisericii noastre şi clerul şi credincioşii se îndreaptă cu încredere şi dragoste filască spre cei care zi de zi „sînt împresuraţi” de grija Bisericii lui Hristos. Preoţii în parohia lor, slujind lui Hristos şi Bisericii Sale, sînt de asemenea numiţi părinţi, purtători de grijă pentru buna desfăşurare a vieţii bisericeşti şi cînstiţi ca atare de credincioşi.

Deci, „grija de Biserica lui Dumnezeu” împresoară întii pe ierarhii, apoi pe preoţii așezați în parohii. Dar, deşi fiecare ierarh poartă grijă de eparhia sa, totuşi fiecare şi toţi la un loc se preocupă şi de viaţa Bisericii întregi. Şi deşi fiecare preot poartă grijă de parohia sa, totuşi fiecare şi toţi la un loc se interesează şi de viaţa Bisericii întregi. Aceasta, pe temeiul faptului că toţi sînt mădulare ale trupului lui Hristos, care e Biserica, şi ca mădulare participă la viaţa trupului întreg.

De aici nu trebuie să tragem concluzia că numai episcopii şi preoţii au sarcina de a griji de Biserica lui Hristos. E adevărat: ei sînt căpetenii cărora li s-a dat această slujire. Dar şi credincioşii, fiecare în parte şi toţi la un loc, sînt chemaţi să aibă grijă de Biserică, ale cărei mădulare sînt. „Noi sîntem multe mădulare, însă un singur trup”. Şi „de pătîmeşte un mădular, pătînesc toate mădularele împreună cu el; de se cînteşte un mădular, se bucură toate mădularele împreună cu el”. Şi așa cum trupul întreg — adică Biserica — ocroteşte pe fiecare mădular, așa şi fiecare mădular şi toate împreună, fie ierarhi, fie preoţi, fie credincioşi, slujesc trupului întreg, poartă grijă de Biserică.

În această Duminică, în care Iisus Hristos ne cheamă să avem dragostea pe care Dumnezeu-Tatăl o are faţă de toţi (Lc. 6, 36), în care Sf. Apostol Pavel ne este pus în faţă ca pildă de urmat şi în care se deschid cursurile Institutului Teologic, se cuvine ca — ierarhi, preoţi, diaconi, credincioşi — să ne adîncim în suflet conştiinţa răspunderii pentru viaţa Bisericii lui Hristos în lume, conştiinţa că sîntem mădulare ale acestei Biserici, că primind darurile Bisericii sîntem obligaţi să avem grijă de ea, să slujim lui Hristos şi Bisericii Sale. Această grijă, această slujire — fiecare la

locul lui și toți împreună — o arătăm prin păstrarea neschimbată a dreptei învățături, prin împărtășirea cu Sfintele Taine, prin participarea la Sfintele slujbe, prin respectarea rânduielilor bisericesti și prin faptul că în viața noastră de zi cu zi sîntem oameni ai iubirii, oameni ai muncii pentru binele poporului, oameni ai păcii în lume. Să continuăm și să adîncim lucrarea Bisericii, care este lucrarea iubirii, a iubirii de aproapele, a iubirii de patrie și popor, care este lucrarea dreptății și păcii în toată lumea.

Așa, vom fi cu adevărat mădulare vii ale Bisericii, vom păși pe urmele Sfîntului Apostol Pavel și vom aduce roadă bogată, după cuvîntul Domnului, ce zice: „Eu sînt vița, voi mlădițele. Cel ce rămîne în mine și eu în el, acela aduce roadă multă” (In. 15, 5) spre binele Bisericii, spre pășirea poporului, spre pacea omenirii și spre viața veșnică. Amin.

Arhim. NICOLAE MLADIN

DESPRE URMAREA LUI HRISTOS ȘI NECESITATEA EI

„De-mi slujește cineva, să-mi urmeze.”

(In. 12, 26).

Chemarea la Sfînta Preoție obligă pe slujitorul lui Dumnezeu, în chip absolut, să urmeze Mîntuitorului Hristos. Multe sînt locurile din Evanghelie în care Domnul cere Apostolilor — și celor ce voiesc să fie desăvîrșiți — să se lapede de toate ale lor și să-i urmeze Lui (Mt. 9,9; 19, 21; Lc. 5, 9, 27; 18,22; In. 1, 59). Astfel, la lacul Ghenizaretului, reasezîndu-l pe Sf. Petru între Apostoli, El îi poruncește: „Tu urmează mie” (In. 21, 22). Această poruncă se adresează cu autoritate dumnezeiască tuturor credincioșilor.

Ce însemnează a urma Domnului Hristos? Însemnează să avem mințea și inima Lui; să imităm viața și virtuțile Lui, să gîndim, să simțim și să voim ca și El, să facem ceea ce a făcut El, să prețuim sau să disprețuim ceea ce a prețuit sau disprețuit El. Cu un cuvînt, a urma lui Hristos însemnează să ne identificăm cu El întru totul, să trăim asemenea Lui în vorbă și-n faptă, să avem inima curată, voința sfîntă și mințea luminată ca El. Domnul este pildă de viață tuturor și îndeosebi preotului, care la rîndul său trebuie să fie pildă bună credincioșilor săi.

1. Viața particulară și publică a Mîntuitorului Hristos este pildă strălucită de credință, nădejde și iubire față de Dumnezeu-Tatăl. El este Om fără de păcat, muncitor, harnic, cinstit și sincer, iubitor și milostiv față de aproapele Său pînă la jertfă totală pe cruce, bun, blînd și smerit, iertător și binefăcător, disprețuind slava deșartă, avuțiile și plăcerile trecătoare. Viața Sa a închinat-o preamării lui Dumnezeu, binelui și mîntuirii oamenilor. Pretutindeni și întru toate s-a dat pe Sine pildă vie de urmat, model de viață trăită după Evanghelia Sa, care rămîne normă de conduită și baza vieții noastre. Evanghelia și viața Domnului sînt una, după cum una sînt vorba și fapta Sa. Toate s-au făcut pentru noi, ca virtuțile Lui să se reflecteze în viața noastră, omorînd în trupul nostru puterea păcatului și a morții (II Cor. 4, 10). El ne zice de-a pururi: „Pildă v-am dat, ca, precum v-am făcut eu și voi să faceți” (In. 13, 15). „Învățați de la mine că sînt blînd și smerit cu inima” (Mt. 11, 39). Preoților, ca unor

slujitori ai Săi, Domnul le spune: „De-mi slujește cineva, să-mi *urmeze*, iar unde sînt eu, acolo va fi și cel ce-mi slujește” (In. 12, 26).

2. Creștinul în general și preotul în special trebuie să aibă trează conștiința că este dator să fie neconținut icoana vie a lui Hristos — Dumnezeu în lume. În tot timpul și în tot locul, preotul trebuie să strălucească prin purtarea sa sfîntă. Comportamentul său particular și social se cade să fie așa fel ca, văzîndu-l oamenii, să spună că este întruparea Mîntuitorului Hristos. Sau, după cuvîntul Domnului Iisus, el trebuie să lumineze cu viața sa înaintea oamenilor, ca văzînd faptele sale cele bune, să slăvească pe Tatăl ceresc (Mt. 5, 16). Porunca aceasta obligă preotul să se desăvîrșească pe sine în a urma lui Hristos, pentru ca să poată spune credincioșilor săi, cu Apostolul neamurilor: „Urmați mie, precum eu urmez lui Hristos” (1 Cor. 4, 16). „Fiți împlinatorii cuvîntului, iar nu numai ascultătorii lui” (Iac. 1, 22), curățiți-vă mințile și sfințiți-vă inimile, împotriviți-vă diavolului și el va fugi de la voi, ... apropiați-vă de Dumnezeu și se va apropia și el de voi” (Iac. 4, 7—8); păziți adevărul, feriți-vă de rădăcire; credeți în Hristos, în har și cunoștința de Dumnezeu (II Petru 3, 18). Cel rău să se îndrepte, cel drept să facă mai multă dreptate, iar cel sfînt să se desăvîrșească în sfințenie (Ap. 22, 1). Prin gura Sf. Ap. Petru, Domnul zice preoților Săi adevărați: „Păstoriți turma lui Dumnezeu, care vi s-a încredințat, veghind asupra ei nu cu silnicie, ci de bună voie, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste, nu ca stăpîni ai păstoriților, ci *pildă făcîndu-vă turmei*” (I Petru 5, 2—3).

Exemplul bun, pilda aleasă a vieții duhovnicești trage în cumpăna vieții misionare a preotului mai mult decît orice. Ele fac totul, îndreaptă, crează și zidesc în veșnicie. Dacă harul Sfintelor Taine are putere mîntuitoare și lucrează peste toată viața personală a săvîrșitorului, ex opere operato, în schimb convingerea și stăruința pe calea creșterii în Hristos se cîștigă numai prin exemplul sfînt al preotului. Virtutea crește în noi, pînă la îndumnezeire după modelul bărbatului desăvîrșit care este Iisus Hristos (Efes. 4, 13), numai dacă este udată de pilda virtuții păstorului turmei. Verba volant, exempla trahunt. Este un principiu etern valabil de strategie misionară și de reușită în pastorație. De acesta preotul trebuie să țină seama în toată vremea și în toate împrejurările, la Sfîntul Altar cînd liturghisește, ca și în viața de toate zilele, în orice relație cu credincioșii. Pentru realizarea idealului său misionar, pentru binele și fericirea credincioșilor, pentru binele și mîntuirea sa, preotul conștient de sine nu trebuie să uite o clipă că toți cei ce-l înconjoară — în cer și pe pămînt — îl voiesc să fie un Alter Christus. Cu alte cuvinte, turma credincioasă așteaptă zi de zi, pas de pas, ca păstorul să-și pună înaintea ei viața sa drept pildă de urmat lui Hristos. Și el trebuie să se pătrundă mereu de curajul moral, care-i dă tăria să spună credincioșilor fără rușinare, dacă voiți să cunoașteți viața lui Iisus pentru ca s-o adorați și s-o urmați, uitați-vă la viața mea. Astfel în tot chipul, preotul să se străduiască să fie fără sminteală pentru alții și să întrupeze trăsăturile Mîntuitorului nostru Hristos.

Fiind reprezentant și slujitor al lui Hristos-Dumnezeu, preotul se cade să-l slujească cu cea mai înaltă demnitate, conștiință și tragere de inimă, pentru ca văzîndu-l ai săi să spună cu căldură și convingere: iată cu adevărat omul lui Dumnezeu și mijlocitorul mîntuirii noastre; să credem în el și să-l ascultăm, pentru că el trăiește, vorbește și lucrează ca și Hristos.

Exemplul preotului în parohie este uriaș. Prin el se ridică sau se coboară viața duhovnicească a credincioșilor. De aceea un distins păstor de suflete modern a spus acest mare adevăr pastoral, care trebuie să se încresteze pe răbojul sufletului, al conștiinței morale și al inimii curate a fiecărui preot: „Marele scop pentru care este pus un păstor într-o parohie, zice el, nu este acela de a-și urmări studiile sale teologice, nici de a-și cerceta enoriașii în fiecare săptămână, nu este nici măcar acela de a le predica duminica (deși toate acestea sînt de mare importanță); ci de a *trăi în mijlocul lor ca un om al lui Dumnezeu*, a cărui prezență însăși să fie o dovadă că este cu putință să trăiești pe pămînt viața de sus și că lucrurile de care se vorbește duminica la biserică sînt *realități*” (Stalker, The preacher and his model; cf. Dr. Gr. Cristescu, Teologie și sacerdoțiu, Sibiu, 1928, p. 11). În scopul acesta preotul trebuie să părăsească gîndul și dorința păcatelor trupești și sufletești. Privirea sa trebuie să fie ațintită și învolburată de lumina transfiguratoare care iradiază din minunea Taborului și să se spiritualizeze după modelul divino-uman al Mîntuitorului Hristos.

Domnul Hristos a spălat picioarele ucenicilor Săi (In. 13, 1); preotul înțelept este chemat să fie smerit, să împlinească lucrurile cele de mai jos pentru fiii săi duhovnicești, cu dorința sfîntă să-i apropie de Dumnezeu. El trebuie să slujească dezinteresat, total și sincer, cu spiritul de jertfă arătat de Mîntuitorul Iisus, să-și pună sufletul și să-și dea viața sa pentru turma dreptcredincioasă (In. 10, 1).

Domnul n-a răsplătit nimănui răul cu rău, neconținut a făcut bine, a iertat și s-a rugat pentru dușmanii Săi (Lc. 23, 24); preotul trebuie să facă la fel; să răspundă cu bine tuturor celor ce-l disprețuiesc, îl vorbesc de rău și-l prigonesc. Intru toate făcîndu-se asemănător prin virtute și fapte bune lui Hristos-Dumnezeu, preotul va atinge această culme de sfințenie, cînd va putea rosti cu conștiința împăcată: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20).

3. Urmarea lui Hristos este *absolut necesară* pentru preot și credincioși deopotrivă ca să ducem lupta duhovnicească contra ispitelor, a păcatelor și viciilor; să urmăm Domnului prin ascultarea și împlinirea poruncilor, să intrăm în comunitate de viață cu El, ca El să fie de fapt Domnul și Stăpînul vieții noastre.

Dacă fără Hristos nu este mîntuire, aceasta însemnează că fără să urmăm și să imităm pilda vieții Sale nu putem plăcea lui Dumnezeu-Tatăl, care ni L-a trimis ca Mijlocitorul și Izbăvitorul nostru. Nimeni nu poate merge la Tatăl decît prin Fiul, căci El ni L-a descoperit și, prin harul Său, El ne trage în sus (In. 6, 44; 14, 6). Deci trebuie să urmăm Fiului, pentru ca să ne ridicăm la Tatăl. Apoi nu este creștin bun, nici credincios adevărat și, mai puțin, nu este slujitor vrednic al Domnului Dumnezeu cel ce nu este hotărît să-I urmeze, cel ce n-are voință fermă să meargă după El și să-I împlinească poruncile în pofida oricăror greutăți și nevoi. Este un năimît păstorul care nu-și încordează puterile spiritual-morale și fizice ca să sporească zilnic cu un gînd, o vorbă sau o faptă bună, prin care se înnoiește lăuntric, se apropie de Dumnezeu, se identifică tot mai mult cu Modelul Hristos, se aseamănă cu El și își îndumnezeiește firea sa.

În scopul acesta, este necesar ca preotul îndeosebi să-și controleze zilnic conștiința sa, prin rugăciune, reculegere și meditație, ca să-și apre-

cieze just progresul duhovnicesc. Să urmărească statornic dacă-l slujește Domnului cu adevărat, cu frică, cu credință și cu dragoste, dacă viața sa nu cumva este sminteală și scandal pentru enoriașii săi. Preotul să se cerceteze cu deamănuntul dacă are mintea, voința și simțirea lui Hristos-Dumnezeu în tot ceea ce face, iar dacă se știe vinovat să se mustre aspru și să se îndrepte, pentru că a apucat drumul greșit al păcatelor și împătimirii, care sfârșește în moarte. Este necesar ca urmînd Domnului, preotul să se ispitească pe sine cu zăbavă și răbdare și să se vadă în fața Lui ca într-o oglindă, dacă și-a călcat jurămîntul depus în fața lui Dumnezeu și a Arhiereului la Sf. Liturghie în clipa coborîrii harului Sfîntului Duh la Sfînta Hirotonie. Atunci el a jurat să urmeze Domnului și să fie, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, adresat ucenicului său Timotei, „fără de prihană, bărbat al unei singure femei, treaz, cuminte, cuviincios, iubitor de străini, destoinic să învele pe alții; nebețiv, nedeprins că bată, neagonisitor de cîștig urît, ci îngăduitor, pașnic și neîubitor de argint; chivernisindu-și bine casa, avînd copii ascultători cu toată buna cuviință. Căci de nu știe cineva casa sa să și-o chivernisească, cum va purta grija de Biserica lui Dumnezeu”? (I 3, 3—4).

Găsindu-se pe sine cu greșeli și păcate, preotul cuminte nu disperează. Nu greșala și păcatul sînt urîte înaintea lui Dumnezeu, căci „nu este om viu care să nu greșească” — ci rămînerea în ele, stăruința în rătăcire, enfundarea în rău, sînt urîte și pedepsite de El. Preotul ales știe acestea, de aceea se corectează cu voință eroică. Aceasta-l face capabil să se lapede de sine, să urmeze lui Hristos (Mc. 8, 34), adică să-l slujească Lui cu toată vrednicia.

Cum se îndreaptă și cum urmează lui Hristos-Dumnezeu, preotul cel adevărat? Iată o metodă pe care ne-o arată Sheldon în lucrarea sa pastorală cu același nume, în care vorbește despre convertirea la Hristos a *pastorului Maczel*, care își uitase chemarea și credea că tot rostul său în parohie este de a predica frumos, și nu de-a trăi el însuși, în primul rînd, cele ce propovăduiește. Meloda este practică, eficace și ducătoare la scop. Preotul și credincioșii în general să se întrebe neconținut, în fața oricărei lucrări: „Ce-ar face Hristos în locul meu?”. Să-și asculte glasul conștiinței și să urmeze staturile și poruncile Lui. El nu va rătăci pe drumul chemării și al urmării lui Hristos. Conștiința sa morală îi va arăta ce este bine, plăcut lui Dumnezeu și oamenilor, și să-l săvîrșească, iar de la ce este rău, urît de Dumnezeu și de oameni, să se oprească. Deprinzînd această metodă, preotul va ajunge să gîndească, să voiască și să simțească numai cele ce gîndește, simte și voiește Hristos-Dumnezeu. El va ajunge un *Alter Christus*, cum el dorește credincioșii, omul lui Dumnezeu, mijlocitorul sfîșirii și al mîntuirii sufletului lor, folositor Bisericii și societății. Cu alte cuvinte, preotul se va înnoi pe sine cu orice prilej și în toate locurile va răspîndi buna mireasmă a lui Hristos. Se vor bucura toți de frumusețea cerească a sufletului său, iar sufletele credincioase se vor deschide spre dragoste de viață aici pe pămînt și spre împlinirea datorîilor religios-morale care asigură viața veșnică.

Pentru ca să atingă acest ideal de desăvîrșire preotul trebuie să fie atent, cu rivnă și zel, în toată lucrarea duhovnicească. Să fie și să rămînă

un împlinitor al cuvîntului lui Dumnezeu, să facă lucrul de evanghelist, îndeplinindu-și desăvîrșit slujba sa. Peste toate să stăruie, cu timp și fără timp, să ducă lupta cea bună, după pilda marelui și îndumnezeitului Apostol Pavel, luptînd lupta cea bună după legea iubirii Domnului, ca să ia cununa dreptății, pe care o va da El, Dreptul Judecător, în ziua aceea, tuturor celor ce i-au slujit cu vrednicie (II Tim. 4, 2; 5, 6—8).

Prot. Dr. SIMION RADU

„IN BETHABARA, DE CEEA PARTE DE IORDAN“...

Un dialog interesant avusese cîndva loc între Sf. Ioan Botezătorul și o ceată de preoți și leviți, trimiși de iudeii din Ierusalim, doritori să-și definitiveze părerile — îndoieli, nedumeriri, speranțe poate, — despre proorocul botezător.

— „Cine ești tu?“, l-au întrebat aceștia pe sfîntul prooroc.

„Și el a mărturisit și n-a tăgăduit: a mărturisit că nu este el Hristosul“ (In. 1, 19—20).

Pagina pe care Sf. Apostol și Evanghelist Ioan ne transmite acest dialog arată că întrebarea: „Cine ești tu?“ ardea cu înflăcărată stăruință pe buzele celor trimiși. Căci vestea numelui și lucrării lui Ioan se răspîndise deja larg și departe.

— „Cine ești, dar? Ilie ești?“, l-au întrebat.

— „Nu sînt!“, a zis el.

— „Proorocul ești?“.

— „Nu!“

„Nu sînt“ și „nu“ încheiau, de fapt, misiunea trimișilor. Trimișii aveau acum rezultatul. Negativ, dar îl aveau: „Nu-i El; nu-i acesta“.

Totuși dialogul nu s-a oprit aci. Nesatisfăcuți numai cu „nu sînt“ și „nu“ trimișii insistau. Ei simțeau că totuși vestitul bărbat împlinea o epocă și o misiune în istoria lui Israel, — de aceea stăruința lor vie.

— „Cine dară, ești? Ca să dăm un răspuns celor ce ne-au trimis: ce zici tu despre tine însuși?“

Sfîntul prooroc a răspuns atunci:

— „Eu sînt glasul celui ce strigă în pustie: gătiți calea Domnului, cum a spus Isaia proorocul“.

Ioan era, așadar, ca unul ce umbla înaintea Domnului Dumnezeu, conștient și sincer în hotarul misiunii sale de „înainte-mergător“.

*

Alăturăm nemijlocit aci — dar, evident, tot ca răspuns la insistența: „Cine ești tu?“, — aprecierea pe care, puțin mai tîrziu, va face-o Mîntuitorul despre Ioan: „Un prooroc? Da, vă spun, și mai mult decît un prooroc. El este acela despre care stă scris: „Iată trimit pe îngerul meu înaintea feței tale, care va pregăti calea ta, înaintea ta. Căci vă spun: Dintre cei născuți din femei nu este nici un prooroc mai mare decît Ioan Botezătorul“. (Luca 7, 26—28 a.)

Așadar: pe de o parte, aleasă, perfect motivată subiectiv (psihologic și moral), sfîntă, deplină smerenie din partea proorocului în vorbirea sa

despre sine însuși: „sînt glasul celui ce strigă în pustie: gătiți calea Domnului“...

Și: pe de altă parte, dumnezeiască în strălucirile ei și obiectiv odihnită în persoana și misiunea marelui prooroc, lauda Domnului din mărturisirea că Ioan a fost „îngerul“ înainte-mergător, îngerul pregătirii.

Încît, psihologic și moral, ca expresie, aprecierile erau altfel, dar de fapt, cu liniștită claritate, în cea mai perfectă și reală identitate de fond.

De aceea, pentru identitatea de fond a acestor aprecieri, a proorocului despre sine însuși și a Mîntuitorului despre prooroc —, după ce Mîntuitorul își va fi rostit cuvîntul dumnezeieștii Sale aprecieri —, trimișii, care discutaseră, iată, cu Ioan, își vor fi adus ei oare aminte? Vrem să spunem: auzind ei cele zise de Domnul (direct, sau aflînd despre ele), că Ioan era îngerul pregătirii, fapt pe care și de la Ioan îl auziseră, — vor fi făcut ei, oare, pentru ei, lumină în treptele acelui mare moment din istoria lui Israel? Se vor fi urcat ei, oare, sufletește, de la „sfeșnic“ spre „Lumină“, cum s-ar fi căzut?

Ioan Botezătorul, asupra căruia, evident, atenția lor era deplină, i-ar fi ajutat mult în această privință, dacă lucrările Domnului nu le-ar fi fost de-ajuns. Căci Ioan mărturisea despre Mîntuitorul prin unele ca acestea: „Acela se cuvine să crească, iar eu să mă micșorez“ (In. 3, 30). Sau: „Cel ce vine de sus, deasupra tuturor este“ (In. 3, 31). Sau, în sfîrșit, cuvintele din arătarea cea mare și clară: „Iată, Mielul lui Dumnezeu, cel ce ridică păcatul lumii“ (In. 3, 29).

Ci, deocamdată, trimișii mai voiau o explicație.

— „Atunci de ce botezi, dacă nu ești Hristosul, nici Ilie, nici proorocul?“

— „Eu botez în apă —, le-a răspuns Ioan —, dar stă în mijlocul vostru *Cineva* pe care voi nu-l știți; Acela este Cel ce vine după mine, dar care este înaintea mea, și eu nu sînt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămîntei lui“...

„Aceste lucruri s-au petrecut în Bethabara, de ceea parte de Iordan“... (In. 1, 19—28).

În frămîntata istorie a poporului ales rolul proorocilor a fost, pe de-o parte, acela de a întări credințioșia lui Israel față de rînduiele Legii, iar pe de altă parte, acela de a ține mereu vie nădejdea în așteptatul Mesia și de a vorbi, cu dinainte vedere, despre timpul, persoana și lucrările lui Mesia și despre Noul Legămînt pe care Acesta avea să-l statornicească spre sfințirea și mîntuirea credincioșilor.

Proorocul era om de mare considerație și de mare putere sufletească în viața lui Israel.

Moise, David, Ilie, Isaia, Zaharia, Ioan Botezătorul, iată cunoscuți prooroci, răsfațați, printre alții asemenea, pe întinderea a peste 1500 de ani din istoria poporului ales.

Cel lîngă care rămînem în prezentele rînduri e, cum s-a văzut, Sf. Ioan, Înaintemergătorul și Botezătorul.

Icoana vieții sale e, în toate culorile ei, icoana unui om al lui Dumnezeu.

Vom privi, aşadar, prin slova Scripturii, puţin mai îndeaproape aceste trei momente din viaţa marelui prooroc.

Din paginile Sf. Scripturi desprindem că:

1. S-a născut ca rod al rugăciunilor îndelungate ale părinţilor lui, preotul Zaharia şi soţia sa Elisabeta.

2. A trăit permanent înaintea lui Dumnezeu şi după voia Lui.

3. A murit — tăindu-i-se capul — prin răzbunarea Irodiadei, care împreună cu regele Irod, erau muştraţi de prooroc pentru fărădelege.

1. Ştim că naşterea sa a fost vestită tatălui lui prin îngerul Gavriil. Bătrînul preot era în acele zile de rînd la slujbă cu alţi confrăţi. Şi era practica preoţiei de atunci ca pentru căderea altarului tămîierii să se tragă la sorţi cine-l va cădi dintre slujitori. Căzură, dar, sorţii pe Zaharia. Şi intrînd el să tămîieze i s-a arătat, lîngă altar, îngerul Gavriil şi i-a zis:

— „Nu te teme, Zaharie, — (fiindcă la vederea îngerului bătrînul slujitor se spăimîntase, cf. Lc. 1, 12) — căci s-a auzit rugăciunea ta şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu şi-i vei pune numele Ioan. Acesta îţi va fi bucurie şi veselie şi mulţi se vor bucura de naşterea lui; căci va fi mare înaintea Domnului. El va întoarce pe mulţi din fiii lui Israel la Domnul Dumnezeu lor şi va umbla înaintea lui Dumnezeu cu duhul şi puterea lui Ilie“... (Luca 1, 13—14; 17).

Nedumerit de cele ce i se vesteau sfinţitul slujitor a zis îngerului:

— „Pe ce voi cunoaşte aceasta? Căci eu sînt bătrîn şi femeia mea înaintată în vîrstă“ (Luca 1, 18).

— „Iată — i-a răspuns îngerul — vei fi mut şi nu vei putea grăi pînă în ziua cînd se vor împlini acestea, pentru că n-ai crezut cuvintele mele, ce se vor împlini la vremea lor“. (Luca 1, 20).

Norodul se mira de zăbava preotului, iar cînd, în sfîrşit, acesta a ieşit, neputîndu-le grăi, le făcea semne. Aşa s-a înţeles că un lucru deosebit se petrecuse.

(Mai tîrziu Sfinţii Părinţi ai Bisericii vor privi, cu tîlc, în *tăcerea* preotului Zaharia, anunţul *tăcerii* Legii Vechi, căci era aproape începutul tăcerii ei, de vreme ce aproape era începutul cel mare al grăirii Legii celei noi, a Domnului Hristos).

Nenaşterea de fii era socotită pentru israilitence ca o lipsă de binecuvîntare din partea lui Dumnezeu, un izvor de ocară. De aceea, neasemănat de mare a trebuit să fie bucuria bătrînului preot şi a Elisabetei pentru odrasla ce avea să li se nască. Spre rude şi vecini se întindea bucuria lor.

La opt zile după naştere, pentru pruncii de parte bărbătească, urma, la iudei, după porunca Legii, ritualul tăierii împrejur, însoţit de punerea numelui.

În cazul lui Ioan, cei veniţi a opta zi pentru tăierea împrejur, au dorit să-i pună numele tatălui, adică Zaharia. Dar fericita mamă, chiar dacă i s-a spus că nimeni din ai lor nu poartă numele de Ioan, a zis:

— „Nu, ci are să se cheme Ioan“ (Luca 1, 60).

Întrebat, tatăl a cerut tăbliţa de scris şi a scris: „Ioan este numele lui“ (Luca 1, 63). Iar cuvîntul „este“ de pe tăbliţa cu scrisul: „Ioan este numele lui“, voia să arate că numirea pruncului era un fapt împlinit, de dinainte împlinit, din dialogul de la altar, cu îngerul.

Atunci s-a deschis din nou și graiul bătrînului tată (Luca 1, 64).

„Și în tot ținutul acela muntos al Iudeei se vorbea despre toate aceste lucruri. Toți cei ce le auzeau le păstrau în inima lor și ziceau: „Oare ce va fi pruncul acesta?“ (Luca 1, 65—66).

2. În ce privește viața proorocului Ioan, ea a fost, în chipul ei din-afară, o viață aspră; o simplitate severă în îmbrăcăminte și hrană.

„Purta — zice Sf. Scriptură — haină de păr de cămilă și împrejurul mijlocului era încins cu brîu de curea. El se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică“ (Mt. 3, 4; Mc. 1, 6).

După chipul lăuntric a fost un izvor de foc și o puternică chemare a israelitenilor pentru căile Domnului Dumnezeu; pentru bine; pentru bună-tate.

Hristosul era aproape. Ioan nu-l cunoștea anume. Nu știa anume cine este Hristosul — curînd avea să-l cunoască — dar i-a fost dat să-i simtă, ca nimeni altul atunci, prezența.

Pentru această prezență și în certitudinea ei totală, lui îi era dat, am văzut, să creieze în Israel un moment de fior de pregătire, de cutremur.

— „Neteziți calea Domnului“ — iată necurmatul lui strigăt. Strigătul pregătirii.

Vedea în căință ceea ce este ea de fapt: puterea nestinsă de renaștere a umanului din oameni. „Faceți, dar, roade vrednice de pocăința voastră“ (Mt. 3, 8), și îndemna cu osîrdie la într-ajutorarea cea plină de uman dintre oameni: „cel ce are două haine să dea celui ce n-are și cel ce are de mîncare să facă la fel“ (Lc. 3, 12).

Nu suporta omul pietrificat în trufie și răutate, și împotriva lui era, adeseori, înspăimîntător, în accent și verb:

— „Pui de năpîrcii!“...

Sau: „Iată, securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul ce nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc“. (Mt. 3, 10).

Ca într-o supremă pregătire el a venit botezînd.

De la lucrarea ei de toate zilele de a spăla, apa și-a primit ușor, apoi, valoarea de simbol al curățirii.

• Era un urcuș firesc: de la real la simbol. Dar și simbolul e real: de o realitate interioară. Zona și lucrarea lui sînt de un realism specific: interior, sufletească-duhovnicesc.

În supremă pregătire, Ioan a venit, așadar, botezînd.

„El boteza în pustie propovăduind botezul pocăinței spre iertarea păcatelor și ieșiau la dînsul din toată țara Iudeei și ierusalimitenii și se botezau toți de el în rîul Iordanului, mărturisindu-și păcatele lor“ (Mc. 1, 4—5).

Chiar și mulți din farisei și din saduchei primeau, cu mulțimile, botezul lui (Mt. 3, 7).

Dar totuși, din direcția Legii judecînd lucrurile, de unde și cu ce drept la Ioan, prooroc în Israel, acest act al botezului în Iordan?

Reținem că chiar ceata de preoți și leviți i-au cerut, în dialogul din Bethabara, explicația: „Atunci de ce botezi dacă nu ești Hristosul, nici Ilie, nici prooroc?“.

Ceilalți prooroci, proorocii din cele înaintașe veacuri, n-au făcut astfel de lucruri. Chiar dacă au vorbit, cum spuneam, cu dinainte vedere, despre Hristos și despre Noul lui Așezământ, totuși ei erau fideli Legii și n-au iscat în Israel nimic paralel Legii. Erau, — conform spiritului general al lui Israel —, fii ai păstrării Legii; apărători ai ei. Oricât de vehemente ar fi fost muștrările lor, în care-i vizau deopotrivă de necruțător pe preoți și pe credincioșii simpli, ele întorceau spre Lege nu dinspre Lege. Ei nu și-au permis nimic lăaturalnic; n-au schițat nimic paralel Legii.

De ce, dar, la Ioan, în mediul Legii, această noutate, acest act al botezului în Iordan?

Se vede clar că prin acest semn de rînduială nouă el își asuma riscul luării lui drept Hristos: „De ce botezi dacă nu ești Hristosul?”

Tocmai din acest motiv e sigur că destui l-au și luat drept Hristos, cel puțin pentru o vreme, deși, de fapt, el spunea răspicat: „Nu sînt!” — și arăta spre Acel mare Altul: „Cel ce vine după mine vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc” (Mt. 3, 11).

„Nu sînt!”, negația lui, lasă însă să se vadă clar că în sufletele a destui își făcuse loc și dăinuise afirmația: „El e!”

Că actul lui Ioan, botezul lui —, (pe care, atenți și drepti, Evangheliștii îl numesc precis: „botezul pocăinței”, spre a-l deosebi hotărît de botezul-naștere din apă și din Duh, al mutării din Adam în Hristos, căci chiar dacă e bogat umanizatoare, căința-renăștere nu-i totuși ființial-renăștere, mîntuire-renăștere, îmbrăcare ființială în Hristos și-n lumina Lui, cum avea să fie botezul pe care-l va rîndui Hristos: „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat”), — că, așadar, botezul lui Ioan, cu toată lărga sa primire a încins discuții vii în Israel tocmai pentru caracterul lui de act nou, paralel Legii, înțelegem și din următorul crîmpei din activitatea Mîntuitorului, relatat de sinoptici. Îi redăm descrierea în întregime spre a-l putea sesiza în semnificațiile lui complete:

„Și a fost într-una din zilele acelea cînd învăța el norodul în templu și propovăduia Evanghelia, că s-au apropiat de el căpeteniile preoților și cărturarii cu bătrînii și i-au grăit, zicînd: „Spune-ne nouă cu ce putere faci acestea, sau cine este cel ce ți-a dat ție puterea aceasta?”.

Și răspunzînd el le-a zis: „Am să vă întreb și eu pe voi un cuvînt și să mi-l spuneți; — (după Matei: „și de-mi-l veți spune, vă voi spune și eu cu ce putere fac acestea”): botezul lui Ioan din cer a fost sau de la oameni?”

Ei însă judecau între dînșii zicînd: „De vom zice: din cer, — va zice: pentru ce, dar, nu l-ați crezut; iar de vom zice: de la oameni, tot poporul ne va ucide cu pietre, căci este încredințat că Ioan a fost prooroc”.

Și au răspuns: „Nu știm de unde-i”.

Atunci Iisus le-a zis: „Nici eu nu vă voi spune cu ce putere fac acestea”. (După Lc. 20, 1—8; paral. Mt. 21, 23—27; Mc. 11, 27—33).

Ci, în retrospectia ansamblului istoric de atunci, dar de fapt, prin lumina și adevărul împărtășite nouă, de Domnul Hristos, noi înțelegem azi, în chip simplu, că în acel crescendo istoric, Ioan și botezul lui —, („din cer”, evident, căci în dialogul din templu Mîntuitorul sugerase cît se poate de limpede răspunsul) —, erau zorile.

Se trăia atunci suprema pregătire.

Dinspre umbrele Legii, da, printr-un act nou, paralel Legii, poruncit de Dumnezeu lui Ioan, se lumina de ziuă. Se anunța înnoirea cea mare: în Așezămînt; în act; în om.

Mai era doar atît de puţin pînă ce, îndată după Hristos, un alt mare om al lui Dumnezeu, putea să spună: „Cele vechi au trecut: iată, toate s-au făcut nouă” (II. Cor. 5, 17).

În jurul alesului prooroc s-au strîns învăţăcei.

Unii din aceştia aveau să devină prea apropiaţi ucenici ai Domnului.

De altfel, Ioan pentru Hristos îi pregătea pe israeliteni; el pe Hristos avea să li-l arate.

— „Eu pentru aceasta am venit să botez cu apă, pentru ca el să fie arătat lui Israel” (In. 1, 31).

Doar Mirele lumii era aproape.

În frumuseţea nesfîrşitei smerenii, El venea spre Iordan ca să sfinţească firea apelor. Să deschidă în apă cale de curăţire şi de nouă-naştere „din apă şi din Duh”. Să deschidă lumii cerurile.

— „Eu nu-l cunoşteam — o spune deschis proorocul — dar Cel ce m-a trimis să botez întru apă — (adică Dumnezeu, căci Dumnezeu l-a trimis) — mi-a spus: „peste care vei vedea pogorîndu-se Duhul şi rămînînd peste dînsul, acela este cel ce botează cu Duh Sfînt. Şi eu am văzut şi am mărturisit că acesta este Fiul lui Dumnezeu” (In. 1, 33—34).

„Eu nu-l cunoşteam”...

Cînd l-a botezat în repejuni pe Hristos, Ioan va fi încercat, desigur, un adînc cutremur.

Înainte activităţii sale publice, da, proorocul Ioan, ca şi Mîntuitorul de-altminteri, ceva mai apoi, a petrecut în pustie. În ce-l priveşte, însă, pe Ioan: „cîtă vreme?”, cine ar putea spune, oare? Sf. Scriptură nu precizează. Ea relatează doar atît: „şi a fost în pustie pînă în ziua arătării sale înaintea lui Israel” (Lc. 1,80; cf. şi Lc. 3, 2).

Totuşi ni se pare greu de presupus că Ioan nu l-a cunoscut, de fapt, pe Galileianul, şi înainte de a-l fi botezat în repejunile Iordanului. Dimpotrivă. E prea probabil că l-a cunoscut chiar cu mult înainte de aceasta. Prin mamele lor: Maica Domnului şi Elisabeta erau doar rudenii (Lc. 1, 36). Şi e ştiut ce viu era la iudei sentimentul înrudirilor.

Cît despre afirmaţia: „Eu nu-l cunoşteam”... ea e, cu toate acestea perfect adevărată. Pentru că Ioan nu-l cunoştea de atunci pe Iisus ca fiind El Hristosul. I s-a dat de Dumnezeu să ştie şi să spună că Hristos era deja pe uliţele lui Israel; însă nu-l cunoştea anume.

Desigur, intervine, şi e justificată întrebarea: de ce totuşi cînd Hristos i-a cerut botezul, Ioan se apăra prin cuvintele: „Eu am trebuinţă să fiu botezat de tine şi tu vii la mine?” Căci semnul despre care mărturiseşte Ioan că i s-a dat: semnul Duhului ce se pogoară — din cerurile deschise — nu se plinise încă.

Credem că Ioan va fi avut în acel moment, printr-un tainic dialog interior cu Hristos, sentimentul unei coplesiri; sentimentul spontan al marelui imediat şi al iminenţei din urmă; intuiţia totală a prezenţei Aceluia. De aici anticiparea adevărată: „Eu am trebuinţă să fiu botezat de tine şi tu vii la mine?”

Iar când cerurile s-au deschis, întru botezul rudeniei sale, Galileianul —, (Mintuitorul venea spre Iordan din „Galileia neamurilor”, ca aducând oarecum toate neamurile cu Sine, ca în numele tuturor neamurilor) —, proorocul Ioan va fi trăit, dintr-un motiv în plus, ca pentru un neam pe care, iată, în același timp, îl cunoștea și nu-l cunoștea, adîncul cutremur amintit.

Ioan era robul ales al acestei arătări cu totul deosebite: arătarea directă, reală, precisă, spre Hristos. Prin el, Dumnezeu se arăta pe Sine; arăta concret spre Sine; Ioan arăta spre Dumnezeu-Hristos.

De aceea cuvintele lui:

„Am văzut Duhul pogorîndu-se din cer ca un porumbel și rămînînd peste dînsul” (In. 1, 32).

Sau cuvintele din arătarea pe care adineaori o numeam arătarea cea mare și clară: „Iată, Mielul lui Dumnezeu, cel ce ridică păcatul lumii” (In. 1, 29).

Viața lui Ioan, așadar: un rost luminat și mare slujit cu măsură deplină.

3. Iar moartea lui?...

„Vărsat-au sîngele lor cu apa împrejurul Ierusalimului”. „Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui”... (Stihuri din psalmi).

O naștere binecuvîntată și o viață de foc interior aveau să cunoască un sfîrșit tragic.

Toldeauna și față de oricine egal cu el însuși în a arăta și apăra legea lui Dumnezeu, proorocul îi muștra pe Irod — Irod Antipa Tetrarhul — și pe Irodiada, fosta femeie a lui Filip, fratele lui Irod, pentru că trăiau în fărădelege. „Nu ți se cuvine să o ai de soție” — îi spunea lui Irod. (Mt. 14, 4).

De-altminteri, după informația Evanghelistului Luca, Ioan îl muștra pe Irod și pentru alte destule rele pe care le făcea (3, 19). Și, de bună seamă, cu firea sa nestatornică, Irod va fi avut destule răutăți.

Există o aparentă nepotrivire între sfinții Evangheliști Matei și Marcu în ce privește psihologia și atitudinea lui Irod față de Ioan. După Matei: „Irod ar fi vrut să-l omoare (pe Ioan) dar se temea de norod, pentru că acesta avea pe Ioan de prooroc”. (14, 2). După Marcu: „Irodiada îl ura pe Ioan și voia să-l omoare dar nu putea, căci Irod se teme de Ioan, știindu-l drept și sfînt și-l cruța și multe făcea auzindu-l și cu plăcere îl asculta pe el” (6, 20).

Să evidențiem, așadar, diferențele:

După Matei Irod era acela care voia să-l omoare pe Ioan; după Marcu, Irodiada urmărea acest scop.

După Matei, teama lui Irod era față de norod, căci norodul îl avea pe Ioan de prooroc; după Marcu, Irod se temea direct de Ioan — teama de sfera sacrului — fiindcă îl considera el însuși pe Ioan „bărbat drept și sfînt”. Dar mai mult: după Sf. Marcu, Irod întreține chiar relații cu Ioan „și-l cruța și multe făcea auzindu-l și cu plăcere îl asculta pe el”. El stătea, adică, într-o anume măsură între Ioan și dorința Irodiadei de a-l omorî imediat pe prooroc.

În suma psihologică a textelor am ajunge la rezultatul că în parte din el însuși, dar mai ales la stăruințele Irodiadei, Irod voia să-l omoare

pe Ioan, însă se temea atât de prooroc cât și de norod și că, în tot cazul, Irod nu avea ca primă urgență omorîrea lui Ioan.

În ce o privește pe Irodiada, poziția ei suflătească față de Ioan era simplă și de o singură față. Ea încerca față de neînfricatul prooroc o ură deplină, neîmpărțită și neretușată, căreia i se potrivea perfect cea mai lapidară și directă definiție a urii: „îl ura și voia să-l omoare”. Pentru ea, din nici un ungher al inimii ei, chipul proorocului nu era luminat cu nici un strop de lumină.

Ce amestec de sentimente va fi avut, însă, realmente Irod și ce comportament față de Ioan dacă Evangheliștii notează: gîndul de a-l omorî pe prooroc; teama față de el; stîmă și plăcerea în a-l asculta; întristarea din momentul cînd, după prinsoarea din amețala de vin și jurămint, a văzut că i se cere capul lui Ioan; interpunerea lui parțială între prooroc și Irodiada și în sfîrșit, după omorîrea lui, obsesia, chinuitoarea obsesie?

Oricum, e limpede că aparenta nepotrivire semnalată între cei doi Evangheliști e provocată de poziția lui Irod față de marele prooroc, mai complexă decît a Irodiadei, chiar neasemenea în propriile ei linii. Evangheliștii n-au făcut decît să reflecte în relațiile lor poziția neunitară a lui Irod față de prooroc: „voia să-l omoare”... „îl cruța și multe făcea auzindu-l și cu plăcere îl asculta pe el”.

Dar cheia de fapt a acestei duble poziții? Izvora ea din viclenie?... din tact?... din fățarnicie?... din superficialitate?

Apreciînd, retrospectiv, din obsesia deosebită pe care Irod o avusese după omorîrea lui Ioan, s-ar părea că el să fi avut unele scăpărări de sinceritate față de sîntul prooroc.

Știm că după ce s-a lăsat vestea despre Domnul Hristos și despre lucrările Lui, în Irod a încolțit gîndul rătăcit, mărturisit slujitorilor săi și extins apoi și în alții (deși evident, nu-i deloc exclusă nici direcția inversă, ca Irod să li asimilat adică de la alții opinia aceasta și, datorită rolului său din moartea lui Ioan, să-i fi imprimat doar un accent și-un fior personal): „Acesia-i Ioan Botezătorul; el a înviat din morți și de aceea se fac minuni printr-însul” (Mt. 14, 2). „Ioan, acela căruia eu i-am tăiat capul, a înviat din morți” (Mc. 6, 16).

Era între el și distinsul prooroc un contrast categoric ce-l scotea poate puțin din ordinea vieții lui de toate zilele; îl făcea încățva sensibil față de sfera realităților interioare, curate, în care trăia Ioan...

De bună seamă, e întru totul posibil ca atenția lui față de Ioan să fi urmărit doar efecte de tact în supușii tetrarhiei sale.

În tot cazul, viața lui se desfășura mereu ca abandonare pasionată și plină de întuneric în nelegiuirea lui dragoste și-n petreceri. Era departe de a se putea spune măcar despre el că trăia într-o continuă trădare de sine însuși, într-o continuă trădare a frumuseții. Căci nu era în stare de viziunea reală a mării frumuseți, de o vibrație autentic și statornic umană.

Scăpărările de lîngă Ioan se stingeau în viața lui ca niște făclii neputincioase în vîrtejuri de vînt.

Era un om pe care nu puteai conta cu nimic.

Era împătimit și -- necugetat -- voia să pară grozav, după cum dovedește făgăduința și jurămintele făcute fetei Irodiadei la acel ospăț.

De-altminteri, că mărunțul tetrarh avea un suflet tenebros și pervers, o știm din însăși gura dumnezeiescului cunoscător de inimi, Domnul Hristos (cf. Lc. 13, 31 u.). Precum și din faptul că, în ziua judecății Sale, când Pilat i l-a trimis pe Mântuitorul spre judecată lui Irod — (el venise în Ierusalim de praznicul Paștilor) — la multele întrebări, Mântuitorul n-a vrut să-i răspundă lui Irod nici un cuvânt. Dar să revenim.

Între acestea, Ioan fusese prins și pus în temniță.

Și s-a ivit pentru Irodiada o zi cu bun prilej: ziua de naștere a lui Irod, pe care acesta și-o aniversa cu ospăț mare, între „boierii lui, căpeteniile și mai marii Galileei” (Mc. 6, 21).

„Atunci — vorbește Evanghelistul — fata Irodiadei a intrat și a jucat și, plăcându-i lui Irod și celor ce se ospătau cu el, a zis regele către fată:

— „Cere-mi ce vorești și-ți voi da“...

Și, — desigur, sub efectul rarelor vinuri —, a început a i se jura, zicând:

— „Ori ce vei cere de la mine îți voi da, pînă la jumătate din regatul meu” (Mc. 6, 22—23).

Au intrat atunci în joc inteligența și viclenia femeii rafinate și perverse. Fata o consultă pe mamă:

— „Ce să cer?“.

Iar răspunsul nu s-a lăsat așteptat nici o clipă; nu era nici o ezitare:

— „Capul lui Ioan Botezătorul” (Mc. 6, 24).

Era momentul de biruință a „uceniței vicleanului diavol”, cum glăsuiește cîntarea Bisericii de la praznicul Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul.

Triumfătoare și sigură — căci îl avea pe rege legat cu jurăminte în fața întregii oșpeșii — reintrînd, fata și-a expus pretenția:

— „Voiesc să-mi dai *îndată* pe taler capul lui Ioan Botezătorul” (Mc. 6, 25).

Era în cuvintele ei un neînduplecat îndată — *ἐξουῆς* — ce nu îngăduia replică, nici amînare, răzgîndire ori dezicere. „Voiesc să-mi dai *îndată*“... Și mai erau în cuvintele ei dreptul și ironia unei atît de neprevăzute biruinți.

De va fi trecut prin toți cei prezenți un fior de gheață, nu-i de știut. E de presupus, în tot cazul. Cît îl privește, însă, pe Irod, știm aceste lucruri: „S-a întristat regele” — relatează Evanghelistul — „dar pentru jurămint și pentru cei ce stăteau la masă cu el n-a vrut să-i nesocotească cererea, ci a trimis regele îndată un ostaș, cu porunca de a aduce capul lui Ioan. Și acela mergînd i-a tăiat lui Ioan capul, în temniță, și aducîndu-l pe un taler, l-a dat fetei, iar fata l-a dat mamei sale” (Mc. 6, 26—28).

„Ucenicii lui Ioan au venit de i-au luat trupul, l-au îngropat și s-au dus de au vestit pe Iisus. Iar Iisus, auzind, a plecat de acolo cu luntrea, într-un loc pustiu, ca să fie singur“... (Mt. 14, 12—13).

Era ceasul grav de jelire a Fiului lui Dumnezeu

Cinstind, prin retragerea în singurătate, moartea proorocului Ioan, Fiul lui Dumnezeu plinea cuvîntul Scripturii: „Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui“..., și ni-l punea în față pe un altul: „Întru pomenire veșnică va fi dreptul“...

Pr. IOAN TURCU

SPICUIRI DIN TRECUTUL BISERICII MARAMUREȘULUI

Bogata dar zbuciumata istorie a Maramureșului, unul dintre cele mai frumoase și mai pitorești ținuturi ale scumpei noastre patrii, locuit de autentici urmași ai viteazului și dîrzului popor dac, care își întindea odinioară stăpînirea de la Dunăre pînă în arcu nordic al Carpaților, nu cuprinde numai importante evenimente legate de aspecte economice, politice și sociale, ci încrestează în același timp, pe răbojul vremii, nenumărate frămîntări și fapte legate de viața religioasă și de credința poporului român de pe aceste meleaguri.

Documentele istorice ce se referă la trecutul îndepărtat al Maramureșului ne înfățișează pe românii de aici nu numai ca pe niște oameni viteji ci totodată și ca pe niște oameni profund credincioși, care din vechime au aparținut creștinismului de rit răsăritean. Aceste documente ce se coboară pînă în secolul XIV, dovedesc că românii din Țara Maramureșului, locul în care s-au păstrat puternice urme de autonomie românească pînă tîrziu,¹ au avut și o străveche organizare bisericească, aceasta fiind legată în acel veac de cunoscuta mănăstire maramureșeană Peri, foarte probabil cea mai veche mănăstire din acest ținut, cu hramul Sf. Arhanghel Mihail, zidită încă înainte de 1391, de către Sas voievod, fiul lui Dragoș.

Din cele mai vechi timpuri, românii din Maramureș sînt cunoscuți ca înflăcărați apărători ai creștinismului răsăritean. E foarte probabil că pînă la înființarea episcopiei Haliciului (sec. XII), Maramureșul să fi fost păstorit de episcopi pelerini, care, cu sau fără autorizație canonică, satisfăceau nevoile sufletești ale românilor din aceste locuri, care aparțineau credinței Bisericii răsăritene, sfîințindu-le preoți, biserici și antimise.²

De altcum, este cunoscut faptul că, în ținutul Transilvaniei, între cele mai puternice organizații românești care, printr-o luptă dîrză, au reușit să se opună, pînă pe la mijlocul veacului XIV, feudalismului reprezentat de către cuceritorii unguri, uzurpatori ai obștilor țărănești în favorul domeniilor regale și nobiliare maghiare, au fost și cele din ținutul Maramureșului.³ Se semnalează numeroase obști maramureșene, organizate în voievodate și cnezate, pe văile riurilor Vișeu, Iza și Mara, care și după anul 1300, au continuat să-și apere libertățile împotriva organizației comitateneze a nobililor.⁴ De altfel, Dragoș și Bogdan, întemeietorii principatului Moldovei în veacul XIV, sînt reprezentanți tipici ai aceleiași nă-

1 Din istoria Transilvaniei. Editura Academiei, vol. I. București 1960, p. 66.

2 Cf. Al. Filipașcu, Istoria Maramureșului, București 1940, p. 40—41.

3 Din istoria Transilvaniei..., p. 77, comp. cu Filipașcu, o. c., p. 29, 34 urm.

4 Ibid.

zuințe în lupta pentru independență și libertate, atât de scumpe tuturor românilor de pe plaiurile maramureșene, năzuință și luptă pe care ei au avut prilejul să și-o manifeste de atâtea ori, de-a lungul istoriei lor zbu-ciumate, și în ceea ce privește apărarea credinței strămoșești.

Aceste considerente explică îndeajuns hotărîrea voievozilor maramureșeni Balița și Drag, fiii lui Sas voievod, întemeietorul mănăstirii Peri, de a închina această mănăstire restaurată și înzestrată de ei cu o avere de trei sate, o moară cu două roți și o cîrciumă, patriarhiei din Constantinopol, ceea ce a făcut pe patriarhul Antonie ca, printr-un tomos din 1391, să ridice această mănăstire la rangul de stavropighie, făcînd din ieromonahul Pahomie un exarh al său, în conformitate cu dorința celor doi ctitori, investindu-l pe acesta cu drept de jurisdicție asupra ținuturilor Maramureșului, Ugocei, Bărcăului, Arvei, Sălajului, Almașului, Ciceului, Ungurașului și Văii Bistrei.⁵ În calitate de stavropighie patriarhală, fiind independentă față de orice altă episcopie, iar egumenul ei era exarh patriarhal, avînd drepturile unui episcop, în afară de acela de a sfinți pe preoți, ceea ce urma să se facă de către arhieriei locale, care deveneau astfel un fel de subordonați ai exarhului de la Peri, ceea ce crea o situație cu totul necanonică și aceasta cu atât mai mult, cu cît ea nu înceta deodată cu moartea fiecărui egumen-exarh, ctitorii, cu asentimentul călugărilor din mănăstire, avînd dreptul să aleagă un alt egumen, cu aceleași drepturi ca și primul egumen-exarh.

Dacă analizăm noua situație creată mănăstirii Peri și egumenului ei, constatăm că ridicarea ei la rangul de stavropighie și investirea egumenului ei cu dreptul de exarh patriarhal, crează în Biserica din Maramureș o situație nu numai paradoxală, ci de-a dreptul necanonică. Pe de o parte, de vreme ce tomosul patriarhal precizează că sfințirea preoților în Maramureș se va face de arhieriei locului, rezultă că Maramureșul nu era lipsit de astfel de episcopi locali sau apropiați, așadar, în acel timp, Biserica Maramureșului avea o organizație canonică, pe care însă noua calitate a mănăstirii Peri o nesocotea cu totul. Pe de altă parte, însăși cererea ctitorilor pentru ridicarea mănăstirii la rangul de stavropighie, a fost făcută tocmai din dorința ca această ctitorie să fie cu totul independentă față de orice chiriarchie locală sau apropiată, întrucît dependența ei directă de patriarhia din Constantinopol, constituia o adevărată independență a ei față de chiriarchii locali sau apropiați.

Noua situație creată în Biserica Maramureșului era normal să dea naștere la reacțiuni din partea celor ce se considerau atinși în drepturile lor prin aceasta, de aceea drepturile de exarhi patriarhali n-au putut fi exercitate de către urmașii lui Pahomie din veacul XV, fără să fie conturbați, deoarece între ei și episcopii locali se ivesc conflicte, aceștia din urmă încălcînd tot mai mult drepturile egumenilor-exarhi de la Peri.⁶ Lupta dusă de aceștia timp de un veac, pentru apărarea privilegiilor lor, cu episcopii locali sau din apropiere, se pare că a fost victorioasă pînă în anul 1494, cînd ajunge episcop de Muncaci un anume Ioan, care și-a

5 Cf. Istoria Bisericii Române, vol. I, București 1957; p. 147 și Filipașcu, o. c., p. 64.

6 Cf. Ștefan Meteș, Istoria Bisericii românești din Transilvania, vol. I, Sibiu 1935, p. 60.

pus ochii de bogatele venituri ale mănăstirii-exarhii Peri. Acesta falsificând în mod grosolan un document privitor la mănăstirea Sf. Nicolae din Muncaci, în care a șters cuvintele „Sf. Nicolae din Muncaci” și le-a înlocuit cu cuvintele „Sf. Arhanghel Mihail din Maromar”, intentă un proces egumenului Ilarie din Peri înaintea regelui Vladislav II (Iagello) al Ungariei, pentru jurisdicția ierarhică și pentru încasarea dijmelor de la păstoriți. Prin acest document, care de fapt se referea înainte de a fi fost falsificat, la drepturile episcopilor de Muncaci asupra mănăstirii Sf. Nicolae din Muncaci, reședința acelor episcopi și nicidecum la mănăstirea Peri, episcopul Ioan convinge pe rege de dreptatea cauzei sale (?), de aceea regele Vladislav îi dă dreptate acestui episcop, în dauna egumenului Ilarie din Peri.

Dar egumenul Ilarie aflând că episcopul Ioan de Muncaci s-a folosit înaintea regelui de un fals, spre a-l despuia de drepturile sale, profitând de prezența regelui la Cașovia, a făcut recurs la acesta, anexînd actul patriarhal din 1391 într-o traducere latină aproximativă, făcută de el însuși. Ca urmare a acestui fapt, regele Vladislav convingîndu-se de dreptatea cauzei egumenului Ilarie, la 14 mai 1494, confirmă drepturile egumenului Ilarie din Peri în conformitate cu tomosul patriarhal din 1391, act pe care, în traducerea lui Ilarie, îl introduce în decretul său, prin care decret decide ca dispozițiile din actul patriarhal din 1391 să rămînă în vigoare pentru succesorii lui Ilarie, pe veci. Mai mult, de acord cu Toma Bococi, episcopul catolic de Agria, regele scoate Maramureșul de sub jurisdicția Agriei, supunîndu-l mitropolitului din Ardeal și precizează în același decret că egumenii din Peri nu datorează episcopilor din Muncaci decît cîntea cuvenită rangului lor, iar supunere și ascultare nu datorează decît arhiepiscopului de Transilvania (mitropolitului din Ardeal), celui actual și viitor, ca superiorilor lor. „Aceste favoruri acordate unui egumen răsăritean schismatic, din partea unui rege apostolic și a unui episcop catolic, nu se pot explica decît admițînd că acest Toma Bococi, născut în Ardudul din Satu Mare, a fost de origine român și descendent al familiei nobile românești Bococi, din Uglea Maramureșului, din care, în 1485, Simion Bococi îndeplinea funcțiunea de Homo Regius”.⁷

Majoritatea istoricilor noștri sînt de părere că, la sfîrșitul veacului XV, — deci pe cînd egumenii-exarhi din Peri erau încă în drepturile lor — husitismul și-a manifestat influența binefăcătoare și în Biserica românească din Maramureș. Intrucît acest nou curent religios susținea necesitatea scrierii și a citirii Cuvîntului lui Dumnezeu (Sf. Scriptură) în limba fiecărui popor, această idee n-a rămas fără urmări asupra preoției din Maramureș, care, deși în marea ei majoritate se compunea din preoți de mir sau din călugări care de abia știau scrie și citi, cunoscînd doar rînduiala principalelor servicii divine (și acestea adeseori incomplet), totuși n-a fost cu totul lipsită măcar de cîțiva inși cu mai multă știință de carte. Astfel de preoți sau călugări trebuie să fi fost și cei dinții traducători ai Evangheliei, Apostolului și Psaltirii în limba română, traduceri care, se pare, au fost făcute la mănăstirea Peri, la sfîrșitul acestui veac. Copii

7 Citat din Filipașcu, o. c., p. 78.

de pe aceste traduceri, făcute la începutul veacului următor, s-au descoperit la mănăstirea Voroneț și tot acolo s-a găsit și actul fundațional al exarhatului mănăstirii Peri, ceea ce dovedește legăturile bisericești dintre Maramureș și Moldova din acea vreme.⁸

Între anii 1440 și 1457, în timp ce Maramureșul se afla sub conducerea comiților Angelo și Odoardo Maninio din Florența, pentru prima oară pășește pe pământul maramureșean un propagandist catolic, în persoana episcopului Macarie, fost călugăr al mănăstirii Sf. Ciprian din Constantinopol, care propovăduia unirea cu Biserica Romei, prezență care nu putea fi o simplă coincidență, ci mai degrabă stă în legătură cu amintirile conducători catolici ai Maramureșului—, ca urmare a unirii semnate la sinodul de la Florența din 1459, de către majoritatea reprezentanților Bisericii răsăritene, între care se aflau și cei ai Bisericii moldovene, mitropolitul Damian și protopopul Constantin. Nu se cunosc multe lucruri din activitatea acestui episcop în Maramureș și în părțile nordice ale Ardealului, ca și în Galații Bistriței, unde a primit de la regele Matei Corvin și oarecare posesiuni. Este însă aproape sigur să puținele convertiri pe care catolicismul le-a făcut în această vreme în Maramureș, n-au fost urmarea activității acestui episcop, pe cât au fost consecința înscrisurii unor nobili români maramureșeni cu familiile catolice, precum și a contactului lor cu civilizația apuseană, unii dintre acești nobili români știind să scrie și să citească în limba latină.⁹

Pare un fapt de-a dreptul paradoxal că regii unguri din acea vreme, deși erau catolici, aproape în întreg decursul veacului XV, au apărut pe egumenii mănăstirii Peri împotriva poștei nesățioase a unor coloniști, precum și a călugărilor paulicieni din Remeț. Astfel, în 1438 s-a dispus, printr-un decret regal, restabilirea hotarelor mănăstirii Peri, spre a se pune stavilă ocupării acestora de către coloniștii din Cîmpulung, iar în 1456, la protestul egumenului Simeon Sălăgeanul, craiul Laslău al V-lea a ordonat comitatului să apere mănăstirea și să oblige pe cîmpulungenii la restituirea moșiilor răpite de la aceasta.¹⁰

Nu pare deloc probabilă afirmația că mitropoliții Belgradului sîrbesc să-și fi extins vreodată jurisdicția și asupra Maramureșului, precum afirmă unii istorici, căci acel Ioanichie, mitropolit al Bălgradului care a intervenit la regele Matei la anul 1479 pentru scutirea de anumite sarcini bisericești a preoților români de credință grecească din Maramureș, e mult mai probabil că a fost mitropolitul Bălgradului ardelean sau al Albei Iulia.¹¹ Dar după înființarea episcopiei rutene de Muncaci, episcopii acesteia — precum am arătat mai înainte — vor încerca prin toate mijloa-

8 Ibid, p. 67 urm.

9 Ibid, p. 75.

10 Ibid.

11 Cf. Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu 1918, p. 26. Istoricul maramureșan Dr. I. Mihaly, în *Diplome maramureșene*, p. 536, formulează chiar ipoteza că acest Ioanichie va fi fost un ierarh maramureșan; la același, p. 26, nota 1.

cele să-și extindă jurisdicția și asupra Bisericii din Maramureș și să pună mîinile pe averile mănăstirii Peri.¹²

Deși după decretul amintit al regelui Vladislav, egumenii din Peri și-au mai putut menține oarecare vreme drepturile lor, totuși în veacul XVI, odată cu încetarea exarhatului mănăstirii Peri, Biserica din Maramureș a fost supusă la tot felul de împilări și constrîngerii, ca urmare a acțiunii de calvinizare a românilor, susținută de principii ardeleni sprijinitori ai calvinismului. În decursul acestui veac, Biserica Maramureșului a stat fie sub ascultarea mitropoliei Ardealului sau a episcopilor de Vad, și aceasta în cazurile cele mai fericite, fie sub păstoria episcopilor ruteni de Muncaci, care în cele din urmă au reușit să pună mîna pe averile atît de mult rîvnite ale mănăstirii Peri. Astfel, la 9 octombrie 1551 regele Ferdinand îi dă drept episcopului Ladislav de Muncaci să adune veniturile episcopale de la preoții și iobagii români din Maramureș, iar episcopul Ilarie de Muncaci, în urma unui ordin din 19 februarie 1556 al comitelui Gh. Bathory, ia în stăpînire întreaga avere mobilă și imobilă a mănăstirii Peri, mutîndu-și reședința în ea după ce, cu vreo 20 de ani mai înainte, mănăstirea Sf. Nicolae din Muncaci fusese distrusă de un incendiu.

Dar egumenii mănăstirii Peri n-au încetat să-și apere drepturile nici după aceasta, căutînd să-și redobîndească privilegiile confirmate de către regele Vladislav egumenului Ilarie și urmașilor lui, prin decretul din anul 1494. Episcopii ruteni de Muncaci, mutați acum cu reședința aici, sau poate avînd aici reședința numai o parte a anului, cîștigă însă cauza, căci în 1582, Curtea din Viena repetă ordinul regelui Ferdinand din 9 octombrie 1551, supunînd episcopului rutean de Muncaci „pe rutenii care se mai zic și români”.¹³ Iată o ignoranță provenită din faptul că românii maramureșeni, ca de altfel toți românii din Principate, foloseau limba slavonă în slujbele bisericești!

După ce însă Maramureșul este trecut din nou sub stăpînirea Ardealului, la intervenția Domnilor români din Principate pe lîngă principele ardelean, episcopul Ilarie este obligat să părăsească mănăstirea Peri, mutîndu-și iarăși reședința la Muncaci, iar Maramureșul apare din nou în titulatura episcopilor de Vad, sau a mitropoliei de Alba Iulia. Cu toate acestea, amestecul episcopilor de Muncaci în Biserica Maramureșului nu încetează nici după aceasta, căci mitropolitul Eftimie de Bălgrad deși are drept de păstorie asupra Maramureșului, recunoscut de către principele Șt. Bathory la 3 august 1572, totuși nu-și poate exercita acest drept, din cauza amestecului episcopului de Muncaci. Abia în 1597 episcopul Vasile de Muncaci părăsește mănăstirea Peri, fiind înlocuit cu fostul egumen de la Tismana, Serghie, numit episcop de Muncaci și Maramureș la intervenția lui Mihai Viteazul, de către principele Ardealului Gh. Bathory, care își ia reședința la mănăstirea Peri, iar în 1599, Mihai Viteazul, după ocuparea Ardealului, după ce arsese în piață cărțile cele otrăvite ale reformatoților, a numit pe Ioan Prislopeanu ca: „Arhiepiscop

• 12 Cf. Șt. Meteș, o. c., p. 225 și Ștefan Lupșa: Mitropolia Ardealului în veacul XVI; în „Mitropolia Ardealului”, anul V, nr. 7—8, iulie—august, Sibiu 1960, p. 585.

13 Lupșa, o. c., p. 586.

și mitropolit al Bălgradului, Vadului, Maramureșului și al episcopilor din Ardeal".¹⁴

Situația Bisericii Maramureșului din vremea în care se mai menținea încă exarhatul mănăstirii Peri este astfel caracterizată, de către un cunoscut istoric al istoriei bisericești a românilor din Ardeal: „Dezvoltarea ierarhiei canonice episcopale și mitropolitane strîmtoarează exarhia anacronică și necanonică a egumenului-preot de la Peri. Episcopia Muncaciului prea aproape, o amenință mai mult. Înghițirea ei de această episcopie însă prejudicia și stăpînirea ardeleană și româtimea. Scăparea nu era decît prin transformarea exarhiei în episcopie maramureșană, cu eliminarea defectului necanonic al aranjamentului din 1391. Dar mitropolia de Alba Iulia și episcopii de Vad preferau înglobarea Maramureșului, a Satului Mare, Sălajului și a BiHORului în eparhiile lor, numai Moidova ajută menținerea exarhiei ca episcopie maramureșană”.¹⁵

În veacul XVII Biserica Maramureșului trece prin cele mai grele vremi, deoarece episcopii ei, acum păstori canonici, sînt supuși la cele mai grele silnicii. La numirea și menținerea în scaun a acestora, se încrucișează numeroase și felurite influențe: ale autorităților centrale și locale, reprezentate prin principii Ardealului și congregația comitatenză a nobililor, interesele episcopilor de Muncaci și ale mitropoliților de Alba Iulia, ca și ale episcopilor de Vad, ca și intervenția unor Domni din Principate și altele. De aceea, nu e de mirare că episcopii erau schimbați atît de des, fiind siliți să-și ia la bătrînele toiagul pribegiei și sfîrșind, precum spune istoricul Mețes, în cea mai neagră mizerie și suferință, în chilia vreunei mănăstiri.

În vremea păstoririi lui Serghie peste Maramureș, principele Bocskay a secularizat moșiile mănăstirii Peri, trecîndu-le sub administrația cetății Hust. Dar la 1607, la intervenția Domnului Moldovei Simeon Movilă, precum și la intervenția Comitatului, mănăstirea Peri, dimpreună cu toate moșiile ce-i aparținuseră, au fost restituite episcopului Serghie — a cărui păstorie peste Maramureș a durat mai bine de zece ani —, cu condiția ca el să fie supus comandantului cetății Hust. Românii maramureșeni s-au arătat însă nemulțumiți cu păstoria episcopilor de Muncaci, de aceea au intervenit la Domnul Moldovei să le trimită un alt vlădică. Acesta le trimite un om învățat și cucernic și anume pe un fost ieromonah Silomon, dar Silomon nu poate ajunge în Maramureș, pentru a-și ocupa scaunul, deoarece n-a primit de la autoritățile ardeleni aprobarea de intrare în Ardeal. Așa se face că la 1608, Maramureșul ajunge iarăși sub păstoria unui episcop de Vad și anume a lui Spiridon.

În timp ce Serghie al Muncaciului pribegeste între anii 1610 și 1615 în Polonia și Moldova, Maramureșul și Muncaciul au fost supuse păstoririi lui Atanasie Krupenski, episcop unit de Przemyśl, care avea sarcina de a converti la catolicism pe românii și rutenii din Maramureș, fără să fi obținut însă rezultate.¹⁶ La 1615 are jurisdicție asupra Maramureșului mitropolitul din Alba Iulia, Teofil Prislopanul, apoi Augustin și Spiridon de Vad, iar în 1620 păstorește episcopul grec Ieremia, fostul mitropolit

14 Cf. Filipașcu, o. c., p. 120.

15 Citat din Lupșa, o. c., p. 586.

16 Cf. Filipașcu, o. c., p. 120 urm.

al Perlatului și Pelagoniei, refugiat în Muntenia din fața turcilor, pe vremea lui Mihai Viteazul și trecut în Ardeal în vremea lui Radu Șerban, care însă, după un an de păstorire, a plecat în Rusia. După 1622 păstorește peste Maramureș moldoveanul Dosoftei, probabil fostul mitropolit de Alba Iulia, alungat din scaun, apoi Petroniu de Muncaci, Eftimie al Vadului, iar la 1630 Ioan Grigorovici, episcopul de Muncaci.

După moartea lui Grigorovici, la 16 octombrie 1633, principele Gh. Bathory dă voie lui Vasile Tarasovici, om cu multă știință de carte, ales episcop de Muncaci, să meargă în Moldova spre a se hirotoni, ceea ce el și face, fiind sfințit de către mitropolitul Moldovei Varlaam. Acesta, ca și înaintașul său, păstorește și peste Maramureș, dar se pare că aici numai cu întreruperi, deoarece, la stăruințele maramureșenilor, Comitatul, la anul 1634 octombrie 28, recunoaște ca episcop pe ieromonahul moldovean Dositei care, deși confirmat de principe, nu s-a putut menține față de Tarasovici. De aceea, la 5 martie 1634, Congregația recunoaște ca episcop, pe preotul nobil din Moisei Dimitrie Pop, care păstorește pînă în 1637, cînd vicecomitele Nicolae Torday îl acuză de trădare, astfel că împotriva lui se deschide o anchetă din partea Comitatului. E probabil ca vina lui să fi fost opoziția față de încercările de calvinizare a românilor. În 1639 Vasile Tarasovici este din nou recunoscut ca episcop de către Comitat, cu condiția să respecte drepturile nobililor.

Dar Tarasovici punîndu-se în fruntea mișcării unioniste cu Roma, pierde protecția principelui Racoczy, iar în ziua de 13 decembrie 1640, este smuls cu forța de la altar, îmbrăcat în odăjdii, de către castelanul Balling și dus la închisoare. Abia în 6 aprilie 1642 Tarasovici scapă din închisoare, la intervenția regelui Ferdinand și datorită unei mișcări populare în favoarea eliberării sale.¹⁷ După unirea rutenilor cu Biserica Romei, la sinodul din Uzhorod, din 24 aprilie 1646, familia Racoczy, stăpînitoarea domeniilor Muncaciului, a sprijinit activitatea unor episcopi ruteni neunțiți, ca: Porfirie Ardan (1649), Ioanichie Zecan (1658—1684), Metodie Rakoveczky (1688—1696) și alții.

Între anii 1640 și 1642, peste Maramureș păstorește mitropolitul Ardealului Ilie Iorest. La 6 mai 1643, Congregația numește ca episcop al Maramureșului pe Ioan Iusko, fost preot rutean în Dragobart care păstorește numai un an, pînă la numirea ca episcop a egumenului Silvestru, care de asemenea păstorește numai un an, între 1645—1646. La 12 aprilie 1650 e numit ca episcop al Maramureșului Popa Savu din Bălgrad, venit din Moldova, dar care din cauza condițiilor impuse de calvini, de asemenea nu păstorește decît un an, după el fiind numit Mihail Molodeț la data de 7 iulie 1651, cu obligația de a respecta aceleași condiții, pe care le primise și înaintașul său Savu, iar la 11 august 1652, alături de el, principele Gh. Racoczy, cu aprobarea superintendentului calvin, Gh. Csulay, numește la Sighet și un protopop român calvinizant, în persoana lui Petrușcu. Condițiile pe care toți aceștia au trebuit să le primească, erau în general aceleași condiții umilitoare, impuse de calvini și mitropoliților

¹⁷ Cf. N. Iorga, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor*. Ed. II, vol. I, București 1929, p. 330 urm. și *Istoria Bisericii române*, vol. II, București 1958, p. 105.

din Bălgrad: Predicarea cuvîntului lui Dumnezeu în limba română (iar pentru ruteni în limba ruteană) după Noul Testament, Catehism și Psaltire, supunere superintendentului calvin, părăsirea boscoanelor de la botez și cununie, și altele.¹⁸

Spre sfîrșitul anului 1657, episcopul Mihail Molodeț este scos din scaun, sub învinuirea că duce o viață scandaloasă, iar după aceasta, Maramureșul trece în mod oficial sub jurisdicția și sub păstoria efectivă a mitropoliților din Alba Iulia. Astfel, la 4 martie 1662 e numit Sava Brancovici, care va face, peste zece ani, în 1672, un drum lung și obositor de la Alba Iulia pînă în Maramureș, pentru a sfinți mănăstirea Moisei, mănăstire ce fusese întemeiată, ca metoc al mănăstirii Putna, cu mult mai înainte de acea dată, dar care fusese de curînd din nou ridicată. Sava Brancovici a păstorit peste Maramureș pînă în 1680, cînd a fost scos din scaunul de mitropolit și întemnițat, iar după el au păstorit peste Maramureș urmașii lui în scaunul mitropoliei din Alba Iulia: Ioasaf (1682), Sava Veștemeanul (1682—1685), Varlaam (1685—1691), Teofil (1691—1697), iar din 1697 mitropolitul de tristă memorie Atanasie Anghel.

Protos. A. OBANCEA

PREOTUL LAURENȚIU

LUPTĂTOR ÎN REVOLUȚIA ȚĂRĂNEASCĂ DE LA 1514

Au trăit odată în lume, și deci și în Ardealul nostru iubit, niște oameni care socoteau că toate drepturile și toate bunurile de pe lume sînt numai ale lor, în timp ce toți ceilalți n-au alte rosturi și alte îndatoriri decît acela de a lucra pentru ei, pentru neconțința lor îmbogățire și pentru înmulțirea nesfîrșită a bucuriilor și plăcerilor lor. Acest soi de oameni a trăit în vremurile trecute, pe timpul cînd feudalismul era în plină înflorire. Așa a fost și la începutul secolului XVI, cînd marea nobilime alcătuia clasa stăpînitoare, hrăpăreață, asupritoare și exploatoare pînă la sînge. Cei exploatați fără nici un fel de milă erau în primul rînd țărani, iobagii aceia nenorociți care trebuiau să plătească toate impozitele față de stat, toate dijmele față de Biserica romano-catolică, să presteze fără nici o plată muncă nesfîrșită pe moșia stăpînitorilor, să dea în natură a noua parte din toată sărăcia lor și să-și verse sîngele și să moară în războaie pentru apărarea nobililor. Ei n-aveau nici măcar dreptul strămutării de pe o moșie pe alta, dreptul de a putea să-și schimbe stăpînul.

La toate necazurile acestea se mai adăuga atunci și primejdia turcească, pericolul otoman, care amenința să cotopească întreagă Europa centrală.

Arhiepiscopul Ungariei, în înțelegere cu papa Leon X, hotărăsc pornirea unei cruciade împotriva turcilor. La 24 aprilie 1514, Gheorghe Doja, un țaran secu, luptător de frunte, renumit prin vitejia lui, dovedită în multe lupte, e numit comandantul cruciadei. El a chemat poporul la luptă împotriva turcilor, făgăduind luptătorilor eliberarea din robia feudalilor, dreptate și egalitate. Un număr mare de țărani români, unguri, sîrbi, cehi, slovaci etc., iobagi, păstori, haiduci, orășeni săraci, lucrători în ocne și mine și alții s-au strîns în tabăra lui Doja de lîngă Buda. Se spune

că s-au adunat ca la 40.000 de țărani dornici să scape de iobăgie și numărul lor era în continuă creștere.

Marea nobilime, înspăimântată de pericolul înarmării atîtor iobagi, a încercat să împrăstie tabăra și să readucă pe iobagi sub poruncile ei. Gh. Doja și toți țărani din tabără s-au opus și armata cruciadă s-a schimbat atunci într-o armată revoluționară. Gh. Doja chiamă din nou la luptă de data aceasta pe toți țărani, pe toți cei asupriți, pe toți orășenii săraci, pe toți cei exploatați. Doja cerea răsculaților să distrugă „nobilimea blestemată și necredincioasă”. El a făgăduit o nouă și dreaptă împărțire a bunurilor materiale, a moșiilor, și eliberarea țăranilor de jugul iobăgiei. De aceea țărani de pe întreg cuprinsul Transilvaniei, fără deosebire de neam și credință religioasă, au alergat să lupte sub steagul lui Gh. Doja.

O armată alît de mare a trebuit să fie organizată, să fie împărțită și pusă sub ordinele unor comandanți, a unor căpitani. Unul dintre acești conducători a fost *preotul Laurențiu*, a cărui inimă ardea de dorul dreptății sociale și al cărui suflet dorea să vadă zorile libertăților populare, dorea să vadă pe iobagi eliberați din lanțurile blestematei tiranii nobiliare.

Flăcările revoluției țărănești au cuprins cu repeziciune întreagă Transilvania.

Preotul Laurențiu a fost trimis cu o ceată de țărani în nordul Transilvaniei, în special în Bihor, Crișana și Maramureș, ținuturi locuite în cea mai mare parte de români. Inflăcărat revoluționar, iscusit agitator, bun organizator și priceput strateg și conducător de oaste, el a reușit să mobilizeze masele și să dea lovituri de moarte armatei nobiliare. La Săcuieni, la Oradea și în alte locuri, el, cu armata lui de țărani, a zdrobit armata nobililor și a cucerit toate cetățile lor. În Maramureș a reușit să răscoaie nu numai pe țărani și pe mineri, dar și pe mica nobilime română, ridicată dintre cnezii și voievozii maramureșeni, asuprită și ea de marea nobilime. În felul acesta el, împreună cu oastea de țărani conduși de el, a surpat puterea și stăpînirea nedreaptă a nobililor în întreg nordul Ardealului, a zdrobit lanțurile și a rupt cătușele tiraniei feudale și a eliberat masele de iobagi din robia de veacuri a baronilor și a episcopilor catolici.

Din nefericire, victoria aceasta și eliberarea țăranilor din cătușele iobăgiei a fost de scurtă durată. Cu toate că preotul Laurențiu și oastea condusă de el a rezistat mai eroic și cel mai mult în focul luptelor purtate pentru dreptate socială, pentru libertate și pentru o viață mai bună, totuși în cele din urmă a fost înfrîntă și această armată. După ce armatele nobililor — ajutate de armata principelui Ardealului Ioan Zápolya — au zdrobit la data de 15 iulie 1514, la Timișoara, armata de țărani a lui Gh. Doja, după ce au prins pe conducătorii acestei armate și i-au ucis în chinuri îngrozitoare, s-au îndreptat spre Oradea, împotriva preotului Laurențiu și a armatei condusă de el.

La Biharea, țărani au încercat să se apere construindu-și întărituri din pămînt, dar comandantul armatelor nobiliare, Paul Tomori, prin vicleșug și făgăduieli mincinoase, a reușit să fărâmițeze forțele răscolate, să înduplece pe unii țărani să părăsească lupta și să plece la casele lor. Totuși, o bătălie mare s-a dat și aici, în care și-au găsit moartea un număr de 3.000 de țărani. Armata răsculaților a fost înfrîntă, iar preotul

Laurențiu a fost prins și dus la Cluj. Aici a fost tras în țeapă, iar corpul lui a fost ars pe rug în piața orașului.

Tot cu jertfa vieții a plătit îndrăzneala de a se fi ridicat în vremurile acelea împotriva nobililor și preotul Bărăbaș, ca și alții rămași necunoscuți. În felul acesta au știut acești preoți să-și dea contribuția de muncă, de luptă și de sînge pentru dreptatea socială, pentru eliberarea țăranilor din robia nemiloasă a nobililor și pentru o viață mai bună a tuturor locuitorilor plaiurilor ardelene.

Preotul Laurențiu rămîne prin iubirea și atașamentul său față de mase, de popor, și prin jertfa vieții sale, un simbol al legăturilor indisolubile care trebuie să existe totdeauna între preot și credincioșii săi, un exemplu vrednic de urmat.

PREOTUL CRIȘANUȚ IOAN — HAGIUL — VESTITOR AL REVOLUȚIEI ȚĂRĂNEȘTI DE LA 1784

În marea dramă a vieții și a morții celor trei conducători ai revoluției țăărănești din Ardeal — Horia, Cloșca și Crișanu — dramă care a ocupat în chip palpitant scena istoriei naționale și a celei universale în jumătatea a doua a secolului XVIII, a intrat și preotul Crișanuț Ioan din satul Bistra, numit și Hagiul.

De la început trebuie să recunoaștem și să mărturisim că revoluția lui Horia a avut — pe lângă caracterul ei profund social — și un caracter național.

Era ultima zi din calendarul anului 1784, ziua de 31 decembrie. Pe un ger cumplit, cătanele împăratului duceau spre închisoarea din Alba Iulia, ferecați în lanțuri și păziți strașnic din toate părțile, pe cei doi prizonieri ai lor, pe Horia și pe Cloșca. Când tristul alai a străbătut piața Abrudului, lumea, înfruntînd gerul și opreliștea autorităților, a năvălit buluc să vadă pe cei doi conducători ai revoluției țăărănești. Ochii românilor lăcrimau. Pretutindeni era o tăcere de mormînt. Atmosfera era încărcată și nimeni nu scotea un singur cuvînt. Deodată, însă, cu totul pe neașteptate, tăcerea aceasta generală a fost întreruptă de cuvintele bătrînului și venerabilului preot ortodox român Crișanuț Ioan din Bistra. Suflet curat și fire tumultuoasă, n-a mai putut să-și stăpînească durerea și să stăvilească revolta lăuntrică. El fusese doar un adevărat apostol al revoluției țăărănești. El a cutreierat întreagă Moldova și Bucovina și multe părți din Ardeal, vestind pretutindeni revoluția și făcîndu-se un cald și neobosit agitator pentru Horia. El a mobilizat luptători și a strîns tot felul de ajutoare pentru revoluție și revoluționari. Începînd să se simtă singur și suflul lui curat erau de data aceasta profund îndurerate. De aceea el s-a făcut acum ecoul tuturor inimilor țăărănești, s-a făcut paratrăznetul tuturor gîndurilor și al tuturor simțămîntelor celor săraci, umiliți și nedreptățiți din zilele acelea și dezlegînd băierile inimii, a dat drumul unui oftat adînc și apoi, în cuvinte simple și pe înțelesul tuturor, a exprimat marea durere și în același timp marea revoltă sufilească a tuturor iobagilor, a tuturor celor obidiți și asupriți.

— Acum îl au grozii și baronii, adică nemeșii, pe bietul Horia în mîinile lor. Acum îl pot mîncea de viu.

Din mulțime s-a ales atunci o femeie. Se vedea bine îmbrăcată și bine hrănită. Era desigur o reprezentantă a clasei stăpînitoare. O cheama Raveca Szapponosi. Cu glas oțărît, ea a răspuns preotului Crișănuț, strigîndu-i:

— Mai bine mîncați-l voi pe Horia, că a fost craiul vostru și voi l-ați numit așa.

Desigur, preotul Crișănuț nu s-a putut stăpîni și a ripostat cu repeziciune, zicînd:

— Aveți grijă, nemeșilor, că în curînd veți vedea ce veți păți voi pentru tot ceea ce faceți acum.

Pentru această nemaipomenită îndrăzneală preotul Crișănuț, care călătorise și la Ierusalim, la mormîntul sfînt — motiv pentru care era numit Hagiul, adică cel ce a văzut mormîntul sfînt al Domnului, — a fost denunțat și arestat. Pofta de răzbunare a nemeșilor nu l-a cruțat nici pe acest venerabil preot și pentru curajul de a se fi solidarizat cu Horia chiar și în aceste clipe tragice din viața acestuia, a fost condamnat la moarte prin țigare în țeapă.

Preotul Crișănuț Ioan a fost — prin manifestarea lui spontană și sinceră — exponentul tuturor preoților ortodocși din vremurile acelea, exponentul tuturor inimilor care băteau pentru Horia, pentru drepturile și libertățile celor încătușați și înădușiți, și împotriva nemeșilor asupritori și exploataitori.

Pr. Prof. SP. CÂNDEA

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1965—1966 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Ca și anii trecuți, la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu luna septembrie a fost rezervată în întregime pentru efectuarea lucrărilor de pregătire a inaugurării noului an de strădanii didactice și educative 1965—1966. Lucrările acestea au fost conduse zi de zi de către rectorul Institutului, potrivit prevederilor regulamentare, în înțelegere cu ocîrmuirea bisericească și îndrumat fiind personal de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului.

În primele săptămîni ale lunii septembrie au avut loc examenele anuale ale sesiunii de toamnă, restante sau amîinate. Au avut apoi loc, în continuare, examenele pentru obținerea diplomei de Licență în Teologie și examenele de admitere în anul I.

Pe de altă parte, conducerea Institutului a purtat grijă să se efectueze în cursul lunilor de vară lucrările gospodărești cerute de buna întreținere a localului și de aprovizionare a cantinei cu conserve de sezon. Personalul administrativ și de îngrijire a depus în acest scop strădanile cuvenite. Remarcabilă este mai ales contribuția lui la săvîrșirea lucrărilor de modernizare a dormitoarelor studenților, pentru care i s-au adus mulțumiri călduroase din partea conducerii Institutului.

Paralel cu lucrările regulamentare de examinare, membrii Corpului profesoral au întocmit programe de lucru pe catedre și materii de studiu. Pe de altă parte, au stat într-ajutor P. C. Părinți duhovnici la întocmirea planului de activitate educativă, religioasă-bisericească și patriotică-cetățenească.

În dimineața zilei de vineri 1 octombrie a. c. s-a săvîrșit în Paraclisul Institutului rugăciunea de invocare a ajutorului dumnezeiesc pentru noul an școlar, prezenți fiind: rectorul, profesorii, duhovnicii și studenții teologi. Îndată după aceea, profesorii și studenții teologi s-au prezentat la cursuri și seminarii, potrivit programului întocmit din bunăvreme.

Festivitatea inaugurării noului an școlar a fost programată pe data de Duminică 3 octombrie a. c.

Dimineața, la sorocul îndătinat, un sobor de preoți și diaconi — alcătuit din: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu, I. P. Cuv. Arhim Prof. Dr. Nicolae Mladin, P. C. Consilier cultural Ioan Vlad, P. C. Prof. Dr.

Milan Şesan, P. C. Protopop raional Ioan Munteanu, P. C. Duhovnic M. Popovici, P. C. Preoţi-parohi ai Catedralei, C. Diaconi Iosif Bolog şi Const. Voicu ş.a. — a săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala mitropolitană. Răspunsurile liturgice au fost date de Corul mixt al Catedralei, dirijat de P. C. Conf. Gheorghe Şoima, avînd ca solist pe P. C. Diacon Ioan Popescu, (pentru: „Iubi-te-voi, Doamne...“).

Erau prezenţi: Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodor Scorobeţ Răşinăreanul, consilieri, profesori şi alţi slujitori bisericeşti.

Predica duminicală a fost rostită de I. P. Cuv. Arhim Prof. Dr. Nicolae Mladin.

Mîncînd de la cuvîntul Mîntuitorului: „Fiţi milostivi precum şi Tatăl vostru milostiv este“ (Luca 6, 36), I. P. Cuv. Sa a vorbit despre iubirea lui Dumnezeu-Tatăl faţă de întreaga creatură. Această iubire s-a revelat desăvîrşit în Iisus Hristos.

Oprindu-se apoi la iubirea lui Hristos faţă de Biserică, arată că Mîntuitorul a trimis pe Sfinţii Apostoli să adune pe toţi cei ce cred în El — prin Duhul Sfînt — într-o singură Biserică.

La rîndul lor, Sfinţii Apostoli au aşezat episcopi, preoţi şi diaconi, care sînt chemaţi să poarte grijă de Biserică pe care o slujesc, după asemănarea lui Iisus Hristos şi a sfinţilor Săi ucenici.

Credincioşii, ca mădulare vii ale Bisericii, de asemenea au grijă de Biserică, însuşindu-şi dreapta credinţă, dînd ascultare ierarhiei bisericeşti, participînd la sfintele slujbe religioase şi contribuind la întreţinerea aşezămintelor bisericeşti.

Cler şi credincioşi, trebuie să participăm fără contenire şi fără slăbire la lucrarea binecuvîntată a Bisericii, care este lucrare de mîntuire, lucrare de iubire, lucrare de muncă rodnică pentru înflorirea Patriei noastre dragi, lucrare de pace şi bunăvoină.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, din uşile împărăteşti ale Sfîntului Altar, P. C. Prof. Dr. Milan Şesan a dat citire Rugăciunii prevăzute pentru început de an şcolar.

Programul festiv de inaugurare a noului an şcolar s-a desfăşurat într-amiازی, în aula frumos împodobită a Institutului.

La intrarea în aulă, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a fost întîmpinat de Corul studenţilor teologi cu Imnul arhieresc.

Erau prezenţi la festivitate: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belaşcu, P. C. Consilieri arhiepiscopesci Ioan Velţan, Ioan Vlad şi Nicolae Gean-galău, P. C. Secretar arhiepiscopesc Dumitru Călugăr, slujitori bisericeşti şi credincioşi.

Secţia evanghelică-luterană C.A. din Sibiu a Institutului Teologic Protestant din Cluj era reprezentată de Dl Decan şi vicar Prof. Dr. Hermann Binder.

Corul studenţilor teologi, dirijat de P. C. Conf. Gheorghe Şoima, a executat cîntarea bisericească: „Mare este taina creştinătăţii“ (pe textul din I Tim. 3, 16).

A luat apoi cuvîntul P. C. Rector Dr. Sofron Vlad. P. C. Sa a spus următoarele:

CUVINTUL P. C. RECTOR DR. SOFRON VLAD

Înalt Prea Sfințite Părinte,
 Prea Cucernice Părinte Vicar,
 Domnule Decan,
 Prea Cucernici Părinți Consilieri,
 Prea Cucernici Părinți Profesori și
 Iubiți studenți teologi,

Institutul nostru și-a deschis din nou porțile, primind cu drag pe vechii studenți, cărora li se mai adaugă acum un nou mănunchi. Vechii studenți vin să-și desăvârșească pregătirea și să se formeze pentru misiunea înaltă care urmează să li se încredințeze.

După cum arborele în fiecare an adaugă câte un inel nou la cele vechi, care îi arată etatea, tot astfel și pentru Institutul nostru, fiecare serie nouă de studenți e un inel în plus, care arată vechimea existenței lui.

După cum arborii bătrâni își au înfipte adânc rădăcinile în solul în care au crescut, tot astfel și Institutul nostru își are rădăcinile adânc înfipte în tradiția ortodoxă a Bisericii Ortodoxe Române de dincoace de Carpați, pentru care a pregătit în trecut și continuă să pregătească și astăzi pe slujitorii altarelor.

Dacă privim în trecut, constatăm că începutul acestei instituții a fost modest din toate punctele de vedere: avea o singură sală de cursuri, avea un singur profesor, mai apoi doi, iar numărul candidaților care urmau cursurile nu era mai mare decât dublul numărului Apostolilor.

Prin jertfa materială a credincioșilor și prin stăruințele și purtarea de grijă a ierarhilor, învăluită fiind în dragostea tuturor, această instituție s-a dezvoltat încontinuu, înmulțindu-se numărul profesorilor, îmbunătățindu-se programa de studii și sporindu-se anii de muncă pentru cei care veneau aici cu pregătire din școli secundare. Modestul seminar de altă dată s-a prefăcut în institut teologic; mai apoi, în academie teologică, ulterior facultate și, în sfârșit, Institut Teologic de grad Universitar, cum este astăzi.

În pregătirea seriilor de studenți care s-au format suflătește aici, s-a ținut totdeauna seamă de nevoile obștei credincioase. Vremurile de altă dată pretindeau ca cei formați în această instituție să nu fie numai liturghisitori la altar, săvârșitori ai Sfințelor Taine, îndrumători ai credinței și vieții morale. Ei trebuiau să împlinească adeseori lucrul dascălilor din școlile confesionale, să fie îndrumători culturali, ca și îndrumători în cele gospodărești, trebuind să se facă „tuturor toate”. Munca profesorilor împletindu-se armonios cu munca personală a tinerilor, ne-a dat atâtea figuri alese de preoți care și-au îndeplinit îndatoririle lor multiple cu cinste și vrednicie.

Cei crescuți aici au fost formați în duhul Ortodoxiei curate, care se caracteriza prin alipirea sinceră față de Biserica strămoșească, dragostea pentru obștea ei credincioasă și rîvna pentru interesele ei vitale.

Cei care s-au format aici nu s-au arătat niciodată intoleranți față de credința altora, nici șovăni față de cei de altă naționalitate. Toți au

fost crescuți în cultul muncii cinstitute. În sufletele lor, în activitatea lor s-au împletit în mod armonios credința și patriotismul constructiv. Ei au slujit Biserica și năzuințele poporului român, au slujit la altarul lui Hristos și la altarul Patriei. Când răsfoim filele istoriei acestui institut, constatăm cu bucurie care au fost preocupările permanente ale ierarhilor, care au fost preocupările corpului profesoral și care au fost activitatea și preocupările studenților din vremurile trecute. Toate arată că deviza tuturor era cuprinsă în cuvintele „per aspera ad astra”, prin încordare și muncă neobosită spre înălțimi. Acesta e trecutul pe care e bine să nu-l uităm, fiindcă el ne poate servi de pildă și îndemn.

Dar noi trăim în *prezent* și ne pregătim *pentru viitor*.

Astăzi, când poporul nostru construiește o viață nouă, când Patria noastră liberă pășește hotărît spre noi culmi de cultură și civilizație, în-suflejiți de realizările prezentului și de perspectivele viitorului, ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii noastre sprijinesc hotărît munca poporului pentru înflorirea Patriei noastre scumpe.

În lucrarea aceasta este angajat cu toată energia și Institutul nostru, căci așa este îndrumarea și îndemnul primit din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului — care în tot trecutul său a slujit la cele două altare, al Bisericii și al Patriei — și așa sînt îndemnurile tuturor celorlalți ierarhi care poartă grija acestui Institut.

Profesorii Institutului nostru participă activ la sarcinile izvorite din relațiile ce le avem cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu Conferința Creștină pentru Pace. Prin studiile și articolele publicate, prin activitatea didactică și educativă ce o desfășoară, ei dau permanent dovadă că în-teleg spiritul nou în care trebuie să activeze.

La munca aceasta trebuie să se adauge și munca voastră personală, iubii studenți. Efortul vostru nu trebuie să se manifesteze cu intermitențe, munca voastră să nu fie sezonieră, numai în apropierea colocviilor și examenelor, ci trebuie să fie muncă de fiecare zi.

La aceasta trebuie să vă îndemne nu numai tradiția de muncă a acestei școli, ci mai ales ceea ce vedeți și constatați că se face în toate sectoarele de activitate din cuprinsul Patriei noastre. Îndemnul ca începerea întregii munci să se facă din prima zi de studiu, vi-l dăm cu toată căldura și stăruința.

Dacă multe au fost sarcinile pe care au trebuit să le îndeplinească preoții de altă dată în mijlocul credincioșilor pe care i-au păstorit, aceste sarcini s-au redus astăzi, preotul avînd să îndeplinească numai cele legate de specificul misiunii sale. Dar îndatoririle pe care le are sînt de așa natură încît îi cer o pregătire multilaterală și temeinică, pentru a face față misiunii pe care o are.

În privința aceasta, vă sînt date toate condițiile pentru a vă putea forma, avînd la îndemină profesorii care să vă îndrume, ca și biblioteca noastră bogat înzestrată cu cărți din toate domeniile.

Dacă la cursuri și seminarii vi se dau mai mult îndrumări generale, prin munca personală, prin lectură variată, trebuie să vă completați voi înșivă cunoștințele, fiindcă voi veți fi propovăduitori nu numai cu cuvîn-

tul, ci și cu fapta, cu exemplul și cu ținuta voastră, avînd în această privință pildă pe Mîntuitorul.

Aici trebuie să vă formați mai ales ființa voastră morală. Vă sînt date toate condițiile și în această privință, prin slujbele, rugăciunile și cîntările de la capelă.

Confirmînd în prezent linia tradițiilor sănătoase din trecut, Institutul nostru începe un nou an de muncă, însuflețit de hotărîrea de a aduce contribuția sa la dezvoltarea teologiei ortodoxe române, la desfășurarea vieții bisericești, la pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor, pentru a corespunde înaltei misiuni care-i așteaptă, de participanți activi la propășirea poporului și înflorirea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Cu aceste gînduri, mulțumesc Prea Fericitului Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți Nicolae al Ardealului și Nicolae al Banatului și Prea Sfințiților Ierarhi ardeleni și bănăleni pentru toată purtarea de grijă și jertfă ce o fac pentru bunul mers al acestui Institut.

Mulțumesc în mod deosebit Departamentului Cultelor, pentru larga înțelegere pe care o arată pentru nevoile Institutului nostru.

Dorind profesorilor, tuturor angajaților Institutului, ca și studenților, spor în munca pe care o începem, declar anul academic 1965—1966 deschis.

În continuare, Corul studenților teologi a executat compoziția de cuprins patriotic: „Dragă-mi este țara mea”, de Gh. Șoima, sub diriguirea compozitorului.

S-a dat citire, apoi, cuvîntului Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, care are următorul cuprins:

Iubiții mei fii suflatești,

După luminatele cuvinte rostite de Părintele Rector, poate că ar fi de prisos să vă vorbesc și eu. O fac totuși, mai ales pentru dragii mei studenți care nu mi-au auzit cuvîntul cam demult.

Dragii mei, dacă vreți să-mi faceți o bucurie acum, la începutul anului școlar, să nu vă gîndiți la mare lucru, ci la lucrul pe care un student teolog îl poate face oricînd, în decursul anului de muncă și după aceea: adică să învețe mult și bine și să se roage cu osîrdie.

Să învețe mult, fiindcă sînt multe de învățat și să învețe bine, fiindcă un lucru învățat rău este mai păgubitor decît unul neînvățat.

Bucuria mea — ca și a învățaților voștri dascăli — este să vă știu că în fiecare zi mai puneți ceva la luminile de ieri.

Prin aceasta, sporește prestigiul școalei noastre șaguniene, al Bisericii noastre întregi și al țării noastre scumpe, căci Biserica așteaptă să se lumineze preoții ei după cuvîntul Scripturii care zice: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Matei 5, 16).

Eu mă rog pentru sănătatea voastră trupească și suflatească și, prin a voastră, a țării. Voi, rugați-vă pentru mine ca să mă întăresc în virtute.

Dumnezeu să vă ajute în toate gîndurile bune ce le nutriți și să-și reverse binecuvîntările Sale cele bogate asupra osternelilor profesorilor și

studenților noștri teologi și în noul an școlar — și să ne rînduiască p a c e țării și lumii întregi.

Aplauze vii și îndelungate au subliniat cuvîntul Arhipăstorului nostru. Petrecut de acordurile solemne ale Imnului arhieresc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului s-a îndreptat spre reședința sa, împreună cu persoanele care-l însoțeau.

La despărțire — cu dragoste părintească și vădit mișcat fiind — a urat încă o dată profesorilor și studenților Institutului un an școlar rodnic, cu pace și sănătate.

GR. MARCU

DESCHIDEREA CURSURILOR ANULUI ȘCOLAR 1965—1966 LA ȘCOALA DE CINTAREȚI BISERICESTI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN CLUJ

După o binemeritată vacanță, luna septembrie a întrunit la Seminarul Teologic din Cluj pe toți membrii corpului profesoral.

Examenul de admitere a solicitat în mod deosebit cunoștințele candidaților. Mare a fost bucuria comisiei, prezidată de P. Sf. Sa Episcopul Teofil, constatînd că majoritatea elevilor s-au pregătit temeinic pentru examenul de admitere.

Tot în luna septembrie s-au efectuat o serie de lucrări cu caracter gospodăresc, menite să ducă la îmbunătățirea vieții în școală, urmărind a se crea condiții cît mai prielnice.

Vineri, 1 octombrie, au început primele contacte între elevi și profesori.

Dimineața zilei de 4 octombrie a început prin rugăciunea elevilor împreună cu Părintele duhovnic și membrii corpului profesoral, după care s-a săvîrșit slujba „Sfințirea apei mici” și — după o veche tradiție ortodoxă — s-a stropit cu apă sfințită localul școlii.

La ora 12, în acordurile imnului arhieresc, au intrat în sala de festivități a școlii P. Sf. Sa Episcopul Teofil și membrii permanenței Episcopiei Cluj.

După rugăciunea „Tatăl nostru” cîntată de corul elevilor — condus de prof. I. Brie — se intonează Imnul de Stat al Republicii Socialiste România.

În cuvîntul de deschidere, Păr. director I. Pop se adresează celor 165 de elevi, tîlmăcindu-le Pilda Semănătorului și exprimîndu-și nădejdea că elevii vor fi ogoare bune, care vor trebui să aducă în acest an roade bogate. Acest lucru cere din partea voastră un efort susținut de o muncă continuă.

Ultimul care a luat cuvîntul a fost P. Sf. Episcop Teofil, care i-a salutat pe cei prezenți prin cuvintele: „Slavă lui Dumnezeu că ne găsim în fața unui nou an școlar sănătoși și cu puteri noi de muncă.

Aduc binecuvîntarea sinodului mitropolitan — a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, a P. Sf. Episcop Valerian și a mea — peste munca pe care o veți începe. Doresc Domnilor profesori multă răbdare și însuflețire în munca lor pentru binele Bisericii și al Patriei, iar elevilor le doresc muncă asiduă și rezultate înfloritoare”.

Adresându-se proaspeților admiși în anul I, P. Sf. Sa i-a îndemnat să prețuiască mult harul și chemarea cu care i-a învrednicit Dumnezeu să intre în această școală. Ei vor trebui să răspundă la această alegere prin slava lui Dumnezeu și muncă multă.

Între talanții pe care ni-i dă Dumnezeu — a spus P. Sf. Sa — se numără și timpul, pe care va trebui să-l folosiți cu multă chibzuință, evitând păcatul, petrecând în fapte alese, căutând să acumulați cât mai mult din cunoștințele predate în școală. „Vi se îmbie în anul școlar un talant dat de Dumnezeu, să-l umpleți cu fapte bune, să dispară dintre voi neînțelegerile de orice fel“.

„Legământul meu este un legământ de viață și de pace“ a constituit una dintre temele celei de a II-a Adunări Pancreștine pentru Pace de la Praga, unde s-a tratat pe larg ajutorul făgăduit de Dumnezeu celor ce-i respectă cu strictețe legământul.

„Voi — a spus P. Sf. Sa — să fiți silitori, să învățați doctrina Bisericii, prin care plăceți lui Dumnezeu și satisfaceți așteptările poporului credincios, care vă înconjoară cu multă căldură, așteptând de la voi un cuvânt de luminare.

Din partea Statului nostru primim un sprijin prețios, pentru care trebuie să fim recunoscători, răspunzând printr-o pregătire la înălțimea chemării zilelor noastre.

În încheiere P. Sf. Sa a spus: „Ne vom ruga împreună Sfinților Trei Ierarhi să dobândească de la Dumnezeu ocrotire și lumină pentru profesorii și elevii școlii, încât sfârșitul anului început să-l ajungem cu roade îmbucurătoare. Cu aceste gânduri binecuvintez din toată inima noul an care începe, urându-vă sănătate și spor la învățătură“.

În încheierea festivității, corul și întreaga asistență cântă „Cu noi este Dumnezeu“.

M. BASARAB

CONFERINȚELE PREOTEȘTI DE ORIENTARE DIN SEPTEMBRIE A.C. ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Între 3—24 sept. a. c. s-au desfășurat la sediile protopopiatelor raionale din Arhiepiscopia Sibiului conferințele preoțești de orientare, cu tema stabilită de Sfântul Sinod: „*Orientări noi în lucrarea pastorală a preotului*“. Alături de ea au fost prelucrate și cele mai importante „Evenimente și manifestări externe bisericesti“ petrecute în perioada 1 mai—31 iulie a. c. și având legătură cu Biserica Ortodoxă Română.

Pentru prezidarea conferințelor, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae a designat pe următorii delegați chiriarhali:

P. C. Consilier cultural Ioan Vlad — la Brașov (9 IX), Sf. Gheorghe (10 IX), Reghin (23 IX) și Toplița (24 IX);

I. P. Cuv. Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin — la Agnita (3 IX) și Făgăraș (4 IX);

P. C. Prof. Dr. Spiridon Căndea — la Mediaș (6 IX) și Sibiu (7 IX);

P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga — la Sebeș (15 IX) și Alba Iulia (16 IX);

P. C. Prof. Dr. Milan Šesan — la Rupea (6 IX) și Sighișoara (7 IX);
 P. C. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu — la Tîrnăveni (18 IX) și Luduș
 (20 IX);

P. C. Prot. Asachie Marcoviciu (Tîrnăveni) — la Tg. Mureș (22 IX,
 în schimb de experiență).

Referatele — pregătite temeinic, potrivit îndrumărilor date de ocîr-
 muirea bisericească — au fost susținute de următorii preoți: C. Pr. Ioan
 Forsea, la Agnita; C. Pr. Gheorghe Popa, la Alba Iulia; C. Pr. Gheorghe
 Grama, la Brașov; P. C. Prot. Tr. Ciocănelea, la Făgăraș; C. Pr. Augus-
 tin Hulea, la Mediaș; P. C. Prot. Ioan Șarlea, la Luduș; C. Pr. Ioachim
 Pura, la Sf. Gheorghe; C. Pr. Nicolae Diaconescu, la Reghin; C. Pr. Ioan
 Mihăiljan, la Sebeș; C. Pr. Radu Constantinescu, la Sibiu; C. Pr. Nicolae
 Streza, la Sighișoara; C. Preoți I. Ciuchendea și V. Boțoman, la Rupea;
 C. Pr. Ilie Gligor, la Tg. Mureș; C. Pr. Nicolae Grebenea, la Tîrnăveni
 și C. Pr. Victor Irimie, la Toplița.

La unele conferințe s-au citit coreferate valoroase.

Participarea la discuții a fost intensă, vie și caracterizată prin con-
 tribuții personale rezultate din experiența pastorală a vorbitorilor.

Din rapoartele prezentate de delegații chiriarhali se desprind consta-
 tări deosebit de îmbucurătoare.

Mijloacele și metodele pastorației creștine au fost și sînt în funcție
 de felul de viață, de preocupările și posibilitățile materiale și spirituale
 ale credincioșilor.

Exemplul vieții preotului formează fundamentul cel mai solid al unei
 pastorații rodnice. Cum vor fi viața și faptele preotului, așa vor fi și re-
 zultatele pastorației sale.

Model de viață adevărată pentru preoțime a fost adus însuși Mîntui-
 torul nostru Iisus Hristos: „Cine mă vedește de păcat?” — arătîndu-se
 că Sf. Apostoli, Sf. Părinți ai Bisericii și toți păstorii adevărați, din toate
 veacurile, au căutat să-l imite, să trăiască învățăturile Sale.

Preotul trebuie să dovedească oricui — sincer și fără echivoc — că
 el este într-adevăr om al lui Dumnezeu, „luat dintre oameni și pus să
 slujească, pentru ei, lui Dumnezeu”.

Tot pentru pastorație s-a arătat cît este de bine a utiliza cultul divin
 atît de impresionant și mișcător al Bisericii noastre Ortodoxe. Preotul să
 explice credincioșilor sensul acestui cult, să-l facă viu și atrăgător prin
 slujire corectă, punîndu-i în valoare întreg tezaurul său de frumusețe și
 armonie.

Pentru o pastorație rodnică preotul să țină legătură cu credincioșii.

Pentru realizarea activității pastorale se cere din partea preotului o
 pregătire deosebită, o muncă adecvată scopului ce-l urmărește.

Pentru ca pastorația să dea roade, preotul trebuie să cunoască deplin
 nu numai Statutul și Regulamentul pentru organizarea și funcționarea
 Bisericii Ortodoxe Române, ci să fie la curent cu toate dispozițiile finan-
 ciar-economice ce-i sînt cerute pentru o corectă purtare a oficiului parohial.

O pastorație creștină bună se realizează numai atunci cînd se are în
 vedere și binele, progresul, fericirea vieții pămîntești a credincioșilor. Omul
 este alcătuit, după învățătura noastră creștină, din trup și suflet.

Patria este însuși pământul și poporul muncitor, care face să ro-dească îmbelșugat fiecare palmă de teren, scoțind la lumină bogății de tot felul din măruntaiele pământului, transformându-le prin industria prelucrătoare în bunuri de consum, la dispoziția tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea —, ajutând la ridicarea materială, morală și culturală a maselor muncitoare de la orașe și sate.

Preotul să îndemne pe toți să muncească, premergând cu exemplul personal.

Să împletim strădaniile duhovnicești cu cele patriotice, spre binele păstoriiilor noștri, spre slava sfintei noastre Biserici și pentru continuă propășire a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Prot. IOAN VLAD
consilier cultural

BINECUVINTAREA BISERICII DIN HOLBAV

19 septembrie 1965...

Din însărcinarea I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae, P. C. Prot. stavr. Dr. Vasile Coman, săvârșește resfințirea bisericii parohiale din Holbav.

Se adună credincioșii, bucuroși că și-au înnoit biserica! O asemenea bucurie va fi fost și acum o sută de ani. Atunci, o mină pioasă a scris pisania: „Întru mărirea Tatălui și a Fiului și a Sf. Duh s-au ridicat din temelie această Sf. Biserică din comuna Holbav, în anul 1861, cu binecuvîntarea Excelenței Sale Prea luminatului și Prea Sfințitului Domn Episcop Andrei Șaguna“...

Apele timpului n-au dus cu ele amintirea trecerii marelui ierarh pe aceste plaiuri.

E ora 10. Credincioșii și un sobor de preoți împreună cu P. C. Arhidiacon Iosif Bolog, de la Sibiu, așteaptă pe Pr. Protopop, care e bine-veniat de P. C. preot-paroh Zenovie Moșoiu. În glasul acestui preot tânăr vibrează emoția, dar și mulțumirea deplinătății trudei, așezată ca un strat peste iruda preotului precedent, Terente Radu.

Părintele Protopop răspunde în cuvinte calde, făcînd istoricul bisericii, rod al evlaviei acestor oameni de munte, curați sufletește, cu veghea credinței lor arzînd ca niște focuri pe dealuri.

Se face sfințirea apei.

Apoi se ocolește biserica, stropindu-se cu apă sfințită zidurile vechi de un veac, citindu-se Evangheliile, rostindu-se ectenii. Bat clopotele.

Incepe Liturghia solemnă. După priceastă vorbește P. C. preot Terente Radu, arătînd că urmarea lui Hristos s-a făcut la Holbav prin jertfa credincioșilor, prin lepădarea de sine spre înfrumusețarea lăcașului, în care primesc harul lui Dumnezeu, sporitor al ființei lor duhovnicești.

După otpust e rîndul P. C. Pr. Zenovie Moșoiu să urce pe amvon și să arate drumurile către împodobirea bisericii ca o mireasă, biserică în care astăzi stînd, în cer ți se pare că te afli.

P. C. Protopop Dr. Vasile Coman rostește, la sfîrșit, o predică plină de vibrație. Deslușește sensul jertfei credincioșilor, grija celor doi păstori de suflete pentru binele lor sufleteesc, dragostea Bisericii creștine pentru fiii săi.

De încheiere, P. G. Protopop spune: „Atunci cînd eram copil, voiam să ating cerul fiecărui deal. Alergam pe niște dealuri la fel ca cele de aici, dar cerul fizic se depărta mereu cu înălțimile pe care le suiam. Numai cerul dragostei lui Hristos poate fi atins cu mîna“.

Soarele cade de sus în fîntînile amiezii... Credincioșii se întorc la casele lor pătrunși de bucuria înscrisă azi în inimile lor.

Preot NICOLAE MODOIU

BINECUVINTARE DE BISERICA LA SĂSCIORI (FĂGĂRAȘ)

Duminică, 24 octombrie a. c., a avut loc binecuvîntarea bisericii noi din parohia Săsciori, prot. Făgăraș. I. P. Sf. nostru Mitropolit a delegat pe P. C. Vicar Traian Belășcu și pe I. P. Cuv. Arhim. N. Mladin. De asemenea au slujit arhidiaconul I. Bolog și diaconul S. Velțan.

Delegații I. P. Sf. Sale sînt salutați în fața bisericii de către preotul-paroh Florea Matei. P. C. Vicar Tr. Belășcu luadă strădania credincioșilor și aduce binecuvîntarea I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae.

După sfințirea apei s-a făcut înconjurul bisericii, care a fost stropită în cele patru laturi și s-a intrat în biserică, unde s-au stropit altarul, naosul și pronaosul — și s-a început Sf. Liturghie.

A slujit un sobor de preoți în frunte cu P. C. Vicar Tr. Belășcu, I. P. Cuv. Arhim. N. Mladin și P. G. Prot. T. Ionașcu (Făgăraș).

La priceastă a predicat P. C. Prot. T. Ionașcu despre istoricul acestei biserici, care a fost ridicată în roșu cu mulți ani în urmă și în ultimii ani a fost terminată. Amintește de voievodul Constantin Brîncoveanu, ctitor de biserică în Țara Făgărașului și martir al credinței strămoșești. Astăzi, credincioșii se bucură de deplină libertate a conștiinței și își exercită credința după rînduielile Bisericii noastre. Arată apoi cum a prețuit Mîntuitorul Biserica (templul), numind-o casa Tatălui și alungînd din ea pe cămătari și neguțători. De aceea cinstesc și credincioșii Biserica, în care se întîlnesc cu Iisus Hristos. Incheie cu îndemn la muncă și la ascultare.

I. P. C. Arhim. N. Mladin — pornind de la textul citit la binecuvîntarea bisericii: „Oile mele ascultă glasul meu și eu le cunosc și ele urmează mie, și eu le dau viață veșnică“ (In. 10, 27—28) — spune, între altele, că glasul lui Iisus ne învață: 1. Să fim una, căci e un singur Cap, Iisus Hristos și un singur trup, Biserica Sa, ale cărei mădulare sîntem — și să întărim mereu această unitate în credința strămoșească; 2. Să ne iubim unii pe alții, să iubim pe tot omul, căci prin aceasta se cunoaște — ne spune Mîntuitorul — că sîntem ucenicii Lui; 3. Năzuind să dobîndim viața veșnică, pe care ne-o dă Domnul, să ne împlinim datoriile vieții pămîntești în mod cinstit, din dragoste de patrie și de om. Viața veșnică se dobîndește prin ceea ce faci pentru îmbunătățirea vieții omenești.

Îndeosebi e recomandată munca, prin care poporul ajunge la bunăstare și cultură. Mîntuitorul a muncit. Sfinții Apostoli au muncit. Mîntuitorul și Sf. Apostoli au prețuit munca, au îndemnat la muncă rodnică, adevăratul creștin fiind acela care muncește cu pricepere și însuflețire. Nimic nu se face în lumea aceasta fără muncă. Mîntuirea însăși o dobîndim prin osteneală, prin munca pentru binele tuturor.

C. Pr. Florea Matei, arătînd cum s-a înălțat biserica aceasta, mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian, I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae și Episcopiei Galați pentru ajutoarele acordate.

Mulțumește de asemenea Departamentului Cultelor și organelor locale ale puterii de Stat.

Mulțumește credincioșilor, pentru donații și pentru munca prestată, și îndeamnă la pace și bună înțelegere.

P. C. Vicar Tr. Belascu, începînd de la textul Evangheliei din Duminica aceea: „Întoarce-te la casa ta și povestește ce ți-a făcut ție Domnul” (Lc. 8, 39), mărturisește că o mare bucurie stăpînește sufletele noastre acum cînd am dat spre slujire noul Sion, noua biserică, ridicată cu darul lui Dumnezeu de o parohie mică pentru a fi loc de rugăciune și de propovăduire a cuvîntului Mîntuitorului Iisus Hristos. Vin de la Centrul Arhiepiscopiei ortodoxe române cu încredințarea din partea Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Nicolae, care m-a autorizat ca la săvîrșirea binecuvîntării bisericii să vă aduc un cuvînt cald de părinte, cuvînt de dragoste și de prețuire a jertfelniciei voastre pentru ridicarea bisericii acesteia. Sînteți o turmă mică, dar mare la suflet.

Bucuria noastră este mare în vremea aceasta pentru marile realizări din Patria noastră dragă. Prin hărnicia și priceperea conducătorilor și prin munca entuziastă a poporului, Patria noastră s-a schimbat în ultimii 20 de ani în așa fel încît nu mai seamănă cu ceea ce a fost.

Noi ne bucurăm de aceste realizări mărețe și sprijinim munca poporului nostru. Mîntuitorul însuși ne-a învățat că mîntuirea se dobîndește prin ceea ce facem în viața aceasta. De aici însemnătatea deosebită a muncii. Dvs. ați muncit pentru Patrie și pentru satul în care locuiți. Dvs. ați muncit și pentru înălțarea acestei biserici. În felul acesta v-ați împlinit datoria de cetățeni buni ai Patriei și fii credincioși ai Bisericii.

Apartinem toți unei singure biserici, Biserica strămoșească. Să fim mulțumitori lui Dumnezeu că sîntem înfrățiți în fața sfîntului Altar și în munca pentru înflorirea Patriei. În Biserica noastră se propovăduiește pacea, bunăînțelegerea, bunăstarea, dragostea între oameni și popoare. Să ne iubim unii pe alții, căci toți sîntem fii ai lui Dumnezeu. Să vă aduceți mereu aminte că azi am îngenunchiat toți la rugăciunea binecuvîntării bisericii și am slujit împreună Sf. Liturghie. De aici, din această biserică se va propovădui pacea, dragostea, munca. De aici veți primi înbold de a fi mereu buni cetățeni ai Patriei noastre scumpe și buni fii ai Bisericii sfînte.

După Sf. Liturghie a urmat stropirea cu apă sfințită și miruirea credincioșilor.

La agapa frățească au vorbit: P. C. Prot. Tr. Belascu, Prot. Ionașcu, Pr. M. Florea, Pr. A. Botu ș. a. exprimînd satisfacția pentru sărbătoarea binecuvîntării bisericii și mulțumiri I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae și celor ce au participat la această sărbătoare a parohiei Săsciori. N. M.

RELATII BISERICESTI ORTODOXE ROMANE ȘI ANGLICANE

Relațiile prietenești dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană se caracterizează prin stagiul îndelungat și prin statornicie. În perioada dintre cele două războaie mondiale, ele s-au intensificat și au

ciștigat în adâncime și cordialitate. Discuțiile purtate în jurul validității hirotoniilor anglicane și cu deosebire conferința teologilor ortodocși români și anglicani — care a avut loc la București, înainte cu trei decenii — au contribuit la strângerea legăturilor dintre cele două biserici.

Vizita făcută Bisericii noastre în zilele de 2—8 iunie a. c. de către Eminența Sa Arhiepiscopul de Canterbury Dr. Michael Ramsey, primat al întregii Anglii și mitropolit — la invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian — reia și adâncește relațiile de pînă acum dintre Biserica noastră și cea anglicană.

Eminența Sa („His Grace“, Grația Sa, cum sună titlul oficial) a fost însoțit de Episcopul de Gibraltar, Monseniorul Eley Stanley, și de canonicii John Satterthwaite, John Fındlow și John Andrew.

Distinșii oaspeți au vizitat așezăminte bisericesti și mănăstirești, parohii orășenești și rurale, Hidrocentrala „Gheorghe Gheorghiu-Dej“ de pe Argeș — unde s-au întreținut cu ingineri, tehnicieni și muncitori — ș. a.

La Institutul Teologic de grad Universitar din București, Eminența Sa Arhiepiscopul-Primat Dr. Michael Ramsey a ținut o conferință și a avut o convorbire cu profesorii Institutului.

La Curtea de Argeș — unde a fost întâmpinat cu un cuvînt de bineventare de către P. C. Rector Dr. Sofron Vlad — distinsul oaspete a vorbit preoților aflați atunci la Cursurile de îndrumare despre lucrarea Duhului Sfînt prin slujirea preoțească și unitatea creștină.

Duminică, 6 iunie a. c. — la împlinirea a 17 ani de la instalarea Prea Fericitului Patriarh Justinian — a avut loc la biserica „Sf. Spiridon“ din Capitală o Sfîntă Liturghie patriarhală, în cadrul căreia a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminența Sa Arhiepiscopul-Primat Dr. Michael Ramsey.

Luni, 7 iunie a. c., înaltul oaspete s-a întîlnit cu I. P. Sf. și P. Sf. Membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Comunicatul dat la sfîrșitul vizitei — care a fost semnat de Prea Fericitul Patriarh Justinian și de Eminența Sa Arhiepiscopul-Primat Dr. Michael Ramsey — arată că vizita aceasta și convorbirile care au avut loc sînt o contribuție de seamă la dezvoltarea legăturilor tradiționale de prietenie dintre poporul român și poporul englez și la slujirea păcii, înțelegerii și colaborării dintre popoarele lumii.

Tot atunci, înaltul oaspete a declarat că este deosebit de satisfăcut pentru ocazia ce i s-a dat, prin invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, de a lua contact cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și ai celorlalte culte, de a vizita România și a cunoaște poporul român.

„Poporul român — a declarat Eminența Sa — nutrește o mare dorință de prietenie cu toate țările, inclusiv cu Marea Britanie. Acest sentiment de prietenie este reciproc“, căci și „în țara mea se manifestă o dorință deopotrivă de sinceră în acest sens. Fie ca să mergem înainte cu toții pe calea prieteniei și păcii“.

„Am avut plăcerea să mă întîlnesc și să port discuții cu Patriarhul Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, precum, și cu conducătorii altor culte din țara dv., creștine, mozaic, musulman, și îmi pare bine că pot afirma că practicanții acestor culte sînt fericiți, întrețin relațiile cele mai prietenești unii cu alții, precum și cu Biserica Ortodoxă Română. Am

convingerea că astfel, credincioșii din diferite țări, din România, din Anglia, pot sprijini cauza consolidării păcii. Ei pot ajuta la promovarea păcii care se bazează pe principiile creștine — principiul dreptății, carității, respectului pentru conștiința individuală și pentru drepturile minorităților din fiecare țară“.

Referindu-se la amintita conferință a teologilor ortodocși români și anglicani de acum treizeci de ani, care „a avut un rol remarcabil în dezbaterile teologice urmărind realizarea unității anglicano-române“, Eminența Sa a spus că socotește „necesar să continuăm în această direcție. Există multe deosebiri între Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană, însă unitatea de bază este atât de mare încât trebuie să ne simțim încurajați să mergem înainte pe calea unității. Bineînțeles, ne preocupă întreaga comunitate anglicană din lume, după cum ne preocupă întreaga Biserică Ortodoxă din lume, însă este cu puțință ca Biserica Română și Biserica Anglicană să dea un impuls în această direcție. Cred că vizita mea în țara dv. a acționat în acest sens. Am toată încrederea că aceeași este și atitudinea Patriarhului Justinian“.

Cu prilejul vizitei în țara noastră, Eminența Sa Arhiepiscopul-Primat Dr. Michael Ramsey a fost primit de Domnul Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Stat, și de Domnul Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri — precum și alte personalități oficiale — cu care s-a întreținut într-o atmosferă cordială.

Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri a dat un dejun în cinstea Eminenței Sale Arhiepiscopului-Primat Dr. Michael Ramsey. La dejun au participat I. P. Sf. și P. Sf. Membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, șefii cultelor din țara noastră, membri ai Consiliului Național Bisericesc, rectorii Institutelor Teologice de grad Universitar din București și Sibiu și alte persoane oficiale.

Eminența Sa Arhiepiscopul-Primat Dr. Michael Ramsey și-a exprimat profunda satisfacție pentru amabilitatea și prietenia cu care a fost primit de ocîrmuitorii țării noastre și a spus că Anglia dorește să aibă relații prietenești cu România.

RED.

OASPEȚI AI BISERICII NOASTRE

La invitația Prea Fericitului Patriarh *Justinian* ne-au vizitat țara pastorii Ad. Wischmann (R. F. Germană), membru în Prezidiul Conferinței Bisericilor Europene (Nyborg) și conducător al secției relațiilor externe a Bisericii Evanghelice din Germania (E.K.D.) și Gl. Williams (Geneva), secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, cu soțiile.

În călătoria prin țară au făcut o vizită la Sibiu și Cluj.

La Sibiu au sosit însoțiți de P. C. consilier patriarhal Vasile Ștefan, în ziua de luni, 13 septembrie a. c. Dimineața, la orele 9, a avut loc în sala festivă a Episcopiei evanghelice o întâlnire cu profesorii de la secția evanghelică a Institutului Teologic Protestant, cu protopopi și pastori luterani. Au participat din partea Arhiepiscopiei noastre: P. C. vicar Tr. Belășcu și P. C. arhim. prof. N. Mladin. D. decan și vicar Binder salută

Spre deosebire de Conferința Creștină pentru Pace de la Praga, care luptă pentru pace, în Conferința Europeană a Bisericilor (Mișcarea de la Nyborg) Bisericile creștine sînt reprezentate oficial. Mișcarea de la Nyborg are caracter paneclesialistic, altcum decît cea de la Praga. Pe de altă parte, noi (— Nyborg-ul —) ne deosebim de Consiliul Mondial al Bisericilor deoarece mișcarea noastră are ca membre biserici mari și biserici mici care nu fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor (ca: marea Biserică reformată, sau mica Biserică metodistă din Portugalia).

Mișcarea de la Nyborg a fost pornită în anul 1959. Ea s-a dezvoltat într-o astfel de măsură încît a patra Conferință Nyborg (din 1964) a putut să întocmească actul constitutiv al acestei mișcări, precum și grupele de lucru. Inițial, au fost constituite 4 grupe: I. Bisericile europene și Bisericile altor continente; II. Biserica și Statul în Europa; III. Bisericile în fața dezvoltării sociologice europene; IV. Cooperarea între generații. La sugestia ortodoxă română, grupa IV a fost suprimată și înlocuită cu o grupă de lucru eclesialogic. A fost înființată apoi o a cincea grupă — asupra diaconiei sau slujirii bisericești. Sîntem pe punctul de-a întocmi și publica liste de grupe de studii (pentru pace, eclesialogie etc.) constituite în sinul Bisericilor membre ale mișcării noastre. Vom organiza apoi conferințe ale responsabililor de conferințe (grupe) ecumeniste naționale.

Un centru de contact vom încerca să stabilim pe curînd, într-o țară neutră — probabil Austria.

P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga pune apoi întrebarea: „În ce condiții considerați dată posibilitatea unui dialog între Bisericile membre ale Mișcării de la Nyborg și romano-catolicism”?

Dr. G. G. Williams răspunde că la Conferința Nyborg IV au luat parte doi observatori oficiali rom.-cat. Personal — a spus dsa — am avut contacte directe, la Roma, cu cercurile Vaticanului. Aceste contacte s-au dovedit utile și sperăm ca ele să se înmulțească și să dea roade.

Dr. A. Wischmann precizează, în continuare, că contactele cu Biserica rom.-cat. se duc pe multe căi, dar fără multă publicitate și în cercuri restrînse. Astfel, nu demult, la Köln, dsa a participat la o confruntare publică între rom.-cat. și evanghelici. În sală se aflau circa opt mii de auditori. Cardinalul Jaeger și președintele ev.-lut. Beckmann au fost oratorii întîlnirii. E de reținut că problemele cele mai importante (ca: rebotezarea celor ce trec de la protestanți la rom.-cat., căsătoriile mixte ș. a.) au fost elegant ocolite de amîndoi oratorii.

Întîlnirea aceasta a fost, însă, un semnal care invită la alte confruntări similare. Ecoul ei a fost peste așteptări. Urma ca, după aceea, să aibă loc o recepție la Cardinalul Frings. Acolo, însă, în loc de circa două zeci de participanți, cît era prevăzut să apară, s-au prezentat peste două sute de entuziaști mobilizați de amîntita întîlnire bilaterală. Învățătura: Credincioșii manifestă interes pozitiv față de luările de contact interconfesionale.

E de remarcat apoi că presa occidentală — cu deosebire cea germană — n-a reținut întocmirea actului constitutiv al Mișcării de la Nyborg (adoptat la Nyborg IV, pe vasul Bornholm).

S-au constituit între timp și conferințe bisericești regionale continentale, ca cea de la Bangalore, Africa de Sud, etc.

Consiliul Mondial al Bisericii se ocupă de problemele contactelor interbisericești, dar el nu răzbește să facă față tuturor chestiunilor arzătoare pe care le ridică mereu aceste probleme. Mișcarea de la Nyborg îi vine într-ajutor, pentru problemele bisericești intereuropene.

Intervenind din nou în discuție, dl *Williams* ține să remarce că în munca sa este ajutat din toată inima de președintele Wischmann și tot atât de substanțial de I. P. Sf. Mitropolit Iustin Moisescu. Acesta vorbește tot timpul de Conferința de la Nyborg ca de „conferința noastră”, e afecțuos cu noi și ne sprijinește în tot chipul, fapt pentru care îi exprim și aici toată recunoștința noastră.

În continuare, oaspeții s-au declarat „foarte plăcut impresionați de istoricul acestui vechiu și valoros Institut teologic și de tot ceea ce am văzut aci: paraclis, bibliotecă, aulă, săli de curs, etc. și, mai presus de toate, de profesorii lui”.

Pe tema condițiilor de desfășurare a pregătirii slujitorilor bisericești la noi și în Apus — cu deosebire în Anglia — s-a angajat o discuție utilă, la care au participat oaspeții, P. C. Rector S. Vlad, P. Cuv. Arhim. Prof. N. Mladin, ș. a.

Consfătuirea s-a desfășurat într-o atmosferă de nivel ecumenist.

Petrecuți de bunele urări ale gazdelor, oaspeții au părăsit Institutul.

PARTICIPANT

LA CLUJ

a avut loc în dimineața zilei de 14 septembrie a. c. în sala festivă a Institutului Teologic Protestant de grad Universitar o întâlnire între oaspeți și profesorii de la acest Institut (reformați, luterani și unitarieni). Din partea Institutului Teologic (ortodox) de grad Universitar din Sibiu au participat: P. C. Rector S. Vlad, Arhim. N. Mladin, Prof. I. Todoran și Prof. M. Șesan.

Au fost de față: P. Sf. Episcop Teofil al Clujului și Em. Lor Episcopii G. Argay (luteran) și A. Kiss (unitarian).

Luînd cuvîntul, dl *St. Juhász*, rectorul Institutului Teologic Protestant, salută pe oaspeți, spunînd că în țara noastră ei au întâlnit adeseori realitatea noastră ecumenică, vădită în conlucrarea dintre Biserici și dintre Institutele Teologice ortodoxe și protestante. Deșteptarea aproape a tuturor Bisericii la viziunea unității a fost și este opera Duhului Sfînt. Am putea spune multe despre semnele acestei deșteptări. Așa s. ex.: ședințele comune dintre profesorii Institutului Protestant și profesorii Institutelor ortodoxe din București și Sibiu. În mai 1964 la Cluj am discutat în ședință comună tema: „Legămîntul meu este viață și pace”. În iunie 1965 am tratat tema de la Bossey: „Opera reconciliatoare a lui Dumnezeu azi între popoare”. Nădăjduim că ne vom ocupa la fel și de unele probleme ale Conferinței Bisericii Europene.

Avem un singur cuvînt de mărturisit pentru ieri, azi și în vecii vecilor: cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat, calea, adevărul și viața. În comunitate sinceră cu toți frații noștri ne aplecăm asupra întrebărilor reale ale omului de azi și prin ascultarea acestora vom da răspunsul nu pentru ieri sau mâine ci pentru azi. În numele acestei comunități d. rector St. Juhász întîmpină pe oaspeți cu salutul: bine ați venit!

D. Ad. Wischmann spune că este pentru a doua oară în țara noastră ca oaspete al Prea Fericitului Patriarh Justinian. Transmite salutul Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania. Se referă apoi la trei puncte:

1. Întâlnirea cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe.

E un lucru deosebit că nu ne întâlnim ca ecumeniști turiști, ci ca frați în Hristos. Căd că întâlnirea dintre ortodocși și luterani a început peritru prima dată în România. Avem o mulțime de teme, ce ar trebui prezentate în discuții teologice. Unii „profeți” socotesc că aceste convorbiri nu vor avea rezultate mai bune decât cele din sec. 16 dintre teologii de la Tübingen și patriarhul de Constantinopol. Noi, dimpotrivă, avem nădejdea că vom ajunge mai departe decât atunci prin discuțiile începute în vremea noastră. Cu doi ani în urmă am avut o întâlnire cu teologii ortodocși ruși la Zagorsk „despre lucrarea Duhului Sfânt în serviciul divin”. Rar am avut o așa trăire vie a frățietății creștine ca la această convorbire. Așa întâlniri personale și așa comuniune spirituală la rugăciunea comună și serviciul divin au o valoare deosebită.

2. Faptul că în Institutul Protestant învață împreună luterani, reformați și unitarieni. Prezintă apoi conlucrarea dintre luterani și reformați în Germania, pe temeiul unei teologii nouetamentare și a necesității în epoca noastră de a fi frați.

3. Întâlnirea, nu pe teren național, ci pe plan ecumenic cu creștini evanghelici, veniți aici din Germania. Întâlnirea ecumenică ne arată drumul înainte.

D. G. Williams, mulțumind pentru primăria călduroasă, spune că are două slujiri ecumenice: una în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, alta în Consiliul Bisericilor Europene (secretar general). Se află pentru prima dată în România în această din urmă calitate. E un lucru foarte important și chiar istoric pentru munca noastră, că pentru prima dată va avea loc sesiunea Prezidiului C.B.E. într-o țară din Europa Orientală (București, 22—24 septembrie 1965). Noi sîntem bucuroși de a ni se fi dat acest prilej și de a avea posibilitatea la invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian — de a vizita Bisericele din România, despre care am auzit multe în Mișcarea Ecumenică și în C.B.E. E o mare onoare de a ne afla printre voi.

Dă apoi date despre C.B.E. Baza ei o constituie reconcilierea în Europa, reconcilierea Bisericilor și reconcilierea între popoare la care Bisericele pot aduce o contribuție importantă. Lucrarea ecumenică e mai grea în Europa decât în alte continente, din pricina că Bisericele au istorie, tradiții și culturi diferite. De aceea trebuie să avem răbdare. Să nu disperăm dacă înaintăm încet. Trebuie să ne întâlnim des, căci numai trăind împreună se deschid profunzimile sufletului și ne apropiem mai mult unii de alții.

Să ne rugăm mult pentru reconcilierea, pe care o predăcăm, și pe care trebuie s-o și practicăm.

La întrebările puse de d. prof. Lengyel, asupra legăturilor dintre C.B.E. și Consiliul Ecumenic al Bisericilor și a relațiilor dintre C.B.E. și Conferința Creștină pentru Pace, răspund amîndoi oaspeții.

D. Ad. Wischmann, spune că nu e concurență între C.B.E. și C.E.B. Consiliul Ecumenic al Bisericilor se ocupă de problemele din toată lumea.

El nu se poate ocupa de unele chestiuni cu caracter mai limitat. De aceea au apărut Conferințele speciale pe Continente. Conferința Bisericilor Europene rezolvă problemele speciale ale Europei. Ea cuprinde și Biserici care nu sînt membre ale C.E.B. În felul acesta ea arată că Europa e una de la Est la Vest și de la Nord la Sud.

Unitatea dintre C.B.E. și C.E.B. este garantată și de persoana dlui Williams, care are slujba la Consiliul Ecumenic și lucrează la Consiliul Bisericilor Europene.

D. G. Williams, precizează că C.B.E. e o mișcare independentă și că există o foarte bună cooperare cu C.E.B. De asemenea între C.B.E. și Conferința Creștină pentru Pace există relații foarte bune. Aceasta pentru că ambele se ocupă de pacea creștină, dar sînt organisme cu structuri diverse. Deosebirea constau în: 1. Faptul că C.B.E. e organizație oficială ecleziastică (are membri reprezentanți oficiali ai Bisericilor), pe cînd din C.C.P.P. fac parte și delegați oficiali ai Bisericilor și persoane ce se interesează de problema păcii; 2. Că C.B.E. se ocupă mai mult de Europa, pe cînd C.C.P.P. are caracter mondial.

Conferința Creștină pentru Pace e reprezentată la C.B.E. prin observatori oficiali și C.B.E. e reprezentată la C.C.P.P. tot prin observatori oficiali. Cele două organisme sînt necesare și conlucrează pentru pace.

În încheiere, d. Wischmann mulțumește pentru atenție și își exprimă dorința ca discuțiile să se continue nu numai în cadrele C.E.B., C.C.P.P. sau C.B.E., ci și de la persoană la persoană, de la Biserică la Biserică. Să se facă schimb de reviste, conferințe, etc.

Dumnezeu să binecuvinteze lucrarea noastră!

De la Institutul Teologic Protestant oaspeții au trecut la Catedrala ortodoxă, unde li s-au dat explicații.

La Episcopia ortodoxă a avut loc — după aceea — o masă, la care au fost invitați și reprezentanți ai Bisericilor luterane (Eminența Sa Episcopul Fr. Müller), rom. catolice, reformate, unitariene. Dăm aici Cuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Teofil al Clujului:

Odinioară profetul Ezechiel primește de sus următorul mandat: „De aceea spune casei lui Israel: Așa vorbește Domnul Dumnezeu: Vă voi da o inimă nouă și voi pune în voi duh nou; voi scoate din trupul vostru inima de piatră și vă voi da o inimă de carne” (Ezec. 36, 26).

Voința lui Dumnezeu cel neschimbăcios, în privința oamenilor, a fost aceasta în toate vremurile: să sălășluiască în piepturile lor o inimă de carne, o inimă largă, o inimă simțitoare, o inimă care să vibreze la glasul Domnului și la suspinele semenilor lor.

Cele două războaie mondiale, atmosfera ostilă rămasă după cel de-al doilea război și prăpastia ce s-a deschis între Est și Vest, au arătat că o înnoire lăuntrică generală este urgent și imperios necesară.

Astăzi, pentru toți oamenii de bine, este cu totul evidentă trebuința de transformare a gîndirii și a simțirii omului față de om, a națiunilor în raportul lor cu alte națiuni, a raselor umane în atitudinea lor față de alte rase.

Una dintre cele mai luminoase figuri ale umanismului contemporan, doctorul Albert Schweitzer, mort de curînd, vrînd să sublinieze necesitatea eliminării neîncrederii din relațiile internaționale, a scris: „Am ajuns

să ne privim unii pe alții numai ca membri ai unui popor fie aliat cu noi, fie potrivnic nouă și poziției noastre. Prejudicata, simpatia sau antipatia sînt condiționate de această considerație. Trebuie să descoperim din nou faptul că noi — toți laolaltă — sîntem ființe omenesti și că trebuie să ne străduim să recunoaștem unul altuia calitățile morale și drepturile vitale, pe care le avem. Numai în felul acesta vom începe să considerăm că și în alți oameni, ca și în noi înșine, se va naște nevoia unui spirit nou care poate fi începutul unui sentiment de încredere reciprocă". (Vezi revista „Lumea”, nr. 37 din 9. IX. 1965, p. 17).

Călăuzit de asemenea vederi, generosul Albert Schweitzer, medic teolog și muzician, a militat pînă în ultimele clipe ale vieții sale pentru înțelegere și cooperare între toate națiunile, fie ele mari sau mici, avansate sau înapoiate. Pilda vieții lui a trezit admirație și a ridicat imitatori.

Distinși oaspeți de peste hotare, pe Domniile Voastre vă socotim în-suflețiți de acest nobil ideal al cunoașterii sporite și al apropierii dintre națiuni. Vă primim cu dragoste ca pe niște magi ai veacului nostru, călăuziți de steaua umanismului către o țintă sfîntă, aceea a salvării omenirii întregi de pericolul dezastrului totalitar.

Precum vedeți, în cercul nostru de activitate mai restrîns, noi cei prezenți și împreună cu slujitorii noștri, deși aparținem la națiuni și confesiuni deosebite, ne străduim să cultivăm între noi și între credincioșii noștri, relații de prietenie și frățietate. Afecțiunea și respectul reciproc le ridicăm la rangul de bunuri prețioase. Ne zace tuturor la inimă înflorirea Patriei noastre, creșterea binelui obștesc și promovarea păcii între noi și între toate popoarele. Pentru unirea tuturor și pentru bunăstarea sfintelor biserici, ne rugăm lui Dumnezeu fără încetare.

Stăpîniți de asemenea gînduri, vă dorim succes în misiunea Dvs. nobilă și mult folositoare. Vă urăm succese cît mai multe în construirea de punți de legătură între Est și Vest.

În chip special domnului Dr. Glen Williams, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, care astăzi împlinește 42 de ani de viață, îi urăm viață îndelungată în deplină sănătate și bogată în mărețe realizări pentru Patria sa, pentru familia sa și pentru binele omenirii întregi. Dorim tuturor oaspeților să vă simțiți bine în țară și în orașul nostru. Vă asigurăm de toată prețuirea și dragostea noastră creștinească. Să trăiți la mulți ani și la revedere în anii viitori tot în Patria noastră!

Dr. G. Williams exprimă cea mai profundă recunoștință pentru amabilitatea și bunătatea cu care au fost primiți de Prea Sfinția Sa. Sînt sigur că această călătorie e o mare experiență pentru noi. Fiecare zi ne-a rezervat o nouă surpriză, ne-a dat un nou exemplu despre bunătatea naturală a poporului român. Această bunătate am găsit-o nu numai în Biserică, ci și la reprezentanții autorităților de Stat. Acum avem onoarea de a fi oaspeții Prea Sfinției Voastre — și ne simțim aici acasă. Pentru mine personal e o aniversare, pe care n-o voi uita niciodată. Pentru prima dată fac această aniversare la masa unui episcop ortodox și aud din gura unui episcop ortodox o felicitare așa de călduroasă. Mă voi întoarce în țara natală (Țara Galilor din Anglia), unde mă duc odată pe an și voi avea ocazia de a vorbi în biserici mari. Voi vorbi despre România. Voi explica poporului că în această parte a Europei există oameni la fel de

plini de voință ca și noi, celtii (strămoșii noștri au trecut pe aceste meleaguri), care ne pot învăța ospitalitatea, că sînt credincioși care au obiceiuri religioase diferite de ale noastre, cu care sîntem uniți în Hristos.

Vom pleca, dar vă asigur că vom duce în inimă amintirea iubirii profunde ce ne-ați arătat. Iisus Hristos să ne binecuvînteze pe toți în munca noastră, să ne dea pace în inimi, ca noi să lucrăm mai bine pentru pacea lumii.

P. C. Rector *Sofron Vlad*, ca decan de vîrstă al profesorilor teologi, spune un cuvînt de oînstire pentru d-na Wischmann, nepoata teologului neotestamentar Nestle, ale cărui ediții critice ale Noului Testament grec servesc ca bază de cercetare pentru teologii de toate confesiunile.

Cu acestea s-a încheiat vizita la Cluj a oaspeților.

VIZITA LA SIBIU A DELEGAȚIEI ALIANȚEI MONDIALE LUTERANE

O delegație a Alianței Mondiale Lutherane a vizitat Biserica evanghelică-Luterană C.A. din Republica Socialistă România și pe șeful ei, Eminența Sa Domnul Episcop Dr. Friedrich Müller.

Delegația a fost alcătuită din: Dnii pastori Dr. Kurt Schmidt-Clausen, secretar general, Paul Hoffman, director (de secție) și Paul Hansen, secretar.

Delegația s-a folosit de prilej spre a vizita — în 18 oct. a. c. -- și așezămintele Bisericii Ortodoxe Române de la centrul mitropolitan al Ardealului.

La Catedrala mitropolitană, delegația — însoțită de reprezentanții Episcopiei ev.-lut., de Dl Rector Dr. St. Juhász, Dl Vicar și decan Dr. H. Binder, ș. a. — a fost primită de P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și de P. C. Prot. raional Ion Munteanu, care a dat explicațiile de rîgoare, istorice și artistice.

La Institutul Teologic de grad Universitar ortodox, oaspeții au fost primiți de P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, care i-a condus să viziteze paralisul, biblioteca, aula ș. a.

După aceea, oaspeții și însoțitorii lor s-au întîlnit cu profesorii Institutului și au avut cu ei o consfătuire, în sala profesorală.

Era de față, din partea Departamentului Cultelor, Dl Director Gheorghe Nenciu.

Deschizînd consfătuirea, P. C. Rector S. Vlad a spus în esență următoarele:

Pentru a exprima corect și complet simțămintele ce le încearcă profesorii Institutului nostru acum cînd au prilejul de-a vă saluta în mijlocul lor, socotesc că este potrivit să plec de la proverbul franțuzesc care spune că prietenii prietenilor noștri sînt și prietenii noștri. În persoana Dvoastre, noi primim astăzi, aci, pe prietenii Eminenței Sale Domnului Episcop Dr. Friedrich Müller.

Între Bisericile noastre s-au stabilit legături încă de la nașterea Bisericii ev.-lut. C.A. în aceste locuri. Cu simțămintele bune care defineau relațiile înaintașilor noștri, români ortodocși și sași luterani, vă salutăm și noi, azi, în mijlocul nostru.

Urîndu-le cordial bun venit, P. C. Rector a făcut apoi prezentările.

A luat apoi cuvîntul Dl. Dr. Kurt Schmidt-Clausen, spunînd în esență următoarele:

Sîntem recunoscători pentru primirea caldă pe care ne-o face Institutul Teologic Universitar Ortodox de la centrul Mitropoliei Ardealului și cu toată plăcerea îi întorc respectatului rector S. Vlad proverbul franțuzesc pe care l-a citat: prietenii Bisericii ev.-lut. din țara Dvoastre sînt și prietenii noștri.

Prietenia dintre ortodocșii răsăriteni și luteranii din întreaga lume este veche. Ea trece astăzi examene foarte interesante și aduce roade în întîlnirile interconfesionale de felurite forme.

La Geneva, ne întîlnim mereu cu delegați ortodocși ai Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, ai Patriarhiei Moscovei și ai altor Biserici ortodoxe. Bunele relații care s-au stabilit între aceștia și noi, luteranii, sînt de bun augur. Și unii și alții avem observatori oficiali la Conciliul II Vatican. Între observatorii noștri și observatorii ortodocși s-au încheiat prietenii. Astfel profesorul ortodox Nikos Nissiotis și teologul danez luteran Skydsgaard, se înțeleg foarte bine la Vatican și fac mereu utile schimburi de opinii.

Și în continentul american luteranii și ortodocșii au organizat un viu dialog, care pune în lumină raportul actual dintre luteranism și Ortodoxie.

Este cunoscut faptul că Biserica luterană — prin Alianța Mondială Luterană — întreține dialoguri teologice cu Biserica rom.-cat. și cu Biserica anglicană și este deosebit de dornică să încheie astfel de dialoguri și cu Bisericile ortodoxe.

Sîntem convinși că astăzi, cînd problemele mondiale vizează pe toată lumea, nu mai putem sta de-o parte. Mai ales din aceste motive salut călduros ocazia ce avem de-a ne afla în mijlocul Dvoastre, care dați un exemplu strălucit de bună înțelegere între ortodocșii și evanghelicii-luterani din România.

Intrîndu-se în miezul consfăturii, P. C. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu întreabă pe oaspeți: „Am dori să ne spuneți care este organizarea și activitatea Alianței Mondiale Luterane“?

Răspunde Dl. Dr. Kurt Schmidt-Clausen:

Alianța Mondială Luterană (AML) este o comunitate (Gemeinschaft, Fellowship) care constă din 72 biserici luterane diferite, totalizînd aproape 52 milioane de credincioși, distribuiți în vreo 70 mîi parohii, împrăștiate în aproape toate țările lumii, inclusiv China. Sîntem închegați într-o mărturisire de credință. Avem un fel de „constituție“ luterană care în art. 2 stabilește învățătura de bază (Lehrbasis). Aceasta este întemeiată pe Confessio Augustana și pe Catehismul mic al lui Luther. Baza învățăturii noastre de credință este una minimă, ca să putem cuprinde cît mai multe biserici luterane. Noi nu vrem să apărăm ca maximaliști în materie de credință. Există crica 18—20 milioane de luterani care nu fac parte încă din AML. Ne străduim să-i aducem și pe aceștia alături de noi, căci AML este o mișcare de unitate luterană. Avem rezultate bune în această direcție: an de an aderă la AML alte biserici. De curînd, au aderat la AML Biserica ev.-lut. C.A. din România și Biserica presbiteriană din țara Dvoastre.

În ceea ce privește activitatea AML, pot să vă spun că tot la circa cinci ani ținem o adunare generală, care este un fel de „parlament“ mon-

dial luteran. Aceasta este forul nostru legislativ. Plenara ia măsuri legale care urmează să fie aduse la îndeplinire de Comitetul executiv, ales tot de adunarea generală. Comitetul constă din un președinte și 20 de membri.

Organele noastre executive activează în Geneva și în alte localități ale lumii. Avem circa 60 activiști salariați și 7 comisii de lucru (teologică, liturgică, etc.).

Dr. Paul Hoffman răspunde la propria-i întrebare: De ce avem și o comisie teologică (alcătuită din 7 membri a 7 biserici luterane diferite)? Comisia teologică se ocupă de probleme teologice, în latura lor teoretică și practică. Teoretic, studiem o anumită problemă vreme de 5—6 ani (cum a fost problema îndreptării, sau cum este acum problema: „Strădania de-a deveni cu adevărat om și domnia (Herrschaft) lui Hristos”. Latura practică urmărește valorificarea rezultatelor studiilor teologice teoretice. În acest scop ne servim de: schimb de studenți și de profesori, schimb de vederi între diferitele biserici asociate în AML. Edităm și o revistă — „Lutherische Rundschau” — care dă și referate asupra literaturii teologice mai de seamă. Revista urmărește unificarea tuturor luteranilor, promovarea spiritului ecumenist și propovăduirea doctrinei creștine.

P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga pune următoarea întrebare: „Cum consideră posibil Alianța Mondială Luterană dialogul cu Biserica romano-catolică”?

Dr. Schmidt-Clausen arată că există două tipuri de dialog. Tema lor e de natură diferită. Uneori, se discută probleme practice (d. ex. căsătoriile mixte); alteori e vorba de acte de ajutorare în împrejurări critice (d. ex. în Pakistan). Acest gen de colaborare este lipsit de problematică: e în firea lucrurilor să se ajungă la el.

Mai complicate sînt discuțiile teologice. Se discută, spre exemplu, primatul papal din punct de vedere al Sfintei Scripturi și al Sf. Tradiții, Sfintele Taine, Mariologia, — și un sir întreg de alte probleme teologice. În acest sens a dat un impuls și Conciliul II Vatican. Se pare că acesta a accentuat și mai mult nota rom.-cat. a eclesiologiei.

Pe noi, luteranii și ortodocșii, ne interesează în comun problemele colegialității episcopale — și, mai ales, dacă primatul papal rămîne, sau nu, intact, în forma actuală. Nu vedem perspectivele rezolvirii ei favorabile. Papa continuă să ia hotărîri și inițiative despre care pînă și cardinalii dinafara Italiei iau cunoștință din ... presă, după ce au devenit fapt împlinit. Aci, Dsa a dat exemple de dată destul de recentă.

Pe de altă parte, se produc inițiative care arată cît de interesat este Vaticanul de contactele cu celelalte Biserici creștine. Astfel, arhiepiscopul rom.-cat. de Salzburg a lansat ideea constituirii unui patriarhat unit luteran tocmai într-o vreme cînd noi manifestăm interes pentru dialogul cu rom.-catolicii. Nu trebuie să aflați de la mine ce-i aceasta pentru noi! E ciudat că tocmai acum apare o astfel de propunere. Vaticanul rămîne o enigmă pentru noi...

În încheiere, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad a apreciat consfătuirea ca deosebit de interesantă și de utilă. Dacă îngăduia timpul, ea putea fi și mai amplă. Ne-am vorbit inimă către inimă. Considerăm că acum, cînd pe plan politic apropierea între popoare prezintă atîta importanță în

viața internațională, și legăturile interbisericești cresc în însemnătate, deoarece *prin ele* își aduc și Bisericile creștine contribuția lor la împăcarea tuturor.

Oaspeții — împreună cu însoțitorii lor — s-au îndreptat apoi spre reședința Em. Sale Episcopului Müller, unde au luat masa de amiază.

Acolo, la orele 16,30 a avut loc o recepție în onoarea oaspeților. La recepție, din partea ortodocșilor, au fost de față: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, P. C. Rector Dr. S. Vlad, P. C. Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu și P. C. Prot. Ion Munteanu.

S-a dat citire cuvîntului Em. Sale Dlui Episcop Fr. Müller, cu privire la starea actuală a Bisericii ev.-lut. C.A. din Republica Socialistă România.

A răspuns Dl. Schmidt-Clausen exprimînd bucuria conducerii AMB pentru intrarea în sînul ei a Bisericii ev.-lut. C. A. din România.

S-au servit apoi gustări și s-au încheiat discuții prietenești.

La orele 18,30, în Catedrala episcopală C.A., a avut loc un serviciu de cult, la care au luat parte: Em. Sa Episcopul Fr. Müller împreună cu principalii săi colaboratori, oaspeții, delegații ortodocși mai sus amintiți, pastori luterani și credincioși.

Din partea Departamentului Cultelor a fost de față Dl Director Gheorghe Nenciu.

În cadrele serviciului de cult, a predicat Dl Schmidt-Clausen.

A doua zi, oaspeții și însoțitorii lor s-au îndreptat spre Cluj.

PENTRU SOLIDARITATE ȘI COLABORARE

Mișcarea Creștină pentru Pace și-a dovedit necesitatea existenței prin însași ivirea ei și prin marea Adunare Pancreștină pentru Pace din 1964, care a confirmat acest lucru. De aceea, pentru continuarea lucrărilor s-a stabilit ca principiu de bază creștin îndrumarea Mîntuitorului Iisus Hristos: „Fericiți sînt făcătorii de pace, căci ei fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Mat. 5, 9), fiind limpede pentru toți că această îndrumare privește tocmai viața de pe pămînt, aici, între oameni. (Buletinul CCP 13—16).

Potrivit cu acest principiu, Secretariatul internațional și Comitetul de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace (CCP) au stabilit la ședințele lor premergătoare ca tema centrală pentru viitoarea întrunire plenară a Comitetului consultativ CCP să fie îndrumarea creștinească: Prin solidaritate și colaborare spre dreptate și pace între oameni. Cu analizarea și exemplificarea acestei tematici de bază, în vederea pancreștinei a 3-a de viitor, s-au ocupat Comisiile de studiu: teologică, internațională, ecumenică, a bisericii și economice, sub îndrumarea Departamentului de studii al CCP. La ședințele acestor comisii, întrunite în cursul anului 1965 la Leningrad, în Austria, în R.F.G., în R.D.G. și în Ungaria, au fost analizate problemele contemporane, care se încadrează în tema centrală, fiind totodată alcătuite și referate cu constatări și propuneri pentru marea sesiune a Comitetului consultativ al CCP, care s-a ținut la Budapesta, în zilele de 12—17 oct. 1965.

La sesiune au participat 160 membri și 60 oaspeți și observatori din întreaga lume. Au fost prezenți delegați: din 18 state europene (Anglia, Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Elveția, Danemarca, Finlanda, Franța,

Grecia, Italia, Iugoslavia, Olanda, Polonia, Republica Democrată Germană, Republica Federală Germană, România, Ungaria și Uniunea Sovietică); din 10 state africane (Burundia, Dahomey, Etiopia, Ghana, Kenya, Liberia, Madagascar, R.A.U.-Egipt, Sierra Leone și Uganda); din 5 state americane (Brazilia, Canada, Cuba, S.U.A. și Uruguay) și din 4 state asiatice (India, Indonezia, Japonia și Libanon), deci din 37 de state ale lumii. — Pe confesiuni erau prezenți: 49 evanghelici, 39 reformati, 34 ortodocși, 28 luterani, 19 presbiterieni, 14 baptiști, 11 metodisti, 8 anglicani, 6 romano-catolici, 4 cvekeri, 2 creștini liberi, 1 menonit și 1 adventist; deci întrunirea era cu adevărat pancreștină. Delegația română era compusă din I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului, d. episcop reformat Al. Buthi din Oradea, profesorii I. G. Coman din București și M. Șesan din Sibiu și dl inspector patriarhal I. Georgescu, secretar.

La ședința inaugurală, rugăciunea și meditația au fost rostite de rev. A. K. Nelson din Accra-Ghana, care a pornit de la tema centrală: „Fericirile sînt făcătorii de pace”, pentru a arăta ca scop al străduințelor creștine să fie „pace pe pămînt și între oameni bunăvoie” (Luca 2, 14). A urmat apoi cuvîntul de salut al consilierului H. Kloppenburg din R.F.G., care a subliniat necesitatea ca cei ce-l urmează pe Hristos să se arate demni de chemarea lor ca creștini, pentru a fi cu adevărat vestitorii Sf. Evangheliei către lume și făcători de pace oriunde și oricînd, între Est și Vest, între Nord și Sud; solidaritatea creștină întru Hristos îndeamnă fără doar și poate la solidaritate între creștini, care constituie o familie religioasă, precum și la solidaritate cu toți oamenii, care constituie marea familie a omenirii, căci cu toții, oamenii sînt după învățătura creștină fii ai lui Dumnezeu și frați întreolaltă. În numele gazdei a vorbit dl episcop reformat Tibor Bartha din Debrecin, care a urât conferinței succes în lucru, pentru care bisericile protestante din R. P. Ungaria oferă condiții bune de gazdă și de rugă către Dumnezeu.

Au urmat apoi mesaje de bună urare din partea Prea Fericitului Patriarh Alexei din Moscova, a Bisericii din Ghana, a catolicilor poloni prin deputatul J. Makowski, care a subliniat aportul în problema păcii adus de papa Paul VI prin cuvîntarea sa în fața plenarei O.N.U. din 4 oct., apoi a Bisericii etiopiene, prin Mitropolitul Petros; a grecilor ortodocși de la Atena, a bisericilor protestante din variate țări ale lumii, potrivit cu salutul apostolic: „Pace vouă tuturor celor întru Hristos” (1 Petru 5, 14).

Joi, în 14 octombrie, a început sesiunea de lucru, cu rugăciunea pastorului reformat L. Bakos din Ungaria, la tema: ca soli ai lui Hristos să stăruim pentru împăcare cu Dumnezeu și să dobîndim întru El dreptatea lui Dumnezeu pe pămînt (2 Cor. 5, 19—21). A urmat referatul principal al președintelui CCP, prof. J. L. Hromadka la tema: Solidaritate și colaborare pentru dreptate și pace. Din cuvîntul său amplu și documentat asupra situației actuale mondiale, în care creștinul trebuie să contribuie la „bunăvoirea” pe pămînt, se desprinde concluzia că: este firească străduința creștină de a contribui la crearea unei atmosfere de pace și colaborare în lume și, de aceea, creștinii să fie cu adevărat făcători de pace

între oameni, oriunde și oricînd; aceasta se impune cu atît mai mult că este deajuns o sc nteie, ca în atmosfera încărcată politică, să izbucnească o catastrofă atomică mondială, nedorită. De aceea este necesar  i cuv ntul creștin, sublinia vorbitorul, ca să se pronun e cu hot r re, pornind de la  nv  tura M ntuitorului Iisus Hristos din Sf. Evanghelie, împotriva a tot ce tulbură această pace  i binevoire din lume. Este deci necesar, a continuat prof. Hromadka,  i din punct de vedere creștin-teologic să se realizeze dezarmarea generală,  nc tarea experien elor cu arme atomice, declararea de zone denuclearizate, renun area la orice armă nucleară  i distrugerea stocurilor ei, aplicarea tratativelor la toate problemele în litigiu dintre state spre înlăturarea focarelor de incendiu războinic, pentru ca împreună cu to ii, în solidaritate, colaborare  i dreptate să poată contribui la alungarea foamei, a bolilor, a lipsurilor  i sărăciei dintre oameni.

După îmbrăcarea solemnă a pre edintelui J. Hromadka într-un halat festiv african, ca simbol că cre tinii africani stau alături de str duin ele CCP pentru pacea lumii, a urmat seria de coreferate la tema centrală. Astfel secretara Consiliului creștin din Sierra Leone, Ester Coker, a citit referatul prof. H. Sawyer despre: Aspectul creștin al problemei solidarit ii  i colaborării din punct de vedere african, ar t nd că ea constă din ajutorarea popula iilor să- i deb ndeasc  eliberarea deplină (anticolonialism); Prof. D. Russel Chandran din Bangalore-India, a prezentat problemele analizate în referatul său întitulat: Răspunderea creștină pentru solidaritate  i colaborare în Asia, indic nd drept cea mai ardentă problemă asiatică, cea a Vietnamului; I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului a vorbit la tema: Solidaritate  i colaborare pentru dreptate  i pace din punct de vedere european, pornind de la principiile creștine, care pot contribui la  l murirea problemei germane  i a altor chestiuni europene; în fine, Prof. Julio de Santa Ana din Montevideo-Uruguay a prezentat aceleași probleme din perspectiva latino-americană, analiz nd în mod deosebit situația grea economică a acelor regiuni, care produce grave consecin e social-politice. Dacă exemplificările referen ilor cuprindeau indica ii concrete din starea actuală social-politică din fiecare continent, cu privire  i la relații și solidaritate intercontinentală, apoi la baza poziției lor se aflau îndemnul creștine evanghelice, că:  mp r  ia cerurilor se ia cu st ruin   (Mat. 11, 12), că fără de pace cu toată lumea nimeni nu va vedea pe Hristos (Evrei 12, 14), că de aceea trebuie susținute ac iuni de bun samarinean, dar nu din simplă milă, ci din datorie de împreună-frate  i de împreună-om cu to i semenii, potrivit apelului apostolic: bucura i-vă cu cei ce se bucură  i pl nge i cu cei ce pl ng (Rom. 12, 15), căci cu to ii sîntem din același neam (Fapte 17, 28). Astfel a fi creștin înseamnă a ajuta pe semenii (Gal. 6, 2).  i I. P. Sf. Mitropolit Nicod m din Leningrad a mai completat principiile  i cu citările că: Domnului este Dumnezeu  i al dreptății (Is. 30, 18)  i de aceea credincio ii „să nu iubească cu vorba numai din gură, ci cu fapta  i cu adevărul” (1 Ioan 3, 18), căci credința fără de fapte este moartă (Iacob 2, 17).

Secretarul general al CCP, pastorul J. Ondra, a prezentat apoi referatul său asupra activit  ii bogate a mișcării CCP din ultimul an, subliniind at t rezultatele realizate, precum  i sarcinile care stau în fața activi tilor CCP pe plan general, de a defini tot mai temeinic cadrul teo-

logic creștin pentru problemele curente mondiale, pentru ca CCP să-și îndeplinească în mod real rostul său de slujire creștină în lume.

În zilele de 15 și 16 oct., s-a lucrat în grupele de discuții, care erau orientate după cele cinci comisii de studii, și anume: teologică, internațională, ecumenică, a tineretului și economică. Ca președinți ai acestor grupe au funcționat, în ordinea indicată mai sus: prof. I. G. Coman, de la București; prof. G. Girardet din Italia; I. P. Sf. Arhiepiscop Alexei din Patriarhia Rusă; past. M. Opocensky din Praga și past. R. Andriamanjato din Madagascar. La discuțiile plenare au mai participat, în afară de cei indicați până acum, printre numeroșii cuvântători, îndeosebi: I. P. Sf. Mitropolit Emilian Timiadis din Patriarhia ecumenică, I. P. Sf. Mitropolit Nifon din Patriarhia Antiohiei, I. P. Sf. Mitropolit Nicodim, Arhiepiscopul Kyprian și prof. V. Borovoi din Patriarhia Rusă; I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului; I. P. Sf. Mitropolit Nicodim din Patriarhia bulgară, I. P. Sf. Mitropolit Dorotei de Praga, P. Sf. Episcop Nicanor din Polonia, P. Sf. Episcop Hazim din Liban, Abuna Petros din Biserica Etiopiei, Episcopul coptic Samuel din Cairo, Arhiepiscopul luteran J. Kiivit din R. S. Estonia, Episcopul luteran A. Wantula din Varșovia, Episcopul evanghelic M. Mitzenheim din R.D.G., Episcopul I. Varga din Cehoslovacia, apoi pastorii G. G. Williams din partea Consiliului ecumenist al bisericilor și al Mișcării bisericilor europene de la Nyborg, rev. P. Oestreicher și D. Shaw din Anglia, prof. R. Ceballos din Cuba, J. Cadier din Dahomey, Ep. metodist F. Sigg din Elveția, pr. A. Kasanko din Finlanda, G. Decker din Ghana, prof. G. Casalis din Franța, rev. A. Thampy din India, T. Sinatupary din Indonezia, prof. J. Ogawa din Japonia, De Graaf din Olanda, prof. H. Vogel din Berlin-R.D.G., președintele bisericesc M. Niemöller și H. Mochalski din R.F.G., rev. E. Fergusson din S. Leone, rev. J. Heidbrink din S.U.A. și alții. Pentru a menține caracterul teologic-creștin al mișcării CCP, prof. M. Șesan a propus ca concluziile grupei teologice să fie îndrumătoare pentru celelalte grupe de discuții, care vor încadra în acestea exemplificările lor social-politice, amăsurat problematicii actuale, pentru ca teoria creștină (teologia) să nu planeze în abstract, ci să primească și un conținut real trăit de credincioșii creștini.

Între problemele de actualitate ample și viu discutate s-au impus: întărirea poziției O.N.U. ca să fie cu adevărat o organizație multilaterală mondială; dezarmarea generală; proclamarea de zone denuclearizate regionale; problema amestecului militar american în Vietnam; tensiunea dintre Israel și lumea arabă; problema germană; ajutorarea țărilor slab dezvoltate și altele.

După discutarea concluziilor propuse de cele cinci grupe de discuții, s-a luat în dezbatere plenară și s-a aprobat cu vot, la 17 oct., Rezoluția comună, care cuprinde patru capitole și anume: 1. Se recunoaște obligația creștinilor de a nu fi străini față de problemele vieții, la care participă ca oameni și cetățeni, fiind la aceasta chiar obligați de Mîntuitorul (Mat. 25, 31—46); 2. E necesară contribuția creștină la înlăturarea focarelor de incendiere războinică din lume (ca în Vietnam, Angola, Rhodesia, Mozambic, S. Dominicană, Congo, etc.); 3. Necesitatea realizării unei dezarmări generale, crearea de zone denuclearizate și sprijinirea

acțiunilor care le pot înlăptui, și 4. Aplicarea de măsuri concrete din partea creștinilor, pentru dovedirea solidarității și a colaborării între oameni, popoare și state.

Sesiunea s-a încheiat cu un serviciu divin ecumenist, săvârșit în catedrala reformată calvină, precum și în cea ortodoxă din Budapesta; prof. M. Șesan a slujit Sf. Liturghie împreună cu pâr. vicar. P. Mîndruțau în capela ortodoxă română.

În fine, președintele Oficiului de stat pentru afacerile bisericești J. Prandner a oferit o recepție festivă, care s-a desfășurat într-o atmosferă de adevărată frățietate.

În concluzie se poate spune că sesiunea Comitetului consultativ al Conferinței Creștine pentru Pace de la Budapesta a dovedit faptul că oricît de complexe și de frămîntate au fost problemele privitoare la lumea actuală, delegații creștini au găsit întotdeauna tonul și calea potrivită de a se aduna, de a discuta împreună și pînă la urmă a-și arăta solidaritatea întru Mîntuitorul Iisus Hristos, spre a contribui în mod cinstit și sincer la progresul omenirii și la buna ei stare în lume, fiind convinși că în adevăr: „Fericiți sînt făcătorii de pace“!

Pr. Prof. M. ȘESAN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CONGRESUL PARTIZANILOR PĂCII DE LA HELSINKI

Pentru a șaptea oară s-au adunat din întreaga lume partizanii păcii la un congres mondial, după inițierea Consiliului Mondial al Păcii în 1949. El a avut loc la Helsinki, în Finlanda, în zilele de 10—15 iulie 1965, sub patronajul președintelui statului, Urho Kekkonen. Au participat 1480 delegați, din 98 de țări. Din Africa au fost reprezentate 27 de țări, din Asia 22 și din America Latină 20. Dintre delegați, 125 erau oameni de știință, 100 parlamentari și 41 clerici creștini; între aceștia era I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

Participantii clerici creștini s-au întrunit într-o ședință specială, condusă de P. F. Patriarh Kiril al Bulgariei, din care au emis un Apel către frații din lume, zicînd: „În numele lui Dumnezeu și al dragostei Sale către omenire apelăm la voi în această oră critică, cerînd tuturor: ridicați vocile voastre și uniți-vă forțele, ca să înlăturăm moartea și distrugerea lumii... Apelăm către toți ca să colaboreze împreună pentru încetarea războiului ucigător din Vietnam, a agresiunii în Republica Dominicană și ori unde s-ar ivi un focar periculos“.

De fapt, în centrul discuțiilor s-a aflat problema Vietnamului, unde bombardamentele agresorilor nimicesc viața și cultura; de aceea au fost primiți cu aplauze furtunoase delegații Comitetelor de pace din Vietnamul de Sud și din Republica Dominicană și s-a făcut tăcere generală cînd s-a vorbit despre victimele agresorilor americani. De aceea prima zi a congresului a fost dedicată solidarității cu poporul vietnamez și s-au purtat pancarde cu inscripția: „Poporul vietnamez nu este singur!“.

La congres au fost prezentate 10 referate, care au fost discutate în 7 comisii și anume: 1. Vietnamul; 2. Eliberarea popoarelor de colonialism; 3. Interzicerea armelor nucleare, crearea de zone denuclearizate și încheierea tratatului de dezarmare mondială; 4. problema germană și altele; 5. Independența economică a popoarelor; 6. Urmările economice ale dezarmării și trecerea industriei de război la cea de pace, și 7. Crearea unei atmosfere de pace, rolul culturii, al educației și al religiei în slujirea păcii; colaborarea între organizațiile pentru pace și întărirea poziției O.N.U.

Cele mai aprinse discuții s-au purtat în comisia a doua, în care s-a tratat despre dreptul la independență al tuturor popoarelor, pentru înlăturarea discriminărilor rasiale și de orice fel; au participat 200 delegați, dintre care 74 au și luat cuvînt, pînă noaptea tîrziu.

Congresul a fost salutat de numeroase adrese, venite din toate părțile lumii, de la șefi de state și oameni ai culturii și științei, și ai bisericilor. Cu această ocazie s-a amintit de prima explozie a bombei atomice, la Hiroșima, care nu trebuie să se mai repete nicăieri.

Ședința finală a aprobat două apeluri și anume: rezoluția cu privire la Vietnam și o rezoluție generală. Prima s-a ocupat îndeosebi cu îndemnul către

„Oți ca să contribuie la încetarea războiului agresiv american în Vietnam și la stingerea acestui focar periculos pentru întreaga lume. În rezoluția generală au mai fost indicate și alte focare care produc neliniște în lume, ca cele din Africa, Asia și America Latină, și problema germană în Europa. De aceea se cere distrugerea tuturor armelor nucleare și ca toate statele posesoare a acestor arme să declare că niciodată nu vor avea inițiativa folosirii lor, pentru ca astfel să se înlăture riscul unui război atomic. În consecință, se cere sporirea acțiunilor ca să se realizeze independența tuturor popoarelor, asigurarea unei vieți corespunzătoare demnității de om și colaborarea în lume pentru asigurarea securității mondiale și rezolvarea pașnică a tuturor chestiunilor în litigiu.

ANIVERSARE ECUMENICĂ

La 19 august 1965 s-au împlinit 40 de ani de la întrunirea primului mare congres ecumenist interconfesional la Stockholm, în 1925, organizat de ramura ecumenică pentru „Viață și faptă” (Life and Work), sub îndrumarea însuflețitului arhiepiscop luteran Nathan Söderblom din Uppsala-Suedia. Pentru că această ramură căuta apropierea între creștini fără bariere dogmatice, pe baza dragostei către semen, a fost numită: Mișcarea Creștinismului Practic.

Insuflețirea era sporită și pentru faptul că întrunirea se afla sub impresia aniversării a 1.600 de ani de la ținerea primului Sinod Ecumenic la Niccîia, în 325.

La congres au participat atunci 680 delegați din 37 de țări, care reprezentau 31 de confesiuni creștine, ortodoxă și variate grupări evanghelice-protestante, pe lângă Biserica anglicană. Biserica Ortodoxă a fost reprezentată printr-o mare delegație, pusă sub conducerea Patriarhului Fotie din Alexandria și cuprindea participanți din Patriarhia Ecumenică, Patriarhiile Alexandriei și Ierusalimului, Arhiepiscopia Ciprului, Patriarhia Sirbă, din Mitropolia greacă și din Exarhatul bulgar; delegația Bisericii Ortodoxe Române era condusă de mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului.

A fost prima prezență ortodoxă mai largă la un congres interconfesional creștin.

Din cuvintele rostite atunci de mitropolitul Nicolae Bălan amintim: „Avem datoria de a lucra cu puteri unite pentru o colaborare rodnică și ducătoare la scop întru propășirea operei sfinte a lui Hristos...; contribuția diferitelor biserici creștine adunînd-o laolaltă, vom putea să reconstruim acea simfonie plină, care va arăta bogăția Creștinismului în minunata lui frumusețe”.

Și așa a și fost.

DESPRE CONCILIUL II VATICAN

De curînd, papa Paul VI a anunțat că la 14 septembrie 1965 va începe ultima sesiune, a 4-a, a Conciliului Vatican 2.

Pentru a înțelege la ce rezultat trebuie să ajungă această sesiune, paralel cu dorințele papii și ale Vaticanului, este necesar a face o recapitulare generală a celor discutate la cele trei sesiuni premergătoare. (Vezi amănunte în rev. „Ortodoxia”, nr. 1, 2 și 4 pe 1964).

Papa Ioan XXIII, dorind să apropie Biserica romano-catolică de realitățile actualității, atît pe linie socială cît și pe cea a unității creștine, a căutat să o facă pe calea sobornicității, adică prin conciliu. L-a anunțat prin enciclica sa: „Ad Petri cathedram”, din 29 iunie 1959 și apoi prin enciclica: „Humanae salutis”, din 25 decembrie 1961.

Lucrările au fost pregătite în 12 comisii și 3 secretariate, din care unul „pentru unitatea creștinilor“, condus de card. A. Bea, ajutat de msg. Willebrands. Materialul a cuprins peste 1.200 de probleme și a fost concentrat în 74 de scheme (teme), și apoi redus la 17, din care au fost puse în discuție 9: Despre izvoarele Revelației; despre păstrarea curată a tezaurului credinței; despre ordinea moralei creștine; despre castitate, căsătorie și familie; despre Sf. Liturghie; despre mijloacele de comunicație socială; despre unitatea Bisericii; despre Biserica; despre Sf. Fecioară Maria. La ședințe au fost invitați circa 2.500 prelați, dintre care 940 din Europa, 855 din ambele Americi, 330 din Africa, 320 din Asia și 60 din Australia și Oceania (eparhiile unora sînt cit o parohie).

Sesiunea primă s-a ținut din 11 septembrie—8 decembrie 1962, fiind inaugurată de papa Ioan XXIII, care a stabilit scopul și tematica conciliului, punînd la bază: conștiința creștină catolică, conștiința de sine a Bisericii romano-catolice și raportul Bisericii romano-catolice față de omenire. Papa și prelații realști doreau trezirea romano-catolicismului la conștiința autentic creștină a sobornicității. S-au luat în discuție schemele: 1. Despre Sf. Liturghie, cuprinzînd și Sf. Taine, ierurgiile, anul liturgic, lucrurile și locurile de cult, precum și limba poporului în cult; — apoi 2: Despre izvoarele Revelației, cu Sf. Scriptură și Sf. Tradiție; — apoi 3: Despre mijloacele de comunicație socială, în care se cuprind cele de difuzare, ca presa, radioul etc.: — apoi 4: Despre unitatea Bisericii, tratînd despre posibilitatea unei uniri cu Bisericile ortodoxe; — și în fine 5: Despre Biserica și despre Sf. Fecioară Maria, dacă este „Maica Bisericii“.

Discuțiile s-au dus pe trei planuri, pe trei direcții și anume: una tradițională-conservativă (ultramontană), alta modern-liberală doritoare de actualizare (aggiornamento) și alta, la mijloc, de echilibru între trecut și viitor. În orice caz, s-a realizat „un climat nou“ de a vedea problemele bisericești, în prezența numeroșilor observatori necatolici, între care și delegații Patriarhiei Ruse.

Sesiunea a doua, din 29 septembrie—4 decembrie 1963, s-a desfășurat însă într-o atmosferă mai aspră între cele două direcțiuni, datorită faptului că murind papa Ioan XXIII, i-a urmat papa Paul VI, care a crescut în concepții ultramontane; de aceea el a îndrumat lucrările conciliului mai mult în direcția problemelor interne ale Bisericii romano-catolice, și mai puțin cu cele ale lumii înconjurătoare. S-au discutat schemele: 1. Despre Biserica, dîndu-se atenție relației dintre papă (primat) și conciliu (episcopat) și vorbindu-se despre rolul laicilor în biserică; — apoi 2. Despre Ecumenism, presupunînd că toți cei botezați aparțin Bisericii (catolice) indiferent de erezia ce o împărtășesc, pentru că ecumenismul se realizează numai în jurul papii.

Discuțiile între cele trei direcții au dat ocazie celei de mijloc să intervină mai des, pentru a aplană contradicțiile dintre celelalte două, ultramontană și realistă, îndeosebi în privința primatului papal, care se impune mai departe peste colegiul episcopilor. Astfel desfășurarea sesiunii a fost mult mai complexă și de aceea nu a mai fost timp pentru discutarea altor scheme. Aceste împrejurări au produs nedumeriri și îngrijorări și printre necatolici, fiind transmise prin observatorii necatolici la conciliu, căci „ecumenismul papal“ nu putea fi acceptat de nici o comunitate necatolică.

La 6 august papa Paul VI a emis enciclica: „Ecclesiam suam“, care preciza ca scop al conciliului să pună în valoare două principii: primatul papal și dialogul cu lumea necatolică. Dar felul de prezentare al ideilor a făcut ca să sporească atenția față de sesiunea conciliului din partea tuturor.

Sesiunea a treia a avut loc între 15 septembrie—21 noiembrie 1964, și ea a discutat despre: 1. Sf. Fecioară Maria, dacă este „Maica Bisericii”, sau nu; — apoi 2: Despre colegialitatea episcopilor și primatul papal, care se suprapune acestei colegialități; — apoi 3: Despre îndatoririle pastorale ale episcopilor; — 4. Despre libertatea religioasă și concordatele care ocolesc libertatea religioasă a creștinilor necatolici; — 5. Despre declarația privitoare la evrei și necreștini, cu îndrumarea de a se evita antisemitismul și discriminările; — 6. Despre dialogul ecumenist, care a dat de cunoscut că s-au trezit vechile animozități (care au dus în 1965 la reboțezări de necatolici); — 7. Despre Revelație; — 8. Despre apostolatul laicilor; — 9. Despre preoți; — 10. Despre Biserică și lumea contemporană, cerind participanții realiști un „aggiornamento” sincer, referitor la contemporaneitate (fără cezaropapism, avuții, condamnări, segregatii, și pentru solidaritate cu omenirea, cu nevoile ei, pentru pace și dezarmare și fără arme atomice; — 11. Despre Bisericele Orientale, exprimând dragostea către „frații separați”; — 12. Despre misionarism și viața monahală.

Deoarece cercurile ultramontane au crezut că sesiunea este ultima, ei au făcut mari eforturi ca să se cedeze „acomodării” cit mai puțin și astfel rezultatele, în ciuda voturilor, au dezamăgit și mîhnit atît pe participanții realiști la conciliu, cît și pe creștini necatolici, pentru că amînarea unor probleme discutate de conciliu nu era dovadă de o soluționare mai favorabilă, ulterioară. Au mărturisit-o și observatorii protestanți și ortodocși la conciliu, între care se afla și un delegat al Patriarhiei Ecumenice. Presa protestantă și-a exprimat nu numai critica, dar și nemulțumirea cu rezultatele sesiunii. S-a afirmat că „grijile Mariei” au împins cu totul la o parte chemarea Mariei.

Să vedem ce va aduce ultima sesiunea a conciliului.

COMEMORAREA LUI IOAN HUS LA 550 DE ANI

Protestanții cehoslovaci s-au încadrat în tradițiile magistrului Ioan Hus, ars pe rug ca eretic wiclefian la conciliul de la Constanța-Elveția, la 6 iulie 1415. Îndeosebi Biserica evanghelică Cehoslovacă se consideră a urma mai cu fidelitate aceste tradiții. (Vezi: Informații ecumenice din Cehoslovacia, nr. 6, 1995, p. 38ss). Îndeosebi se subliniază la Hus curajul său de a-l vesti pe Hristos în sens „hristocentric”, într-o vreme în care în biserica apuseană se accentua doar „papo-centrismul”. (R. Rician, Solia lui Hus, în: Krestanka Revue 6, 1965, p. 129s), și aceasta constituie marea sa erezie (o constată și benedictinul Paul de Vooght, Erezia lui Hus, Louvain 1960, recenzată în Communio Viatorum 1, 1965, p. 65s).

La 5 și 6 iulie 1965 a avut loc la Praga, în Capela Betleem și la mormîntul lui Hus din piața orașului vechi, comemorarea solemnă. După inaugurarea de către episcopul Bisericii cehoslovace, J. Kupka, cîntările cuvenite, citirea rugăciunii ocazionale și a textului biblic potrivit, episcopul general al bisericii luterane slovace, Jan Chabada, a ținut predica zilei. Apoi a urmat conferința seniorului sinodal al Bisericii Fraților cehi, V. Hajek, la tema comemorării; în cadrul ei, conferințiarul a arătat că Ioan Hus este deja reabilitat prin istorie, căci e greu a preciza azi de care creștini se apropie mai mult, de cei evanghelici, ortodocși sau catolici; el exprimă azi un consens unanim al creștinilor de bună credință, pentru că a murit ars pe rug tocmai pentru credința cea bună a creștinilor. Din partea oaspeților au prezentat omagieri: secretarul general Visser't Hooft al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva, președintele Pierre Bourguet al bisericii reformate franceze, episcopul luteran Erich Eichele din Stuttgart-R.F.G., modera-

torul valdens Er. Rostan din Roma și protoiereul ortodox Pavel Sokolovski din Patriarhia Rusă. Binecuvîntarea finală a fost dată de I. P. Sf. Mitropolit ortodox Dorotei de Praga. Serbarea a fost televizată (rev. Cesky Zapas 29—30, 1965).

În același timp, la Constanța, în Elveția, s-a comemorat martiriul lui Ioan Hus, prin sesiuni de conferințe și întruniri, care au durat mai multe zile. Au luat cuvîntul prof. A. Molnar de la Praga despre: Ioan Hus și conciliul de la Constanța; pastorul german Stürmer de la Mannheim-R.F.G. despre: Hus la conciliu; prof. Seibt din München, pastorul P. Bourguet și alții au participat cu completări și lămuriri în probleme. La casa în care a locuit Hus la început s-a pus o placă comemorativă, în prezența primarului orașului Constanța; se va inaugura și un muzeu explicativ (în rev. Reforme, nr. 1059, pe 1965, p. 10).

Cu acest prilej s-au publicat multe numeroase studii, din care reținem: Tra-diația lui Hus în Biserica cehoslovacă, de M. Kanak; Neascultarea justă a lui Hus, de J. Manek; Hus și Reformația mondială, de Zđ. Trtik; Comemorarea lui Hus și biserica romano-catolică, de M. Kanak; Hus martor fidel al lui Hristos, de J. Kupka; Hus și problema națională, de V. Kaderavek, și altele, publicate de săptămînalul Cesky Zapas, nr. 27/28, 1965. Apoi: Hus și germanii, de Zđ. Trtik; Concepția teologică a lui Hus, de M. Kanak; și Hus în concepția unui teolog ortodox, de prof. M. Șesan din Sibiu, publicate în rev. Nabozenska Revue, nr. 3/4, 1965. În fine, Magistrul Ioan Hus, luptător pentru adevăr și dreptate, de pâr. vicar J. Novak, și Magistrul Ioan Hus și Ortodoxia, de prof. M. Șesan din Sibiu, publicate în rev. Hlas Pravoslavi, nr. 7, Praga 1965.

Comemorarea actuală a lui Ioan Hus a provocat și consecințe pentru romano-catolici, mai ales că anumite antecedente s-au și manifestat. Astfel încă papa Ioan XXIII a promis, la intervenția cehă, că în cadrul conciliului se vor face și cuvenitele revizuirii ale unor condamnări mai vechi; apoi benedictinul belgian Paul de Vooghdt a arătat în cartea: Erezia lui Hus, din 1960, pe 974 p., că condamnarea lui Hus nu a fost legală, și în fond nici conciliul nu a avut bază perfect legală, așa că deciziile lui sînt revizuibile. De aceea delegații cehoslovaci, sprijiniți și de alții, la conciliul de la Vatican, au pus întrebarea dacă se va da curs unei revizuirii a procesului lui Hus, precum a promis-o papa Ioan XXIII; dar papa Paul VI consideră conciliul de la Constanța cel mai perfect conciliu, pentru că a restabilit supremația deplină a papii; deci problema revizuirii procesului lui Hus rămîne deschisă, deși pentru conștiințele credincioșilor catolici cehoslovaci ea ar trebui să primească o rezolvare favorabilă.

M. ȘESAN

AMINTIREA LUI LOISSY

Profesorul francez Denise Dumont-Dressy — (art. Loissy et le modernisme, în „Le Monde“, 2 sept. 1965, p. 6) — susține că „criza modernistă din Biserica catolică „n-a fost rezolvată prin condamnarea ei de către papa la începutul sec. XX“. Modernismul a fost o vastă mișcare religioasă care s-a manifestat în țările mari ale Europei „și a numărat personalități de seamă“, pe cei mai buni dintre cei buni“, ca: Loissy, Tyrell, Minocehi, Schnell, Schnitzer, etc. Ceea ce îi unea pe moderniști era „efortul conștient de a regăsi valorile esențiale ale propovăduirii neotestamentare, o încercare de a se ridica, dincolo de elementele conceptuale și de formulele scolastice, la izvoarele credinței și tradiției, „la adevărul evan-ghelic și la tradiția vie a Bisericii primare. Aceasta ar elibera Biserica și teo-

logia de cosmologii și filozofii perimate (aristotelismul însoțit de tomism) care „întunecă” adevărul revelat și ar ajuta la înnoirea gândirii creștine în epoca noastră. „Această întoarcere la valorile fundamentale trecea prin cercetarea critică a izvoarelor revelate și a istoriei creștinismului”, ceea ce a făcut abatele A. Loissy, ucenicul Msgn. Duchesne (Istoria Bisericii). Duchesne nu credea în vremea aceea (1900) că ar fi posibilă împăcarea între critica biblică și catolicism. Loissy, dimpotrivă, a crezut că acest lucru e posibil, pentru că Biserica nu e numai omenească, ci și divină. El voia „să creieze în Biserică știința Bibliei”. S-a înșelat: Biserica romano-catolică l-a excomunicat. După condamnarea sa, Loissy scria: „Substanța revelației biblice va fi salvată, deși felul de a înțelege și de a o trăi prin credință, cere o schimbare a cadrelor tradiționale ale gândirii catolice”. E o schimbare, pe care Vaticanul atunci n-a voit s-o admită. Și azi Vaticanul se limitează la schimbări formale. Felul cum a fost tratat de papă și de ierarhie, l-a făcut pe ex-abatele A. Loissy să spună: „Biserica romană n-are inimă”. El și-a continuat cercetările și a publicat opere despre „Evanghelia și Biserica”, „Nașterea creștinismului”, „Memorii” ș. a. (ultima lucrare a lui e din 1939), recunoscând că „o sinteză de acest fel nu poate fi decît o încercare, în raport pe cît e posibil cu starea actuală a cercetărilor, și că ea nu poate pretinde de a aduce soluția definitivă a tuturor problemelor ce le ridică geneza creștinismului”. „Nu-mi aparține să propun, cu atît mai puțin să impun Bisericii (catolice) un program de reforme. Eu n-aveam decît să stabilesc faptele istorice, să indic problemele ce apar astăzi, cel mult să sugerez cu sfială unele soluții. Au vrut să mă sugrume, n-au reușit, dar problemele rămîn”. (Un mit apologetic, 1939).

În „Evanghelia și Biserica” Loissy pune istoric problema originilor creștine și dezvoltării creștine, încercînd să arate continuitatea vie a Evangheliei în Biserică. Noul Testament ne prezintă credința primilor creștini. Biserica vine de la Hristos. Dogma divinității lui Iisus a fost elaborată de tradiția credinței. Doctrina Bisericii și cultul ei s-au dezvoltat în decursul istoriei. De aceea Biserica trebuie să se dezbrace de ceea ce aparține Evului Mediu și să se înnoiască prin Evanghelia vie, prin ceea ce e esențial. În acest sens abatele Bremond îi scria lui Loissy: „Dacă religia fundamentală (esențială) poate fi salvată, nimeni nu o va salva ca Dumneavoastră”.

Deși opera lui Loissy, ca orice încercare de înnoire, are și părți criticabile, ea totuși arată calea spre înnoirea Bisericii din izvoarele originare ale Evangheliei, ale credinței primilor creștini. Este ceea ce susține Biserica Ortodoxă de veacuri. E ceea ce năzuiesc protestanții să realizeze. E ceea ce direcția reformistă din Biserica rom.-catolică, în luptă cu direcția conservatoare, vrea să realizeze.

N. M.

REPERTORIU ECUMENIST

Potrivit programului trasat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, președintele Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, profesorii Institutelor Teologice de grad Universitar ale Bisericii noastre, de la București și Sibiu — în colaborare statornică și de frățească armonie cu colegii lor de la Institutul Teologic Universitar Protestant Unic din Cluj (inclusiv Secția evanghelică-luterană C.A. din Sibiu) — desfășoară o susținută activitate de studii și documentare în cadrele lucrărilor pregătitoare pentru manifestările periodice al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ale Conferinței Creștine pentru Pace. Vrednice de amintit, în această privință, sint mai ales două sesiuni de lucru teologic ecumenist și de luptă pentru pace, care au avut loc în cursul anului curent.

În 17 mai a. c., la Institutul Teologic Universitar din București, s-a desfășurat o ședință de lucru a teologilor din țara noastră, cu tema: „Concepția Vaticanului despre celelalte Biserici creștine și atitudinea lui față de ele în situația ecumenică actuală”.

Ședința a fost prezidată de P. Sf. Sa Dr. Antim Nica Țirgovișteanul, Episcop-vicar patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu P. Sf. Episcop-vicar patriarhal Dr. Visarion Aștileanu Ploieșteanul.

La lucrări au luat parte, ca invitați, directorii Seminariilor teologice ale Bisericii noastre și alți slujitori bisericești.

Delegația Institutului Teologic Universitar din Sibiu a fost alcătuită din P. C. Rector Dr. Sofron Vlad și P. C. Profesori Arhim. Dr. Nicolae Mladin, Dr. Isidor Todoran și Dr. Grigorie Marcu.

Referatul la tema amintită a fost susținut de P. C. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic din București, iar coreferatul — de dl decan Dr. Hermann Binder, de la Secția ev.-lut. Sibiu a Institutului Teologic Protestant din Cluj.

La discuții au luat parte majoritatea profesorilor de teologie prezenți și a invitaților.

*

În 9 iunie a. c., la Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj, a avut loc o nouă sesiune de lucru a Institutelor Teologice din țara noastră.

Au luat parte: P. Sf. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului. Eminențele Lor Episcopii Iuliu Nagy și Alexa Kiss, ș. a.

Delegația Institutului Teologic Universitar ortodox din Sibiu a fost alcătuită din P. C. Profesori Dr. Isidor Todoran și Dr. Grigorie Marcu.

Sesiunea a avut tema: „Opera reconciliatoare a lui Dumnezeu, azi, între popoare”.

Au prezentat referate și coreferate: Dl Prof. Dr. Ludwig Binder și asistent Galfi Zoltan de la Institutul Teologic Protestant, P. C. Prof. Dr. D. Stăniloae (București) și P. C. Prof. Dr. I. Todoran (Sibiu).

La discuții au luat cuvîntul: P. Sf. Episcop Teofil, Em. Sa Episcopul Iuliu Nagy, P. C. Rector N. Nicolaescu (București), P. C. Prof. Grigorie Marcu (Sibiu), Dl decan H. Binder, Dl Rector St. Iuhász, P. C. Prof. Dr. I. Zăgreanu și un mare număr de profesori ai Institutului Teologic Protestant, directorul Seminarului Teologic ortodox din Cluj, P. C. Prof. Ioan Pop, ș. a.

Sesiunea a ajuns la încheierea că Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, prin jertfa de pe cruce și prin învierea Sa, a adus împăcare între om și Dumnezeu, între om și om, între popor și popor.

Lucrarea de împăcare soteriologică săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu întrupat obligă pe toți creștinii — azi, ca și în trecut — să se străduiască a sluji cauza împăcării reale dintre popoare, sprijinind lupta omenerii contemporane pentru o viață din ce în ce mai bună și pentru pace.

Sesiunile de lucru de specia aceasta, pe lângă precizările de poziție creștinească față de problemele vieții contemporane, adună laolaltă slujitori ai unor culte care au dovedit și pînă acum că pot colabora și sînt dispuși să colaboreze,

în cel mai autentic spirit ecumenist; în toate chestiunile în care avem țeluri comune. Pacea și bunăvoința capătă astfel trup în propriile noastre preocupări și acțiuni creștinești.

RED.

DRUMUL SPRE NEMURIRE AL LUI ALBERT SCHWEITZER

De două ori omenirea vremii noastre s-a oprit asupra numelui lui Albert Schweitzer în anul acesta: o dată — la 14 ianuarie, când împlinea venerabila vîrstă de 90 de ani — cu recunoștință și vibrante urări de bine; a doua oară — în 4 septembrie, când a închis ochii pentru totdeauna — cu păreri de rău de-o profunzime și sinceritate care însoțesc pe drumul din urmă puțini oameni de seamă.

Apostol al creștinismului militant, medicul, teologul, filozoful, muzicologul și luptătorul pentru pace Albert Schweitzer n-a fost un om obișnuit. Statura sa spirituală are proporții de pisc și zee, dacă ar fi existat, ar fi privit-o cu mîndrie și, poate, cu pizmă. Munții — spunea undeva Camus — te obligă mereu să-ți ridici privirea. Numai în această poziție poate fi contemplată personalitatea de vîrf a lui Albert Schweitzer.

Cinci decenii a luptat împotriva atîtor tendințe de degradare a valorilor umane și tot atîta vreme a crezut în valoarea și demnitatea creaturală a omului. „Nu deznădăjduiesc. Îmi dă putere mizeria pe care am văzut-o și credința în oameni ține speranța mea trează“, — spunea cîndva.

Om de geniu — o genialitate polivalentă — dotat cu o imensă forță morală, convins de măreția potențială a omului, a combătut practic suferința și tot așa a asanat degradări umane jalnice, slujind neabătut pe omul simplu.

Se cunoaște experiența sa — abnegația sa fără egal — din cîte s-au spus mai ales cînd a trecut hotarul anilor nouăzeci: În 1913, lăsînd toate onorurile europene și renunțînd la confortul unei vieți corespunzătoare pregătirii și renumelui său — încă de-atunci bine stabilit — a descins în plină pădure africană și a înființat la Lambaréné (provincia Gabon, în Congo), prin propriile sale mijloace materiale, un spital pentru negri. Era însoțit de-o singură infirmieră: soția sa.

Astăzi, așezămîntul doctorului Albert Schweitzer numără peste cinci sute de paturi, aflate în grija a 6 medici și 16 surori medicale. Înafară de spitalul propriu-zis, se află acolo și o leprozerie, construită din suma atribuită ctitorului lui în 1952, cînd i s-a decernat lui Albert Schweitzer Premiul Nobel pentru Pace.

„Trăsăturile omeniești ale lui Schweitzer sînt la nivelul eticii pe care a profesat-o... Misionar al culturii în Africa bîntuită de boli și de mizerie, misionar al omenirii în Europa amenințată de spectrele războaielor, de ura între rase, între popoare, de exploatare și de primejdia terifiantă a unui cataclism atomic, Schweitzer a semănat sănătate, mîngiere, încredere, entuziasm“ pe ori unde și-a purtat pașii statura sa impozantă (scrie un medic român. Vezi „Contemporanul“, nr. 37 a. c., p. 8).

Omenirea contemporană — desigur, și generațiile viitoare — îi păstrează recunoștință netrecătoare mai ales pentru hotărîta sa încolonare în rîndurile apărătorilor convinși ai păcii popoarelor. Emoționantele sale apeluri adresate opiniei publice mondiale prin posturi de radio și în scris reprezintă o contribuție de

1 Vezi și revista aceasta, nr. 1—3, a. c., p. 193 urm.

uriașă însemnătate morală, umanitară la prevenirea războiului atomic. Iată câteva gânduri ale marelui nostru contemporan, care avertizează asupra primejdiei ce amenință omenirea actuală (reproduse de revista „Lumea“, nr. 37 a. c., p. 7, din cartea lui Albert Schweitzer, intitulată „Pace sau război atomic?“, apărută la New York în 1958):

„Un război atomic ar fi actul cel mai absurd și nebunesc. El trebuie preîntîmpinat cu orice preț.

Din păcate, un război rece se poate transforma într-un război atomic. Acest pericol este astăzi mai mare decît oricînd în urma posibilității de a se folosi rachete cu rază lungă de acțiune“ (p. 27—28).

„Am ajuns să ne privim unii pe alții numai ca membri ai unui popor fie aliat cu noi, fie potrivnic nouă și poziției noastre: prejudecata, simpatia sau antipatia sînt condiționate de această concepție. Trebuie să descoperim din nou faptul că noi — toți laolaltă — sîntem ființe omenesti și că trebuie să ne străduim să recunoaștem unul altuia calitățile morale pe care le avem. Numai în felul acesta vom începe să considerăm că și în alți oameni, ca și în noi înșine, se va naște nevoia unui spirit nou care poate fi începutul unui sentiment de încredere reciprocă“.

*

Biografia eroică a lui Albert Schweitzer nu sfîrșește în mormîntul proaspăt pe care-l străjuiește foșnetul pădurii ecuatoriale. Drumul lui spre nemurire a început demult: de cînd a descoperit pe aproapele său în orice om și s-a sălășluit cu binefacerile sale acolo unde era mai acută și mai urgentă nevoie de ele.

Odihnească în pace marele martor al acestor vremuri mari, care-i datorează ceva din prestanța lor!

GRIGORIE MARCU

DUBLA ATRACȚIE A MOLDOVEI DE AZI

Trecutul — spunea cineva — e ceea ce nu se „trece“.

Tot întinsul Patriei noastre înfloritoare este presărat cu urme din trecut, pe care grija fără precedent de atentă și de consecventă a Statului socialist le restaurează și repune în valoare în cele mai moderne condiții.

Cu deosebire în nordul Moldovei, urmele din trecut prezintă o densitate fără pereche și-o valoare istorică — artistică, religioasă-bisericească, socială și culturală — unanim prețuită în țară și în străinătate.

Nu e de mirare că drumurile Moldovei — acum, întreținute în chip exemplar, iar cele mai multe asfaltate — cunosc un aflux de călători considerabil în tot cursul anului. Străinii — turiști și pelerini — se simt atrași și de mănăstirile și schiturile din regiunile respective.

Și unii și alții cercetează cu emoție și respect comorile noastre de istorie românească veche. Și unii și alții compară trecutul cu prezentul și se pătrund de conștiința capacității constructive a țării înnoite de astăzi, a harnicului ei popor, a înțelepteii ei ocîrmuri.

În nordul Moldovei — ca peste tot în țara noastră — trecutul și prezentul se întîlnesc și se întregesc armonios, vorbind despre statornicia în vrednicie a poporului nostru atît de înzestrat.

Iată, spre exemplu, Voronețul: „Minune de arhitectură și de pictură bisericească — scrie, covîrșit de emoție și admirație Academicianul Victor Eftimiu (în „Contemporanul“, nr. 44 a. c.) — această ctitorie a mitropolitului Grigore Roșcă,

văr al lui Ștefan cel Mare și ucenic al lui Daniil Sisastrul, Voronețul scînteie în toate culorile curcubeului, din aureolele de aur ale sfinților, din albastrul peisajelor celeste, din toate acele vopsele fragede, peste care nu pare să fi trecut o jumătate de mileniu...

Chipurile lui Grigore Roșca și-al lui Daniil Sisastrul sînt zugrăvite pe unul din zidurile exterioare, iar în interior vedem pe însuși marele Ștefan, tînăr și blond, oferind înaintașilor și urmașilor chivotul acelei pioase zidiri, începută sub domnia lui, zidire fără pereche în lume și-n fața căreia zeci de mii de vizitatori vin să se extazieze în fiecare lună.

La șase-șapte kilometri, iată și mănăstirea Humorului, mai rustică, mai modestă, cu picturile exterioare mai puțin păstrate ca la Voroneț, biserica zidită de un frate dinspre mamă al lui Petru Rareș, și marele său logofăt, primul ministru al țării de-atunci“...

Pe de altă parte, „viața nouă pe care o trăiește în anii puterii populare nordul Moldovei, ca și celelalte regiuni ale Republicii, ... și norocul de a fi administrată de edili neobosiți, ... fac din această parte a Moldovei o regiune vie, model cu mare viitor“.

*

Între vizitatorii și închinătorii care s-au perindat prin nordul Moldovei numai la începutul verii acesteia, s-au aflat numeroase grupuri de oameni ai Bisericii de dincoace de munți. De la Sibiu, putea fi întîlnit acolo un grup aflat sub conducerea P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu. Alt grup venea din părțile Oradiei (condus de P. C. Prot. Paul Madincea); altul, din protopopiatul Sf. Gheorghe (condus de P. C. Prot. Nicodim Belea); altul, din Cluj (condus de Dl. Secretar eparhial Iosif Butuc). Scurtă vreme după acestea, bătătoarea aceleași căi de întîlnire cu mărețiile trecutului și cu izbînzile prezentului grupul sibian de familii preoțești din protopopiatul raional (condus de P. C. Prot. Ioan Munteanu). Nu au lipsit nici grupuri mai mici de familie (ca acela al P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu).

Unii dintre vizitatori au răzbit pînă sus, la Mănăstirea Putna. Alții, au coborît pînă în latura de sud a Eparhiei Romanului. Nimeni n-a pregetat să vadă cetățile chimiei de la Săvinești, Orașul „Gheorghe Gheorghiu-Dej“ (fost: Onești), Hidrocentralele de pe Bistrița și Lacul de acumulare de la Bicaz. Mulți s-au înapoiat în Ardeal — sau au pătruns în Moldova — prin monumentalele Chei ale Bicazului.

Ingrămădeam în suflete mîndrie patriotică la fiecare pas: visteriile vechi și nouă ne-o stîrneau irezistibil.

Mai presus de toate, ne-am simțit îndatorați sincer Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitului Episcop Parthenie al Romanului. Direct sau prin sfetnicii lor — cu deosebire Părintele Arhimandrit vicar Irineu Crăciunaș, la Iași și Părintele Consilier Nicolae Todericiu, la Roman — arhipăstoriile Bisericii noastre din laturile moldovene au hărăzit tuturor grupurilor de vizitatori și închinători o ospitalitate îndatoritoare, atenții părintești, îndrumări prețioase pentru drumeție.

Mărețele construcții civile și bisericești de la Iași și cele în curs de efectuare la Roman, întăresc impresia reconfortantă de zidire nouă care se observă peste tot în nordul Moldovei.

GRIGORIE MARCU

REPERTORIU INFORMATIV

— Au trecut aproape zece ani de cînd răsfațata artistă de culoare Joséphine Baker — în seara de 10 aprilie 1956 — își lua un mișcător rămas-bun de la scenă, în Parisul care a adoptat-o și a alintat-o pe măsura marelui ei talent. Ultimul ei cînt — cîntul de adio — vorbea despre cei 7 orfani (doi galbeni, unul negru, altul roșu și trei albi), între 1—5 ani, pe care-i înfiase și îi creștea matern la locuința ei dintr-o localitate rurală situată în departamentul Dordogne.

Răscolitorul ei cîntec sfîrșea astfel:

Dacă toate popoarele pămîntului

— Fără să se ocupe de culoarea lor —

N-ar avea decît o inimă!

Atunci toate fețele vor fi voioase

Și încetul cu încetul lumea întreagă

Va fi mai bună și va deveni

Un sat imens, în care toate popoarele s-or iubi! (Text integral și explicații, în rev. aceasta, 1959, p. 798u).

Luptătoare tenace împotriva discriminărilor rasiale mai ales prin conferințele publice pe care le-a ținut în ultimii zece ani în diferite părți ale lumii, d-na Joséphine Baker a prezentat recent presei macheta viitorului ei proiect: „Universitatea internațională a fraternității“, pe care dorește s-o construiască pe proprietatea sa din sud-vestul Franței. Acolo — așa intenționează mărîmîmoasa ctitoră a acestui așezămînt select — studenți de toate rasele și de toate naționalitățile vor învăța să trăiască și să lucreze împreună.

Cei 7 orfani ai doamnei Baker au crescut: parcă-l vedem înscrisi pe primele 7 locuri ale viitoarei universități interrasiale!

*

— Se știe că bolile cardio-vasculare și cancerul secără cele mai multe vieți în generația actuală.

Cele dintii au leac, dacă bolnavul este așezat în condiții de liniște și bună îngrijire medicală.

Celălalt, rămîne încă flagelul nr. 1 al omenirii actuale. Zeci de mii de specialiști se străduiesc — în instituții oncologice inzestrate la cel mai înalt nivel al tehnicii medicale actuale — să-i afle remediul. Că va fi aflat, nu încape îndoială.

Pînă atunci, Organizația Mondială a Sănătății informează că decesele datorate cancerului s-au ridicat în lume de la 2.175.000 în 1950—1952, la 2.623.000 cazuri în 1958—1960.

*

— Tot Organizația Mondială a Sănătății anunță că în toată lumea activează circa 1.500.000 medici pentru circa 3 miliarde de oameni.

În cîteva țări, 1 medic revine la mai puțin de 500 de persoane, dar în altele 1 medic corespunde unui volum de 50.000 de persoane. E vorba aci, firește, de țările subdezvoltate.

*

— Tîrgul de carte de la Frankfurt pe Main (R. F. Germană) a reunit în toamna anului acestuia aproape 1.400 expozanți, peste 2.000 editori și librari și circa 1.200.000 cărți expuse.

Au fost reprezentate toate genurile de carte — literatură clasică și contemporană, tratate și monografii din toate domeniile științei, literatură religioasă,

cărți și albume de artă, literatură social-politică, cărți pentru copii, cărți de popularizare a științei, etc.

Pe lângă acest târg, a fost organizată o expoziție a celor mai frumoase cărți apărute în țara noastră. Expoziția s-a bucurat de un succes deplin.

Contactele stabilite acolo cu editorii străini au arătat posibilitățile sporite de editare a literaturii noastre clasice și a unor romane și nuvele contemporane în R.F.G., Țările Scandinave și Olanda.

S-au stabilit primele contacte în vederea unor coeditări, cu parteneri din R.F.G. și Franța, a unui album de artă populară românească, a unui album de icoane pe sticlă, a altuia cu fresca exterioară a mănăstirilor din Moldova, precum și pentru tipărirea în străinătate a unui ghid și a unei scurte monografii despre România.

*

— Astăzi există în lume circa 2 mii de universități.

Universitatea din Viena este a 17-a în ordinea vechimii și cea mai veche universitate din țările de limbă germană. A fost înființată acum șapte veacuri — la 12 martie 1365.

Astăzi, Universitatea din Viena are 5 facultăți: una de Filozofie (care include Literale, Științele naturale și Farmacia), una de Medicină, una de Drept (și Științe politice) și două facultăți de Teologie (romano-catolică și protestantă).

Un total de 750 profesori (dintre care 150 șefi de catedre), asistați de conferențieri, docenți și asistenți predau peste 1.200 de discipline. Aparatul de studii al Universității cuprinde 1.500 cercetători științifici, asistenți și personal auxiliar.

Universitatea din Viena este frecventată de 18.000 studenți. O pătrime din ei sint străini, din 60 de țări.

Săptămânile universitare și cursurile de vară atrag la Viena în fiecare an mai mult de trei mii de studenți străini.

Universitatea din Viena — „Alma Mater Rudolphina“ — posedă cea mai mare bibliotecă universitară din Europa centrală și cea mai vastă arhivă universitară de pe continentul nostru.

La Universitatea din Viena funcționează un lectorat de limba și literatura română. Încă din 1869 se țineau acolo prelegeri despre limba română.

În 1904 a avut loc instalarea tânărului Sextil Pușcariu la cîrma seminarului românesc, demnitate pe care a deținut-o pînă în 1906.

Seminarul românesc este cercetat de numeroși studenți și oaspeți aleși de peste hotare. Frunași ai culturii noastre actuale — Tudor Arghezi, C. Daicoviciu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, ș. a. — au ținut prelegeri acolo și s-au întîlnit cu studenții și cu cadre didactice austriece.

Astăzi, seminarul românesc este condus de dl Al. Niculescu. (Cf. „Contemporanul“, nr. 44 a. c.).

*

— François Mauriac a fost sărbătorit în Franța cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani.

Ilustru reprezentant al literaturii franceze contemporane, academicianul François Mauriac este Laureat al Premiului Nobel (1952).

Cartea lui despre „Viața lui Iisus“ a fost tradusă în românește (de Pr. E. Păsculescu-Orlea și Const. A. I. Ghica; Editura „Cugetarea“, fără an) înainte cu un pătrar de veac.

Viguros și lucid, științietor și productiv, octogenarul fruntaș al literelor franceze dovedește — cum a spus un cronicar român de azi (cf. „Contemporanul“, nr. 44 a. c.) — „că laurii dobîndiți nu l-au putut îmbătrîni, nu au putut transforma în cenușă un suflet care e flacăra“.

*

— Cei ce au fost de față la a III-a Adunare generală a Consiliului Mondial al Bisericii de la New Delhi-India (1961), nu mai pot da uitării momentul festiv în care Î. P. Sf. Arhiepiscop Dr. Jakobos Kukuze al ortodocșilor greci din cele două Americi, în calitate de președinte al unei ședințe plenare, a spus: „Din încredințarea Adunării generale a Consiliului Internațional al Misiunilor și a Adunării generale a Consiliului Ecumenic al Bisericii, declar că de aici înainte aceste două consilii se contopesc într-o singură unitate, care poartă numele „Consiliul Ecumenic (Mondial) al Bisericii“. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin“.

Cei doi secretari ai respectivei consilii fuzionate, Dr. Visser't Hooft și Lesslie Newbiggin, și-au strîns cordial mîinile.

Lesslie Newbiggin a rămas după aceea secretar general adjunct al Consiliului Ecumenic al Bisericii și director al noului departament pentru Misiune mondială și Evanghelizare al CEB.

După 4 ani de activitate în această funcțiune, Lesslie Newbiggin se înapoiază la Madras, reluîndu-și funcția conducătoare pe care o deține în cadrele Bisericii din India, fiind unul din episcopii ei.

Episcopul Newbiggin, presbiterian reformat din Biserica Scoției, de la vîrsta de 27 de ani activează în tărîmul misionar. Mișcarea mondială a studenților creștini a exercitat o influență decisivă asupra formării sale misionare. Este un misionar care a dovedit că știe să gîndească ecumenicist în problemele mari, ca și în cele mai mărunte ale vieții creștine contemporane.

*

— După 5 ani de activitate ca secretar general al Alianței Mondiale Luterane, pastorul Dr. Kurt Schmidt-Clausen — care ne-a vizitat țara, în fruntea unei delegații luterane, în toamna aceasta — s-a retras la postul său din biserica Hanovrei, al cărei fiu este și prin origine.

Noul secretar general al AML este pastorul Dr. André Appel din Strasbourg (Franța), care a îndeplinit pînă acum, vreme de opt ani, funcția de secretar general al Alianței bisericilor protestante din Franța. Tînăr — are 43 de ani — pastorul Appel s-a impus ca un ecumenist activ și capabil.

*

— Consiliul Mondial al Bisericii numără astăzi 214 membri (Biserici componente ale lui) și 8 membri asociați. Membri asociați sînt bisericile (cultele, denominațiunile) creștine care numără mai puțin de 10.000 membri.

Cele mai recente primiri de membri ai CEB au fost făcute în ianuarie a. c., la ședința Comitetului executiv de la Enugu (Nigeria).

Primirea devine definitivă după 6 luni de la înregistrare, dacă nu se ridică obiecțiuni contra ei din partea a cel puțin o treime a membrilor CEB.

*

— Profesorul D. Dr. Friedrich Siegmund-Schultze a împlinit vîrsta de 80 de ani în iunie a. c.

Octogenarul profesor este îndeobște cunoscut nu numai ca unul din deschizătorii de drum ai contactelor ecumeniste și ca promotor al luptei pentru pace și al muncii etice-sociale pe care sînt îndatorate să le desfășoare Bisericiile creștine, ci și ca un deosebit de cald prețuitor și susținător protestant al Ortodoxiei răsăritene.

A fost și la noi în țară în cîteva rînduri. Purta corespondență cu pururea pomenitul mitropolit al Ardealului Dr. Nicolae Bălan și l-a vizitat la reședința sa din Sibiu, întîlnindu-se și cu profesorii Institutului Teologic ortodox de-aici.

Pastor în Potsdam din anul 1910, în 1926 a fost numit profesor de Etică socială și Pedagogie la Universitatea din Berlin. În 1933, cînd s-au instalat la putere naștii, a fost scos de la catedră, fiindu-le ostil.

La vîrsta venerabilă pe care a împlinit-o astă vară, profesorul Siegmund-Schultze continuă să lucreze, înconjurat fiind de prețuirea celor mai largi cercuri teologice și bisericești din lumea întreagă.

*

— Pastorul luteran Dr. Willem Adolf Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a împlinit la 20 septembrie a. c. vîrsta de 65 de ani.

Dr. Visser't Hooft este cea mai marcantă personalitate din rîndurile activiștilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Mișcarea Ecumenică îi este profund îndatorată pentru zelul, priceperea și statornicia cu care a servit-o.

*

— Ca succesor al I. P. Sf. Mitropolit *Pimen* al Crutișelor și Colomnei — retras din scaun din motive de sănătate — a fost numit episcopul de pînă acum de Reval și Estonia, P. Sf. Alexei.

*

— Cu data de 1 august a. c., profesorul Dr. Nikos Nissiotis a fost numit director al Institutului Ecumenic și al Școlii superioare de studii ecumeniste din Bossey (lingă Geneva).

Profesorul Dr. Nikos Nissiotis, ortodox grec, a studiat la Universitățile din Atena, Zürich și Basel. E doctor în teologie și licențiat în filozofie al Universităților din Atena și Leuwe (Belgia).

A publicat numeroase lucrări în limba greacă și circa 50 studii de revistă și articole de cuprins teologic (preponderant ecumenist) în limbile engleză, franceză și germană.

Din 1958 era colaborator permanent al Institutului Ecumenist din Bossey-Geneva, al cărui director adjunct și profesor la Școala superioară de-acolo a devenit în 1962.

Prin numirea prof. Nissiotis la conducerea celor două așezăminte teologice ecumeniste, ponderea ortodoxă răsăriteană în aparatul central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor crește în chip deosebit de îmbucurător pentru noi.

— * —

Mențiune redacțională: În materialele care apar în revista noastră, utilizăm atît denumirea *Consiliul Ecumenic (Ecumenist) al Bisericilor* (abreviat: CEB), cît și pe aceea de *Consiliul Mondial al Bisericilor* (CMB).

În fond, e același lucru. Eventualele nuanțe deosebitoare — care urmează să fie precizate cu alt prilej — nu afectează fondul (esența) denumirilor, care sînt identic egale.

TUDOR VIANU: ANTON PANN

După cum vedeam și cu un alt prilej (cf. rev. „Mitropolia Ardealului“, nr. 1—3/1965, p. 185), Anton Pann prezintă pentru noi un dublu interes: acela de scriitor și acela de harnic cîntăreț de strană, de profesor, de prelucrător, compozitor, editor și tipăritor de muzică bisericească.

Este un merit de seamă al orînduirii noastre de astăzi că personalități marcante ale trecutului nostru, mai apropiat sau mai îndepărtat, pe diverse căi sînt popularizate tot mai mult în masele largi ale poporului. Pe linia acestei popularizări se înscrie și studiul: *Anton Pann*, cuprins într-un bogat și aspectuos volum semnat de Tudor Vianu și intitulat: „Studii de literatură română“, volum apărut în Editura didactică și pedagogică — 1965. Regretatul literat T. Vianu face o seamă de aprecieri critice, relevînd aspecte mai puțin cunoscute din viața și munca de scriitor a lui A. Pann, din care vom semnală și noi cîteva în cele ce urmează.

„Dacă ar mai trăi astăzi văzîndu-ne adunați spre a-i aduce laudele noastre, Anton Pann s-ar mira din cale-afară“ — sînt cuvintele cu care autorul își începe studiul său, subliniînd starea de anonimat în care mulți scriitori de-ai noștri au fost obligați să trăiască.

Autorul face justa constatare că „învățat“ și om de cultură nu este numai cel „care a zăbovit în multe și bogate biblioteci“, ci că există „și o altă cultură, agnosită în experiențele unei vieți pline de mișcare, cu dese schimbări — ale locului și îndeletnicirilor, multe observații făcute asupra oamenilor și năravurilor lor. Mai ales dacă urechea este atentă și mintea ascultătorului este subțire și prevenită, încît știe să distingă îndată vorba cu miez și cuvîntul de duh, învățătura omului poate deveni foarte întinsă și prețioasă“. Pe lîngă ceea ce a putut să culegă de la unele școli ale vremii, A. Pann a avut cu deosebire întreagă această „cultură transmisă prin oralitatea populară“. „Și această cultură este atît de vastă, încît în comparație cu el toți scriitorii vremii par mai degrabă la un început de drum“, A. Pann putînd sta alături în această privință cu vechii povestitori ai Renașterii, „un Boccaccio, un Rabelais, un Cervantes, scriitori care au reprodus, în sinteze personale, întreaga cultură populară a neamului din care făceau parte“.

A. Pann avea „o voce limpede și plăcută“, iar îndemn spre cîntare bisericească și ceva cunoștințe în această privință a dobîndit și la Chișinău, unde a peregrinat cu mama lui și în ale cărui catedrale a văzut și a auzit „cîntări mărețe, coruri pe mai multe voci și preoți înveșmîntați în odăjdii fastuoase întoînd axioane și irmoase, tropare și condace“.

Puternic imbold spre munca literară Pann primește cu deosebire de la Vasile Aaron și Ion Barac, în timpul cît a petrecut pe plaiurile transilvănene, căci după ce se înapoiază de la Brașov se „așează la lucru și începe activa lui operă de autor și editor, care o dublează pe aceea de cîntăreț“. Ceea ce scria și tipărea, adesea însuși A. Pann vindea, de aceea cărțuliile lui criculau prin toate tîrgurile muntene mai de seamă, ca acelea de Sf. Marie din Giurgiu, cel din Cîmpulung Muscel, Rîureni ș. a., alături de „Visul Maicii Domnului, Alexe, omul lui Dumnezeu, Alexandria, Arghir, și Anadam și alte multe cărți mișcătoare și cuminți“, cum le numește T. Vianu. Căci el, A. Pann, scria — și scrisul lui era „cu mare

finețe și cuminenie" — pentru mulțimile care puteau fi întâlnite pe la aceste bilciuri și care-și dădeau bănuțul de aramă pe aceste cărți, pentru mulțimile de jos, „nicidecum pentru literați și pentru critici, nici pentru publicul mai învățat, dar despărțit de sufletul naiv și curat al poporului“.

Anton Pann își ia temele „din imediata lui apropiere, de la părinți, de pe lungile drumuri ale țării, din sate, orașe și bilciuri, de la nenumărații oameni pe care i-a cunoscut și i-a ascultat“, după cum, de altfel, chiar el spune: „De la lume adunate și iarăși la lume date“. Este adevărat că o parte din proverbele, fabulele și glumele lui provin din izvoare mult mai îndepărtate; „de peste mări și țări“, transmise din gură în gură, de la generație la generație și de la popor la popor, dovedind și aceasta „marea și tainica unitate a omenirii“.

Lucrările lui A. Pann se înscriu pînă astăzi printre cele mai bogate colecții de maxime ale poporului nostru, scriitorul avînd și meritul de a le fi grupat după afinitățile lor, „în capitolele unui adevărat tratat de morală practică“. ca: Despre cusururi sau uriciuni, despre vorbire, despre minciuni și flecării, despre năravuri rele, despre leneși, despre beție, despre învățătură și altele. „Ceea ce a urmărit A. Pann — spune T. Vianu în studiul său — în toate scrierile sale de seamă a fost să transmită o învățătură, o maximă de viață, o îndrumare pentru buna întocmire a unei existențe omeneste“. „Morală lui Pann — continuă T. Vianu — este aceea a unui om credincios“, în mare fiind, desigur, morală creștină, morală Bisericii pe care o servea cu vocea și cunoștințele sale muzicale. De aceea el recomandă „fermitate în credința proprie și toleranță față de credințele străine“, cînd zice: „Cinstește toate legile, dar te închină numai la a ta“. Binele trebuie făcut oricui, fără deosebire: „Pe omul înțelept și scăpătat sau sărac ajută-l mai cu simțiciune, măcar de orice lege ar fi; că a face bine nu este niciodată rău; precum zice proverbul: tu binele din mîini îl scapă și lasă să cadă măcar și în apă, că binele nu s-afundă, ci stă pe deasupra-n undă“. De altfel, Anton Pann se dovedește a fi un bun cunoscător al Sf. Scripturi, din care reproduce destul de des, adesea versete întregi, ceea ce rezultă și din combaterea temeinică a unor fenomene creștine greșit înțelese, ca de pildă falsa evlavie, postul formal și altele.

„Valoarea operelor lui Anton Pann — remarcă Tudor Vianu în încheierea studiului pe care-l semnalăm — a fost rareori precizată și limpede pusă în lumină“, lucru care, de altfel, se face acum tot mai mult. Anton Pann — încheie elogios T. Vianu, ceea ce, desigur, nu poate decît să ne bucure — „a fost un om din mulțime și a întruchipat acele virtuți ale ei, care l-au făcut să treacă biruitor prin vitregiile apăsărilor trecute. A avut multă minte, finețe și haz. Pooporele durează și cresc prin astfel de însușiri“.

PERSONALITATEA LUI GALA GALACTION

O altă figură de seamă a vieții noastre culturale, asupra căreia condeiul priceput al fecundului Tudor Vianu zăbovește, este Gala Galaction. Studiul sau „schiță“, precum îl numește autorul, este intitulat: „Personalitatea lui Gala Galaction“ și este cuprins în același volum: „Studii de literatură română“. El este prilejuit de împlinirea, în 16 aprilie 1959, a 80 de ani de către ilustrul scriitor și neuitatul și eruditul teolog și preot Gala Galaction, plecat dintre noi cu patru ani în urmă. Cu spiritul său pătrunzător, Tudor Vianu relevă și din viața și opera lui Gala Galaction aspecte care ne descoperă mai mult chipul luminos și demn, plin de dragoste de oameni al scriitorului nostru. Căci, cu deosebire —

spune autorul — „despre om“ vor „să se ocupe rîndurile de față; despre personalitatea morală și civică a lui Galaction, despre mesajul lui adresat omenirii“.

Se arată, astfel, că „creația literară a lui Gala Galaction este una din cele mai vrednice să se bucure de cinstire, atît prin tinerețea ei, cit și prin multele legături care o unesc cu ceea ce se înfăptuiește astăzi în țara noastră“.

Întru început este funcționar bisericesc cu muncă de teren, care îl obliga „să călătorească mult“. De aceea „este mereu pe drumuri, ajunge în sate și orașe îndepărtate ale țării, urcă poteci de munte către schiturile tănuite; se odihnește în pridvoarele mănăstirilor“. Aceste deplasări dese i-au dat prilejul să cunoască din plin viața oamenilor, durerile și suferințele mulțimilor, de care s-a apropiat cu o dragoste nemărginită. „Merge la țară și privește în bătaura țaranului gălbejit de nemîncare, trece mahalalele de buruieni și necurătenii, pătrunde în mediile celor obidiți, ale muncitorimii necăjite, ale evreimii sărace. Trăsătura predominantă a personalității lui Galaction este bunătatea“, subliniază autorul. Așa se face că rămîne mereu „prietenul celor mulți, al celor slabi, al celor prizoniți, ou care se simte că face parte din aceeași clasă, pe care îi învăluiește în aceeași milă pentru soarta omenirii“. „O fată frumușică era epileptică. Un flăcău isteț stătea zgîroit în pat, pironit pe scîndură, de reumatism. O copilă mai cu viață în ea avea un ochi acoperit cu o perdea albă. Și mai erau, prin fundul acelor găuri, din care venea un puternic miros de mușce și de mormînt, cite o babă oarbă, cite un prunc de țăță, verde la față, cite un moșneag frînt în două“ — este doar unul din tablourile crude pe care ni le-a lăsat și care reflectă mizeria de nedescris a țaranilor noștri de la începutul acestui veac, constatată de Galaction cu prilejul multelor sale deplasări.

Are o familie grea și duce o existență modestă, dar, cu toate acestea, Gala Galaction „nu se refugiază lîngă cei bogați și puternici, nu cultivă prietenia celor influenți, nu adresează omagiile sale curților înalte“, ceea ce dovedesc caracterul tenace, serios al preotului Gr. Pișculescu.

Pe lîngă faptele de viață pe care le culegea cu prilejul drumurilor legate de serviciul său, în opera de început mai ales a lui Gala Galaction se resimte puternic și „seva baladelor“. Talentul său apoi „este talentul unuia dintre cei mai buni descriptivi din literatura noastră; vede și aude natura, trec prin senzoriul lui și răsună adînc toate impresiile emanate de la lumea exterioară“.

Din opera lui Galaction se desprind evident „simpatia lui pentru oameni, pentru cei apăsăți și prizoniți, marea iradiație de bunătate în care nu este cu putință să nu recunoști și o mare lumină a cugetului“. Din sectorul memorialistic și publicistic al scriitorului, T. Vianu reproduce o seamă de pasaje sau „ecouri“ legate îndeosebi de diverse evenimente din istoria mișcării muncitorești din țara noastră, mișcare față de care Galaction a avut o caldă simpatie. „Ce voiau toți acești oameni, ce ascultau din gura căpeteniilor socialiste, pentru care ideal simțeau toți, în ei, vijelia apostolatului și a martiriului? O, simplu de tot, atît de simplu, încît uneori te miri că trebuie să mai stăm să discutăm și să ne încăierăm! O viață de oameni și nu de ciini!“ — încheia Galaction însemnările pe care le făcea în urma unui miting muncitoresc. În 1907 nota în jurnalul său: „Sărmană țărănime! Cutremură-te! Stăpînii tăi și-au dat mina ca să înăbușe glasul răzvrătirii tale!“.

T. Vianu subliniază în paginile pe care le semnalăm și pregătirea teologică a lui Gala Galaction, luorarea sa monumentală în acest domeniu: traducerea Sf.

Scripturi, arătînd că după „obținerea doctoratului teologic și după ce devenise preot, Galaction pune la contribuție pregătirea sa erudită într-o mare lucrare literară, traducerea, în colaborare cu un ebraist, preotul Vasile Radu, a Vechiului și Noului Testament. Aceste texte nu mai fuseseră traduse în românește din fazele vechi ale limbii noastre, încît noua traducere, făcută cu mijloacele create de evoluția mai nouă a limbii literare și cu talentul unui preot modern, prezintă un mare interes filologic și artistic“.

Scoțînd în lumină faptul că „opera este valoroasă prin iradiația ei umană“, Tudor Vianu subliniază și adevărul că „frumusețea ei este bine garantată în prețuirea celor de azi și de mîine“ și prin aceea că autorul reprezintă „pe omul drept și bun“, ceea ce constituie un elogiu adus pururea pomenitului Gala Galaction, omeniei acestui preot de-al nostru, din a cărui viață avem multe de învățat.

GH. PAPUC

DISENSIUNI INTERNE

Se știe că de cîțiva ani Biserica rom.-catolică franceză e împărțită în două tabere, care amenință cu schisma.

Gravitatea disensiunilor dintre integriști și progresiști în Biserica rom.-cat. din Franța rezultă și din scrisoarea Mgr. Ancel (Lyon), adresată în septembrie 1965 preoților rom.-catolici (rev. La Documentation Catholique, 3 oct. 1965, col. 1691—1700).

La început se recunoaște realitatea dezbinării.

„E un fapt — scrie Mgr. Alfred Ancel —: catolicii din Franța sînt divizați. Da, într-o epocă în care toți vorbesc de dialog și ecumenism, există catolici care nu pot vorbi unii de alții fără a se bănuși, a se opune sau chiar a se insulta. E paradoxal, dar e un fapt“.

„Ce trist exemplu — continuă Mgr. Ancel — dăm fraților noștri protestanți sau ortodocși! N-ar putea să ne spună ei: Înainte de a veni la o reuniune ecumenică, faceți mai întîi pace între voi?“.

Pentru aceasta, episcopul auxiliar Ancel face apel la „un efort de comprehensiune“.

El recunoaște că există integriști și progresiști. Între integriști sînt socotiți francezii catolici repatriați din Algeria, care au pierdut totul și n-au fost întotdeauna primiți bine și care au impresia că Biserica Franței nu i-a înțeles. Sînt apoi cei ce nu se pot adapta la societatea modernă, care sînt „exilați în propria lor patrie“, pentru că sînt legați de trecut. Sînt preoți și credincioși care nu pot „înțelege reinnoirea evanghelică pe care Biserica se străduiește s-o introducă în toată viața ei, în urma conciliului. Ei au impresia că toate valorile la care s-au atașat, cărora le-au rămas credincioși cu toate dificultățile întîmpinate, astăzi sînt părăsite de Biserică“. Aceștia au impresia că cuvîntul îl au azi aceia care „ieri voiau să introducă ideile lor în Biserică împotriva oricărei supunerii (discipline)“. Li se pare că Biserica a intrat — ca altă dată — într-o epocă „de anarhie doctrinară sau disciplinară“. De aceea ei „se cred obligați să reziste“ la innoiri.

Progresiștii propriu-zisi ar fi puțini. Însă „există mulți bărbați și femei care sufer de situația actuală ... și care n-o mai pot suporta“. „Există astăzi inegalități, care nu mai pot fi acceptate“. Sînt mulți care „n-au condiții de viață cu

adevărat umane". (Salariați cu salarii foarte mici, muncitori în condiții de muncă inumane, mici cultivatori ce-și termină viața în mizerie, groaza celor ce trăiesc într-o permanentă nesiguranță, umilirea lucrătorilor). Aceștia nu se resemnează în fața „ordinei stabilite”. Ei cer dreptate și frățietate. Acești creștini care luptă pentru dreptate; trebuie să înțeleși.

Concluzia e ca „creștinii (catolici) să caute să se înțeleagă și să înceteze a se condamna reciproc”.

Cum pot fi împăcate cele două grupe și cum se poate restabili unitatea în Biserică? Mgr. Ancel crede că prin afirmarea faptului că „Biserica vrea să fie Biserica tuturor”, în care fiecare să se simtă acasă — „oricare ar fi orientarea lui socială, economică și politică, cu condiția ca fiecare să rămână în ascultarea de Hristos”, de papa, episcopi și preoți. E o greșală că „în unele regiuni (ale Franței) a fi catolic și a fi monarhist era aproape același lucru. De câte ori am auzit spunându-se că Biserica (catolică) e Biserica bogaților!”. „Aceasta era părerea „la nivelul conștiinței colective”.

Cu alte cuvinte, Mgr. Ancel vrea să îndepărteze pe preoți (și pe credincioși) de revendicările sociale juste, adică de progresul social actual. El vrea să mențină situația anterioară, care caută să domolească pe cei nedreptățiți și asupriți. Sub aparența că Biserica nu se amestecă în treburile „temporale” — într-o epocă în care vechile orinduiuri se prăbușesc — ea de fapt se arată o sprijinitoare indirectă a nedreptății și frână în lupta maselor populare pentru dreptate și progres. În aceste condiții socotim că apelul episcopului Ancel nu va avea rezultatul așteptat! Integriștii aparțin trecutului, care e mereu depășit. Opoziția lor față de înnoirea Bisericii sau e sortită eșecului, sau împinge Biserica la o atitudine reacționară, care o izolează de popor și o duce în impas. Progresiștii nu pot renunța la înnoirea Bisericii. Situația fiind insuportabilă — cum recunoaște și Mgr. Ancel — progresiștii nu pot renunța nici la lupta pentru dreptate socială. Calea spre unitate nu e cea a compromisului — care salvează un trecut ce dispare — ci calea mergerii înainte, alături de popor, spre o viață nouă.

Dându-și seama că „unitatea” propusă este inconsistentă, episcopul Ancel face apel la „ascultarea față de ierarhie”, condiție a unității în Biserică. El scrie că chiar dacă la Conciliul II Vatican „s-a insistat asupra datoriei episcopilor de a fi slujitori ai poporului lui Dumnezeu”, totuși „episcopii nu sînt delegații poporului, ci sînt delegații lui Hristos. Numai Lui trebuie să dea seamă de învățătura lor și de deciziunile lor”. Doctrina aceasta — recunoaște episcopul Ancel — azi, practic, nu mai e valabilă pentru „prea mulți catolici”. Un motiv principal al discordiei este „neascultarea față de ierarhie”. Episcopii sînt atacați și de către integriști și de către progresiști. Este „inadmisibil de a face presiuni asupra ierarhiei, fie pentru a împiedica reformele propuse, fie pentru a grăbi cursul acestor reforme”. „Nu trebuie nici să se grăbească acțiunea, — realizînd dinainte ceea ce va fi propus probabil mîine — nici să se refuze schimbarea sub pretextul că rămînem credincioși la ceea ce se propunea ieri”. Ierarhia studiază sugestiile onora și altora, „dar ea e obligată a-și rezerva hotărîrea finală și ea nu se poate baza pe grupe determinate”. Ea „e în serviciul tuturor pentru binele tuturor”. „Ceea ce e inadmisibil și ceea ce constituie un păcat împotriva unității Bisericii sînt atacurile și insultele aduse public împotriva episcopilor, preoților și credincioșilor ale căror păreri nu sînt împărtășite”. Biserica admite confruntări de păreri, dar „libertatea opiniei publice în Biserică” este limitată: „Un grup determinat poate să se exprime și să acționeze în măsura în care el e într-adevăr de

acord cu învățătura ierarhiei și cu orientările ei pastorale". Deși unora li se pare că „introducerea laicatatului (în Biserică) ar trebui să concorde cu o demisie progresivă a ierarhiei“, de fapt se cer azi „noi forme de intervenție a ierarhiei“, spre a menține unitatea. „Ce ar fi dacă grupe de laici (fie integriști, fie progresiști) ar pretinde să impună — înăuntrul Bisericii — tuturor catolicilor felul lor de a gândi și de a lucra, acordându-și singuri dreptul de a judeca pe ceilalți și a-i condamna ca neortodocși din punct de vedere doctrinar și ca nevalabili din punct de vedere al evanghelizării?“. Atacurile împotriva ierarhiei dovedesc că aceste grupe văd în ea un adversar al pretenției lor de a-și impune voința lor peste toți. De fapt, unii episcopi francezi — prin apelurile lor — vor să câștige timp și să domolească mai ales pe progresiști. De aici punerea sub semnul întrebării a ascultării față de episcopat.

O altă condiție a unității e smerenia — scrie Mgr. Ancel. Ea e necesară și episcopilor, și preoților, și laicilor. Credincioșii trebuie să fie smeriți „pentru a accepta învățătura ierarhiei și orientările ei“, „pentru a accepta pe ceilalți așa cum sint ei, chiar și atunci când e evident că felul nostru de a vedea e singurul valabil“. Episcopul Ancel uită că smerenia nu cere renunțarea la adevăr, ci apărarea lui.

Se vede din conținutul acestei scrisori către preoți că episcopul face efortul de a concilia cele două grupe (pe integriști și progresiști), care se confruntă în Biserica rom.-cat. franceză.

În același sens a făcut apel către preoți, într-o conferință, cardinalul Feltin, arhiepiscop de Paris, la o „necesară unitate de gândire și acțiune“ mai ales în ce privește noile prescripțiuni liturgice și recomandări pastorale. „Din nenorocire — zice cardinalul — împotriva acestora ... este nerăbdarea unor preoți, care cred că trebuie să meargă mai departe decât este prescris. Trebuie însă spus și de aceia care refuză orice schimbare sau se neliniștesc în chip anormal de directivele episcopale inspirate din reformele conciliare“. Există și „profeți“ care socotesc că asistăm „la o zdruncinare a încrederii clerului în sacerdoțiul lui și în păstoria sa“. („Le Monde“, 28 sept. 1965, p. 10).

Biserica rom.-cat. franceză este într-o mare frământare. În secolul trecut papii au reușit să înăbușe mișcările progresiste catolice din Franța, condamnând pe Lamennais și Lacordaire. În epoca noastră se face aceeași încercare: papa Paul VI sprijinește pe episcopii francezi. Rămâne de văzut dacă încercarea va reuși. În condițiile de azi e mai probabil că nu va reuși.

N. M.

CAMPAMENTELE DE LA AGAPE

Biserica protestantă valdensă din Italia susține în munții Piemontului, la vest de Torino, stabilimentul ecumenic Agape (dragoste), care anual organizează mai multe campamente (întruniri de tineri pentru discuții și muncă), cu participanți din întreaga lume; se discută problemele de importanță mondială. Numărul participanților este însă restrâns.

Astfel primul campament din vara anului 1965, între 14—23 iulie, a avut ca temă postulatul: Biserica cere libertate pentru toți. Discuțiile au fost conduse de prof. Georges Crespy de la Facultatea de teologie reformată din Montpellier și de prof. valdens Bruno Rostagno. S-a discutat despre problema libertății religioase în cadrul societății moderne și au contribuit cu teze și păreri delegați valdensi

din Italia și Franța, din Germania, din Biserica Fraților cehi, din Patriarhia Rusă și doi romano-catolici, un capucin italian și un dominican francez.

Al doilea campament internațional s-a desfășurat în zilele de 24 iulie—2 august, cu tema: Familia și problemele ei în actualitate. Discuțiile au avut forma unui „proces”, participând la ele experți medici și psihologi, cu îndelungată experiență profesională. Constantîndu-se faptul că familia realizează înfățișarea individului și pentru societate, s-a propus ca viața particulară a fiecărui individ să fie astfel îndrumată încît fiecare să fie folositor întregii colectivități sociale.

Al treilea campament a avut loc între 2—11 august, fiind îndrumători la discuții prof. Mario Miegge din Italia și africanul Seth Owosu Agyakwa. Programul s-a desfășurat „în jurul mesei rotunde”, adică într-o egalitate deplină și schimb liber de păreri și propuneri; a fost cel mai popular, și totodată cel mai populat campament, privind tema: Problemele educației în Africa și în Europa.

Al patrulea campament a avut loc între 21—30 august, cu tema: Chipul omului. În mod deosebit au fost dezbătute problemele legate de următoarele momente: 1. Omul modern cu conștiința sa istorică; 2. Omul modern care își construiește istoria sa; în acest cadru omul este agentul vieții și al progresului, cel care mișcă mașinile și pune în practică tehnica, într-un ritm tot mai accelerat și mai productiv, însă în cadrul social, adică în colectivitate, și nicidecum în izolare; 3. Colectivitatea creștină (comunitate) stă martoră la acest progres, fiind la aceasta îndemnată de însași înțelegerea modernă a teologiei; 4. „Omul nou”, după concepția Sf. Apostol Pavel (Romani cap. 5) corespunde pe deplin omului modern, cuprins de grija bunului comun și colectiv; 5. Față de Adam cel din Vechiul Testament, se ridică Adam al Noului Testament, care trebuie să fie „desăvârșit” în cadrul societății, adică exemplu de umanitate.

Al cincilea campament s-a ținut între 31 august și 8 septembrie, cu tema: Fascismul și mărturia creștină. Luînd ca exemple faptele discriminării și a lipsei de respect pentru ființa umană, date de Germania hitleristă și în actualitate de apartheidul din Republica Sud-Africană; precum și de segregaționismul din S.U.A., participanții au tras concluzia că este de datoria fiecărui cetățean să susțină principiul paulin: toți una sînt în Hristos (Gal. 3, 28). Ca exemplu servește „Biserica mărturisitoare”, care din 1934 s-a opus silniciilor hitleriste.

Apoi la tema: Atitudinea religioasă în era tehnicismului, s-au ținut, paralel, mai multe campamente restrînse, organizate de: tineretul din Hamburg, de valdensii și metodiștii italieni, de protestanții francezi etc. Peste tot s-a tras concluzia că creștinul modern nu mai poate dori vreo „dominare”, ca în vremea feudală, ci dimpotrivă, trebuie să practice cea de „slujire”, căci în aceasta constă de fapt menirea fiecărui creștin în lume, indiferent de stadiul ei tehnic.

Conducerea întregului stabiliment de la Agape o are încercatul director Giorgio Girardet, care de curînd a fost oaspetele Patriarhiei Române.

DIALOG PRIN CITĂRI BIBLIOGRAFICE

Contactele ecumenice dintre delegații creștini la variate conferințe interconfesionale și stăruința pentru coexistență în lume, se manifestă și pe teren bibliografic, de contact prin citarea lucrărilor autorilor din variate state în revistele altor state. Pe noi ne interesează aici îndeosebi citarea lucrărilor autorilor ortodocși români de către alte reviste. Ceea ce urmează este numai o contribuție parțială, care trebuiește întregită.

Astfel revista: *Byzantinoslavica*, publicată de Academia cehoslovacă, nr. XXV-2 pe 1964, citează următoarele lucrări: N. Bănescu, Anna Dalassena, mama Comnenilor, *Mitropolia Olteniei* 1/2 1963 (p. 347); — P. Diaconu, Urme vechi creștine descoperite în sud-vestul Dobrogei, *B.O.R.* 5/6 1965 (p. 359); — I. D. Găină, Din activitatea canonică a patriarhului Fotie, *Studii Teol.* 5/6 1963 (p. 365); — I. D. Găină, Pravila Bisericească de la Iași, *B.O.R.* 5/6 1963 (p. 365); — L. Stan, Sf. Munte și Atanasie Sinaitul, *Mitropolia Banatului* 3/4 1963 (p. 372); — M. Șesan, Biserica ortodoxă pînă în veacul XI, *Mitropolia Ardealului* 1/3 1963 (p. 372); — N. Ivanov, Despre unele probleme ale teologiei, *Mitropolia Banatului* 3/4 1963 (p. 381); — C. Voicu, Problema omousios la Sf. Atanasie cel Mare, *Mitropolia Olteniei* 1/2 1963 (p. 382); — M. Șesan, Contribuție la problemele cirilometodiene, în *Nabozenska Revue* 1/2 Praga 1963 (p. 397); — P. Olteanu, Originalele slavo-ruse ale colecțiilor celor mai vechi de omilii române, *Romanoslavica* IX 1963 (p. 401); — Fl. Dimitrescu, *Tetraevangelul* tipărit de Coresi, București 1963 (p. 402).

Byzantinoslavica nr. XXVI-1, pe 1965 aduce următoarele citări: V. Grecu, Georges Sfrantzes, viața și opera (p. 62—73); — O. Iliescu, Ultimul hiperper al Imperiului bizantin de la Niceea, din 1261 (p. 94—99); — V. Grecu, Critobul din Imbros, București 1963 (p. 136s); — V. Papacostea, O școală în limba și cultura slavonă la Tirgoviște în timpul domniei lui Matei Basarab, *Romanoslavica* V 1962 (p. 187); — E. Stănescu, Ecoul luptelor pentru independență de la sfîrșitul veacului XVI, o scrisoare a umanistului Martin Crusius către Mihai Viteazul, *Studii rev. de istorie* XVII 1964 (p. 197); — D. Zamfirescu, Învățăturile lui Neagoe Basarab, *Romanoslavica* VIII 1963 (p. 202); — N. Bănescu, Întemeierea Constantinopolului, *Mitropolia Olteniei* 7/8 1963 (p. 204); — S. Ulea, Originea și semnificația ideologică a picturii exterioare moldovenești, *Revue roumaine d'histoire* II 1963 (p. 211); — C. M. Manea, Tipuri de sinoade prevăzute de sf. canoane, *Studii Teol.* 7/8 1963 (p. 218); — N. Mladin, Sărbătorirea mileniului Sf. Munte Athos, *Mitropolia Ardealului* 7/8 1963 (p. 218); — M. Șesan, Biserica ortodoxă în veacurile XI—XV, *Mitropolia Ardealului* 4/6 1963 și idem, Biserica ortodoxă din veacul XVII pînă azi, *Mitropolia Ardealului* 1/2 1964 (p. 219); — I. P. Sf. Mitropolit Nicolae Corneanu, Contribuții ale talmăcitorilor români la cunoașterea „Scării Sf. Ioan Sinaitul, *Studii Teol.* 3/4 1964 și idem, Probleme dificile ale cronologiei vieții Sf. Ioan Scărarul, *Mitropolia Banatului* 1/3 1964 (p. 225); — G. Ciobanu, Cîteva manuscrise bizantine, *Muzica* 5/6 1964 (p. 237); — G. Ciobanu, Un creator de muzică la începutul secolului XVI, protopsaltul Eustatie de la Putna, *Muzica* 5/6 1964 (p. 237); — C. Ghenea, Creații muzicale în veacurile trecute, *Muzica* 5/6 1964 (p. 237); — M. Șesan, Problema cirilometodiană, *Mitropolia Banatului* 1/2 1963 (p. 241); — P. P. Panaitescu, Trăsăturile caracteristice ale literaturii slavo-române, *Romanoslavica* IX 1963 (p. 246); — I. Chițimia, Considerații despre învățăturile lui Neagoe Basarab, *Romanoslavica* VIII 1963 (p. 248); — D. Mioc, Date noi cu privire la Macarie tipograful, *Studii rev. de istorie* 2 1963 (p. 250); — C. Turcu, Din cultura vechilor dieci moldoveni, *Revista Arhivelor* 2 1960 (p. 251).

Periodicul: *Bibliotheca classica orientalis*, publicat de Institutul pentru arheologie greco-romană al Academiei germane de la Berlin-R.D.G., condus de prof. J. Irmscher, citează în nr. 2 pe 1965: N. Neaga, Insula Cipru în epoca Vechiului Testament, *Mitropolia Ardealului* 5/6 1959 (p. 94); — M. Șesan, Patriarhul Fotie și Roma, *Mitropolia Ardealului* 7/8 1960. — Și în nr. 3 pe 1965 citează C. Daicovici-Gh. Ștefan, La formation du peuple roumain et de sa langue, Buc. 1964 (p. 134); — M. Șesan, Despre Ortodoxie și catolicitate, *Ortodoxia* 2 1961 (p. 183); — M. Șesan, Iliricul între Roma și Bizanț, *Mitropolia Ardealului* 3/4 1960 (p. 184).

Revista: Hlas Pravoslavi-Glasul Ortodoxiei, a Mitropoliei ortodoxe cehoslovace, nr. 7 pe 1965 citează: M. Şesan, Magistrul Ioan Hus şi Ortodoxia (în ceheste), (p. 159—162).

Revista: Nabozenska Revue, a Bisericii cehoslovace, citează în nr. 3/4 pe 1965 articolul prof. M. Şesan, Hus în concepţia unui teolog român (p. 102—104).

Revista: Evangelisches Pfarrerblatt, publicată de Alianţa pastorilor germani luterani din R.D.G., Schwerin, nr. 23 din decembrie 1964 citează articolul M. Şesan, Începuturile creştinismului la Români, alcătuit după lucrările de amănunt ale numitului (p. 362—364).

Apoi Institutul pentru Istoria U.R.S.S. şi a ţărilor de democraţie populară din Berlin a publicat în Anuarul (Jahrbuch) nr. 8 pe 1964, articolul prof. M. Şesan, Leibniz şi Cantemir, (p. 5), în care pentru prima dată este indicată modalitatea în care Dimitrie Cantemir a obţinut, prin intervenţia ţarului Petru cel Mare, dreptul de membru al Academiei din Berlin, în 1714 (după textul din Mitropolia Moldovei 5/6 1962).

În acest mod se contribuie la lămurirea reciprocă a problemelor de istorie şi viaţă proprie, creind astfel premisele pentru colaborări pe toate terenele de activitate umană.

RĂSPUNDEREA PANCREŞTINĂ PENTRU PACEA LUMII

Conferinţa Creştină pentru Pace (CCPP) a organizat pentru îndrumarea lucrărilor de amănunt cinci grupe de studii. Dintre acestea comisia pentru „Pace şi ecumenicitate” şi-a ţinut şedinţa de lucru la Halle, din Republica Democrată Germană, la începutul lui septembrie 1965. Au participat delegaţi din 14 ţări şi discuţiile au fost ţinute sub conducerea I. P. Sf. Arhiepiscop Alexei din Tallin-U.R.S.S. Tema de discuţie era următoarea: Străduinţe comune ale creştinilor pentru asigurarea păcii în cadrul ecumenicităţii şi colaborarea cu toate organizaţiile pentru pace.

La sfârşitul lucrărilor s-a dat un comunicat, din care desprindem următoarele:

— Comisia a constatat o înăsprire a situaţiei internaţionale prin intervenţia americană în Vietnam şi în Republica Dominicană, precum şi prin largirea punctelor strategice şi înzestrarea cu arme nucleare. Cu deosebită îngrijorare s-a luat cunoştinţă despre ciocnirea armată dintre India şi Pakistan.

— În astfel de împrejurări, comisia a găsit de bine să sublinieze răspunderea creştinilor în lume, spre inaugurarea unor astfel de acţiuni care să contribuie la slăbirea tensiunii internaţionale. În acest sens au fost salutate cu în-sufleţire rezultatele dobândite la congresul Consiliului Mondial al Păcii de la Helsinki, la Conferinţa de la Accra-Ghana, la tema: Lumea fără bombe; la Conferinţa Pugwash a oamenilor de ştiinţă, la Conferinţa pentru Pace şi colaborare de la New Delhi, la Conferinţa mondială pentru asigurarea Păcii de la Tokio şi la Conferinţa personalităţilor catolice de la Berlin. Au fost mult preţuite apelurile bisericilor şi clericilor americani cu privire la încetarea agresiunii americane în Vietnam. S-a subliniat că CCPP trebuie în principiu să stăruiască pentru „respectul omului”, cum a indicat-o însuşi Albert Schweitzer.

— Prin urmare, pornind de la bazele biblice ale străduinţei pentru pace, Conferinţa Creştină pentru Pace va stimula toate acţiunile care duc la solidaritate între oameni şi popoare şi la asigurarea păcii mondiale.

SLUJIREA TINERETULUI PENTRU PACE

Comisia de studii a Conferinței Creștine pentru Pace, dedicată slujirii păcii din partea tineretului, și-a ținut ședința de lucru între 14—19 iunie 1965 la Höchst, în Republica Federală Germană. Au participat la ea 36 delegați și oaspeți din 18 țări, și nu numai din Europa, ci și din Australia, Indonezia, Canada, Kenya, Liban, Nigeria, Sierra Leone, S.U.A. și Uganda. Tema principală era: „Slujirea păcii din partea tineretului în cadrul schimbărilor sociale al mișcărilor revoluționare și ale situațiilor de status quo”. Printre oaspeți și observatori se aflau reprezentanții multor organizații mondiale ale studenților și tineretului.

După cuvîntul președintelui, Milan Opocensky, s-au purtat discuții la tema: Schimbări revoluționare în lume, contribuind cu referate B. Vileng din Olanda, K. Filipiuk din U.R.S.S., Z. Otieno din Kenya, G. Chiabib din Liban, B. Kenin din S.U.A., V. Tampubolon din Indonezia și K. Sumia din Japonia. S-a putut constata că discuțiile și dialogurile între delegați, de variate concepții, la problemele discutate au contribuit la elucidarea tematicilor, precum și la posibilitatea luării unor măsuri concrete pentru asigurarea unei vieți liniștite și de pace în lume, în care tineretul dorește să-și aducă aportul său de însuflețire și realizare. Pornind de la principiul că Creștinismul poate contribui, prin învățătura sa, la înșenizarea atmosferei internaționale, s-au precizat unele măsuri concrete, care să ducă la acțiuni de frățietate, colaborare și solidaritate, începînd cu cadrele tineretului din întreaga lume, pentru contactele între Est și Vest, precum și între Nord și Sud.

Între probleme s-a discutat despre: asuprire și nonviolență, colaborare internațională economică, crearea de instituții pentru colaborare mondială, lansarea de apeluri și de manifestații pentru încetarea agresiunii din Vietnam, în Republica Dominicană, a discriminărilor din Republica Sud-Africană, și altele. Era pentru toți lucru firesc, că calitatea de creștin este deplin compatibilă cu cea de luptător pentru pace în lume. Acest principiu a fost cuprins în Apelul final.

La sesiune a participat, cu îndrumări, și consilierul H. Kloppenburg, din conducerea Conferinței Creștine pentru Pace.

M. ȘESAN

CRONICĂ

Patriarhia de Ierusalim

Recent, au fost retrocedate moaștele Sf. Sava cel Sfințit († 532), una din figurile cele mai cunoscute din viața monahismului răsăritean. Originar din Capadochia, Sf. Sava a întemeiat în anul 427 vestita lavră călugărească într-o peșteră de pe pîrîul Chedronului, lângă Ierusalim, despre care se știe că a jucat un rol foarte activ în timpul frămîntărilor monofizite, origeniste și iconoclaste, fiind în același timp și unul din centrele unde s-au format și definitivat amănuntele tipiconale ale Bisericii Ortodoxe, îndeosebi cele privitoare la rînduicelile rituale din timpul pasesimilor. Duse în sec. VI la Constantinopol, moaștele Sf. Sava au fost luate în anul 911 la Veneția, în mănăstirea Mar. Saba a călugărilor greco-latini. În scrisoarea patriarhului Benedict al Ierusalimului către papa Paul se spune între altele: „Retrocedarea moaștelor marelui îndrumător al monahismului palestinian la vechiul lor loc de origine este un mare semn de apropiere și de înțelegere între Biserica apuseană și cea răsăriteană, care ar putea grăbi — alături de alte împrejurări — refacerea cu un ceas mai devreme a unității creștine de odinioară”.

Biserica Greciei

La Atena s-a înființat un centru de studii teologice, la care vor participa învățați din toate Bisericile ortodoxe pentru unitatea de acțiune, pentru colaborare teologică și pentru strângerea de informații, de reviste și cărți din întreaga Biserică Ortodoxă. Așteptăm cu nerăbdare anunțarea programului amănunțit. Oricît de puțin s-ar realiza, începutul trebuie făcut și merită toată considerația și sprijinirea.

Biserica Rusă

După 12 ani de lucru, un grup de teologi ruși grupați în jurul Institutului Teologic „Sf. Serghie” din Paris au terminat de tradus Noul Testament în limba rusă modernă. Se cunoaște situația dificilă, în care se află bisericile grecești și slave (rusă, bulgară, sîrbă, polonă, cehoslovacă etc.) care au ca text oficial al traducerii Bibliei și cărților de ritual limba „comună”, respectiv slava bisericească, iar ca limbă de predică și de convorbiri limba națională a fiecărui popor în parte.

Patriarhia Sîrbă

În ședința Sfîntului Sinod din 27 mai 1965 s-a hotărît ca Sf. Iosif cel Nou, mitropolitul Timișorii († 1656) pe care acum 10 ani Biserica Română l-a proclamat ca sfînt, să se bucure și în cadrul Bisericii Sîrbe de aceeași cinstită.

În aceeași ședință s-au dat recomandări pentru editarea noilor manuale didactice teologice, s-a decis continuarea lucrărilor de corectare a edițiilor anterioare ale cărților de ritual precum și traducerea în limba vorbită de popor a unor rugăciuni din rînduiala ierurgilor, una din problemele cele mai spinoase ale vieții Bisericii surori. Se constată totodată cu bucurie progresul tot mai viu al campaniei de restaurări de monumente religioase și istorice. Pe această linie se remarcă deosebi ridicarea, pe colina Vraciar de lângă Belgrad, a unei biserici memoriale în cinstea patronului Bisericii Sîrbe, Sf. Sava Noul-Sfînțitul ale cărui moaște au fost arse aici de turci în 1595 în semn de reprimare a mișcărilor de eliberare ale popoarelor ortodoxe din Balcani.

În același număr al „Glasnikului Patriarhiei Sîrbe” (5/1965) se relatează și despre festivitățile de instalare în 25 oct. 1964 a noului mitropolit ortodox din Cehoslovacia, Dorotei.

Se semnalează totodată apariția unei noi publicații periodice în limba engleză: „Serbian Orthodox Church-Its Past and Present” redactată de un grup de profesori de la facultatea de teologie sub conducerea episcopului Sava al Moraviei. Primul număr cuprinde 74 pagini și e bogat ilustrat. Urăm deplin succes noii publicații!

Semnalăm totodată cu bucurie tipărirea ediției a II-a a „Liturgiceii” lui Tarnavski și Mitrofanovici pe care profesorul emerit Lazăr Mirkovici o tradusese după ediția din 1909 a cunoscutului manual de la Cernăuți. Ediția primă, tipărită în 4 părți (1918, 1920, 1926 și 1961) s-a epuizat și acum Sf. Sinod — care a preluat și dreptul de autor asupra lucrării — a editat anul acesta volumul întii, partea generală.

Biserica Anglicană

La Londra a fost dat publicității un comunicat oficial al arhiepiscopului de Canterbury, Michael Ramsey, prin care se anunță că s-a decis reluarea discuțiilor cu Biserica Ortodoxă în vederea apropierii pozițiilor doctrinale și de acțiune pas-

torală a celor două Biserici. Mitropolitul Hrisostom al Mirelor, delegatul Patriarhiei Ecumenice la ultima conferință de la Lambeth, a declarat că Mitropolitul primat Ramsey intenționează să formeze o comisie interanglicană de 25—30 de membri pentru studierea tuturor problemelor care ar intra în discuție.

Biserica luterană

De praznicul reformei luterane, 31 octombrie, se prevede în anul acesta tipărirea celei mai mari enciclopedii luterane, în 3 volume, totalizând peste 2.500 pagini. Lucrarea va fi rodul colaborării a peste 700 specialiști și se crede a fi cea mai bună în felul ei. Ea va apare în limba engleză, desigur pentru a servi toate bisericile grupate în alianța luterană mondială.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

